

Фонд "Демократичні ініціативи"

Democratic Initiatives Foundation Tel./Fax: (+380 44) 486-85-97

вул. О. Гончара, 52, офіс 81, м. Київ 01054, e-mail: dif@dif.org.ua

Місце України в НАТО

Матеріали опитування експертів

Київ 2006

УДК 341.24+327] (049.5)

ББК 67.4126811+66.4 в 811

М65

Видання книжки за матеріалами опитування експертів стало можливим завдяки підтримці Національного фонду підтримки демократії (США) та Фонду Чарльза Стюарта Мотта (США).

Думки і погляди, висловлені у цій публікації, можуть не збігатися з поглядами Національного фонду підтримки демократії (США) та Фонду Чарльза Стюарта Мотта (США).

Видавець: ТОВ «Аналітичний центр «Демократичні ініціативи».

Місце України в НАТО. — К.: Центр «Демократичні ініціативи», 2006. — 252 с.

ISBN 966-96606-2-9

Книжка містить матеріали опитування експертів, яке було проведене Фондом «Демократичні ініціативи» восени 2005 року. Загалом було опитано 69 експертів, які компетентні у питаннях, що стосуються зовнішньої та внутрішньої політики, безпеки та масових комунікацій. Мета опитування — зробити аргументований внесок у публічні дискусії щодо реалізації національних інтересів України, пошуку оптимальних шляхів її розвитку.

Книга стане у нагоді політикам, політологам, журналістам, військовикам, представникам неурядових організацій, які займаються питаннями євроатлантичної інтеграції України.

УДК 341.24+327] (049.5)

ББК 67.4126811+66.4 в 811

М65

© «Демократичні ініціативи», 2006

ISBN 966-96606-2-9

ЗМІСТ

- 5 Переднє слово
- 7 Головні висновки
- 31 Список експертів
- 32 Відповіді експертів
- 201 Стенограма круглого столу «Європейський та євроатлантичний вибір України»
Київ, 12 листопада 2005 р. Київська обласна державна адміністрація
- 231 Стенограма круглого столу «Місце України в НАТО»
Київ, 18 жовтня 2005 р. Українське національне інформаційне агентство — Укрінформ

Переднє слово

Україна повинна стати членом НАТО. Це цілковито відповідає її національним інтересам. Вступ до НАТО дасть змогу їй нарешті стати повноправним членом сім'ї європейських народів, сприятиме соціальному і економічному розвитку держави, забезпечить стабільність у Європі. Таку думку поділяють усі експерти, які взяли участь в опитуванні, що його провів фонд «Демократичні ініціативи» у рамках проекту «Місце України в НАТО».

Восени 2005 року було опитано 69 експертів, які компетентні в питаннях, що стосуються зовнішньої та внутрішньої політики, безпеки та масових комунікації. Мета проекту — зробити аргументований внесок у публічні дискусії щодо реалізації національних інтересів України, пошуку оптимальних шляхів її розвитку. Поштовхом до започаткування проекту були показники шокуючої непоінформованості населення України про зовнішньополітичні пріоритети держави, що їх постійно фіксували опитування громадської думки. Пересічні громадяни дуже мало знають про такі організації, як СОТ, ЄС, НАТО, ЄЕП, ще менше — про те, як вплине на їхнє життя приєднання (чи неприєднання) України до цих організацій.

У сучасній Україні влада недостатньо говорить з громадянами — недостатньо розповідає про свої здобутки, інтереси держави. Завершилася епоха «темників», коли адміністрація президента диктувала ЗМІ, що вони повинні писати, проте не розпочалася епоха «ясників», коли, як у країнах — членах євроатлантичного співтовариства, уряд веде цілеспрямоване спілкування з громадянами, пояснюючи необхідність та мотивацію своїх дій.

Про непоінформованість громадян стосовно НАТО, зокрема, свідчать результати опитування громадської думки, що його провів фонд «Демократичні ініціативи» в листопаді 2005 року:

- лише 1% громадян України дав правильну відповідь на запитання «Скільки воєн розпочало НАТО?» (правильна відповідь — одну війну);
- на запитання «Чи розпочало НАТО сучасну військову операцію в Іраку» 88% населення дали хибну відповідь, або не знали її зовсім, і лише 12% дали правильну відповідь: НАТО не розпочинало війни в Іраку.

Отже, експертам було поставлено такі запитання:

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- що НАТО — агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

- що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

- що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Тож, щодо членства України в НАТО думки експертів і пересічних громадян не збігаються.

Експерти не ставлять під сумнів необхідність вступу до НАТО. Вони розглядають питання про пошук оптимальних шляхів приєднання до Альянсу, наслідки такого вступу для держави, майбутнє місце України в НАТО.

Натомість опитування громадської думки свідчать, що ідею вступу до НАТО підтримує меншість населення (на відміну від членства в Європейському Союзі). Громадяни не обізнані з вигодами, що їх вони дістануть внаслідок євроатлантичної інтеграції держави, питання зовнішньої політики не є пріоритетним для них.

Але громадська думка щодо Альянсу може бути змінена. Для цього потрібна політична воля керівництва держави і масштабна просвітницька кампанія — українська влада і українська еліта повинні пояснити своїм громадянам, у чому полягає інтерес держави і необхідність та переваги цього кроку. Такий шлях пройшла більшість країн — нових членів НАТО.

Набуття членства в НАТО має стати одним із рушійних факторів як внутрішньої, так і зовнішньої політики України. Це відбудеться після досягнення консенсусу в суспільстві з цього надзвичайно важливого питання.

Під час виконання проекту експерти звернули нашу увагу на необхідності розширити опитування, а саме додати запитання «Які наслідки для України матиме її невступ до НАТО?». Відповіді, які ми отримали, були однозначні: невступ України до НАТО матиме катастрофічні наслідки. Україна стане країною-невдахою, буферною зоною, державою третього сорту, її чекає стагнація — аж до припинення існування як суверенної держави і розпаду на декілька територій.

Наше опитування засвідчило, що суттєвою складовою євроатлантичної інтеграції України повинна стати просвітницька кампанія. В ній істотною є роль громадськості та громадських організацій. Зміни мають відбутися зсередини суспільства, внутрішніми зусиллями громадян.

За більшістю показників європейська та євроатлантична інтеграція є тотожними. Йдеться про використання доробку найбільш розвинених країн для потреб державотворення, розбудови демократії, забезпечення гідних умов життя для населення та ведення бізнесу, соціальні гарантії, гарантування безпеки тощо. При наближенні України до стандартів країн-членів НАТО пріоритет матиме людина, а не держава.

Ілько Кучерів,
директор фонду «Демократичні ініціативи»

Головні висновки

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Стосовно відповідності вступу до НАТО національним інтересам України переважно експерти висловилися позитивно, наголошуючи на тому, що:

1. Нині відсутні прямі військові загрози безпеці України. Проте це не означає, що у майбутньому ситуація не зміниться.

2. В умовах недостатнього фінансування, ЗС України не можуть сьогодні самостійно забезпечувати належний рівень безпеки країни.

3. Українське суспільство має усвідомити обмеженість можливостей держави в забезпеченні військової безпеки, а отже необхідність робити вибір на користь тієї чи іншої системи міжнародної безпеки.

4. Статус члена системи колективної безпеки для України більш прийнятний, ніж статус нейтральної або позаблокової країни.

5. Для України існує два можливих шляхи забезпечення колективної безпеки – євразійський (Ташкентський договір) і євроатлантичний (НАТО).

6. Вступ до НАТО означатиме, що Україна підтверджує європейський цивілізаційний вибір, оскільки модель НАТО найбільше відповідає інтересам України, виходячи із засад демократії, прав людини, які є засадничими принципами існування НАТО.

7. Жодна з міжнародних організацій не може дати більших гарантій суверенітету, незалежності і територіальної цілісності України, ніж Північноатлантичний альянс, оскільки наразі саме НАТО виступає основним контрибутором міжнародної безпеки. Залежність військово-політичних можливостей ЄС від НАТО – очевидна. Тобто орієнтація лише на вступ України в ЄС не вирішує значного кола питань військово-політичного характеру.

Частина експертів вважають хибною саму постановку питання про доцільність вступу (для них необхідність вступу до НАТО є очевидною) і пропонують ставити питання про наслідки такого кроку для України. Наголошується також на необхідності тверезо оцінити той стан, в якому перебуває країна сьогодні і визначити передні етапи, які вона має пройти до вступу в Альянс.

Стосовно термінів вступу думки експертів розділилися.

Перша група вважає, що це потрібно зробити якомога скоріше. Найближчий термін – на початку 2008 року.

Друга група заперечує можливість вступу до НАТО найближчим часом через об'єктивну неготовність України в економічній, політичній, військовій сферах та суб'єктивну неготовність – відсутність згоди більшості населення на цей крок.

2. Назвіть основні переваги, що їх дістане Україна, вступивши до НАТО.

Експерти констатують, що вступ України до НАТО:

- позитивно вплине на формування системи європейської безпеки, сприятиме зміцненню стабільності та безпеки у Чорноморському регіоні, Південно-Східній Європі та Кавказі;
- стимулюватиме консолідацію християнського світу, зближення систем цінностей західнохристиянської та православної цивілізацій, що, безумовно, відіграватиме суттєву стабілізуючу роль на континенті.

Переваги, що їх, на думку експертів, матиме Україна, вступивши до НАТО, можна умовно поділити на дві великі групи:

Переваги, які супроводжують етап, що передує процесу вступу:

1. Позитивним буде сам факт обрання певної моделі забезпечення безпеки (Ташкентський пакт, Нейтральний статус та НАТО), оскільки «грати одночасно на кількох полях небезпечно».

2. Вступ до НАТО передбачає перехід на високі стандарти НАТО в усіх сферах: політичній, економічній, військовій. Зокрема:

- Альянс ставить до своїх членів чіткі вимоги щодо забезпечення демократичних цінностей, відданості правам та свободам громадян; для України виконання таких вимог дасть змогу закріпити та надати нового імпульсу демократичним перетворенням.
- Альянс зацікавлений у економічному добробуті своїх членів, відтак приділяє значну увагу економічним трансформаціям у країнах-аплікантах. Умовою вступу є розвиток ринкових перетворень, необхідність встановлення мінімальної погодинної зарплатні тощо.
- Виконання критеріїв вступу до Альянсу передбачає також проведення реформ як в оборонній, так і у воєнно-політичній сферах, зокрема, остаточне встановлення цивільного контролю над збройними силами.

3. У країнах, в яких стандарти політики, рівень життя не зовсім відповідали західним, навіть імітація реформ (підведення під стандарти і копіювання тих чинників, інститутів, нормативів, які застосовуються в країнах-членах НАТО) дали позитивні результати, сприяли формуванню нових стереотипів, які втілюються в звички.

Переваги, що пов'язані саме зі вступом:

Зовнішні базуються на тому, що сам факт членства у цій організації справді надасть можливість Україні ствердити її суверенітет. Зокрема:

1. Україна, увійшовши до НАТО, засвідчить свою належність до «вищої ліги» світової політики, позиціонує себе як країна, що самостійно обирає свій курс у розв'язанні важливих зовнішньополітичних питань.

2. Буде закріплено міжнародну відповідальність, яку Україна вже несе як член антитерористичної коаліції, постійний учасник миротворчих операцій НАТО тощо.

3. Україна отримає не просто можливість брати участь у миротворчих операціях, а матиме доступ до впливу на прийняття політичних рішень, які ухвалюються країнами членами, впливати на формування міжнародної політики у регіоні.

4. Набуття Україною повноправного членства в Північноатлантичному альянсі надасть змогу Україні впливати на можливу майбутню трансформацію НАТО.

5. Шлях України до НАТО може значно прискорити процеси європеїзації у широкому розумінні цього слова. Жити серед європейських країн з «азіатським» тягарем радянського минулого – неможливо.

6. Членство в НАТО, на думку більшості експертів, стане значним кроком на шляху європейської інтеграції:

- відкриє широкі можливості співробітництва з країнами-членами НАТО;
- полегшить для України вступ до інших міжнародних організацій (СОТ, ЄС). Проте висловлювалася і думка про непов'язаність цих процесів.

7. Україна дістане безпрецедентні гарантії захисту своєї територіальної цілісності, незалежності та суверенності у найбільш ефективний спосіб. Це гарантуватиме стаття 5 Вашингтонського договору та врегулювання (на стадії підготовки до вступу в НАТО) всіх спірних питань.

8. Вступ до НАТО сприятиме розв'язанню вирішенню чисельних проблем, так званих «заморожених конфліктів», у Причорноморському регіоні, найнебезпечнішим з яких для України є Придністровський.

9. Вступ до НАТО буде відповіддю України на геополітичні домагання Росії. Зокрема:

- Україна по-справжньому вийде зі сфери критичного геополітичного впливу Росії й зможе будувати з нею рівноправні міждержавні відносини, позбувшись російського домінування;
- зменшиться залежність від Росії в стратегічних військових питаннях;
- буде обмежено подальше втручання Росії у внутрішні справи України.

Внутрішні зосереджені у трьох головних напрямках:

Проблеми безпеки

1. Україна опиниться в сталій регіональній, колективній системі безпеки, що дасть можливість забезпечити ті елементи безпеки, які не можуть бути забезпечені винятково власними зусиллями.

2. Долучення до новітніх стандартів оборони, безпеки, озброєнь, ноу-хау.

3. Реформа збройних сил, створення професійної армії, долучення до загальноєвропейських культурних стандартів військового побуту.

4. Координація в подоланні техногенних катастроф, екологічних загроз.

5. Координація в боротьбі з тероризмом.

Економічні переваги

1. Надійних гарантій безпеки буде здобуто при поміркованих витратах на оборону (зменшення витрат порівняно з позаблоковими країнами). НАТО гарантує безпеку і стабільність своїх членів, і це робиться з постійним зменшенням оборонних витрат при відповідно високому рівні гарантій національної безпеки. Протягом останніх 10 років європейські країни скоротили свої військові бюджети на 16%, що сьогодні становить у середньому менш як 2% ВВП. Асигнування основних закупівель техніки й озброєння з 1999 р. зменшилось на 18%.

2. Отримання гарантій економічної безпеки. Імідж України пов'язуватиметься з передбачуваністю в економічній сфері, що сприятиме зростанню інвестицій. Прикладом можуть слугувати країни першої та другої хвиль розширення НАТО, зокрема:

- Польща: 1997 р. прямі іноземні інвестиції в економіку країни становили 2,7 млрд дол. США, у 1999 р. (рік вступу до НАТО) – 8 млрд дол. США;
- Чехія: У 1997 р. прямі іноземні інвестиції в економіку країни становили 4 млрд дол. США, у 1999 р. (рік вступу до НАТО) – 12,8 млрд дол. США;
- Угорщина: у 1998 р. прямі іноземні інвестиції в економіку становили 10,2 млрд дол. США, у 1999 р. (рік вступу до НАТО) – 14,5 млрд дол. США.
- Румунія: У рік вступу до НАТО (2004) обсяг прямих іноземних інвестицій зріс на 141% порівняно з 2003 роком.

3. Розвиток ОПК:

- стандарти нашої зброї будуть узгоджені із загальними стандартами НАТО, що надасть можливість отримати нові ринки (транспортна авіація); можливі значні замовлення в оборонній промисловості нашої країни;
- оборонно-промисловий комплекс України стане менш залежним від російського військово-промислового комплексу.

4. Покращення наукового потенціалу: НАТО веде багато освітніх та наукових програм.

5. Програми перепідготовки для колишніх українських військовослужбовців або таких, які невдовзі будуть звільнені, з метою їх інтеграції до цивільного життя.

Демократичні переваги

1. Політично піднесе Україну, пробудить в нас почуття самодостатності, причетності до сім'ї провідних націй, сприятиме утвердженню нашої національної самосвідомості, позбавленню українського суспільства синдрому «меншеартості».

2. Демократичні перетворення в нашій державі стануть незворотними. Вступивши до НАТО, Україна буде вимушена дотримуватись стандартів політичного та соціально-економічного розвитку, які притаманні країнам євроатлантичного регіону.

3. Сприятиме становленню громадянського суспільства.

4. Сприятиме утвердженню нового соціального стандарту, що передбачає зміну ставлення до людини – пріоритет матиме не держава, а людина.

5. Сприятиме покращенню функціонування державних установ, захисту прав та свобод пересічного громадянина, забезпеченню рівності прав та незалежності судової гілки влади на основі впровадження демократичних принципів та традицій в життєдіяльність органів управління як національного, так і місцевого рівнів.

6. Сприятиме підвищенню культури внутрішніх міжгрупових стосунків. Наприклад, досвід прийняття рішення консенсусом, побудови діалогу з різними політичними силами, який відтворюватиметься і всередині країни.

3. Якими можуть бути наслідки невступу України до НАТО?

Експерти констатують, що в будь-якому разі Україна буде тим переднім краєм, яким проходиме, умовно кажучи, лінія фронту (східним чи західним кордоном). Очікування девідентів від лише сприятливого геополітичного становища виявились явно перебільшеними. На геополітичній карті світу Україна крок за кроком витіснялась на периферію. Фінансові, енергетичні, технологічні, інформаційні потоки, як правило, оминали незалежну державу Україну. Невизначеність в зовнішній політиці згубно вплинула на соціально-економічну ситуацію в Україні. За всіма визнаними в світі індикаторами людського розвитку Україна перебуває на небезпечній межі (67 місце із 102 в економічному розвитку, 43 – за добробутом населення).

Зближення позицій Вашингтона та Москви після подій 11 вересня 2001 р. свідчать про фактичну втрату Україною реального ґрунту для гри на протиріччях у трикутнику США – ЄС – Росія. Від України світ очікує чітких та однозначних дій на користь того чи іншого стратегічного напрямку. Водночас, у разі приєднання України до НАТО безпекові та економічні преференції, які ми автоматично отримуємо як важливий елемент конструкції, будуть набагато більшими, ніж у разі приєднання до східного блоку.

Переважна більшість експертів розцінила ситуацію невступу як таку, що спровокує негативні наслідки для країни*.

Розглядаючи ситуацію невступу у контексті загальних геополітичних перетворень, експерти зазначили, що:

- невступ може не мати негативних наслідків у разі демократичних перетворень в Росії, що спричинить всезагальну зміну напрямку розбудови системи безпеки і досягнення цивілізаційної гомогенності в євроатлантично-євразійському просторі. Це призведе до нівелювання різниці у рівні співпраці членів і не членів НАТО, а отже, питання про вступ втратить актуальність;
- невступ може стати серйозним ударом по стратегії розширення НАТО та вплинути на загальний розвиток відносин в трансатлантичному середовищі, причому у відверто негативному сенсі, продовжуючи тенденцію «політико-стратегічної конвергенції» серед «Заходу».

Розглядаючи наслідки невступу до НАТО для України, експерти запропонували різні можливі сценарії подальшого розвитку подій:

Перший – Україна опиниться в ситуації повної невизначеності. Негативні наслідки, що на неї очікують:

- перетворення України на буферну, сіру зону – певну територію, яка опиниться поза контекстом безпекової політики, поза межами загальноєвропейських процесів або принаймні буде витіснена на периферію цих процесів;

* Лише два експерти заперечили можливість негативних наслідків, мотивуючи це тим, що:

- Україна сьогодні не є членом НАТО, однак це не заважає підтримувати високий рівень взаємин з Альянсом;
- фактичний позаблоковий статус України поки що влаштує і Росію, і НАТО;
- невступ України до НАТО найближчим часом не закриває можливості членства в подальшій перспективі.

- Україна залишатиметься у зоні невизначеності між Сходом і Заходом, у вакуумі безпеки, а отже, стане більш вразливою до зовнішнього тиску;
- Україні загрожуватиме самоізоляція, коли з нею ніхто взагалі не розмовлятиме як з рівноправним партнером.

Другий – Україна залишається нейтральною державою. Варіант малоімовірний, як з огляду на геополітичне розташування України, так і з огляду на сучасні тенденції розвитку чинної системи міжнародних відносин. Свого часу принципи нейтральності, позаблоковості, «багатовекторності» відіграли позитивну роль у процесі ствердження національного суверенітету держави. Разом з тим, як зазначають експерти, цей процес не виправдано затягнувся. Вирішуючи завдання «позиціонування» в трикутнику Росія– ЄС – США, Україна втратила необхідний темпоритм.

Негативні наслідки, що на неї очікують:

- якщо позаблоковий статус буде закріплений, то це потребуватиме серйозних витрат на самостійне забезпечення безпеки, суверенітету, незалежності, що означає значне збільшення видатків на оборону;
- цілком можливе технологічне, інституційне, психологічне відставання і від європейських країн, і від Росії.

Можливим кроком на шляху подолання таких небезпек може стати

Третій сценарій – варіант «псевдоневступу»: вироблення особливого статусу співпраці і спеціальних гарантій Україні. Україна отримує певний формальний статус позаблокової країни, який гарантується договорами між, умовно, НАТО чи Європейською стороною і Ташкентським блоком, тобто Росією (цей варіант можливий в тому разі, якщо індекс розбіжностей між Росією і НАТО буде надто великим).

Четвертий сценарій – Україна, продовжуючи перебувати в полі російського впливу, рано чи пізно буде реінкорпорована в структуру східного блоку. Ймовірні негативні наслідки такого сценарію полягають у тому, що він:

- унеможливує проведення самостійної політики у багатьох галузях, зокрема, позбавляє Україну можливості захистити свої інтереси у Європі та США;
- провокує довготривалу нестабільність у Європі, пов'язану з інституційним оформленням нової холодної війни. Це, у свою чергу, знову означає додаткові й непотрібні витрати і втрати, які важко вимірювати тільки з погляду фінансів.

Розглядаючи такий сценарій, експерти сформулювали низку застережень щодо можливих негативних впливів на Україну з боку Росії. Невступом або навіть ваганнями «вступати чи ні» Україна захочуватиме Росію до:

- продовження нинішньої політики тиску та економічного шантажу, спрямованих на відновлення російської імперії в тому чи тому її вигляді;
- посилення впливу на зовнішню та внутрішню політику України, що створюватиме загрозу її суверенності;
- активного проведення політики захисту власних національних інтересів на території України (проблеми Чорноморського флоту, Тузли та ін.).

П'ятий сценарій – ми нескінченно декларуватимемо стратегічну мету вступу до НАТО, а реально перебуватимемо там, де й перебуваємо. Характерними ознаками такої ситуації є – затягування реформ; внутрішня боротьба з питань вступу; перешкоди з боку Росії і небажання Заходу загострювати відносини з нею. Можливі негативні наслідки такого розвитку подій:

- євроінтеграційні перспективи України будуть відкладені на десятки років;
- Україна залишатиметься на периферії інтеграційних процесів, її залежність від партнерів зростатиме, а партнерський потенціал – знижуватиметься;
- Україна стане державою з непевними перспективами збереження територіальної цілісності і суверенітету.

Шостий сценарій – розпад України (за прикладом Югославії) на декілька територій – сфер впливу, як результат успішно проведеної гуманітарної (етнічно-конфесійної, федералістично-прагматичної) кризи.

Негативні наслідки невступу України до НАТО, на думку експертів, можна умовно поділити на такі групи:

Група майбутніх загроз

Найголовнішою з них експерти вважають загрозу втрати державності через те, що можна прогнозувати появу систематичних зовнішніх і внутрішніх спроб дестабілізувати Україну, підірвати її дієздатність та цілісність:

- розвиток держави, її зовнішня і внутрішня політика перебуватимуть у фарватері відповідних процесів у Росії, що створить небезпеку повної втрати державного суверенітету і незалежності України;
- можуть розпочатись відцентрові тенденції: Західна та Правобережна Україна разом з Києвом прагнуть йти на зближення з Європою, а Лівобережна Україна, до складу якої входить Східна та частина Південної, – прагнуть рухатися в протилежний бік, що може призвести до розколу країни на дві частини;
- загрозу становитимуть спроби посилення тиску на українську державну ідентичність з метою її розмивання та зменшення лояльності громадян до держави.

Група втрачених можливостей

- Експерти наголошують, що одна з найважливіших втрат – втрата часу. Ми житимемо вчорашнім днем. Буде втрачено те, що Україна завоювала за останні роки.

Зокрема буде втрачено:

- шанс зробити чіткий європейський вибір і вибратися, нарешті, з геополітичного болота, в якому Україна борсається вже сотні років;
- шанс отримати механізми, можливість більш активної інтеграції у загальноєвропейську спільноту, в тому числі і додаткові можливості активізувати рух до ЄС, СОТ та інших структур;
- шанс стати самостійним політичним гравцем, впливати на рішення європейських питань;
- шанс реформувати життя країни за високими стандартами;

- шанс посилити розвиток громадянського суспільства.

Група зовнішньополітичних втрат

Експерти зазначають, що невступ до НАТО негативно вплине на імідж України на міжнародній арені, призведе до послаблення міжнародного авторитету країни.

Очікувані негативні наслідки у цій сфері пов'язані з:

- серйозними сумнівами західних партнерів України щодо чіткості, послідовності зовнішньополітичного курсу України і курсу її внутрішніх реформ;
- втратою довіри, поваги та інтересу до України з боку Заходу як до країни, яка хоче та може бути членом європейської спільноти;
- уповільненням процесу вступу до інших міжнародних організацій, зокрема до ЄС;
- перспективою залишитись довічно зі статусом «доброго сусіда за зачиненими дверима».

Група внутрішньополітичних втрат

Експерти констатують, що загальним негативним наслідком невступу стане уповільнення темпів економічних, політичних і соціальних реформ, формалізація демократичного процесу (внутрішньополітичні процеси демократизації гальмуватимуться, авторитарні тенденції підсилюватимуться).

Очікуються негативні наслідки, які провокуватимуть економічну та політичну нестабільність:

в економічній та оборонній сферах

- погіршення інвестиційного клімату, небезпека приходу до країни авантюрного, ризикового капіталу з короткостроковими намірами отримати швидко вигоду;
- гальмування реформи оборонного сектору;
- втрата можливостей покращити конкурентоспроможність військово-промислового комплексу і як наслідок погіршення економічного зростання;
- бар'єри військово-технічного розвитку ОПК, участі українських суб'єктів у європейських і євроатлантичних проектах розвитку озброєнь;
- збільшення витрат на оборону, ресурсів, які могли б бути спрямовані на вирішення актуальних соціально-економічних завдань;

у соціально-політичній сфері

- уповільнення демократичних інституційних реформ;
- поразка представників демократичних сил, що відстоювали ідею інтеграції до Альянсу;
- реставрація різних форм авторитаризму в середині країни;
- виникнення відносно тривалого шоку серед прозахідних верств українського суспільства, що супроводжуватиметься серйозними політичними загостреннями;
- зростання соціального та політичного песимізму.

4. Противники вступу України до НАТО підтримують три основні упередження щодо НАТО:

1. НАТО – агресивний військовий блок, що провокує конфлікти, які контраргументи можуть спростувати ці твердження?

Проблема агресивності НАТО переважною більшістю експертів розглядається як штучна, проте, щоб її спростувати, залучаються і об'єктивні контраргументи.*

Загалом дискусія між прибічниками і противниками вступу розглядається як з боку наявності в ній об'єктивних і штучних аргументів. Об'єктивні вказують на серйозні проблеми, які слід розв'язувати, штучні аргументи виникають в процесі політичної боротьби. Для спростування перших (об'єктивних) потрібні раціональні аргументи, для спростування других (штучних) контраргументація не потрібна (або вона не спрацює), оскільки вони насамперед маніфестують наявність іншої позиції і зіткнення щодо цих проблем триватимуть і надалі.

Штучна упередженість

Більшість експертів наголошують на штучності упередження щодо агресивності НАТО, коментують його як стереотип (застарілий штамп, міф радянських часів, пережитки минулого, пострадянська інерція мислення, рецидиви, що сягають сталінської доби, пропагандистська комуністична «мулька», байки «холодної війни»), що сформувався ще за часів «холодної війни» і відбивав стару доктрину про те, що «НАТО угрозой миру чреватю». Формувався він без раціональної аргументації, лише на протиставленні Організації Варшавського договору (наших друзів) НАТО (нашим ворогам). Діє цей стереотип на основі підміни понять, а саме, поняття «агресивний» використовується там, де опоненти вживають поняття «оборонний», а вислів «провокування конфліктів» застосовується замість висліву «миротворча діяльність».

Експерти також звертають увагу на те, що цей стереотип активно підтримується і мусується антизахідними й антинатівськими політичними силами і партіями в Україні, антинатівською пропагандою часів Кучми та передвиборних кампаній, а також деякими колами в Росії, які все ще сприймають НАТО як загрозу її безпековим інтересам.

Серед частини експертів спостерігається недооцінка сили впливу цього стереотипу, переконання, що він «не витримує жодної критики, якщо розглядати питання в деталях». Як зауважив один з експертів, «я, чесно кажучи, не розумію, як можна цими стереотипами оперувати зараз – це просто люди, які живуть в епоху динозаврів». Частина експертів вважає, що необхідності в контраргументах взагалі немає, оскільки прихильники точки зору про агресивність НАТО не наводять жодних аргументів на її підтримку.

При цьому не береться до уваги, що раціональна аргументація стереотипу непотрібна, а зруйнувати його з допомогою контраргументів практично неможливо, особливо, якщо йдеться про людей старшого віку, які несуть в собі стереотипи часів «холодної війни». Для них зауваження одного з експертів про те, що «якби це була правда, то Європа вже давно б не була такою, як ми її бачимо зараз», абсолютно непереконливі, оскільки вони бачать Європу саме крізь призму засвоєного в часи «холодної війни» протистояння.

* Втім, один експерт висловився в тому сенсі, що всі упередження не є упередженнями, а є справедливими твердженнями, проте зазначив, що це несуттєво порівняно з головною перевагою, яку дає членство в НАТО, а саме, можливість прямувати в бік Європи.

Інша частина експертів розуміє складність долання стереотипів, проте вважає, що оскільки зруйнувати стереотип неможливо, залишається лише чекати на зміну поколінь.

Нарешті остання точка зору полягає в тому, що просто чекати було б помилкою, необхідно шукати шляхи подолання стереотипу, застосовувати різні інформаційні стратегії у різних групах (регіональних, територіальних, вікових), створювати «новий міф, формувати позитивний імідж НАТО, використовуючи досвід роботи з противниками приєднання в країнах — нових членах Альянсу.

Одним із ймовірних шляхів у цьому напрямі є посилення на позицію Росії, яка попри дію стереотипів, має рівень кооперації з НАТО значно вищий, ніж нині наявний рівень кооперації НАТО з Україною. Інший шлях порівняння агресивності НАТО з Варшавським договором. Аргументація, яка свідчить, що НАТО ніколи не застосовувало сили проти своїх союзників, на відміну від організації Варшавського договору: Угорщина, Чехія. НАТО ніколи не ухвалювало кулуарних рішень, як Радянський Союз щодо Афганістану у грудні 1979 року тощо. Натомість за період існування НАТО жодна країна не вийшла зі складу блоку, триває тільки процес розширення (з 12 країн — 1949 р. до 26 — в наш час).

Раціональна контраргументація щодо спростування твердження про агресивність НАТО ґрунтується на наступних тезах:

Історія створення та завдання НАТО

1. Агресивність НАТО не підтверджується об'єктивними фактами (конкретні конфлікти, агресія, окупація якоїсь країни, що їх ініціював НАТО), які пов'язані з діяльністю цієї організації.

2. Метою створення організації від початку було намагання запобігти агресії, бути оборонним, а не наступальним блоком. Сам факт створення НАТО й членства в ньому надовго зняв можливість збройного конфлікту, наприклад, між Грецією та Туреччиною.

3. НАТО не здійснив жодної агресії впродовж свого існування, воно тільки проводило миротворчі операції, брало участь у конфліктах як посередник. Діяльність НАТО в Югославії, Афганістані, Іраку була передбачена відповідними резолюціями ООН щодо сприяння врегулюванню конфліктів у цих країнах.

4. НАТО вже існує десятки років і довів свою здатність забезпечувати мир і насаперед у Європі.

5. НАТО — це не агресивний блок (не блок взагалі) — це міжнародна воєнно-політична організація, визнана усім світом, яка дуже виважено формулює та реалізує свою стратегію.

Сучасні трансформації Альянсу

1. НАТО з воєнно-політичної організації наприкінці 90-х років трансформується у політико-військовий союз, у політичну міжнародну організацію з військовим компонентом, який не має наступального характеру, який суттєво скорочений, військова могутність якого не є загрозою для інших будь-яких країн.

2. Керівна роль в НАТО належить цивільним політикам. Зокрема, керівництво Альянсом здійснює Генеральний секретар, цивільна особа, яка виконує свої повноваження через відповідні цивільні та військові органи. Найвищим політичним органом Альянсу є — Північноатлантична рада НАТО, яка наділена реальною політичною вла-

дою і повноваженнями щодо затвердження рішень, які ухвалюються винятково у столицях країн-учасниць вищим керівництвом держав. Військовий комітет, який здійснює загальне керівництво військовою діяльністю Альянсу, підзвітний Раді НАТО.

3. Оскільки комуністичної загрози вже не існує, то з 1990 року оборонні бюджети країн НАТО скоротились на 25%. НАТО стало ініціатором створення РЕАП (Ради євроатлантичного партнерства (46 країн), куди були запрошені для співпраці країни, що перебували в Організації Варшавського договору), а також Програми «Партнерство заради миру». НАТО співпрацює з ОБСЄ, Радою Європи, ООН.

4. Реально на сьогоднішній день – це альянс, який займається безпекою у більш широкому контексті, ніж військова безпека і про агресивність тут дуже важко говорити. На сьогодні серед всіх військових структур НАТО є найефективнішою організацією, яка може протистояти проявам тероризму, що існують в сучасному світі.

5. Документи НАТО свідчать, що зараз наголос робиться не на жорсткій безпеці, а на м'якій безпеці, тобто на усуненні невійськових загроз, а саме: боротьбі з наркобізнесом, розповсюдженням зброї масового знищення, нелегальною торгівлею зброєю, нелегальною міграцією; тобто – на злободенні проблеми безпеки.

Принципи діяльності

1. НАТО сьогодні складається з 26 країн, всі рішення в Північноатлантичній раді ухвалюються консенсусом на демократичній основі, якою головує Генеральний секретар. Найбільш важливі стратегічні рішення мають бути схвалені чи, навпаки, можуть бути відхиленими парламентами країн-членів. Отже, можливість проводити агресивну політику практично виключено.

2. Всі країни, якщо розглядати їх окремо, не є агресивними, з кожною із країн Альянсу Україна має дуже добрі партнерські відносини. Це країни, де ми відпочиваємо, навчаємось, працюємо, і припустити, що об'єднавшись разом, вони стали агресивним військовим блоком, абсолютно нелогічно.

3. Стверджувати, що 26 країн є агресивними країнами, це все одно що стверджувати, боцімто ЄС є також агресивним блоком саме тому, що він охоплює більшість країн НАТО. Отже виходить, що якщо ми прагнемо вступити в ЄС, тим самим ми прагнемо стати агресивною країною.

4. Агресивність НАТО часто пов'язують із політикою США. Слід визнати, що політика Білого Дому на міжнародній арені не завжди адекватна ситуації, що викликає справедливі заперечення, навіть з боку союзників Сполучених Штатів. Слід відмежувати США (як суверенну державу) від НАТО.

5. Якщо приймаються якісь військові рішення, то в середині НАТО існує можливість відстоювати свою точку зору. НАТО зобов'язує прямо діяти лише у випадку, коли здійснено безпосередній напад на якогось члена організації, інші рішення НАТО, не є обов'язковими для членів, кожна країна-член НАТО особисто визначає свій внесок у проведення будь-яких акцій, чи то акцій, пов'язаних із застосуванням збройних чи воєнних сил.

Окремий блок аргументів висувається стосовно *участі НАТО у конфліктах* останніх років, зокрема балканському, в Іраці, Афганістані.

1. Миротворчі місії НАТО в Косові, Афганістані, Іраку не були спровоковані самою організацією. Як правило, ця структура втручається у конфлікти, які розв'язані за участі інших сторін, і це втручання відіграє стабілізуючу роль.

2. Втручання НАТО в 1999 році в ситуацію навколо Косова, з політичної точки зору, були доцільними, оскільки ООН та ОБСЄ не впоралося з ситуацією.

3. Нині майже всі країни колишньої Югославії або вступили до НАТО, як Словенія, або перебувають у процесі вступу. Вони не вбачають вини НАТО у тому, що відбулося 1999 року, а більшою мірою покладають відповідальність на режим Мілошевича та тих, хто займався етнічними чистками. Поки ми будемо співчувати Югославії як жертві НАТО, країни, що утворилися на її основі, вступають до НАТО, а Україна залишатиметься поза межами Альянсу.

4. Єдина спільна військова операція, яку зараз проводить НАТО, це операція зі стабілізації ситуації в Афганістані. Немає жодних підстав говорити про агресивність цієї операції, вона подібна до багатьох миротворчих операцій, у яких бере участь Україна. Крім того, в Афганістані проводиться операція і за участю Європейського Союзу, втім ніхто ж не заявляє, що Європейський Союз – це агресивний блок.

5. Багатонаціональна матеріальна допомога з відновлення нормальної життєдіяльності та відновлення демократичних інститутів суспільства стоїть на першому місці у здійсненні цих операцій. Жодна територія чи країна не піддавалися окупації чи анексії. Військових злочинців, що призвели до кризового становища та намагалися посилити кризу, віддано міжнародному воєнному трибуналові.

Експерти висловили також низку застережень щодо проблем, які можуть виникнути для України при набутті членства в НАТО:

1. Україна і деякі інші нові члени блоку (Польща, Чехія тощо), вступивши до НАТО, не чинитимуть визначального впливу на формування та реалізацію стратегії Альянсу. Ці держави автоматично підпадуть під загальну політику Альянсу. І його інтереси в деяких моментах не зовсім збігатимуться з інтересами України. «Наприклад, НАТО розгортає операцію в Афганістані, думаю, що нам в Афганістані нема чого робити».

2. Україна через певну залежність від США не ухилятиметься від участі у військових операціях, як це роблять Франція, Німеччина чи Норвегія. Їй буде дуже важко грати за власними правилами, ставши членом НАТО.

4. Противники вступу України до НАТО підтримують три основні упередження щодо НАТО:

2. Для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме, і держава не має таких коштів.

Питання ціни за вступ у НАТО розглядається експертами як у загальному, так і у конкретному планах.

Загальні положення

1. Існує співвідношення ціни, вираженої в грошових одиницях, і політичної ціни, чи стратегічної ціни, чи безпекових моментів, отже, має бути визначено співвідношення – якщо нас щось цікавить, то ми за це маємо платити, якщо ми шкодуємо грошей, то ми недостатньо зацікавлені.

2. Вступ до НАТО коштуватиме державі достатньо дорого, але невступ до НАТО коштуватиме їй набагато дорожче, тому що принцип колективної обороноздатності є завжди дешевшим, ніж принцип індивідуальної оборони. Колективна система безпеки передбачає колективні заходи здійснення цієї безпеки, на які в однієї самої держави не може взагалі вистачити коштів.

3. Вступ до НАТО, звичайно, коштуватиме якихось грошей, але їхня витрата буде ефективною з точки зору гарантування української безпеки.

4. Вступ в НАТО взагалі вкладається в межі військового бюджету. Реформування збройних сил нам так чи інакше потрібно робити, і це незалежно від вступу до НАТО, а реформування – це кошти. НАТО може нам допомогти у цьому, може задіяти різні програми фінансування, допомоги з тим, щоб реформувати свої збройні сили, і це буде швидше й дешевше.

5. НАТО не вимагає мілітаризації від будь-якого члена, єдина норма – це витрати до 2% ВВП (Франція – 2.7%, Німеччина – 1.5%, Іспанія – 1.3%, Польща – 2.0%). В нашому законодавстві передбачено витрати на оборону не менше 3% ВВП. Що стосується видатків на користь функціонування НАТО, як організації, то вони не перевищують 0,5% загальних витрат на оборону кожної країни.

6. Розрахунок виплати країни-члена базується на національному валовому продукті, на доході на душу населення; пропорційно до цього враховуються можливості держави.

7. Модернізація завжди щось коштує, але ще жодна з тих країн, що вступили до НАТО, не збанкрутіла. Країни значно бідніші, ніж Україна, а саме Румунія, Болгарія, Словаччина успішно вступили до НАТО і жодних катаклізмів ні в бюджеті, ні в стані національної економіки це не спричинило.

8. Існують спеціальні інвестиційні фонди, які створені саме для допомоги молодим, новим країнам-членам, які мають певні проблеми із економікою, яка перебуває у стані розвитку. Як приклад, у період 1999–2005 років Чеська Республіка отримала близько 130,4 млн доларів США з воєнного бюджету НАТО на вдосконалення об'єктів військової інфраструктури своєї країни із 190 млн запланованих.

9. НАТО не вимагає від нових членів витрат на переозброєння. Головні витрати зачіпають сферу зв'язку, управління та систем взаємодії ЗС. Приклад Польщі, Угорщини та інших країн свідчить, що те озброєння, яке вони успадкували з соціалістичних часів і Варшавського блоку, в принципі є достатнім для того, щоб працювати безпосередньо в межах НАТО.

10. Досвід країн, які нещодавно вступили до НАТО, засвідчив, що витрати на оборону в їхніх бюджетах суттєво не змінились (у відсотковому відношенні до ВВП). Водночас майже всі ці країни суттєво скоротили кількість власних збройних сил, забезпечили нормальні стандарти соціального захисту військовослужбовців, поліпшили якість бойової підготовки.

11. Економічні та фінансові дивіденди від вступу будуть набагато більші, ніж ті кошти, які держава має витратити на шляху до НАТО.

12. Вступ гарантуватиме, по-перше, прозорі процедури використання грошей, по-друге, публічність захисту бюджетних статей витрачання цих грошей, по-третє, здійснення цивільного контролю над витрачанням грошей, а отже, гарантує їх збереження та ефективне використання.

13. Україна має зацікавити НАТО в плані виробництва сучасного озброєння: у нас добре освічені інженери, конструктори, у нас дешевша робоча сила, у нас є традиції виробництва озброєння і так далі.

Експерти наголошують на необхідності розрахунку і оприлюднення реальних втрат і можливих прибутків, пов'язаних зі вступом. Зокрема, називають:

Конкретні здобутки

1. НАТО своїми коштами надаватиме технічну допомогу Україні.
2. Поліпшуються умови військово-промислової кооперації з країнами Альянсу що володіють високими технологіями.

Конкретні витрати

1. Прямі витрати щодо членства в НАТО (організаційні витрати на фінансування штату працівників у структурах НАТО, внески до бюджету організації, а також підтримка участі країни в спільних військових операціях).
2. Прямі витрати на модернізацію армії та військово-промислового комплексу.
3. Непрямі втрати, які Україна зазнає внаслідок скорочення військово-промислового комплексу.
4. Зміна технологій свого виробництва у ВПК, що потребує значних коштів.
5. Україна як член НАТО муситиме дотримуватись усіх тих настанов Альянсу щодо торгівлі зброєю та експортного контролю, а отже, може втратити певні ринки торгівлі зброєю.

4. Противники вступу України до НАТО підтримують три основні упередження щодо НАТО:

3. Вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Експерти зауважують важливість цього питання з точки зору його резонансності для населення України. Опитування свідчать, що населення виступає проти членства в НАТО значною мірою через побоювання погіршення стосунків з Росією.

Аналіз контраргументів експертів дає змогу виявити цілу низку підходів.

Вступ України до НАТО не може зіпсувати стосунків з Росією, бо він їй нічим не загрожує, а навіть буде користний.

- Вступ до НАТО нікому не зіпсував жодних стосунків, країни, які долучились до НАТО, стали ще дружнішими, тому що вони стали союзниками, які сповідують спільні цінності.
- Росія, зі свого боку, дуже активно співпрацює з НАТО, який не розглядає зараз її як свого військового противника і немає проти Росії жодних агресивних планів. Навпаки, НАТО розвиває глибоке співробітництво з Росією задля зміцнення загальноєвропейської безпеки, отже, вступ України до НАТО не може зашкодити інтересам Росії.
- Найбільші друзі Росії в Європі — Франція та Німеччина. Обидві є членами НАТО.
- Країни-члени Альянсу зацікавлені насамперед у добросусідських партнерських відносинах з РФ, її поступовому наближенні до ЄС та НАТО. Маючи стабільні, добросусідські, партнерські відносини з РФ, Україна матиме реальний шанс отримати підтримку країн-членів Альянсу на вступ до НАТО.
- Не погіршилися відносини Росії з країнами Центральної та Східної Європи, які вступили до НАТО: Словаччиною, Болгарією, Румунією, країнами Балтії, Польщею, Угорщиною, так чому вони мають погіршуватись з Україною?
- Для демократичної Росії, її національних інтересів в широкому розумінні, безумовно, важливо, щоб на її західних кордонах зосереджувалась стабільна, демократична система держав, які не несуть загрози самій Росії.
- Росія матиме користь від приєднання України до НАТО, тому що тоді Північноатлантичний альянс стоятиме на її кордоні, і їй буде легше з ним будувати свої відносини. Якщо Україна стане членом Альянсу, то вона буде першою, хто стримуватиме Альянс щодо негативних дій стосовно Росії, Україна ніколи не схвалить рішення, яке суперечить інтересам Росії.
- Росія є нашим основним стратегічним партнером, у нас з цією країною існують у тому числі і родинні зв'язки. Тому ми не зацікавлені, вступивши до НАТО, мати проблеми з такою впливовою державою світового рівня, як Росія.
- Україна, будуючи свої стосунки з Альянсом, виходитиме з того, що вона вже має зобов'язання перед своїм стратегічним партнером – Росією, і Україна не збирається порушувати ці зобов'язання, які забезпечують мирний розвиток двох сусідніх держав.

Стосунки можуть зіпсуватися винятково через позицію самої Росії.

- Наші стосунки з Росією ніхто не може зіпсувати, окрім самої Росії.
- Політична еліта, яка нині при владі в Росії, безумовно, проти вступу України до НАТО, так само, як була проти вступу країн Балтії до НАТО, хоча нейтрально

говорить, що кожна країна начебто може на свій власний розсуд входити в різні блоки, але водночас вона обіцяє переглянути наші стосунки.

- Росія імперська буде завжди не вдоволена, хоч би що і як ми робили, бо незадоволення викликає сам факт існування незалежної суверенної України.
- Вступ України до НАТО дещо погіршить відносини з Росією у короткостроковій перспективі. Буде досить хвороблива реакція, не на те, що вступ України до НАТО нестиме якість загрози для неї, це реакція Росії на те, що Україна остаточно виходить з-під її влади, з-під її контролю в результаті приєднання до НАТО.
- Стосунки погіршаться через те, що Росія застосуватиме будь-які методи, щоб зупинити процес. Вона впливатиме через безпосередні зв'язки з країнами НАТО, з лідерами НАТО. Триватимуть переговори і висуватимуться вимоги навіть за спиною України, і не виключено, що закулісними методами.
- Росія може вдатись до певних видів не тільки політико-психологічних тисків, але і економічного, підвищити ціни на газ.

Неможливо зіпсувати стосунки, бо вони й так вкрай погані.

- Вступ України до НАТО не може зіпсувати стосунків з Росією на гірше, ніж вони були дотепер. У нас зараз дуже напружені стосунки, і я не знаю, що ще може їх зіпсувати, тим більше, що вступ до НАТО це не подія завтрашнього дня, беручи до уваги і внутрішню ситуацію в Україні на даний момент.
- Військово-технічне співробітництво з Росією почало згортатися ще задовго до проголошення Україною курсу на євроатлантичну інтеграцію і пов'язане воно зі скороченням обсягів оборонних замовлень та переведенням російського ОПК на замкнені цикли виробництва озброєнь.

Стосунки не зіпсуються, а стануть більш рівноправними.

- Росія нас більше поважатиме, оскільки ми станемо членами надзвичайно потужної міжнародної військово-політичної організації.
- Україна може виграти, бо вона відчуватиме за собою силу, міць, з якою Росія буде змушена рахуватись, а відтак стосунки з нею стануть більш прагматичними.

Стосунки між Україною та Росією покращаться.

- Вступ до НАТО покращить стосунки України з Росією, бо і Україна, і Росія будуть змушені дати лад своїм взаєминам, вони стануть більш відкритими і, відповідно, впорядкованішими.
- Стосунки покращаться, тому що, з одного боку, в Україні перестануть боятись за свою незалежність, територіальну цілісність і сприйматимуть Росію привітніше, без побоювань. У Росії, зі свого боку, після того, коли Україна набуде членства в НАТО, відпаде необхідність думати про якийсь реванш з відновлення Радянського Союзу або про збільшення території Російської Федерації за рахунок України.

Україні слід діяти як суверенна держава, не зважаючи на Росію.

- Одна з найголовніших проблем зовнішньої політики України – це постійне озирання на відносини з Росією і постійне бажання їй у чомусь догодити або чимось її не засмутити.

- Навіть відмовившись від вступу до НАТО, Україна не зможе нормалізувати свої відносини з Росією, бо для цього необхідно повністю підпорядкувати наші національні інтереси політиці північного сусіда. Незалежна Українська держава сприймається політичною елітою РФ і переважною більшістю російського суспільства як тимчасове явище (погрози з боку Росії припинити військово-технічне співробітництво з Україною в разі її вступу до НАТО, конфлікт у газовій сфері тощо).
- Новий формат відноси, що настійливо проводить Росія на пострадянському просторі, більше нагадує формулу «країна гегемон – країни сателіти». При цьому залежність країн-сателітів не обмежується тільки політичною та економічною сферами. Будь-який катаклізм у Росії болісно вдарить по її оточенню; будь-які перспективи динамічного розвитку країни-сателіта просто не вкладаються у схему таких відносин.
- Вступ до НАТО це суверенне право кожної держави, яка має виходити зі своїх національних інтересів.
- Наша обережність не виправдана, ми маємо бути надзвичайно активними в плані приєднання до НАТО, хоча, звичайно, слід враховувати і точку зору російської сторони, але вона не повинна над нами висіти, як «дамоклів меч» і перешкоджати нашому вступу до НАТО.
- Росія задекларувала, і цієї позиції вона чітко дотримується, що вона не розділяє розширення НАТО на Схід, але ця позиція не перешкоджає нам мати свою позицію, яка полягала б у тому, що Україна прагне стати членом Альянсу.

Україні слід діяти, враховуючи інтереси Росії.

- Ми, звичайно, повинні виходити з національних інтересів, але діалог з Росією має продовжуватися, зокрема, з питання вступу України до НАТО.
- Україна має навести такі аргументи, які дали б змогу Росії зрозуміти, що вступ України до НАТО на становитиме загрози для російських інтересів – треба думати і про інтереси партнера й сусіда, інакше неможливо будувати конструктивні відносини (зокрема, йдеться про статус російських військових баз).
- Треба ретельно проаналізувати стратегічні інтереси Росії на нашій території, і тоді визначати параметри свого вступу до НАТО, який би не зашкодив відносинам в трикутнику НАТО-Росія-Україна.
- Варто подивитись на співпрацю України з Росією в оборонному комплексі – які тут перспективи, ризики і втрати, а потім – на перспективи співпраці з НАТО, і тоді вже вибирати, зважаючи на довгострокові перспективи.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Експерти констатували:

1. Інформаційна кампанія нормативно ґрунтується на:

- пунктах про стратегію публічної дипломатії, яку треба розробити українським органам державної влади із залученням парламентарів, неурядових організацій і офіційних осіб з НАТО, що містяться в документі про термінові заходи поглибленої співпраці Україна-НАТО;
- положеннях державної програми інформування громадськості щодо вступу України до НАТО.

2. Інформаційна кампанія здійснюється:

- державними і недержавними організаціями України;
- Центром інформації та документації та Центром зв'язку НАТО в Україні;
- ЗМІ.

Експерти оцінили стан проведення кампанії усіма сторонами, на які покладено обов'язки інформування, як незадовільний. Показником цього слугують результати соціологічних досліджень, які свідчать, що достатньо інформовані про НАТО, про його сьогоденний розвиток лише 6–7% населення України.

Аналізуючи **причини неефективності кампанії**, експерти вказали на таке:

Економічні причини

- В державному бюджеті України, на відміну від багатьох інших країн, які нещодавно вступили до НАТО, не закладено коштів на виконання програми.
- План заходів за минулий рік виконано на 80% як центральними органами виконавчої влади, так і місцевими й громадськими організаціями, проте це зроблено лише донорським коштом.

Політичні причини

- Бажаність членства в НАТО декларується керівництвом країни в Брюсселі та Вашингтоні, проте ця проблема замовчується офіційним державним керівництвом в Україні, мабуть через побоювання, що це може призвести до падіння рейтингів провладних політичних сил.
- Під час виборчої президентської кампанії 2005 року здійснювалась широка антинатівська пропагандистська кампанія, яка різко знизила показники підтримки громадянами України вступу до НАТО.

Особливості інформаційного простору

- Замкненість, орієнтованість українського інформаційного простору на російський (особливо у Східній Україні), відсутність україномовного EuroNews.

Недосконалість самої програми інформування

- Державна програма формалізована, не враховує специфічні категорії (вікові, соціальні). Вона була ухвалена тому, що мала бути ухвалена, без врахування того, що треба буде щось конкретно робити.

Стан масової свідомості

- Негативні стереотипи сприйняття НАТО формувались впродовж довгого часу (з часів створення НАТО), мають стійкий характер, їх складно долати.

Вади у діяльності ЗМІ

- Інформація спорадична, з'являється в якісь річниці (підписання Хартії, напередодні візиту Генерального секретаря).
- Дуже мало інформації про поточну діяльність НАТО на сьогоднішній день.
- Обмаль аналітичних програм на телебаченні, радіо, в пресі.
- Провідні канали не проводять публічної дискусії навколо питань НАТО і України.

Наслідки неефективного проведення інформаційної кампанії оцінюються експертами як загрозово негативно, зважаючи на те, що:

- Рішення щодо вступу або не вступу України до НАТО може ухвалюватись на всеукраїнському референдумі, отже, необхідна підтримка понад 50% населення.
- Якщо ситуація залишатиметься на тому самому рівні, то шансів переконати українське населення буде не дуже багато. Сподіватись на можливе прозріння українського населення не доводиться.

Водночас експерти зауважують, що є досвід країн, які теж стартували з низьких позицій, населення яких не підтримувало вступу до НАТО. Але завдяки успішній інформаційній кампанії вони домоглися підтримки населенням вступу, то ж її проведення в Україні може також дати позитивні наслідки.

На думку експертів, **змістове наповнення кампанії** потребує висвітлення таких тем:

Об'єктивна інформація про Альянс

- сутність Північноатлантичного альянсу нинішнього періоду і перспектив розвитку НАТО в близькотерміновій, середньотерміновій та далекотерміновій перспективі;
- НАТО, як політична організація, як система колективної оборони (структура блоку, функції блоку, завдання блоку);
- адекватна інформація про сучасний стан коопераційних процесів у межах Альянсу;
- які миротворчі операції проводить НАТО;
- інформація про те як НАТО працює у мирний час;
- тези спрямовані на розвінчання старих міфів (НАТО є агресивний блок; вступ дуже дорого коштує; нас туди не приймуть, бо це клуб багатих країн, а ми бідна країна тощо);
- фокус інформаційної кампанії – стандарти НАТО, побудовані на цінностях демократії: повазі до нації, до прав людини. Коли стоятиме знак рівності між Європою, НАТО і цими цінностями, тоді спокійніше сприйматиметься шлях до НАТО як шлях оптимального захисту своїх інтересів.

Членство в НАТО нових країн

- Членство в НАТО є пріоритетом абсолютної більшості країн регіону. Із восьми

країн — сусідів України п'ять вже є членами Альянсу.

- Жодна з країн, що увійшли до НАТО, не виявляла незадоволення цим фактом, навпаки, після вступу кількість громадян, прихильних до членства в НАТО, збільшувалась.
- Жодна впливова партія в країнах, що вступили до НАТО, не виступає за вихід із Альянсу.
- У більшості постсоціалістичних країн кількість прихильників членства в НАТО переважає кількість прихильників членства в ЄС.
- Акцентувати на новому слов'янському обличчі НАТО, в якому на сьогодні вже 5 слов'янських країн: Польща, Чехія, Словаччина, Болгарія, Словенія.
- Акцентувати на членстві в НАТО православних країн (Болгарія, Греція).
- Аналіз тих проблем, що були пов'язані у цих країнах зі вступом до НАТО.
- **Фокус інформаційної кампанії** – п'ятирічний досвід цих країн в НАТО: показати відсутність значних негативних наслідків і наявність позитивних.

Проблематика Україна – НАТО

- які відносини України з НАТО нині;
- які перспективи відносин України з НАТО;
- інформація про військовий аспект нашої співпраці з наголосом на ефективно-му реформуванні української армії (зокрема, це дасть можливість підвищити кількість прибічників вступу серед тих, хто не підтримує ідею формування українського війська на основі загального військового обов'язку);
- інформація про гуманітарний і соціальний аспекти співпраці. З 25 проектів, які реалізуються в Україні, 18 пов'язано з екологічними, техногенними загрозами тощо (інформація потребує оновлення!).
- **Фокус інформаційної кампанії** – показати практичні програми НАТО в Україні (перекваліфікація військових; ліквідації повеней в Закарпатті, проекти ліквідації протипіхотних мін і застарілих боєприпасів за допомогою НАТО тощо).

Причини та пріоритети вступу

- Вступаємо до НАТО не під тиском з Вашингтона чи Москви, а ґрунтуючись на власних інтересах, маючи на увазі, що це просто раціонально, доцільно.
- Вступ до НАТО для нас корисний та безпечний (дивись розділ пріоритети вступу).
- Вступ до НАТО це найкоротший шлях входження України в політичну Європу.
- Вступ до НАТО унеможливить політичний та економічний тиск на Україну з боку Росії.
- Вступ до НАТО надає Україні найбільш надійні гарантії безпеки.
- **Фокус інформаційної кампанії** – переведення обґрунтування членства України в НАТО з абстрактних формулювань до переваг кожної сім'ї (не всім зрозуміло, чому загроза може прийти з боку Росії, а от чому потрібно реформувати армію розуміють навіть ті, хто дуже слабо уявляє, що таке українська армія).

Аналіз застережень

- Спростування необґрунтованих закидів, наприклад:
- НАТО не вимагає делегування суверенітету країни спільним органам.

- Членство в НАТО залишає широкий простір для самостійної політики. Жодна країна-член не може бути примушена до участі у тій чи іншій військовій, миротворчій операції, якщо її уряд чи парламент не приймуть відповідного рішення. (Давати більше інформації щодо країн, які мають свою особливу політику в НАТО, наприклад Франція).
- (Дивись також розділ контраргументи противникам вступу).

Аргументація щодо обґрунтованих застережень.

- **Фокус інформаційної кампанії** – не приховувати проблеми, які пов'язані зі вступом країни до НАТО (фінансові, військові), а наголошувати на вигазі у довгостроковій перспективі).

Майбутнє місце України в НАТО:

- що, яким чином, за які кошти робитиме Україна в трансформованому Альянсі.

Визначаючи, **як проводити кампанію**, експерти зазначили, що вона має бути **організована, керована і контрольована на найвищому рівні** керівництва нашої держави. Її загальними характеристиками мають бути:

- комплексність із залученням всіх сегментів національних ЗМІ: преси, радіо, телебачення, мережі ІНТЕРНЕТ;
- системність на загальнодержавному рівні. Було б доцільно створити спільний центр інформування громадськості, до складу якого входили б державні, громадські, партійні та релігійні інформаційні структури, які підтримують і не підтримують ідею набуття Україною членства в НАТО з метою налагодження діалогу;
- скоординованість з іноземними і національними суб'єктами проведення інформаційної кампанії.

Має бути переглянута сама державна програма інформування, в якій слід передбачати спеціальні заходи, котрі потрібно ініціювати, а не ті заходи, які і так в будь-якому разі здійсняться (наприклад, в державній програмі записано, що треба висвітлювати в пресі приїзд делегацій НАТО).

Стосовно конкретних сторін проведення кампанії експерти запропонували наступне:

Фінансове забезпечення

- Загальний розмір фінансування має бути значним (його можна порівняти з коштами на виборчу кампанію одного з кандидатів у президенти).
- Зважаючи на довгостроковий характер проекту, головне навіть не передбачати великі кошти, а передбачати їх регулярно і на певний період.
- Фінанси мають бути передусім українського походження (державні фінанси, фінанси окремих зацікавлених структур).
- Кампанія має проводитися не тільки з використанням державних ресурсів, але й ресурсів, насамперед, бізнесу і представників різних медіа-імперій, які мають теж виявити свою громадянську свідомість. Держава повинна змусити чи переконати їх зробити внесок у цю справу.
- Кампанію мають проводити і НАТО, і недержавні організації, які фінансуються з боку НАТО.

Наукове забезпечення:

- з'ясувати природу тих бачень, уявлень стереотипів, які зараз побутують, а часто домінують;
- зважаючи на складність руйнування старих стереотипів, виробити і запропонувати нові стереотипи, нові в конструктивному значенні ідеологеми;
- залучити до публічних відкритих інтерактивних дискусій людей, які можуть науково, об'єктивно, аргументовано показати, що таке Північноатлантичний альянс і що виграє Україна від вступу до цієї організації, а також що програє, якщо не ввійде в цю організацію;
- залучити спеціалістів технологій психологічного впливу на маси (професійних іміджмейкерів, соціальних психологів, соціологів, політологів, спеціалістів з паблік-рілейшнз тощо).

Громадські організації

Частиною кампанії має стати:

- діяльність експертних структур, мета яких об'єктивно досліджувати процес інтеграції України до Альянсу та надавати відповідну інформацію експертній цільовій аудиторії;
- діяльність громадських організацій, що мають за мету популяризацію НАТО серед широкого загалу.

Напрями інформаційної кампанії:

- *освітній*, який передбачає реалізацію відповідних навчальних програм у школах, вузах, вищих навчальних закладах, різних курсах тощо;
- *інформаційний* – поширення інформації про НАТО серед громадськості (через ЗМІ, діалог з людьми).

Характер подачі інформації

Думки експертів з цього приводу розбіглися. Ті, хто вважає, що вступу до НАТО радше віддалена перспектива, бачать кампанію *інформаційною*, вважають, що потрібна *не пропаганда, а просто просвітницька робота* (не переконувати, а інформувати – кожен громадянин повинен сам визначитись).

Ті, хто є прихильником вступу найближчим часом, бачать кампанію як пропагандистську й агітаційну. При цьому пропонується як *стримано-радикальний* варіант її здійснення, так і варіант *агресивно-наступальний*.

Прихильники суто роз'яснювального підходу вважають, що відверта пропаганда відштовхне населення, прихильники активної кампанії зауважують, що інформувати недостатньо, треба зацікавити переважну більшість громадськості.

Загальні принципи ведення кампанії, незалежно від пропонованого характеру впливу:

- Відкритість – говорити про всі проблеми зі всіма силами у відкритому режимі, щоб люди самі побачили ті переваги і ті несприятливі моменти, які нам загрожують.

- Дискусійність – говорити мають і ті, хто «за», і ті, хто «проти».
- Об'єктивність (не замовчувати труднощів і не обманювати народ).
- Відсутність неаргументованої агітації.
- Має вестися не нав'язливо, а дуже спокійно з урахуванням того, що гальмує нормальне сприйняття. (Скажімо, та сама інформація про те, що російсько-натівські стосунки є не гіршими, ніж українсько-натівські, що це не шкодить російським інтересам, а можливо, інколи шкодить українським).

Кампанія має бути:

- широкою (покрити всі регіони і верстви України);
- потужною (має бути більше матеріалів у газетах, програм по телебаченню та радіо);
- зрозумілою населенню (апелювати не до абстрактних національних інтересів чи геополітичних схем, а до приватних інтересів громадян України, показати їм можливі вигоди для економічного розвитку їхнього регіону, для того, щоб на території України ніколи не було війни і так далі);
- підкріпленою авторитетністю носіїв інформації (до проведення інформаційної кампанії необхідно активніше залучати авторитетних і відомих політиків, науковців, громадських діячів, спортсменів, артистів);
- диференційованою щодо різних категорій населення.

Практика роботи з цільовими групами.

Експерти зазначають, що для кожної цільової групи мають бути розроблені заходи, специфічні саме для цієї категорії громадян, свої підходи, свої аргументи.

Цільові групи, робота з якими є найважливішою:

- група, яка не визначилась із ставленням до НАТО;
- група, яка підтримує вступ України до НАТО «з побоюванням»;
- еліта (перш за все мають бути впевнені і переконані ті, хто ухвалюють рішення);
- молодь (оскільки вона найменше «заражена» стереотипами і більшою мірою зацікавлена у тому, щоб скористатися вигодами перебування в Альянсі);
- частина інтелігенції, яка найбільше контактує з пересічним населенням (вчителі, лікарі);
- військові службовці;
- бізнесмени;
- школярі (за досвідом балтійських країн, коли до теми залучена дитина, то вона залучає до неї від 3 до 5 дорослих);
- жителі Східної та Південної України.

Цільові групи, робота з якими є малодоцільною (противники вступу до НАТО):

- населення пенсійного віку;
- люди радянського ґатунку.

Урахування особливості ситуації в країні

Частина експертів зазначила, що кампанія не може бути ефективною під час перед-виборних перегонів і має активно розгортатися у періоди більш стабільної ситуації в країні.

Урахування особливостей ситуації в НАТО

Інформаційна кампанія в Україні має структуруватися на такі етапи:

- Перший – 2006 рік, має провадитися до часу відкриття одного із історичних самітів НАТО, де можливо, будуть ухвалені радше за все історичні рішення. Вони полягатимуть у зміні системи прийняття рішень НАТО; і друге – це зміна формату фінансування під проводом НАТО.
- Другий етап має розпочатися одразу по закінченні саміту НАТО 2006 року і тривати до кінця 2007 року, який, повинен збігтися з приєднанням України до Плану дій щодо набуття членства в Північноатлантичному альянсі.
- Третій етап буде передувати саміту НАТО в 2008 році, де будуть розглянуті питання вступу до Північноатлантичного альянсу нових країн, в тому числі, можливо, й України.

Безпосереднє застосування досвіду інформаційних кампаній тих країн, що є новими членами НАТО.

- Експерти високо оцінюють і рекомендують до застосування досвід нових членів НАТО. Водночас наголошується на тому, що масштаби і складність кампанії в Україні не дозволить досягти аналогічних позитивних результатів шляхом лише простого копіювання методів та засобів ведення кампаній у цих країнах.

Збагачення інформаційного простору.

- Експерти наголошують на важливості присутності в українському інформаційному просторі EuroNews, доступних українською і російською мовами.

Олена Злобіна,
завідувач відділу соціальної психології
Інституту соціології НАН України,
доктор соціологічних наук.

**Список експертів, опитаних у рамках дослідження «Місце України в НАТО»
22 вересня – 30 жовтня і 13 – 20 грудня 2005 р.**

Прізвище, ім'я	Прізвище, ім'я
1. Апполонов Олександр	36. Мітрофанова Оксана
2. Бадрак Валентин	37. Морозов Костянтин
3. Бодрук Олег	38. Мураховський Анатолій
4. Бураковський Ігор	39. Нагірний Володимир
5. Видрін Дмитро	40. Небоженко Віктор
6. Вітренко Андрій	41. Ординович Андрій
7. Герасимчук Сергій	42. Павленко Ірина
8. Гончар Михайло	43. Палій Олександр
9. Гончаренко Олександр	44. Пашинський Володимир
10. Горбач Володимир	45. Парахонський Борис
11. Гречанинов Вадим	46. Пархоменко Наталя
12. Деменко Олександр	47. Перепелиця Григорій
13. Демчук Павло	48. Писаренко Олександр
14. Дергачов Олександр	49. Позняков Олексій
15. Джердж Сергій	50. Потехін Олександр
16. Дубовик Володимир	51. Пошедін Олег
17. Жовква Ігор	52. Пристайко Олена
18. Зам'ятін Віктор	53. Семіков Олександр
19. Зарубінський Олег	54. Силіна Тетяна
20. Згурець Сергій	55. Соколов Сергій
21. Казенко Павло	56. Солодкий Сергій
22. Калениченко Руслан	57. Соскін Олег
23. Канана Петро	58. Стадільна Яна
24. Коваль Олексій	59. Сунгуровський Микола
25. Козій Ігор	60. Сушко Олександр
26. Кокошинський Олег	61. Толстов Сергій
27. Коломієць Олексій	62. Чалий Валерій
28. Коряк Володимир	63. Чалий Олександр
29. Костіна Наталя	64. Чумак Віктор
30. Кравченко Володимир	65. Шерр Джеймз
31. Куліш Андрій	66. Шлінчак Віктор
32. Лі Світлана	67. Шуляр Оксана
33. Лісничук Олесь	68. Щербак Юрій
34. Лубківський Маркіян	69. Яснюк Владислав
35. Марциновський Анатолій	

Олександр Апполонов, Міністерство оборони України, Департамент воєнної політики та стратегічного планування, начальник відділу з питань євроатлантичної та європейської інтеграції

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, вважаю.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

По-перше, не так важлива сама мета вступити до НАТО, як шлях до неї: пройти і виконати ті реформи, які визначені державною політикою, особливо у військовій сфері, провести реформи у політичній та економічній сферах. По-друге, створення і входження до єдиного Євроатлантичного Союзу або спільноти дасть змогу значно оптимізувати чисельність збройних сил, створити належні умови для функціонування військового комплексу та подальшого його розвитку.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Це може спричинити ізоляваність України від євроатлантичної спільноти, що впливатиме на добробут українських громадян, це по-перше. По-друге, це негативно вплине на імідж України. По-третє, Україна втратить те, що вона завоювала за останні роки.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Почну з кінця, щодо Росії, то вона сьогодні представлена в НАТО набагато сильніше, ніж Україна. Щодо договірності, то треба зіставити, які витрати має, наприклад, Туреччина при членстві НАТО і які вона отримує дивіденди, або Польща, або будь-яка інша країна з тих, що останніми туди увійшли. Я вважаю, що у фінансовому сенсі Україна тільки виграє. І щодо того, що НАТО вважають агресивним військовим блоком, то НАТО було мабуть до 90-го року чимось більше військовим, можливо агресивним, а зараз, коли напрацьовуються окреслені європейські цінності, то НАТО це насамперед політичний блок, а воєнний – це та маленька складова, яка забезпечує незалежність всієї євроатлантичної спільноти.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

В науці є такий дуже гарний метод порівняння. Ті, хто проти НАТО, нехай поїдуть закордон і подивляться, як живуть і працюють люди в тих самих сферах, що й у нас: нехай шахтар поїде до Польщі й побачить, як там живе і працює сілезький шахтар, а хлібороб з Херсонської області чи лісник з-під Чернігова нехай поїдуть до Німеччини чи Франції і подивляться, як там живуть люди, яку вони отримують винагороду за свою працю. Неможливо говорити про те, про що не знаєш, а у нас існує стійка тенден-

ція обговорювати і критикувати те, чого ми не знаємо. Отже, треба надавати більше інформації і більше порівнювати, зіставляти. ЗМІ представляють НАТО однобоко – показують лише бомбардування в Афганістані, але ніхто не показує, як натівські солдати виконують нині поліцейські функції в Косові, або Македонії, або як вони виконують свої функції в тому самому Афганістані. Пересічні громадяни не можуть зробити певних висновків, дійти якоїсь думки. Я вважаю, що при наявності навіть державної програми, недостатнє її фінансування призводить до того, що на сьогодні вона не відіграє тієї ролі, яку повинна відігравати.

Валентин Бадрак, експерт Центру дослідження армії, конверсії та роззброєння

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, але реалізація процесу вступу має бути послідовною та поступовою.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

1) Приєднання є цивілізаційним вибором і означатиме життя за західною системою цінностей.

2) Можливість колективної побудови оборони і системи безпеки, більші гарантії безпеки.

3) Можливість більшої оборонно-промислової кооперації з західними структурами, отримання західних технологій та інвестицій із запровадженням їх у високотехнологічні сфери виробництва.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Україна залишиться євро-азійською країною під впливом Росії та з часом перетвориться на буферну зону між двома впливовими силами.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Безпека не може коштувати дешево, а крім того, створення адекватної армії нейтральної країни коштуватиме в 4–6 разів більше.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Передусім, держава має ухвалити певну програму, яка особливо враховуватиме активізацію роботи в східних регіонах і в Криму. Крім того, слід започаткувати теле- і радіопроекти з цієї тематики, забезпечити інформацією друковані ЗМІ. Активність потрібна й від НАТО.

Олег Бодрук, Національний інститут проблем міжнародної безпеки, завідувач відділу воєнної політики

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

НАТО сьогодні є єдиною міжнародною організацією, яка має не тільки політичну волю, а й фінансові, технічні та технологічні можливості боротися з новими загрозами 21 століття. Тенденції розвитку Альянсу протягом останніх 10 років свідчать на користь перетворення цієї організації з оборонного союзу на систему міжнародної безпеки глобального рівня. НАТО не вичерпала свого потенціалу і має достатні можливості й надалі розвиватися та трансформуватися. Проте будь-яка тенденція набуває сили при наявності низки умов для її реалізації. Наступні 5 років дадуть змогу точніше прогнозувати майбутнє НАТО. Україна нині перебуває в унікальних умовах відсутності прямих воєнних загроз її безпеці. Проте, це не означає, що у майбутньому ситуація не зміниться. В умовах недостатнього фінансування та деградації Збройні сили України не можуть нині самостійно здійснювати більшість завдань, які на них покладаються. Тобто, Україна постала перед дилемою: або заздалегідь бути готовою до обмежених можливостей держави забезпечити воєнну безпеку, або робити вибір на користь тієї чи іншої системи міжнародної безпеки, які існують сьогодні. Вибір не дуже великий і він пролягає між Організацією Договору про колективну безпеку країн СНД (які, до речі, не висувають жодних вимог до країн-аспірантів) та НАТО.

НАТО був і залишається наймогутнішим інтеграційним фактором повоєнної Європи. Останні події щодо інституційного розвитку ЄС (наприклад, прийняття європейської конституції) довели складність і бюрократизованість процесів як розширення, так і подальшої інтеграції Європейського Союзу.

Незважаючи на спроби європейських країн сформулювати спільну зовнішню політику та політику безпеки, реальні можливості Європи самостійно забезпечувати свою безпеку або навіть здійснювати обмежене коло завдань миротворчого або стабілізаційного характеру постійно наштовхуються на обмежені можливості фінансового, технологічного чи політичного характеру. Залежність воєнно-політичних можливостей ЄС від НАТО – очевидна. Тобто вступ України до ЄС не позбавить значного кола питань воєнно-політичного характеру.

НАТО висуває до країн-аспірантів насамперед вимоги економічного (наявність ринкової економіки), політичного (рівень розвитку демократії, боротьба з корупцією, вільні демократичні вибори, свобода ЗМІ тощо) та соціального (права і свободи людини, наявність ефективної судовинної системи тощо) планів. Окрім того – міжнародні вимоги (виконання рішень ООН, відсутність територіальних претензій та суперечок з сусідами тощо). Шлях України до НАТО може значно прискорити процеси європеїзації у широкому розумінні цього слова. Жити серед європейських країн з «азіатським» тягарем радянського минулого – неможливо.

Організація Північноатлантичного договору має у розпорядженні унікальні оборонні спроможності, якими в разі потреби можуть скористатися союзники або групи союзників.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Зниження темпів економічних, політичних і соціальних реформ, формалізація демократичного процесу, поступове втягнення України в орбіту російської політики. І насамкінець – перетворення України на буферну зону між Росією та країнами НАТО.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Рішення про участь або не участь країни у тих чи інших операціях НАТО ухвалює уряд конкретної країни (останні операції в Афганістані та Іраку свідчать про демонстративну, а не повноцінну участь європейських країн у цих операціях). Спільні рішення НАТО затверджуються консенсусом усіх членів Альянсу. Тому навіть на етапі прийняття цих рішень існує можливість їх блокування.

Будь-яка країна сама розв'язує питання, які ЗС створювати і утримувати. Проте вступ до міжнародної структури завжди передбачає не тільки права, але й обов'язки. НАТО розробило критерії оцінки готовності країн-кандидатів на вступ до цієї організації. Ці критерії було запропоновано для їх впровадження на саміті у Празі.

Вони мають враховувати:

- Наявність, відповідно до стандартів НАТО, потужної, мобільної, якісно озброєної професійної армії, здатної брати участь у військових та гуманітарних операціях Альянсу (обговорюється можливість введення спеціалізації для збройних сил з метою їх взаємного доповнення та досягнення більшої взаємодії. При цьому окремі країни навіть взагалі можуть не мати збройних сил, оскільки зараз у деяких випадках більше потрібні поліцейські сили, наприклад, в Косові).
- Готовність країни-кандидата брати участь у захисті безпеки інших країн-членів, а не лише вимагати цього від Альянсу.
- Наявність відповідного демократичного іміджу країни-кандидата, який би не викликав сумніву громадської думки інших країн (кандидатів, членів) щодо необхідності спільного захисту цієї країни.
- Широку підтримку з боку населення країни-кандидата ідеї вступу до НАТО.
- Спроможність уряду ефективно керувати армією і спеціальними службами, здійснювати демократичний контроль над збройними силами та стійкий зв'язок між військовими та цивільними компонентами суспільства.
- Створення ефективної, демократичної державної системи та розробку механізму взаємодії міністерств оборони та внутрішніх справ у кризових ситуаціях. Не для України, а для НАТО вступ нових членів є фінансовою проблемою. НАТО не вимагає від нових членів витрат на переозброєння. Головні витрати зачіпають сферу зв'язку, управління та систем взаємодії ЗС. Не НАТО, а саме Україна зацікавлена у реформуванні своєї воєнної організації, адаптації її до вимог третього тисячоліття.

Тепер стосовно того, що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією. Доти, доки відносини між Україною та Росією будувалися виходячи з «особистих домовленостей» президентів обох країн або їхніх урядів, Росія мала змогу впливати на політичні рішення та пріоритети України загрозою збільшення тарифів на нафту і газ та іншими економічними санкціями. В умовах побудови ринкових відносин (чим останніми роками постійно займалася Росія) ціни на енергоносії визначатимуться світовими цінами. Тому економічні санкції проти України з боку її стратегічного партнера бумерангом повернуться до самої Росії. Слід чітко визначити напрями та умови співпраці між двома країнами, які б не обмежували національний суверенітет України. Крім того, Росія не налаштована на конфронтацію з НАТО. Їй не вигідно мати справу із значною кількістю країн, які не мають чітких норм та правил у рамках міжнародної структури і переймаються винятково національними інтересами.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Постійною, об'єктивною, аргументованою, із залучанням усіх ЗМІ, фахівців, експертів. Ця кампанія не повинна уникати як позитивних, так і негативних моментів вступу до НАТО. Слід враховувати живучість радянських стереотипів, політизованість питання вступу до НАТО та недостатню інформацію.

Ігор Бураковський, директор Інституту економічних досліджень та політичних консультацій

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, вважаю, що це відповідає інтересам України. Що ж стосується питання часу, то все залежатиме від міри готовності як України, так і НАТО. Якщо бути реалістом, то ясно, що ми одразу не можемо вступити – це питання має визріти і в НАТО, і в Україні.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Перша перевага, це те, що ми ввійдемо у ще одну організацію, яка займається питаннями безпеки, що, в свою чергу, в принципі підвищує рівень національної безпеки України.

По-друге, процес підготовки до вступу і перебування у НАТО привносить цілком реальні позитивні зміни в українській армії та дозволяє суттєво поліпшувати військову доктрину в широкому розумінні цього слова.

І третій момент, який є надзвичайно важливим для України, це те, що НАТО означає нову систему стосунків між збройними силами і суспільством – це той самий громадянський контроль над збройними силами, якого на сьогодні фактично немає.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Агресивність, з моєї точки зору, – це міф, який був успадкований ще з часів Радянського Союзу, коли існувала жорстка система протистояння по багатьом лініям: Схід-Захід, комунізм-соціалізм тощо. Сьогодні доктрина НАТО змінюється. Агресивність НАТО не підтверджується об'єктивними фактами, які пов'язані з діяльністю цієї організації. Якщо ухвалюються якісь військові рішення, то в середині НАТО існує можливість відстоювати свою точку зору, рішення НАТО, умовно кажучи, не є обов'язковими для всіх його членів. І є різні можливості вплинути на рішення НАТО. Тому не можна сказати, що це однозначно агресивна організація.

Що стосується витрат, то, ясна річ, їх треба буде робити як внески до бюджету організації. Але наскільки це буде тягарем для України, залежатиме від стану національної економіки. Особливість цього полягає у тому, що приведення армії до натівських стандартів зовсім не означає обов'язкового переходу на натівську військову техніку. Ми бачимо на прикладі Польщі, Угорщини й інших країн, що того озброєння, яке вони успадкували з соціалістичних часів і Варшавського блоку, в принципі, достатньо для того, щоб працювати безпосередньо в межах НАТО, і не обов'язково мати ті самі стандарти військової техніки. Що стосується, скажімо, тактики ведення бойових дій, то ясно, що вона відрізняється, але це пов'язано з тим, що на сьогодні змінюється сама концепція військової загрози і концепція діяльності армії як такої. З'являються нові загрози і, очевидно, що, наприклад, танкові війни вже відійшли в минуле, у зв'язку з прогресом військової справи.

Те, що стосується безпосередньо Росії, то я, чесно кажучи, не бачу якоїсь великої проблеми, тому що Росія, з свого боку, дуже активно співпрацює з НАТО і з багатьма країнами-членами НАТО. І мені важко уявити ту ситуацію, коли НАТО загрожувало б безпеці Росії. Росія входить також до Організації безпеки та співробітництва в Європі. До певної міри її не можна розглядати як противагу НАТО, але усе-таки вона є певним інструментом забезпечення відповідних національних інтересів Росії. Тому я пішов би від супротивного і сказав би, що на сьогодні я не бачу загроз, які блок НАТО в своїй офіційній доктрині чи неофіційних розмовах створював би для Росії.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Коли мова йде про висвітлення діяльності НАТО у пресі, то є декілька проблем. Перша – сьогодні існує дуже мало інформації про поточну діяльність НАТО, тому ми весь час живимось старими міфами. Мати інформацію про те, як НАТО працює не у військовий, а у мирний час – надзвичайно важливо. Друга – це те, що дуже мало відомо про досвід нових членів НАТО: Польщі, Угорщини та інших держав. Я думаю, що аналіз проблем, пов'язаних зі вступом до НАТО, і аналіз відповідних здобутків були б найкращими аргументами на користь того, чи слід Україні рухатись до НАТО, чи не слід. І третій момент, інформаційну кампанію слід вести через призму реформ в українській армії. Проблеми української армії такі болючі, що якщо розглядати їх під кутом зору допомоги НАТО у їх розв'язанні, коли впроваджуються відповідні натівські стандарти і так далі, то я думаю, що це дало б значно більше користі, ніж будь-які інші розмови.

Дмитро Видрін, директор Європейського інституту інтеграції та розвитку

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Це абсолютно не похвалання, але я перший в Україні написав про те, що нам необхідно рано чи пізно вступити до НАТО. Написав я це у 1990-му році, коли Україна ще перебувала у складі СРСР, і це спричинило певний шок у тодішніх політиків. Тому я вважав, вважаю і вважатиму, що НАТО — це одна із тих поважних Організацій, членом якої Україна обов'язково має бути.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Головна перевага — це долучення до високої культури: політичної, військової, геополітичної. НАТО — це одна із небагатьох організацій, де рішення ухвалюються консенсусом. Це надзвичайно важливий і зовсім новий принцип, оскільки ми звикли до того, що рішення «продавлює» сильніший, приймається воно або на підставі кулуарних домовленостей, або за допомогою великих грошей. А НАТО — це організація, де всі рішення ухвалюють абсолютно прозоро, тому для нас — це чудовий тренінговий майданчик. Нам необхідно бути присутніми на цьому тренінговому майданчику саме тому, що той досвід, який ми здобудемо на натівському майданчику, ми зможемо застосовувати й у парламенті, й у діалозі між різними політичними силами, й у діалозі між владою та опозицією, й у діалозі муніципальних чиновників. Це універсальний натівський принцип, що дає змогу дуже швидко розв'язувати численні проблеми, які у нас не вирішуються саме через те, що ми не вміємо приймати рішення консенсусом. Тобто, перше — це прилучення до глобального, одного із найефективніших майданчиків ухвалення рішень. Друге, це долучення до загальноєвропейських культурних стандартів. Колись я розробляв тему НАТО, очолював першу українську делегацію до НАТО. Це було на початку 1990-х років. Делегація відвідувала штаб-квартиру НАТО в Брюсселі й військову штаб-квартиру, і я тоді вже був уражений побутовою культурою НАТО. Я мріяв зняти фільм під назвою, наприклад, «Казарми НАТО», щоб ми подивилися, наскільки наші українські пострадянські казарми відрізняються від натівських, де до солдат ставляться як до людей, як до особистостей, де абсолютно немає дідівщини, знущання «дідів» над «салагами», немає навіть таких понять, як «дід» і «салага». Де старші за званням гідно ставляться до молодшого, де у військовій ідальні НАТО і генерали, і сержанти можуть опинитися за одним столом і це ні в кого не викличе жодного шоку. Нам просто необхідно прилучитися до цієї культури, зокрема й до побутової культури НАТО, аби почувати себе і бути європейською країною.

НАТО — це завжди нові стандарти оборони, озброєння, безпеки. Якщо Україна бажає почуватися безпечною, вона має застосовувати всі найновітніші ноу-хау. Наприклад, на утримання дивізії НАТО витрачається майже стільки, скільки на утримання всієї української армії.

Саме тому там найточніша техніка, найточніша зброя, найтренованіші солдати. Якщо ми хочемо бути в безпеці, ми маємо покладатися не лише на партнерів по НАТО, а й самі мусимо долучитися до найточніших технологій у царині військової безпеки, у військовій сфері загалом.

4. *Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:*

- 1) *що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) *що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) *що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Перше. НАТО ніколи не було ініціатором воєнних дій за всю свою історію. НАТО створювався передусім як політичний, а потім уже – військовий блок. Крім того, як оборонний, а не наступальний блок. Тому НАТО намагалося запобігати агресії, охолоджувати гарячі голови. Деякі країни НАТО, приміром, не погоджувалися із проведенням іракської кампанії і відверто казали, що це не «наша воєнна операція, ця операція є недоцільною». Чимало країн не брали участі в конфлікті, Іспанія вийшла із іракського конфлікту. Тому в НАТО радше переважає миролюбство, ніж агресивність. І взагалі мені подобаються слова одного мого знайомого натівського генерала, який казав, що найагресивніші люди – цивільні, більш кровожерливих людей, ніж цивільні, немає, зрештою починають війни політики, а військові найчастіше виступають їхнім інструментом. Більше того, військові найчастіше намагаються запобігти конфліктам, бо саме військові, а не цивільні знають, якими колосальними витратами обертається будь-який воєнний конфлікт: і матеріальними – у військовій техніці, і людськими – у людських життях. Тому перший аргумент я не приймаю.

Другий аргумент – це дорожнеча НАТО. Але ті країни, що ввійшли до НАТО – Угорщина, Польща, – на першому етапі справді витратили чимало грошей, проте зараз вони багато грошей отримують, адже це вихід на загальнонатівські військові ринки, нові замовлення для ВПК. До прикладу, згідно із певними розрахунками, Україна лише від штампування патронів натівського стандарту зможе покривати значну частину свого бюджету. Виробляти набої – це все одно, що робити гроші, а якщо є вихід на натівські ринки, держава дістає колосальні преференції у цьому плані. На першому етапі витрати перевищують переваги, однак на другому – переваги стають більшими за витрати.

По-третє, чомусь говорять, що Росія є головним противником вступу України до НАТО, але забувають, що Росія сьогодні має куди тісніші відносини з НАТО, ніж Україна. Росія спільно із НАТО проводить більше навчань та різних акцій, тож я не здивуюся, якщо Росія опиниться в НАТО раніше за Україну. І нам потрібно принаймні не відставати у цьому плані від Росії.

5. *Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?*

НАТО вкрай погано здійснює пропаганду, у позитивному сенсі цього слова. Я пропонував створити цілу серію короткометражних фільмів, серію статей, які б називалися: «НАТО політичне», «НАТО парламентське», присвячених тому, як працює Парламентська Асамблея НАТО, які питання вона обговорює. Тоді люди зрозуміють, що НАТО – це не військово-політична, а політико-військова організація. Необхідно зробити фільми, про які я казав вище, – «Казарма НАТО». Матері майбутніх солдатів могли б порівнювати, в яких умовах сьогодні живуть їхні діти, і в яких умовах вони житимуть, якщо ми станемо членами НАТО. Якщо створити серію таких фільмів-публікацій, чимало гострих питань буде знято з порядку денного.

Андрій Вітренко, експерт Інституту Євро-Атлантичного співробітництва

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Перше, процес вступу до НАТО супроводжуватиметься глибокими реформами у військовій, економічній та політичній сферах.

Друге, широкі можливості співпраці з країнами-членами НАТО.

Третє, створення сприятливих передумов для вступу України в ЄС.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Це означатиме:

- поразку Президента Ющенка та представників демократичних сил, що відстоювали ідею інтеграції до Альянсу;

- поразку зовнішньої політики України;

- посилення впливу російського фактору в зовнішній політиці України;

- послаблення міжнародного авторитету України.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

НАТО – організація колективної безпеки, в інтересах якої є збереження миру та стабільності в регіоні. Переваги безпеки та стабільності, що їх набуває Україна, набагато вищі за витрати при вступі до НАТО. За умов поглиблення стосунків НАТО–Росія та Україна–Росія двосторонні взаємини обох країн розвиватимуться в позитивному руслі.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Стримано-радикальною.

Сергій Герасимчук, Верховна Рада України, секретар Комітету з питань Європейської інтеграції

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Після трансформації Альянсу, яка відбулася по завершенні «холодної війни», ця структура значною мірою відповідає критеріям демократичного форуму, в рамках якого провідні демократичні держави світу мають можливість обговорювати питання безпекового характеру. Слід також брати до уваги, що наразі НАТО виступає основним контрибутором міжнародної безпеки. Вочевидь, неспроможність ЄС створити власні збройні сили, рудиментарність структури РБ ООН і надалі залишатимуть за НАТО провідні позиції в архітектурі міжнародної безпеки. Україна зацікавлена у членстві в такій структурі з огляду на те, що попри можливість долучатися до безпекових операцій НАТО вже зараз, статус члена організації надасть також можливість брати участь в обговоренні таких операцій, розглядати їх доцільність, відтак опосередковано, через Альянс, підвищувати власний міжнародний потенціал.

НАТО позиціонує себе як Альянс демократичних держав. До своїх членів Альянс ставить чіткі вимоги щодо забезпечення демократичних цінностей, відданості правам та свободам громадян. Для України як виконання таких вимог, так і увага до цього процесу з боку партнерів (яка, безумовно, буде вищою за умови членства в Альянсі) означатимуть закріплення та надання нового імпульсу демократичних перетворень, що унаочнилися подіями на Майдані Незалежності у 2004 році.

З-поміж іншого, Альянс зацікавлений у економічному добробуті своїх членів, тому приділяє значну увагу економічним трансформаціям у країнах-аплікантах. Для України це важливо, оскільки держави-члени Альянсу вже зараз підтримують ринкові перетворення, становлення середнього класу в Україні, привертають увагу уряду України до необхідності встановлення мінімальної погодинної зарплатні тощо. Ще більшої уваги, консультацій та допомоги слід очікувати у разі членства України в НАТО. До того ж поради, спрямовані на формування прошарку середнього класу в Україні, не сприйматимуться як суто консультативні, а спонукатимуть уряд України до конкретних дій.

НАТО дедалі більше приділяє увагу не тільки загрозам мілітарного характеру, але й іншого роду викликам. Зокрема, значну роль для держав-членів НАТО відіграє екологічна безпека. Зокрема впровадження високих екологічних стандартів у державах-членах. Долучення до Альянсу зумовить більшу увагу до екологічної ситуації в Україні, відкриє можливості для впровадження таких стандартів, імплементація яких назріла і без того. Водночас, впровадження таких стандартів, яке має й власну самоцінність, супроводжуватиметься ще й бонусами у формі прямої підтримки з боку інших членів Альянсу.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Наслідком буде консервація України в ролі європейського маргінала та зсув на узбіччя міжнародних процесів. Серед іншого, не можна виключати, що такий зсув позначиться не лише на міжнародній політичній ролі України, але й негативно відобразиться на національній економіці, яка внаслідок своєї непередбачуваності ставатиме дедалі менш привабливою для інвесторів. Звісно, Апокаліпсису не станеться. Просто Україна закріпиться в ролі того, що політтехнологи називають «болотом».

4. *Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:*

- 1) *що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) *що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) *що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Такий стереотип сформовано активною пропагандою, що мала місце ще за радянських часів. Навести приклади конфліктів, спровокованих НАТО, важко. Як правило, ця структура втручається у конфлікти, які розв'язані за участі інших сторін, і це втручання відіграє стабілізуючу роль. Скажімо, на Балканах, де попри непопулярність заходів, до яких удався Альянс, вдалося встановити стабільність, держави (цього регіону) вже навіть претендують на членство у ЄС.

Модернізація армії є нагальною потребою для України, оскільки збройні сили, які дістались у спадок від СРСР і донині не вийшли за рамки періоду своєї трансформації, не відповідають потребам сьогодення. Левова частка витрат, пов'язаних із вступом до НАТО, також припадає на модернізацію збройних сил. То чому ж не поєднати таку модернізацію, яка вже назріла як ніколи і якої Україні не уникнути, ще й з правом посилятися на статтю 5 установчого договору НАТО? Питання видається риторичним.

Росія і НАТО неодноразово декларували своє стратегічне партнерство. Російські війська беруть участь в операціях НАТО і між сторонами відбувається активне співробітництво по лінії антитерористичної боротьби. Усі ці факти підтверджують те, що Росія і НАТО не розглядають одне одного як супротивників. У цьому контексті виглядають алогічними твердження про те, що членство України в НАТО спричинить загострення відносин з РФ. Тим більше, що Президент Росії неодноразово заявляв, що не бачить у такому членстві проблеми. Якщо ж підійти до аналізу ситуації з менш формальним підходом, то звісно, членство України в НАТО Росія не вітатиме, проте вона вже категорично заперечувала членство в Альянсі держав Балтії. Однак в результаті Латвія, Литва та Естонія до Альянсу вступили, і немає підстав вважати, що такий крок драматично позначився на відносинах цих держав з РФ.

5. *Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?*

Інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО має бути спланована передусім на державному рівні. Це включає як наявність координуючих державних структур, так і належне фінансування. Адже передусім зовнішня політика України визначається державними органами. Іншим елементом має бути долучення громадських організацій. Щоправда, слід враховувати, що відповідно до спрямування роботи таких організацій між ними має бути проведено вододіл на експертні структури, мета яких об'єктивно досліджувати процес інтеграції України до Альянсу та надавати відповідну інформацію експертній цільовій аудиторії, та на громадські організації, що мають за мету популяризацію НАТО серед широкого загалу, що меншою мірою передбачає проведення професійних дискусій.

Зрештою, готуючи інформаційну кампанію, не можна забувати про безцінний досвід проведення таких кампаній у країнах, що нещодавно отримали членство у НАТО. Такий досвід, особливо у державах Балтії, може бути із незначними корективами успішно імплементований в Україні.

Михайло Гончар, консультант секретаря Ради національної безпеки та оборони в 1996–2000 рр.

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, відповідає, але про найближчий час це виглядає малоімовірно, зважаючи на те, що в цю фразу вкладати.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Парасолька безпеки – це найбільша перевага. В принципі, Україна перебуває між двома системами безпеки: це Альянс на Заході, і те, що ми називаємо Ташкентський пакт, на Сході. Україна разом із тим, задекларувавши свої євроатлантичні устремління, одночасно намагається грати і в східному блоці безпеки, оскільки є хоча і неповним, але учасником системи протиповітряної оборони. Одночасно граючи в цих двох безпекових блоках, хоч як це парадоксально, вона має радше ситуацію дефіциту безпеки, а не надлишку. Тому що кожний – і східний, і західний – партнери. Тож членство в НАТО дасть змогу визначитися Україні і самій розробити ідентифікацію. Поширеною є така думка, що Україні з її геополітичним становищем варто було б залишатися нейтральною країною. Насправді це теж хибно, бо це потребуватиме ще більших витрат, оскільки нейтральна країна має забезпечити захист своєї території з усіх боків, що за нинішнього економічного становища, навіть з урахуванням позитивної динаміки розвитку, малоімовірно. Об'єктивно цей дефіцит безпеки має бути закритий з боку ефективної системи безпеки, а безперечно, такою ефективною системою безпеки є НАТО. Сама задекларована політика євроатлантичної інтеграції вже має передбачати інтеграцію в НАТО. Не повинно бути так, що ми задекларували свої наміри, а тепер ще дивитимемося – чи туди, чи туди. Цим ми тільки підриваємо довіру до себе з боку партнерів і збільшуємо потенціал недовіри та відторгнення.

Другий блок переваг полягає в тому, що процес вступу до НАТО потребуватиме переоснащення, модернізації українських збройних сил, і при цьому опиратиметься на нові види озброєнь, військової техніки, сумісні зі стандартами НАТО. Таке приєднання буде одним з рушійних факторів, яке зрештою не реформуватиме збройні сили, а нарешті завершить їх реформування відповідно до стандартів НАТО. Тому що реформування в українських збройних силах триває постійно і не має свого кінця, до речі, й не матиме за тих підходів, які є зараз.

Тепер я зачеплю блок військово-стратегічних або просто стратегічних питань. Розпад Союзу створив новий геополітичний ландшафт, контури якого вже вималювались, і є дві такі «тектонічні» платформи: НАТО-Європейський Союз і те, що називається СНД і Ташкентський пакт. Поміж ними простягається Балто-Чорноморська смуга, починаючи від Балтії, вздовж Білорусі та України і до Чорного моря. Звичайно, ідеальним, але фантастичним варіантом була б така нейтральна зона між двома блоками, але реально цього не станеться. Ми бачимо, що балтійські країни – це вже частина євроатлантичної спільноти, Білорусь практично ідентифікована зі Східним блоком, а Україна й надалі залишається між двома стільцями. Так безкінечно тривати не може. Україна має визначитись в євроатлантичному напрямку, тому що розпад імперської структури, яка існувала на Сході і була уособлювана Російською імперією, показав в історичному, а не тільки в політичному зрізі, слабкість цієї структури: вона пережила свій пік, вона деградувала. Україна дістала історичний шанс повернутися в європейське лоно. І саме в цей момент ЄС і НАТО мають зробити крок до ідентифікації і по-

дальшої інтеграції України. Як правило, ідентифікація та військова інтеграція ідуть швидшими темпами, ніж економічна інтеграція, тому це ще один аргумент на користь того, що потрібно приєднатись до Альянсу. Шлях до європейської інтеграції лежить через інтеграцію до НАТО, принаймні для України пройти цей шлях буде простіше. Хоча існує й інша думка, оскільки потенціал відрази до ЄС значно менший, ніж до НАТО, то ми не повинні смикатись до НАТО, а маємо прямувати до ЄС. Насправді ж ці речі дуже взаємопов'язані, хоч би що і хто говорив. Якщо ми поглянемо на склад учасників ЄС і НАТО, то побачимо, що він і там, і там, практично, такий самий. А от євроатлантичні зв'язки дають більше гарантій, що відбудеться вступ до ЄС.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Я думаю, що існує два варіанти: перший, Україна залишається такою собі нейтральною позаблоковою державою. Так вважатимемо ми себе. Але чи вважатимуть так інші? Не вважатимуть, доки наш статус не буде офіційно закріплений на правовому рівні. Наприклад, взяти той самий Туркменістан, який досяг статусу нейтралітету 1996 року, це зафіксовано на рівні ООН і в цьому плані у них немає проблем. В Україні важливо цей статус не просто зафіксувати, а наповнити його, а це означатиме серйозні витрати. Другий варіант, Україна продовжуючи перебувати в полі російського впливу, рано чи пізно буде реінкорпорована в структуру східного блоку, і у нас знайдуться ті політичні сили, які скажуть: «Ну, от бачите є дефіцит безпеки, НАТО нас під тим чи іншим приводом не хоче бачити, так що нам нічого не залишається, як приєднатися до іншої системи безпеки, де відіграє домінуючу роль Росія.» Як наслідок, це відтворення російської сфери впливу з усіма наслідками. Отож, ми знову підстьобнемо імперські амбіції Росії. А зрештою, буде гірше тільки для нас, тому що ми виявляємося тим переднім краєм, яким проходиме, умовно кажучи, лінія фронту. Звичайно, у разі приєднання України до НАТО ми теж лишатимемося переднім краєм, тільки лінія фронту пролягатиме східним кордоном. Але тут є одна різниця. Кажуть, що бути буфером – це завжди погано, але буфер – це невід'ємний елемент конструкції будь-якої складної і нескладної системи. Взяти той самий поїзд: між вагонами завжди є буфер, він відіграє конструктивну і позитивну роль, не дає змоги вагонам зіштовхнутись між собою; єдина вимога до нього, щоб він був міцним. Але міцним цей буфер під назвою країна може бути тоді, коли він позиціонуватиметься в системі євроатлантичної спільноти. Тому приєднання українського буфера до західного чи натівського вагону, означатиме, що ми автоматично отримуємо безпекові та економічні преференції, що ми, як важливий елемент конструкції, завжди матимемо більші пріоритети.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Подібні аргументи – це пережитки часів «холодної війни», які штучно підсилюються з боку перш за все Росії, яка як і раніше продовжує бачити в НАТО військовий блок. Але реалії на сьогодні такі, що НАТО є більше політичним блоком, безперечно, з сильною військовою компонентою, яка залишилась незмінною з часів «холодної

війни». Альянс відіграв позитивну роль як у врегулюванні ситуації на Балканах у середині 90-х років (події в Боснії), так і в ситуації з Косовим, меншою мірою в Афганістані. Тобто немає підстав твердити про якусь агресивну лінію з боку НАТО, хоча, безперечно, свою роль відіграє ідеологізована стара доктрина, що «НАТО угрозой миру чревато».

Вже неодноразово стверджувалося, що під час вступу центральноєвропейських країн до НАТО, ні в Чехії, ні в Словаччині, ні в Польщі не було десятків мільярдів доларів, необхідних на модернізацію армії. В бюджеті ніколи не буває зайвих грошей. Але коли йдеться про вступ до НАТО, то зважуються відповідні питання, пов'язані з фінансовим забезпеченням в частині переозброєння, водночас надається і фінансове сприяння. Тобто цю проблему можна розв'язати. Безперечно, що потім все це доведеться повертати, але це шлях до подолання проблем, цим шляхом ідуть всі країни. Нині, приміром, закінчується ресурс літаків військово-повітряних сил – їх необхідно міняти, і не має значення, чи це буде заміна на літаки F-15 або F-16 американцями, чи на МИГ – росіянами, платити потрібно буде за все. Чи навіть якщо ми зробимо власний літак – все одно це вимагатиме коштів. Чи вступатимемо ми в НАТО, чи в – Ташкентський пакт – кошти потрібні будуть завжди. Але якщо ми підемо до НАТО й оголосимо тендер на заміну парку літаків, то пропозиції надійдуть з боку низки традиційних європейських, американських компаній, відповідно, пропонуючи техніку, пропонуватимуться і умови фінансування, надання фінансової допомоги на заміну техніки, її обслуговування та умови повернення боргу. Як засвідчує досвід Польщі із заміни військових літаків, вони прийняли пропозиції американської сторони, а окрім кредитування на придбання цих літаків, запровадили додаткову програму фінансування важливих проектів. Тобто, це – конкретні механізми інтеграції, вони теж можуть бути дорогі, але в НАТО вони більш ефективні і працюють не тільки у військовому вимірі, а й в економічному, чого навряд чи варто очікувати від інтеграції в Східну структуру безпеки. І зрештою, за будь-яку безпеку завжди треба платити, а шукати якусь дешеву безпеку – потім буде дорожче. Це – «дешевий сир у мишоловці».

Абсурдний пункт. Теж один із постійно мусованих, штучно підтримуваний в інформаційному середовищі, звичайно ж, за підтримки певних політичних сил. Досвід вже є: Чехія, Польща, Словаччина, балтійські країни, навіть Болгарія – ніхто з них не зіпсував відносин. Так, є певні проблеми у відносинах Польщі та Росії, але Росія, здійснюючи такий політико-психологічний галас, вдаючись до пресингу, чудово розуміє, що вона не в змозі протистояти розширенню НАТО, і врешті-решт, погоджується. Тільки-но факт вступу України до НАТО відбудеться – на цьому весь галас завершиться. Я сказав би так, що якщо відносини з Росією погіршаться, то лише в конструктивному плані. Вони «погіршаться» до того, що будуть збалансованими, й ми розвиватимемо рівноправні, партнерські взаємини. Євроатлантична інтеграція дасть змогу Україні підвищити свою геополітичну і стратегічну вагу, а це в свою чергу дасть можливість Україні виступати справді рівноправним партнером. Безперечно, що Росія, побачивши, що Україна не декларує, а реально робить кроки до членства в Альянсі, може вдатись до певних видів не тільки політико-психологічного тиску, а й економічного. Але знову ж таки, я не думаю, що вона зможе, грубо кажучи, не постачати газ – цього не можна зробити технологічно, бо це буде катастрофа, перш за все, для газової промисловості Росії. Зникає ринок в 50 млрд кубічних метрів – куди той газ дівати? А от підняти ціни вона може, і це буде удар для України. Зрештою, ми це вже проходили на початку 90-х, коли розпався Союз, і витримали це. Хоча нам ще тоді треба було не триматися за низькі ціни, а шукати конкурентної економіки, диверсифікації. Тоді ціни балансували би, росли зі світовими, економіка була б більш маневровою, ефективною. Те, що ми кричали: «Ой, збережіть ці дешеві ціни,» – сьогодні

нам дуже дорого обходиться і, напевно, й надалі дуже дорого коштуватиме, тому що ми залишаємо зброю проти нас в руках Росії. Тож така шокова терапія була б тільки на користь. І знову ж таки, вона розвінчуватиме міф про доброго старшого брата, який постійно про нас дбає. Адже це насправді міф, який треба розвінчувати, власне, він і сам дуже добре розвінчується завдяки таким крокам Росії.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Це важливе і серйозне питання. До нього не можна підходити стереотипно, розповідати щось в радянському стилі, що «НАТО угрозой миру не чревато». Хто цього не сприймав, той і не сприйме. І напевно, не треба орієнтуватись на аудиторію, яка не сприймає вступу до НАТО, намагатись переконати противників: населення пенсійного віку, людей радянського загартування тощо, а треба більше зорієнтуватись на покоління молоді, працездатне населення молодого віку. Стереотип вибити неможливо, треба виробити новий стереотип, новий міф, в конструктивному значенні, ідеологему. Зараз потрібно було б показувати досвід близької нам Польщі і пояснювати, що НАТО має слов'янське обличчя, що в НАТО на сьогодні вже 5 слов'янських країн: Польща, Чехія, Словаччина, Болгарія, Словенія. Показувати, що слов'янство – це не тільки росіяни, українці і білоруси, а це також і словаки, і поляки, які нам близькі. Продемонструвати, що відбулося у цих країнах за п'ять років членства в НАТО. За якими позиціями стало жити краще. Суттєвим чинником необізнаності наших людей є орієнтованість українського інформаційного простору на російський, адже всі ці стереотипи кочують у нас тільки тому, що український інформаційний простір живиться з російського. Міфи та ідеологеми закидаються звідти, а тут живуть, тому що немає україномовного EuroNews. Очевидно, потрібні певні гранти на поліпшення інформування населення. Тому що (хоча у нас і є Центр інформації та документації, і працює він нібито нормально, але цього не достатньо) системної роботи немає. І значною мірою я не орієнтував би її на загал, я працював би з тими, хто ухвалює рішення. Політична еліта для того й існує, щоб бути провідником. Питання, пов'язані з безпекою та обороною, для людини, яка живе десь в регіоні, другорядні. В цьому контексті важливо, щоб перш за все були впевнені й переконані ті, хто ухвалює рішення.

Олександр Гончаренко, президент Центру міжнародної безпеки і стратегічних студій

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Вступ до НАТО, без сумніву, відповідає національним інтересам України як суверенної, незалежної держави. Вступ можна буде здійснити, на мою думку, вже 2008 року. Інша справа, що Україна могла зробити цей крок набагато раніше, ще наприкінці 90-х років. Але вона втратила цей шанс саме через позицію Кучми і його Адміністрації, яка, проголосивши курс на зближення з НАТО, на практиці усіляко гальмувала його і, зокрема, видала секретний указ, що категорично забороняв державним службовцям навіть використовувати слово «євроатлантична інтеграція». Дозволялось вживати тільки слово «європейська інтеграція». Саме завдячуючи такій позиції, Україна не ввійшла до останньої хвилі розширення і не стала членом НАТО разом зі Словаччиною, Румунією та іншими країнами останньої хвилі.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Ставши членом НАТО, Україна насамперед підвищить рівень своєї національної безпеки, отримає реальні гарантії існування як суверенної незалежної держави. Є два основні способи підвищення рівня національної безпеки: або самотужки створювати ефективну систему оборони і адекватний військово-промисловий потенціал, покладаючись при цьому насамперед на власні сили, або приєднатись до якогось потужного блоку. В Україні в цьому плані є два вибори: або європейський вибір – блок НАТО, тобто система колективної оборони в Європі, створена європейськими країнами, або Євро-Азійська система під контролем Росії. Якщо Україна каже про європейський вибір, то в неї абсолютно однозначна дорога – приєднання до Європейської системи колективної оборони, тобто до НАТО. Саме це відповідає стратегічному курсу України, європейському виборі, підтриманому не тільки Президентом, але і парламентом, і народом України. Серед інших переваг, які дістане Україна, приєднавшись до НАТО, слід насамперед назвати багаторазове прискорення всіх процесів європейської інтеграції, стимуляцію виконання так званих «копенгагенських критеріїв», наближення до європейських стандартів, необхідних для подальшої інтеграції до ЄС.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Невступ або затягнення вступу матиме негативні наслідки щонайменше у двох вимірах.

У зовнішньополітичному – це означатиме повну втрату довіри, поваги та інтересу з боку Заходу, остаточне перетворення України в маргинала Європи, напівколонію Росії.

У внутрішньополітичному – повний провал зусиль як нинішнього, так і попередніх режимів до побудови суверенної незалежної держави сучасного світу.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Стосовно першого пункту, то я б сказав, що такі твердження і стереотипи – це рецидиви, які сягають сталінської доби, і вже час про них забути. Цими рецидивами оперують шовіністичні сили в Росії. На жаль, такі погляди популярні й серед частини українського населення. Це по-перше, а по-друге, я хотів би нагадати, що рівень кооперації НАТО з Росією значно вищий, ніж рівень кооперації НАТО з Україною. Тож навіть Росія відходить від цих стереотипів. Я, чесно кажучи, не розумію, як можна цими стереотипами оперувати зараз. НАТО – це не агресивний блок, а перш за все оборонний союз, це не військова, а насамперед політична організація в сучасних умовах. Чомусь про це або не знають, або просто свідомо замовчують. Вступ до НАТО абсолютно в інтересах України і, до речі, в інтересах Росії, оскільки вона могла б забезпечити стабільність і безпеку на своїх європейських кордонах.

Щодо стосунків України з Росією, то я не сказав би, що вступ України до НАТО може якимось чином їх погіршити. Приєднання чи неприєднання до блоків та альянсів – це суверенне право кожної держави, яка, приймаючи рішення, має керуватися своїми національними інтересами. Росія створила блок колективної безпеки, хоча сьогодні ніхто не знає, що це таке. Систем колективної безпеки в світі ніколи не існувало (якщо не зважати на сумний досвід Ліги Націй, що призвів до другої світової війни). Досі існували тільки системи колективної оборони. Проте ніхто нічого не має проти цієї ініціативи Росії: Росія як незалежна держава може створювати блоки та виходити з блоків – це її суверенне право. Я вважаю, що таке суверенне право має і Україна. І всі свідомі політики, навіть у самій Росії, це розуміють. До речі, з цього приводу варто прочитати Заяву Міністерства закордонних справ Росії, де йдеться про те, що вступ до НАТО – це суверенне право України, яке ніяким чином не має погіршувати відносини з Росією. Адже не погіршилися відносини Росії, скажімо, з країнами Центральної та Східної Європи, які вступили до НАТО: Словаччиною, Болгарією, Румунією, країнами Балтії, Польщею, Угорщиною, – так чому вони мають погіршитись з Україною?

Стосовно твердження, що вступ до НАТО дорого коштуватиме Україні, то треба зауважити, що це суцільне невігластво. Вступ до НАТО вимагає витрат на проблеми та питання оборони десь у межах 2–3% валового національного продукту. Це нормальні «середні» витрати на оборону суверенної країни сучасного світу. Я вже згадував, що є два способи підвищення рівня національної безпеки: або самотужки або шляхом приєднання до якогось блоку. Так от, система колективної оборони коштує набагато дешевше, ніж спроба забезпечити відповідний рівень національної безпеки самотужки. Тобто, якщо Україна не приєднується до блоку, то її витрати на забезпечення відповідного рівня безпеки, будуть значно вищими, аніж у разі входження України до НАТО. Це по-перше, а по-друге, не забувайте, що країни значно бідніші і менш розвинені, ніж Україна, а саме Румунія, Болгарія, Словаччина, успішно приєдналися до НАТО. Це для них не було занадто дорого і жодних катаклізмів ні в бюджеті, ні в стані національної економіки не викликало. Будь-яка країна, щоб безпечно почуватися, має кріпити свою оборону. Найдешевший спосіб укріплення оборони – приєднання до потужної системи колективної оборони, що вже існує.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

У загальних рисах, такою самою, якою вона була в Центральній та Східній Європі. Я ще раз хочу нагадати, що в цих країнах на початку процесу вступу до НАТО, тобто ще до приєднання до плану набуття членства, більшість населення не підтримувала цю акцію. Навіть на момент вступу до НАТО в більшості країн, на кшталт Румунії, Болгарії і навіть Польщі, вступ до НАТО підтримувала ледь половина населення. В

України є ще щонайменше три роки для підготовки до вступу до Альянсу і їй потрібна цілеспрямована інформаційна політика, щоб пояснити населенню, що таке НАТО, яка структура блоку, які його функції, завдання, пояснити, що НАТО – це насамперед політична організація, система колективної оборони і аж ніяк не агресивний блок. Це система, в якій рішення ухвалюється консенсусом, на відміну від тих рішень, які Росія нав'язує системі безпеки на терені колишнього Радянського Союзу. Тобто, НАТО – це демократична структура, яка діє на основі демократичних принципів. Більше того, якщо ми подивимось на досвід країн, які вступили до НАТО, найближчих сусідів України, то ми побачимо, що вступ до НАТО слугував потужним локомотивом подальшої інтеграції цих країн в Європу. Тобто, вступ до НАТО був необхідною передумовою приєднання до ЄС, отримання серйозних інвестицій з боку Заходу. А коли надходять інвестиції – тоді є безпека. Вступ до НАТО – це потужний каталізатор подальшої інтеграції України в Європу, опанування європейських цінностей, від яких Україна була насильницьки відірвана протягом століть. Набуття європейської ідентичності – абсолютно природний шлях для України, шлях повернення до своїх коренів, до європейської цивілізації.

Володимир Горбач, політичний аналітик Інституту Євро-Атлантичного співробітництва

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Звичайно. Безпека у широкому розумінні цього слова є однією з основних функцій будь-якої держави. А Північноатлантичний альянс, можливо, й не ідеальна, але найефективніша на сьогодні структура, що забезпечує безпеку для багатьох держав окресленого регіону. Жодна держава – учасниця НАТО дотепер нічого не втратила від членства в цій організації, натомість набула суттєвих переваг, і не лише в галузі безпеки.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Найсуттєвішою вигодою для України буде саме виконання критеріїв вступу до Організації Північноатлантичного договору. Як власне військових, так і політичних, зокрема – остаточне встановлення цивільного контролю над збройними силами.

Основними перевагами від вступу для України будуть зовнішні гарантії нашої національної безпеки, незалежності та територіальної цілісності.

Також за допомогою членства в НАТО Україна по-справжньому вийде зі сфери критичного геополітичного впливу Російської Федерації й зможе будувати з нею рівноправні міждержавні відносини без вираженого домінування. Крім того, це створить вагомі передумови для виведення Російського Чорноморського флоту з території України.

Це стимулюватиме також сучасні економічні перетворення в Україні, оскільки російські інвестиції можуть бути врівноважені західним капіталом, який охочіше прийде в країну, що перейде під парасольку безпеки західного світу.

Зрештою, це надовго встановить мир і спокій у Причорноморському регіоні й сприятиме розв'язанню численних проблем так званих «заморожених конфліктів», найнебезпечнішим з яких для нас є Придністровський.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Це просто штамп застарілої радянської пропаганди, який все пояснює навпаки. Оборонний називається агресивним, а миротворча діяльність – провокуванням конфліктів. Прикладів агресії в історії НАТО не зафіксовано. Метою створення організації від початку було територіальне обмеження експансії тоталітарної ідеології. Сам факт створення НАТО й членства в ньому надовго зняв можливість збройного конфлікту, наприклад, між Грецією та Туреччиною. Миротворчі місії НАТО в Косові, Афганістані, Іраку не були спровоковані самим Альянсом. Стверджувати так – абсурдно.

Щодо коштів, то дорожче не вступати до НАТО. Самотужки фінансувати власну безпеку на належному, а не залишковому рівні – однозначно дорожче, ніж брати участь у системі колективної безпеки. Це можна підрахувати щодо кожної окремої безпекової проблеми, яка сьогодні стоїть перед Україною, але через політико-еконо-

мічні негаразди не помічається суспільством і владою. Взяти хоча б проблему ліквідації застарілої зброї та боєприпасів або проблему переоснащення збройних сил, загрозу фактичної втрати обороноздатності.

Досвід наших сусідів, які стали членами альянсу торік, переконливо свідчить, що їхні бюджети нічого не втратили від членства, а якраз навпаки, частково зекономили, а частково навіть планують заробити.

Побоювання зіпсувати стосунки з Росією звучали й перед вступом до НАТО трьох балтійських країн. Але досвід показав, що справжні стосунки, попри войовничу риторику політичних акторів, не погіршилися. Звичайно, до України у російського керівництва завжди був особливий підхід і агресивна риторика на нашу адресу буде неминучою, але це ще не означає, що наші політичні, економічні та соціальні відносини від цього постраждають. Просто вони набудуть нового виміру. Крім того, Україна зможе взяти на себе місію прискорювача вступу до НАТО самої Росії, що поки що відкидається росіянами, але може бути ними переглянуто після нашого вступу.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Інформаційна кампанія має апелювати не до абстрактних національних інтересів чи геополітичних схем, а до приватних інтересів громадян України. Необхідно показати їм можливі вигоди для економічного розвитку їхнього регіону, підвищення демократичних та соціальних стандартів життя в Україні. Працювати необхідно насамперед з молоддю, послідовно пояснюючи зв'язок між вступом до НАТО і подальшими інтеграційними кроками в економічній та соціальній площині.

Вадим Гречанинов, президент Атлантичної Ради України, генерал-майор, кандидат військових наук, доцент, колишній помічник Президента України з військових питань

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, безумовно, відповідає національним інтересам, але тут питання полягає в тому, що країна має бути готовою до цього. Вважаю, що сьогодні ми не готові, а це має свої причини. Мушу сказати, що хоча в нас на словах буцімто є державна політика стосовно НАТО, тобто ми маємо План дій Україна–НАТО, Цільовий план, у нас, мовляв, є інтенсифікований діалог. Але насправді, на мій погляд, ця робота здійснюється у суто відомчому масштабі. Тобто двома відомствами: дипломатичними каналами МВС під керівництвом Б.Тарасюка й у плані намірів опанувати тактичні військові стандарти НАТО у військовій царині під орудою міністра оборони А.Гриценка. Це й усе. Більше в нас роботи як такої не ведеться. Відсутня й пропаганда.

Утім, розпочнемо із влади. Нова влада попервах взагалі про НАТО нічого не говорила, проте водночас здійснювалася дуже хибна політика: нібито спершу вступимо до ЄС і це буде зовсім скоро, а потім подивимося, може, й до НАТО. Хоча насправді все мало б бути навпаки. Бо, відверто кажучи, вступ до НАТО — це свого роду підготовка до того, щоб згодом потрапити до ЄС. Сьогодні ми нібито прямуємо і туди, і туди, але водночас ми також ідемо до ЄП, що в принципі суперечить одне одному. Річ у тім, що влада й досі не визначилася. Якщо у Леоніда Даниловича Кучми просто була політика «туди-сюди», позаяк він вважав, що в такий спосіб Україну вдасться втримати на плаву й не зіпсувати відносин ані з Заходом, ані з Росією. А сьогодні незрозуміло, що ми робимо, куди ми йдемо, тобто немає політичної лінії волі та влади — і це головне. Саме тому, мабуть, немає відповідної внутрішньої політики, оскільки ті 10% на користь НАТО, що ми сьогодні маємо, — це замало. А як же без згоди народу говорити про можливість вступу до альянсу? Це фактично неможливо. Країні іноді повідомляють, що 2008 року ми будемо в НАТО. Це пов'язують із тим, що наразі НАТО своїм головним завданням зробило боротьбу із тероризмом і від 2008 року справді розглядає як своїх членів передусім країни колишньої Югославії — Хорватію, Македонію, Албанію. Стосовно України фактично ніхто нічого не обіцяє.

Ще слід сказати, що до НАТО, й це цілком розумно, приймають держави у так би мовити регіонально-територіальному комплекті, наприклад, країни Балтії; Вишеградську групу; Румунію та Болгарію. Бо в такому разі менше метушні, менше проблем, між цими державами не потрібні кордони тощо. Тож якщо ми колись і ввійдемо до НАТО, це, найімовірніше, буде зроблено разом із Молдовою. Хоча Молдова ще менше готова до вступу, ніж ми, через перебування там російських військових контингентів. Тому назагал мушу зазначити, що вступ до НАТО, безумовно, відповідає нашим інтересам, утім те, коли це здійсниться, цілком залежить від України. І те, що ми, наша влада й досі вагається — чи так, чи ні, — заважає цьому. Утім, на цьому тлі чиновники часто заявляють, що у 2008 році ми будемо готові до вступу до НАТО. Така позиція вельми негативно виглядає у плані вагомості нашої еліти на світовій арені, адже зрештою натівці із багатьох держав чудово розуміють, наскільки ми не готові й наскільки нереальним зараз є цей вступ. Приміром, Гриценко стверджує: ми будемо готові у 2008 році. Але незрозуміло, хто: окремо взяті Збройні сили будуть готові, а решта тоді як? Він же має міркувати як державний муж, а не звичайний представник якогось відомства. Саме такі розмірковування й підривають авторитет влади та України загалом. Ми не маємо нового підходу. За Кучми були балачки, говорили одне, робили інше, але виходить, що й зараз відбувається те саме.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Найперша перевага полягає в тому, що Україна ввійде до системи держав, і це гарантуватиме нашу безпеку й разом позбавить нинішніх смикань у політиці. Не буде Тузли; вочевидь дістануть розв'язання спірні питання із Румунією, Придністров'ям. Що стосується Чорноморського флоту, то він залишатиметься на нашій території, й до цього, на жаль, треба бути готовими. Вважаю, що НАТО нас уже підводить до думки, боцімто це не привід вступу України до НАТО, його нікуди не дінеш. По-друге, вступ України до НАТО сприятиме усталеності відносин із Росією, оскільки не буде нинішньої непевності щодо енергоносіїв, набудуть чинності сталі норми, які стосуватимуться всіх натівських держав, зокрема й України. По-третє, якщо ми вступимо до НАТО, то й наш рівень життя має сягнути європейського рівня. Мене іноді запитують — невже у вас гірше, ніж у Румунії? Ні, не гірше, але ми маємо сусідом Росію, а в Румунії такого сусіда немає. І Росія робить усе, аби ми до НАТО не потрапили. Вона робить це побічно, але вона це робить. Тобто мають нормалізуватися відносини не лише стосовно енергоносіїв, а й узагалі всебічні відносини країн-членів НАТО із Росією. Що ще нам дасть вступ до альянсу? Влада зрештою визначиться із перспективою — найімовірніше, це буде ЄС.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

У такому разі вона, напевно, потрапить до ЄЄП, тобто до тіснішого союзу з Росією. І певною мірою в економічному плані влада шукатиме якихось пріоритетів. Але якщо говорити про європейські демократичні процеси з огляду на загальний поступ держави, то вони, мабуть, згортатимуться. Це призведе до того, що однозначно не буде виведений Чорноморський флот і посилюватиметься дестабілізаційний вплив російського чинника. Адже перебування Чорноморського флоту на нашій території — це сьогодні не просто військові питання, це сепаратизм, це політичний тиск з боку Росії. Крім того, — це бізнес, позаяк сам флот і його структури перетворилися на бізнесові структури, що торгують і здають в оренду нашу землю, наші об'єкти тощо. А оскільки бізнес, економіка, особливо велика, виявляються не національними, а інтернаціональними, то й зв'язок українських і російських бізнесменів там посилюється. Це ще одна причина, через яку Росія не збирається уходити. І ще один чинник, пов'язаний із Чорноморським флотом, — це кримінал, оскільки там, де бізнес перетинається з військовими, ми неодмінно зрештою маємо кримінал. І, найімовірніше, він є й там. Отже, перебування на нашій території Чорноморського флоту сьогодні суттєво заважає вступу України до НАТО. І, напевно, це усвідомлюють чільники НАТО.

Відносини з Європою вибудовуватимуться під диктовку Росії й у принципі для України як окремої нації, окремої незалежної держави ситуація погіршуватиметься. Заирати в майбутнє важко, але, судячи з усього, якщо Україна не вступить до НАТО, вона не зможе розвиватися як демократична держава європейського плану, а радше походитиме на авторитарні режими колишніх республік СРСР, скажімо, на режим Назарбаєва у Казахстані. Гадаю, такого, як у Білорусі, в нас не буде, однак сепаратизм насаджуватиметься з російського боку. І це зрештою може призвести до того, що Захід вдасться до певних дій, причому західна частина України намагатиметься відокремитися, а східна остаточно поверне в інший бік. Я дуже занепокоєний тим, що Україна може розпастися на дві частини. Я вважаю, що Україні обов'язково треба орієнтуватися на Захід, але із НАТО це може статися не сьогодні й не завтра, а дещо пізніше. Оскільки сьогодні ми просто не готові.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Перше – це, ясна річ, нісенітниця, адже навпаки, НАТО намагається владнати той чи той конфлікт. Небезпекою обтяжена політика Росії. На всіх теренах СНД, куди втручається Росія, активізується сепаратизм і спалахують конфліктні ситуації. Про політику в Чечні, яка, власне, є внутрішньою агресією, взагалі годі й казати. Приклади: Придністров'я – раз, Абхазія – Грузія – два, Південна Осетія – Грузія – три, Україна – Росія через Тузлу – те саме. Це все політика Росії, котра за рахунок сепаратизму намагається на наших кордонах бодай якось підсилити свій вплив. НАТО не пішло в Ірак. Це багато про що говорить, адже європейський альянс глибше за США оцінив ситуацію. Бачили європейські лідери – передовсім Франція і Німеччина, – чим це може обернутися. Але НАТО силкується підтримувати стабільність в Афганістані. Це теж дуже важливо. Тобто я просто не бачу небезпеки з боку НАТО. До того ж, для прикладу, чому країни Балтії ввійшли до НАТО? Тому що вони бояться Росії? Усе навпаки – себе убезпечити. А чому Вишеградська група ввійшла до альянсу? Це країни колишнього Варшавського договору. Бо вони пам'ятають події в Угорщині 1956 року, а також те, що сталося в Чехословаччині. НАТО такого не допускає. Погоджуся, НАТО доволі безцеремонно поводитися в Косові, але треба було погасити цей конфлікт, і якщо говорити, що НАТО в Косові поводитися агресивно, то як тоді поводитися Росія у Чечні? Тут взагалі не можна порівнювати за рівнем жорстокості.

Що стосується другого зауваження, то в принципі така ціна відома й сплачують її країни впродовж перших років. Тут важливо оцінити майбутнє країни. Хочу навести такий приклад. В Угорщині армія перед вступом до НАТО налічувала 150 тисяч, наприкінці цього року – менш як 30 тисяч. Скорочення вп'ятеро, бо країна у блоці, їй не потрібна велика армія. Безумовно, первинний внесок великий, проте згодом утримувати армію для країни буде значно дешевше. Тим паче, що ці гроші можна буде використовувати зовсім в іншому напрямі, скажімо, на підвищення зарплатні військовослужбовцям. Тому балачки, мовляв, це буде дорожче, – просто блеф. І все це людям потрібно пояснювати.

У плані відносин із Росією, вважаю, все буде навпаки. По-перше, наразі відносини Росії із натівськими структурами назагал тісніші, ніж у нас. Відносини Росії з ЄС також тісніші за ті, що маємо ми. До того ж її непередбачуваності більше бояться. Ясна річ, її зацікавленість більша, ніж може продемонструвати, приміром, Китай. І доки Україна «вагатиметься» у своїй політиці – вона слабка, нецікава держава. Можна згадати приклад стосовно енергоносіїв, де ми не можемо домовитися про ціну. А якщо ми будемо в союзі, в міцному блоці, договірна система, поза всяким сумнівом, працюватиме стабільніше. Зрештою, не можна буде так просто забрати Тузлу чи Керченську протоку, в Криму не можна буде поводитися таким чином, що він стає дедалі більш проросійськи зорієнтованим. У цьому й ми винні, а коли будемо в союзі, то питань просто не виникатиме. Отже, з огляду на національні інтереси, вступ до НАТО поліпшить відносини, позаяк тоді вже Росія не зможе поводитися так безпardonно, як вона робить це сьогодні.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Атлантичний Союз, який я очолюю, п'ятий рік поспіль розробляє цю проблему. Ми їздимо регіонами й ведемо роз'яснювальну роботу, причому з огляду на об'єктивну оцінку ситуації. Ми — організація громадська, якій держава нічим не допомагає. Зараз допомоги теж немає. А взагалі роз'яснювальну роботу Атлантичний Союз здійснює від 1994 року. Ми працювали в Донецьку, Дніпропетровську, Одесі, Харкові, Севастополі та Львові. Перші чотири міста налаштовані проросійськи. Ми обирали найскладніші регіони й працювали із особовим складом на базі військових навчальних закладів МО та МВС України. Працюємо не лише з офіцерами, а й із курсантами, причому до курсантів звертаємося англійською. Але ми практично єдині. Упродовж певного часу аналогічну діяльність у регіонах здійснював Б.Тарасюк, коли був депутатом Верховної Ради України, за підтримки фонду Аденауера. Для країни це дуже мало. Таку роботу ми ведемо й цього року. Завдання — створення куточків НАТО у військових частинах. З нами співпрацює Ліга НАТО — молодіжна громадська організація.

Необхідно на державному рівні розробити спеціальну інформаційну програму стосовно НАТО. Працювати треба з усіма категоріями населення, але найголовніше — з молоддю. Слід залучити до цього всі ЗМІ.

Олександр Деменко, старший викладач кафедри міжнародних відносин та євроатлантичної інтеграції України Національної академії оборони України, кандидат політичних наук, підполковник

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

По-перше, Україна дістане найпереконливіші гарантії національної безпеки, оскільки НАТО є найпотужнішою і найефективнішою системою колективної безпеки у світі.

По-друге, демократичні перетворення в нашій державі стануть незворотними. Вступивши до НАТО, Україна буде вимушена дотримуватись стандартів політичного та соціально-економічного розвитку, які притаманні країнам євроатлантичного регіону.

По-третє, вступ до НАТО сприятиме надходженню до України іноземних інвестицій з боку західних країн, оскільки членство в Альянсі буде переконливою гарантією для інвесторів, що ця країна є стабільною і передбачуваною.

По-четверте, ми дістанемо шанс на розвиток військово-технічної співпраці (ВТС) з країнами-членами НАТО. Перебуваючи в невизначеному статусі щодо свого майбутнього, Україна не має перспектив виходу на величезний західний ринок високотехнологічної продукції військового та подвійного призначення. З другого боку, навіть відмовившись від вступу до НАТО, Україна не зможе сподіватися на активізацію військово-технічного співробітництва з Росією на рівноправній основі. Діяльність РФ на ринку озброєнь цілком підпорядкована реалізації зовнішньополітичної стратегії щодо досягнення домінування на пострадянському просторі. Виходячи з цього, Росія активно впроваджує в себе замкнені цикли виробництва озброєнь і військової техніки, уникаючи залежності від інших країн, а ВТС із країнами СНД, в тому числі із Україною, розвиває лише за умови, коли кінцева продукція виробляється на власній території, а торгівля з третіми країнами проводиться російськими компаніями. ВТС із РФ почало згортатися ще задовго до проголошення Україною курсу на євроатлантичну інтеграцію і може відродитися тільки за умови цілковитого підпорядкування українського оборонно-промислового комплексу російському.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Україна стане розмінною монетою у взаєминах Росії і Заходу. В кращому разі вона виконуватиме роль буфера між двома конкуруючими системами, в гіршому – буде змушена підпорядкувати власну політику російським геополітичним інтересам. Про розбудову демократичної правової Української держави в цьому разі доведеться забути, принаймні – на ближчу перспективу.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Перше. Як приклад агресивності НАТО найчастіше називають втручання Альянсу в югославські події 1990-х років. Але ж слід визнати, що не Альянс був винним у розв'язанні громадянської війни у цій країні, запровадженні ганебних етнічних чисток та геноциду щодо мирного населення. Не політика НАТО призвела до розпаду цієї країни шляхом кривавої бойні, а войовничий націоналізм народів колишньої Югославії та їх неспроможність мирно співіснувати. Саме втручання Альянсу поклало край збройному конфлікту та сприяло нормалізації ситуації на Балканах. Поступово, хоч і дуже повільно, рани югославської війни загоюються, і більшість незалежних держав, що виникли на місці колишньої СФРЮ, прагнуть стати повноправними членами не тільки ЄС, а й НАТО, що вчергове раз підтверджує ефективність Альянсу.

Окрім цього, агресивність НАТО часто пов'язують із політикою США. Слід визнати, що політика Білого Дому на міжнародній арені не завжди адекватна ситуації, що викликає справедливі заперечення, навіть з боку союзників Сполучених Штатів. Але цю ситуацію слід сприймати як даність. На сьогодні потенціал США дає змогу їм проводити саме таку політику. І Україна має пристосовуватись до цієї ситуації, виходячи з власних національних інтересів. Показовий приклад в даному контексті – зовнішня політика Болгарії та Румунії. За основними показниками соціально-економічного розвитку та успішністю реформування політичної системи ці країни суттєво відстають від решти постсоціалістичних країн-членів НАТО, їхні досягнення на шляху демократичних та ринкових перетворень цілком співмірні із здобутками України. Але підтримка Болгарією та Румунією (православними країнами!) дій Альянсу під час війни з Югославією 1999 р., вагомий внесок в антитерористичну кампанію, активна підтримка рішення щодо вступу до НАТО політичною елітою сприяли вступу цих країн 2004 року до Альянсу та гарантії їх членства в Євросоюзі з 2007 р.

Друге. Безпека не може коштувати дешево, але витрати на її забезпечення можна зменшити шляхом створення колективних систем безпеки. Це є аксіомою і загальносвітовою тенденцією. Проте тільки НАТО спромоглося створити найефективнішу і найпотужнішу систему колективної безпеки, яка притягувала і надалі притягує до себе багато держав, в тому числі й Україну. Звичайно, після вступу до НАТО Україна буде зобов'язана робити свій внесок у зміцнення євроатлантичної безпеки (що вона здійснює і тепер). Але для цього нашій країні достатньо буде утримувати нечисельні збройні сили, сформовані на професійній основі із належними соціальними гарантіями для військовослужбовців. Маючи позаблоковий статус, Україна вимушена буде утримувати більш чисельні збройні сили і, відповідно, витратити більше коштів на їх забезпечення. Проте, щоб остаточно зняти це упередження, необхідно навести відповідні цифрові показники розвитку Воєнної організації держави за різних сценаріїв формування зовнішньої політики України.

Третє. Навіть відмовившись від вступу до НАТО, Україна не зможе нормалізувати своїх відносин з Росією, бо для цього необхідно повністю підпорядкувати наші національні інтереси політиці північного сусіда. Ілюзії щодо можливості розвивати рівноправні взаємовідносини двох країн на основі стратегічного партнерства не справджуються. Нова українська влада відверто зневажається Кремлем, а незалежна Українська держава сприймається політичною елітою РФ і переважною більшістю російського суспільства як тимчасове явище. Останні події, пов'язані із погрозами з боку Росії припинити військово-технічне співробітництво з Україною в разі її вступу до НАТО, конфлікт в газовій сфері, це переконливо підтверджують. Проблема полягає в тому, як це довести до свідомості значної частини населення Сходу і Півдня України, яке, незважаючи ні на що, виступає за розвиток союзних відносин із Росією.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Фаховішою, інтенсивнішою і наступальнішою. Необхідно надавати більше конкретних і простих аргументів, які базувалися б на цифрах і порівняннях. До проведення інформаційної кампанії необхідно активніше залучати авторитетних і відомих політиків, науковців, громадських діячів, спортсменів, артистів. Інформаційна політика має бути спрямована на конкретні категорії населення – за віком, освітою, професійною та регіональною ознаками.

Павло Демчук, доцент кафедри міжнародних відносин та євроатлантичної інтеграції України Національної академії оборони України, доцент, кандидат філософських наук

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

1. Гарантія воєнної безпеки.
2. Вхід України в європейський політико-правовий простір, що позитивно вплине на формування громадянського суспільства і правової держави.
3. Дружити краще з тими, в кого є чому повчитися.
4. Навчимося бути відповідальними.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Подальший тиск на Україну з боку російської влади, доки Україна не стане «малоросійською губернією», розбрат в українському суспільстві і т. п.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Відділіть США (як суверенну державу) від НАТО і не знайдете жодного факту агресивності та провакаційності НАТО як воєнно-політичного альянсу.

Дармовий сир – тільки у мишоловці, за все треба платити, але нема ціни, яка була б більшою за гарантію безпеки і постійний російський шантаж.

Боїться посваритися той, у кого нема честі і гідності. Загострення відносин буде тільки на початковому етапі, поки все не ввійде в міжнародно-правові норми.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Кампанія не дасть нічого хорошого! Потрібна системна і цілеспрямована ідеологічна (ціннісно-орієнтаційна) робота держави. Покінчити з ідіотською «деідеологізацією» і довести до найширшого загалу цінність європейського стилю життя для кожного особисто. Ця робота має бути:

- а) систематичною, цілеспрямованою, плановою з охопленням найширшого суспільного загалу;
- б) вестися диференційовано з усіма категоріями населення;
- в) чесно подавати позитивні і негативні наслідки вступу України до НАТО і формувати готовність платити за себе і нащадків.

Олександр Дергачов, Інститут політичних та етнонаціональних досліджень НАН України, провідний науковий співробітник

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Вступ до НАТО цілком відповідає довготерміновим стратегічним інтересам України. Інша справа – це власне терміни і конкретні обставини вступу, оскільки є перешкоди, є ціна і, мабуть, досить висока, такого кроку. Є об'єктивна невисока готовність України скористатись усіма перевагами членства в НАТО і залишаються деякі питання про ставлення до України з боку Альянсу загалом і провідних держав-членів цієї організації зокрема. То ж слід розглядати вступ як дуже конкретний проект, з урахуванням того, наскільки переваги перекриватимуть додаткові проблеми і ризики. Візьmemo суто прагматичний бік справи – як розв'язуватимуться питання, які становлять національні інтереси України, оскільки навіть формальне членство в НАТО вирішує деякі важливі питання, зокрема визначення геополітичних координат і зовнішньополітичних пріоритетів. Але крім цього, слід мати на увазі можливість зміцнювати поточне міжнародне становище України, розширювати зону партнерства і не створювати додаткових проблем у відносинах з тими, хто зацікавлений у нейтральному статусі України, передовсім йдеться про Росію. В будь-якому разі вступ до НАТО для України навряд чи доцільно здійснювати в стилі балтійських країн, де хоч і не було великого драматизму, але мала місце принципова переорієнтація, зміна координат, були ознаки геополітичної втечі від Росії. І то було абсолютно обґрунтовано з огляду на ретроспективу і перспективу, з огляду на суспільні настрої, а також з огляду на зовнішньополітичну стратегію, яку вони обрали і здійснюють. Для України Росія становить велику і суттєву частину інтересів, ми не можемо бути зацікавлені у тому, аби будь-якою ціною потрапити до НАТО, оскільки це було б пов'язано зі значними втратами. Ми маємо мінуси оцієї невизначеності, такої бірегіональності України, але вони можуть перетворитися на плюси, якщо зважати на можливість нормалізувати відносини загалом і у великій Європі, і у трикутнику Захід-Росія-Україна. Ми маємо набути переваг інтеграції з Заходом, не втрачаючи при цьому переваг від особливих стосунків з Росією.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Головних є дві, і про одну я вже казав. Це визначеність, це мало би бути фіксацією остаточного вибору, пріоритету України як частини Західного світу. Це мало б вказати на справді європейський вибір України, відповідну модель національного розвитку. Друге – це вирішення питань зовнішньої безпеки, оскільки Україна навряд чи може собі дозволити повноцінно реалізувати концепцію нейтральної держави, покладаючись на саму себе у розв'язанні питань безпеки. Вступ до НАТО, якби українське суспільство було готове приєднатись до того самого розуміння проблем безпеки, яке властиве країнам-членам НАТО, – був би органічним кроком, який вирішив би цю важливу проблему, не маючи на увазі формат якогось протистояння чи захист від конкретних агресорів, але маючи на увазі можливість комплексного розв'язання проблем безпеки на колективних засадах, в тому числі з огляду на тенденції глобального розвитку. Далі йдеться про те, як органічно впливатиме участь у НАТО на існування і розвиток нації та держави. Якщо це буде виважений крок, а не геополітична операція, то йдеться про можливість взаємодії на основі спільних цінностей, розвиток співпраці в усіх тих галузях, в яких вона розвивається в форматі НАТО. Зараз ми маємо перспективи урізноманітнення діяльності НАТО, навіть гуманітаризацію діяльності

НАТО, перспективу розвитку НАТО не як оборонного блоку, а як системи колективної безпеки в найширшому сенсі, з дедалі більшою увагою до м'яких аспектів безпеки. Проглядає велика можливість взаємодії з розвинутими країнами, націями і, йдеться, звичайно, не тільки про використання тих переваг, але і про співучасть у подальшому розвитку цієї спільноти, презентацію власних можливостей, власних інтересів у цій спільноті.

Є й прагматичні кроки, пов'язані з заощадженням коштів. Оскільки це колективна безпека, то можлива співпраця у делікатних сферах, де йдеться про відповідні технології, про зброю. Україна має дуже потужний військово-промисловий комплекс, а разом із тим і проблеми конверсії. І, до речі, сьогодні, якщо щось і робиться в цій царині, то це робиться за допомоги НАТО. А йдеться і про використання того, що є конкурентоспроможним і перспективним, тобто про повноцінну участь і у виробництві, створенні матеріально-технічної бази.

Можна також говорити про подолання ізолюваності, і не тільки ізолюваності держави в системі її міжнародних стосунків, а й психологічної ізолюваності, яку відчуває значна частина громадян України, – неготовності до відкритості, до конкуренції. Таке зближення мало б прискорити модернізацію масової свідомості її осучаснення.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Значення матиме спосіб невступу, причини. Єдиний позитивний варіант – демократичні перетворення в Росії, всезагальна зміна напрямку розбудови системи безпеки і досягнення цивілізаційної гомогенності в Євро-Атлантично-Євразійському просторі, зниження до формальності різниці у рівні співпраці членів і не членів НАТО, що призведе до втрати актуальності питання про вступ. Теоретично можливим є варіант «псевдоневступу»: вироблення особливого статусу співпраці і спеціальних гарантій Україні. Тим більше, що сподіватися на російську демократію не варто ні в Києві, ні в Брюсселі.

Найбільш негативний варіант – крах реформ і неможливість вступу. Решта – варіації невизначеності: затягування реформ, внутрішня боротьба з питань вступу, перешкоди з боку Росії і небажання Заходу загострювати відносини з нею – вони свідчитимуть про те, що Україна залишається на периферії інтеграційних процесів, її залежність від партнерів зростає, а партнерський потенціал – знижується. Врешті ці причини є набагато важливішими за факт невступу. Невступ – лише фіксація певного стану справ з національним поступом.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Коли йдеться про дискусію між прибічниками і противниками, то треба розрізняти об'єктивні обставини і штучні аргументи, які чи то успадковані, чи то навіть підсилюються штучно сьогодні, з огляду на особливості політичної, ідеологічної боротьби. Тобто, десь потрібні раціональні аргументи, повнота інформації, а десь слід розуміти, що вони тут не допоможуть, адже є інша зацікавленість, інша орієнтація, інша позиція і зіткнення триватиме. Найпростіше застосувати математику, аби аргументувати

позицію – скільки коштуватиме членство в НАТО. В принципі, є вже такі розрахунки, і вони свідчать про те, що якщо Україні звертати адекватну увагу на проблеми безпеки, то її незалежний, позаблоковий статус потребуватиме чималих фінансових вкладень і постійних зусиль, в тому числі, і матеріальних, щоб підтримувати безпеку на належному рівні. Тоді як вступ до НАТО потребуватиме витрат, які забезпечували б Україні відповідність умовам членства. Звичайно, це не безкоштовно, але це дешевше. Головний аргумент противників – треба знищити все і закуповувати чуже – абсолютно не відповідає дійсності. Це той самий випадок, коли чи то бракує інформації та розрахунків, які варті довіри, чи то є просто небажання сприймати очевидне.

Щодо ставлення до НАТО, тут справді бракує інформації нової, повної і домінує інформація стара, ідеологічно дозована. І тут багато чого можна було б вирішити за рахунок навіть не пропаганди, а елементарного поширення інформації про те, що є НАТО. Потрібно роз'яснення, використання елементарної логіки, на кшталт тієї, що між державами-членами НАТО панують нормальні стосунки, є визнання їх демократичності, успіху. Звичайно, треба розуміти, що у нас частина населення просто заковані в своїй вподобаннях і не готова до нового. Очевидно, тут потрібна зміна поколінь (дослідження соціологів, де можна розрізнити респондентів за віком і освітою, засвідчують, що тут час відіграє позитивну роль), але просто чекати на цю зміну в наш динамічний вік – це було б помилкою. Мабуть, треба шукати шляхи прискорення цього процесу.

І, нарешті, про Росію. Найпростіше було б, і на це є свої аргументи, сказати, що це – проблеми Росії. Вона окреслює свої інтереси дуже гіперболізовано, тож очікувати від неї більш толерантного і просто адекватного ставлення не слід. Але насправді ми маємо ситуацію, коли треба будувати відносини з тією Росією, яка є. Тоді треба пояснювати, в чому особливості відносин між Заходом і Росією, в чому особливості стратегії Росії щодо Заходу, і Заходу – щодо Росії, яке місце Україна посідає в цих стосунках. Ну, і звичайно, треба на конкретних прикладах роз'яснювати, хто і як вибудовує стосунки з самою Україною. У нас мало що відомо, в чому полягає допомога НАТО, який тут баланс, у нас ще більше неясностей з розумінням того, в чому полягає специфіка співпраці Україна-Росія, і ми бачимо, що у нас багато ірраціонального, сентиментів. Якщо головно орієнтуватись на українські національні інтереси, то ми побачимо, що ми змушені сьогодні співпрацювати з Росією, хоч на порядку денному вже стоїть питання про обмеження залежності від Росії. Комерціалізація відносин з Росією вже сьогодні сягнула набагато більших розмірів, ніж, скажімо, у співпраці України з НАТО, звідки надходить одностороння допомога, причому не тільки в питаннях, де НАТО зацікавлене. Україна справді отримує те, що є дуже важливим і пов'язане з тією самою конверсією, утилізацією, а також навчанням, підготовкою сучасного командного складу. Тоді як з Росією у нас йдеться радше про зіткнення інтересів, відсутність стратегічної перспективи гарних відносин. Але це дуже складне питання і про нього треба говорити окремо і детально.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Взагалі кампанія має вестись з урахуванням готовності населення до її сприйняття. Треба враховувати, яке місце в повсякденних інтересах людини посідає обговорювана проблема. Скажімо, зараз це не на часі. До парламентських виборів – це теж буде не на часі. Якщо ми отримаємо стабільну ситуацію ближче до літа, то можна звертатись до цієї теми. Тобто кампанія має вестись з урахуванням загальної ситуації, це безумовно. У нас є певний досвід – його треба узагальнювати. Є досвід країн, які теж стартували з низьких позицій, але домоглися підтримки населенням вступу до НАТО, то ж треба його теж повивчати і рекомендувати. В будь-якому разі, це не має бути

нав'язливо, а має бути дуже спокійно, орієнтовано на донесення об'єктивної інформації, з урахуванням того, що гальмує нормальне сприйняття. Скажімо, роз'яснення, що російсько-натівські стосунки – не гірші, ніж українсько-натівські, і це не шкодить російським інтересам, а можливо, інколи зашкодить українським, і це теж треба мати на увазі. Ми маємо справді говорити про те, що ми вступаємо до НАТО не під тиском з Вашингтона чи Москви, а ґрунтуючись на власних інтересах, маючи на увазі, що це не одноразовий акт, це просто *Modus Vivendi*, раціонально і доцільно. Крім того, треба долати загальну інформаційну ізольованість. Скажімо, нам потрібно, щоб в Україні був доступний українською і російською мовами «Євроньюз», щоб ми жили більше життям сусідів, Європи, щоб більш адекватно розуміли, що це за ідеологеми «Слов'янське братство» чи «Братство трьох східних слов'янських народів» і що реально принесло це братство, якщо порівнювати системи цінностей, які домінують на Сході та Заході. Думаю, що це має бути не як окрема кампанія, а як елемент загального руху в бік більшої інформованості, більшої прозорості, більшої самодостатності у сприйнятті інформації. Цього бракує.

Сергій Джердж, президент ВГО «Демократична дія», заступник голови Координаційної ради Громадської Ліги Україна-НАТО

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Очевидним є те, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і це варто робити чим швидше. Але називати якісь терміни важко тому, що з одного боку, коли ми називаємо короткі строки вступу України до НАТО, то є підозра, що ми не все встигнемо зробити, не зможемо виконати тих умов, завдань, які стоять перед країною задля вступу в НАТО. Але з іншого боку, якщо називати термін занадто довгий, то якоюсь мірою це розхолоджує тих людей, які повинні втілювати реформи, проводити зміни в країні, наближатись до стандартів НАТО. Тому, ставлячись обережно до прогнозів, я все ж таки хочу зазначити, що при повній політичній підтримці цього процесу в термін 3 роки ми могли б вкlastись, і, таким чином, набути членства в НАТО. Але головне в цьому процесі не терміни, а поступ України, ті зміни, які Україна проводить, досягаючи певних стандартів і готуючись до вступу в майбутньому і в Європейський Союз, і в НАТО.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Досягнення стандартів НАТО є надзвичайно важливим і цікавим у тому сенсі, що ті зміни, які ми проводимо в країні, реформуємо та змінюємо політичну, економічну, військову сфери, всі ці зміни та удосконалення ми робимо для себе, вони залишаються нам. Адже ми робимо це не для когось, зрештою не для НАТО як такої, а всі успіхи, всі покращення та набуття, все це залишається в країні. Всі зусилля та кошти, які ми на це витрачаємо, вони йдуть в Україну, вони залишаються в Україні.

Іноді одіозні політичні діячі заявляють, що вступ в НАТО коштує неймовірну суму, називаючи цифри просто так, не аналізуючи нічого. Але є досвід нових країн-членів НАТО, який доводить, що йдеться абсолютно про прийнятні та доступні речі. Важливо те, що витрати суспільства на реформи в збройних силах, на покращення в інших галузях, всі ці успіхи та досягнення залишаються в Україні.

Україна має потрапити в клуб розвинутих демократичних країн і те, що НАТО вже існує десятки років, є свідченням ефективності виконання поставлених завдань та здатності забезпечувати мир насамперед в Європі. Адже протягом півстоліття у нас в Європі немає жодних військових конфліктів, вони в принципі неможливі. Таким чином НАТО виконує свою головну місію: передовсім убезпечує країни від зовнішньої агресії, а також підтримує свою безпеку в середині НАТО, між країнами-членами, і це надзвичайно важливо. А вже базуючись на цьому, посилюється співпраця економічна, політична, культурологічна, все те, чим опікується ЄС. Та первинна все-таки безпека і таку безпеку дає НАТО. НАТО є базисом для такої надбудови, як Європейський Союз.

Україна, вступаючи до НАТО, посилює свою національну незалежність, свою безпеку і це основна перевага. Якщо порівнювати і говорити про ЄС, то все-таки вступ до ЄС це мрія на довгі роки, а вступ до НАТО – об'єктивна реальність. Хоча аналізуючи громадську думку, ми бачимо, що десь третя частина населення підтримує членство в НАТО, третя частина не підтримує це членство, і ще одна третина вагається. Це цифри відмінні від того, що ми маємо щодо ЄС, де 56% населення підтримує членство України в ЄС. Але я знову повторюю, що членство в Європейському Союзі невідомо коли ще буде для України, а членство в НАТО – це реальна можливість для України

і цим ці два інтеграційні процеси відрізняються. Є ще інформація – 92% експертів, фахівців підтримують ідею членства України в НАТО. Натомість в суспільстві ми бачимо іншу картину, але тут важливим є те, що думка експертів рано чи пізно стає думкою всього суспільства. Вступ до НАТО – це також і прискорення нашого шляху до Європейського Союзу, і це той шлях, що його пройшла більшість країн. Більшість країн Центральної та Східної Європи набули членства спочатку в НАТО, а потім вже в ЄС. Та зрештою і більшість країн Західної Європи пройшли такий шлях. Адже НАТО засноване в квітні 1949 року, а Європейське Економічне Співтовариство (Римська угода) між Німеччиною, Францією, Італією та країнами Бенілюкс утворене лише в 1957 р.

Як жартував мій колега Мірослав Цієслік, колишній радник Посольства Польщі в Україні, коли Польща вступила в НАТО, то в США деякі бізнесмени вже почали розрізняти Польщу на карті і перестали її шукати в Африці чи ще десь. Звичайно, він жартував, але членство в НАТО урівнює Україну як рівноправного партнера з іншими країнами, які вже там є, які працюють і співпрацюють. Тому для України це був би дуже позитивний крок насамперед в економічній сфері. Адже ми знаємо, що в нових країнах-членах НАТО обсяг інвестицій в економіку зріс в багато разів, зокрема в Польщі, Угорщині. Угорці зазначають, що після вступу до НАТО рівень зовнішніх фінансових інвестицій в їхній країні зріс у 8 разів. Це, звісно ж, впливає позитивно на економіку.

Потрібно ще розрізняти, що ЄС є наддержавною організацією. Європейський Союз частково регулює в своїх країнах квоти виробництва різної продукції, інші речі, щоб тримались ціни на певному рівні, стежить за рівнем заробітної плати, щоб вона була відповідно висока, якоюсь мірою вводить квоти на експорт, імпорт та регулює інші речі. А НАТО, на відміну від ЄС, є не наддержавною, а міждержавною структурою. НАТО не регулює і не впливає на політичну систему в країні, яка там повинна бути президентська чи парламентська форма правління, НАТО не регулює економіку, не впливає на мовну політику чи на культурологічну політику в країні. НАТО навіть не регулює питання військово-промислового комплексу, як це багато хто в нас думає. НАТО лише є інструмент, який забезпечує безпеку країн-учасниць і налагоджує співпрацю цих країн для відповідного реагування в разі виникнення небезпеки для того, щоб подолати ці можливі виклики.

Якщо ми подивимося на План дій Україна-НАТО та Цільові щорічні плани, то там великі розділи присвячені досягненню певних економічних, політичних стандартів демократії, правам людини, тобто, всьому тому, чого вимагає і ЄС. Тому очевидним є те, що якоюсь мірою ці процеси подібні. Тобто європейська та євроатлантична інтеграція – це до певної міри паралельні процеси. Але на мою думку, членство в НАТО реальніше для України, нам його значно простіше досягти. Це досягнення якоїсь ефективності коротшим шляхом. Тому потрібно робити такий крок, який ми можемо і зможемо, щоб утвердитись в Європі і в світі. Таким кроком є членство в НАТО. Я навіть вам скажу більше, я думаю, що деякі високі посадовці, політики та олігархи в Україні навіть не хочуть приділяти багато питань НАТО, водночас багато говорячи про ЄС. Насправді вони не хочуть ні туди, ні туди. Але членство в ЄС для України це як дуже далека мрія, така, як ніби чекати другого пришествя, і тому про необхідність вступу до ЄС можна говорити позитивно, не боячись, що це буде насправді. Чому ці люди внутрішньо не хочуть ні ЄС, ні НАТО. Тому що таке членство це по-перше прозорість в усьому, чесні правила гри, це економічна доцільність, це уже відсутність грабування бюджету і тіншових схем. Європейські стандарти – чесність, відкритість, прозорість. Це не зовсім те, до чого звикла наша певна група людей, які збагачуються, зокрема, і за рахунок державного бюджету. Але при вступі до ЄС і до НАТО це

беззаконня і анархія припиняться. Тому наші політичні чільники, які розуміють це, говорять про ЄС багато, бо вони не бояться, що це станеться насправді. А про НАТО намагаються не говорити, розуміючи, що вступи до НАТО реальний і тоді треба буде жити не так, як звикли, а чесно і будувати європейські стандарти життя не тільки для себе, а й для всіх. І навіть відповідати за всі свої діяння. Держава проголосила курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію. Великі і маленькі бюрократи повинні робити як практичні кроки в цьому напрямку, так і звітувати про це. Але низка високих чиновників і боїться НАТО саме тому, що це реально. А європейські стандарти не допускають сірої і чорної економіки та ірраціонального використання ресурсів, в першу чергу бюджетних.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Зниження оборонного потенціалу України та зростання загроз національній безпеці України, уповільнення економічного розвитку, затримка членства в інших міжнародних організаціях, зокрема в ЄС.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

НАТО сьогодні зовсім не військовий блок. НАТО не є блоком взагалі, тому що блок це щось стабільне, яке не розвивається, не змінюється. НАТО змінюється, це організація, організм. І на сьогодні НАТО – це політико-військова структура, насамперед політична організація, яка на сьогодні досягає безпеки більшою мірою, ніж інші. Тому, як я вже сказав, НАТО не тільки убезпечує від конфліктів, а й запобігає їх виникненню. Європа живе у безпеці, Євроатлантика живе у безпеці, і це головне. Звичайно, є тероризм, є інші напасти, але масштабних конфліктів з багатомільйонними жертвами немає. І це не сталося само собою. Це результат ефективності НАТО.

НАТО знімає та ліквідує конфлікти. Ми, на жаль, не мали об'єктивної картини того, що діялось на Балканах, ми не знали, що відбувається у стосунках між новоствореними країнами і народами цієї частини Європи, який рівень громадянської війни, що робить Мілошевич та інші тоталітарні вожді. Саме НАТО, врешті-решт, припинило громадянську війну на Балканах і більшість балканських країн сьогодні є партнерами НАТО, вони набувають членства в Альянсі. Зокрема і Сербія, демократична Сербія, яка задіяна у партнерстві, проголосила про своє бажання у майбутньому теж набути членства в НАТО.

Що стосується вступу України, то, як я вже казав, якщо ми в Україні щось змінюємо, реформуємо, покращуємо життя солдатам, офіцерам, то це все залишається в нас, ми це не робимо для якихось солдат іншої країни. Ми це робимо для наших солдат, для нашої армії. І ці кошти, які ми сюди можемо вкладати, зокрема, в їхні умови проживання, – це все залишається нашим військовим і нашим солдатам.

А що стосується інших речей, так званих стандартів НАТО, то іноді в суспільстві є нерозуміння, що це за стандарти. Стандарти НАТО в узагальненні це три речі. Перше – це англійська мова як засіб комунікації, тобто всі офіцери і певною мірою солдати повинні знати англійську мову, щоб вони могли спілкуватись з військовими

інших країн. Не має виникати проблем, коли наприклад сьогодні треба взаємодіяти з норвежцями, завтра з іспанцями. Англійська мова для всіх є базовою, універсальною, тому такий розділ англійської, як *Military English*, військові мусять знати для того, щоб можна було спілкуватися. Друге – це засоби зв'язку. Зв'язок між підрозділами українськими та неукраїнськими повинен відбуватися в певних технічних режимах та форматах, як цього вимагає військова система забезпечення секретності інформації. Тобто інформація захищається, кодується, і от ця система зв'язку з усіма іншими партнерами має бути однакою для всіх, щоб взаємодіяти і передавати інформацію, яка була б доступна для всіх союзників і недоступна для тих, кого це не стосується. Тому тут теж потрібно частково змінити якісь технічні речі, приладдя тощо – це другий стандарт. І третій – це взаємосумісність, взаємозамінність, тобто можливість взаємодіяти підрозділам різних країн між собою. Тут і управлінська, організаційна складова і технічна. Перш за все це управлінська сторона, бо як відомо кожна армія розробляла свої способи, свою тактику ведення бойових дій. Скажімо, українська військова Академія і такий самий військовий навчальний заклад у Лондоні опираються на різні наукові школи, мають різні підручники. Ці тактики, управлінські речі повинні бути наближені, уніфіковані, якщо ми хочемо взаємодіяти та працювати спільно. В багатонаціональному підрозділі, в якому зібрано військових різних держав, ухвалене рішення повинні виконувати, однаково розуміючи всі команди не тільки в мовному, але і в сутнісному, практичному наповненні. Такі основні стандарти, і більше їх немає. Те, що нам нав'язують, говорячи про те, що необхідно переозброїтись чи міняти висоту танків, розміри кораблів чи ще щось – цього немає. Кожна країна для себе ці питання вирішує сама, і НАТО як міждержавна організація нікому зі своїх країн-членів не нав'язує, які використовувати літаки, танки, кораблі. Країна сама для себе вирішує, що їй треба виробляти чи купувати. Якщо в нас мало військових кораблів, то їх треба будувати незалежно від того чи ми в НАТО чи не в НАТО. Якщо в нас літаки виходять з ладу, старіють і, відповідно, нам потрібен новий літак, тоді слід вирішувати, чи створювати його самому, чи дешевше, наприклад, якусь окрему машину купити. Тому насправді це питання надто риторичне. Проаналізувавши всі ці тези щодо стандартів НАТО, можна сказати, що вступ до НАТО чогось коштує і разом з тим нічого не коштує. Тому що насправді зміна системи управління чи вивчення англійської мови і так відбуваються в рамках запланованих та здійснюваних військових програм, незалежно від вступу до НАТО.

І останнє щодо бюджету. Є приблизна рекомендація, що 3% бюджету повинно йти на збройні сили, на Міністерство оборони. Це залежить від бюджету, рівня доходів: один рік може бути 3%, другий – 2,5%, залежно від ситуації. Коли певного організаційного рівня досягнуто, техніка є, багато питань вирішено, відповідно, й витратити більше, ніж це необхідно, непотрібно.

Стосунки з Росією. На мою думку, це абсолютні дурниці, коли кажуть про те, що Україна зіпсує стосунки з Росією після вступу до НАТО. Я особисто вважаю, що наші стосунки з Росією після вступу України до НАТО покращаться. Чому? Тому що, з одного боку, в Україні перестануть боятись за свою незалежність, територіальну цілісність і сприйматимуть Росію дружелюбніше, без побоювань, які були і які, очевидно, є. В Росії зі свого боку, після того, коли Україна набуде членства в НАТО, у багатьох відпаде необхідність постійно думати про якийсь реванш з відновлення Радянського Союзу або зі збільшення території Російської Федерації за рахунок України. Таким чином, в Росії ця хибна думка відпаде остаточно і до України не тільки прості росіяни, але й нарешті політичні лідери почнуть ставитись нормально, з повагою, як до будь-якої іншої країни. Отож, у наших стосунках шлейф застарілих проблем та взаємних підозр, який тягнеться з минулого, зникне. І наші відносини почнуть базуватися на

новій основі, на чистих, рівноправних, взаємовигідних відносинах. А це в свою чергу посилить безпеку і в Україні, і в Росії, і взагалі у східній частині Європи.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Я вважаю, що дуже великий акцент потрібно зробити на регіони, тому що якщо порівняти ситуацію, яка складається в Києві і в регіонах, – це різні речі. Навіть по лінії державного виміру щодо того, що саме роблять державні органи по своїй управлінській вертикалі. В Києві всі міністерства та державні комітети мають якісь певні плани євроатлантичної інтеграції та співпраці з НАТО, проводять заходи потім пишуть звіти про свою роботу. В принципі, всі чиновники такого рангу знають про інтеграцію України з НАТО і, зрештою, можуть доповісти і показати певні результати виконання цієї роботи, навіть якщо вона і не відповідає ще тим очікуванням, які в нас є. Але якщо говорити про регіони, то там і цього немає, тобто ті люди, які в облдержадміністраціях відповідають за зовнішньополітичну діяльність, за питання внутрішньої політики чи є кураторами силових структур, або просто сприяють контактам із зовнішнім світом певних галузей по лінії свого регіону, то часто ці особи не володіють цим питанням, і іноді з ними важко працювати. Коли громадські організації проводять круглі столи, конференції, якісь заходи в регіонах з питань НАТО, то іноді стикаються з незнанням і нерозумінням ситуації з боку місцевих державних діячів. Тому важливим кроком для держави щодо справжньої євроатлантичної та європейської інтеграції є налагодження по державних лініях всіма управлінськими вертикалями інтенсивної та ефективної роботи. В обласних центрах, районних центрах, містах, містечках, по всіх державних вертикалях повинна налагодитись ефективна системна робота з інформування, співпраці, роз'яснення, висвітлення тих результатів, що їх матимуть українські громадяни у разі вступу до НАТО. Потрібно інформувати та повідомляти про реальну ситуацію. І якщо ви говорите про інформаційну кампанію, то я не підтримую цього терміна – кампанія, він в даному разі не адекватний, це ж не вибори якогось там кандидата чи політгрупи, це справа загальнонародної ваги. Але як напрям роботи такого плану, як широка програма, вона повинна бути, тому що нам потрібно дати інформацію людям, і вони самі приймуть рішення. Ми не повинні агітувати суспільство. Більшість людей, з якими я спілкуюсь в регіонах, починають розуміти необхідність вступу до НАТО. Програми мають бути різні і спрямовані до студентів, викладачів, людей виробництва, певні програми мають бути розроблені для жителів сільської місцевості і для населення країни в цілому. Потрібно надавати цю інформацію в тій формі, в якій люди її розуміють і зможуть сприйняти. Я думаю, що в регіонах нам необхідна активізація роботи, необхідно опиратись і на лідерів громадської думки, авторитетних особистостей і взагалі на простих, відвертих, чесних людей. Саме Громадська Ліга Україна-НАТО, яку я представляю, має намір сприяти створенню таких груп, осередків з різних представників в кожному регіоні. Зокрема, ми хочемо залучити представників державної влади, тому що в кожній держобладміністрації є відділ, якщо не зовнішньополітичних відносин, то зовнішньоекономічної діяльності і там об'єднано економічні та політичні питання. Ці люди за своєю фаховою роботою повинні відповідати за євроатлантичну інтеграцію, за те, про що я казав вище – це один бік справи. Другий – це науковці. В кожному обласному центрі є інститути, університети, академії, є кафедри міжнародних відносин. Якщо ні, то є кафедри історії, є просто люди, викладачі, що цікавляться питаннями безпеки, які хотіли б цими питаннями займатись, і як науковці, вони можуть створювати якийсь теоретичний продукт. Ми їх теж хочемо залучати. Також в кожному регіоні є представники неурядових організацій, молодіжних організацій, активісти політичних партій, які, власне, через свою діяльність теж можуть сприяти

поширенню інформації або бути задіяні у своїх громадських структурах у процесі співпраці з НАТО. І, нарешті, журналісти місцевих видань, газет, телевізійних каналів, які створюють інформаційний продукт.

І об'єднання таких людей, створення такої групи, використовуючи молодіжний сленг – «тусовки» в хорошому значенні цього слова, створить більш творчу, більш теплу та результативну атмосферу. Ці люди, такий євроатлантичний клуб може бути важливою креативною структурою щодо створення якихось власних програм або якоїсь своєї системи євроатлантичної діяльності та роботи з громадською думкою в певному регіоні. Тому що хто, як не вони, краще знають свій регіон, своїх людей і форми та методи, які можуть сприяти тому, що населення цієї чи іншої області зрештою почує правдиву інформацію та сприйме високу цивілізаційну ідею безпекової євроатлантичної співпраці.

Володимир Дубовик, Одеський національний університет, кафедра міжнародних відносин

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, я думаю що вступ до НАТО відповідає нашим національним інтересам, але найближчим часом цього не станеться, бо це тривалий процес. А поки що Україна не готова і НАТО не готове для того, щоб прийняти Україну до своїх лав, тому найближчим часом це питання не стоятиме. Але готуватися до вступу до НАТО треба.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Це переваги добре знайомі. По-перше, це, мабуть, єдина організація сьогодні в світі і насамперед у Європі, яка є стабільною, ефективною, діючою, тому, приєднуючись до НАТО, ми приєднаємось до більш безпечного середовища, а, по-друге, ми приєднаємось до країн, які є більш розвинутими, ніж Україна, в будь-якій галузі чи сфері, зокрема в галузі військовій, а також і в економіці, і в політичному розвитку. Відомо, що країни НАТО дотримуються принципу цивільного контролю над військовою сферою, сферою безпеки, що є вкрай необхідним для нашого демократичного розвитку. Відомо також, що країни НАТО переходять до більш високого рівня підготовки своїх військових, збройних сил, постачання спорядження тощо. Членство в НАТО допомогло б Україні зробити збройні сили сучасними, професійними. Під «професійними» я маю на увазі не тільки те, що військові отримували б велику зарплатню, але й те, що вони відповідально б ставилися до своїх обов'язків. Це буде також певний поштовх до розвитку економічних галузей, які пов'язані з військово-промисловим комплексом. Нас сьогодні багато лякають, що наші заводи зачиняться відразу ж, як ми вступимо до НАТО. Але це неправда, і досвід країн Східної Європи, які нещодавно вступили до НАТО, це підтверджує. Певний час відбувається процес реструктуризації, а потім ці заводи працюють на користь всього суспільства, на користь військово-промислового комплексу, який стає потужною і великою частиною економіки і має таким залишатись.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Щодо першого, то НАТО насправді сьогодні не є агресивним блоком, і для мене це – очевидно. Це – блок, який завжди був орієнтований на захист, на оборону певної зони, створення середовища безпеки. І сьогодні він не ставить перед собою загарбницьких чи агресивних цілей. Те, що відбулося, скажімо, в Югославії, то це ООН не впоралося з ситуацією, ОБСЄ не виконало своєї місії, тоді запросили НАТО. До речі, це не була навіть виключно натівська операція, його запросили, щоб урегулювати ситуацію. З етичної точки зору, ми можемо по-різному ставитися до того, що відбулося в Югославії. Я особисто не дуже впевнений у тому, що для НАТО були добре аргументовані передумови, щоб втручатися в 1999 році в ситуацію навколо Косова, але все ж

таки це не дає підстав твердити, що НАТО – військовий агресивний блок. НАТО на сьогодні складається з багатьох країн, і всі рішення ухвалюються консенсусом, стратегічні рішення проходять через парламенти країн-членів. Тобто у цьому разі ми не можемо навіть уявити собі, щоб НАТО проводило агресивну політику.

Тепер стосовно коштів. «Це коштуватиме надто дорого» – це нісенітниця. Справді, ми маємо щось вкласти, щоб підготуватись до вступу, але все ж таки дивіденди, саме економічні і фінансові дивіденди від вступу, будуть набагато більші.

Щодо Росії – це теж дуже поширений стереотип, але на сьогодні НАТО нічого не робить проти Росії і Росія нічого не робить проти НАТО. Росія майже погодилась на розширення НАТО, і вона сама співпрацює з НАТО. Якщо поглянути на останні роки, то ми побачимо, що Росія обійшла нас на повороті – вона активніше співпрацювала з НАТО, ніж Україна. Нині, коли прийшов до влади В.Ющенко, ситуація змінюється, але три-чотири роки тому ми перебували в глухому куті в розвитку наших відносин з НАТО. Росія ж весь час співпрацювала, і виробились механізми такої співпраці.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Вона не має бути відвертою пропагандою. Вона має м'яко підштовхуватись владою, але якщо люди побачать, що цю кампанію саме уряд планує і розгортає, то буде певний спротив, навіть підсвідомий. Тому влада повинна підштовхувати цю кампанію, але не повинна казати: «Все, ми вже вирішили за вас – вступаємо до НАТО, і ваша точка зору, ваша опінія нас зовсім не цікавить». Багато уваги треба приділяти участі в цій кампанії неурядових організацій. Треба підтримати їх, підтримати ті заходи, що вони в цьому напрямі роблять. Коли люди почують, що це таке – НАТО, і коли це буде об'єктивна інформація, а не та, що вони чують на вулицях, чи та, що надходить з російських засобів масової інформації, то тоді вони обов'язково потроху, крок за кроком, змінять своє ставлення до НАТО на краще.

Ігор Жовква, Секретаріат Президента, головний консультант Головної служби зовнішньої політики України Департаменту європейської та євроатлантичної інтеграції, кандидат політичних наук

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Вступ України до НАТО, безперечно, відповідає національним інтересам України. Цей крок в першу чергу має розглядатися як приєднання України до спільноти держав, які сповідують спільні демократичні цінності. Під час Помаранчевої революції Україна переконливо довела, що також поділяє ці цінності, тому, очевидно, має право стати членом цієї спільноти.

Крім того, наша держава досить тривалий час несе вагому частку відповідальності за забезпечення безпеки на євроатлантичному просторі. Приєднання України до НАТО просто юридично оформило б вже існуючий факт.

Що стосується часових рамок, то тут, на мою думку, важливий не так термін, як повноцінне та якісне досягнення необхідних стандартів. Я вважаю, що всі шанси досягнути цих стандартів вже найближчим часом в Україні існують.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Перша перевага випливає з того факту, що в умовах появи нових викликів та загроз міжнародній безпеці жодна країна наодинці не зможе їм протистояти. Тому вступ до НАТО для України означатиме, перш за все, розширення спектру можливостей забезпечення національної безпеки.

Крім того, Україна стане повноправним учасником системи міжнародної відповідальності за підтримання світової безпеки. Велику частку цієї відповідальності Україна вже несе – наша держава є членом антитерористичної коаліції, бере участь у миротворчих операціях, в тому числі під проводом НАТО. Так, у квітні нинішнього року Україна уклала угоду з Північноатлантичним альянсом щодо свого приєднання до антитерористичної операції НАТО «Активні зусилля» на Середземному морі.

Третій важливий аспект – Україна стане загально визнаним членом спільноти демократичних держав. Гадаю, право називатися демократичною державою Україна вже переконливо довела.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Невступ до НАТО матиме своїм головним наслідком те, що Україна опиниться в ситуації повної невизначеності.

На сьогодні уже всі переконалися в тому, що самотужки протистояти новим загрозам не можуть навіть наймогутніші держави.

Україна, роблячи це самотужки, не матиме тих переваг і важелів, які впливатимуть з членства в євроатлантичній системі колективної безпеки, в якій, на відміну від інших потенційних систем безпеки, вона була б справді рівноправною складовою.

Що стосується тверджень стосовно того, що Україна могла б залишатись нейтральною державою, то, на жаль, вони є абсолютно нереалістичними, як з огляду на геополітичне розташування України, так і з огляду на сучасні тенденції розвитку чинної системи міжнародних відносин.

4. *Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:*

- 1) *що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) *що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) *що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Що стосується агресивного військового блоку. На сьогодні Північноатлантичний Альянс є політико-військовим блоком, і це видно не лише з декларацій, а й з практичних результатів його діяльності.

По-друге, важко назвати хоча б один серйозний військовий конфлікт чи агресію, ініціатива яких походила б від організації НАТО. Тому перше твердження є просто хибним.

Що стосується додаткових коштів, то єдиними коштами, які вимагатимуться від країни, – це незначна частина внесків на підтримання діяльності Міжнародного секретаріату. Твердження щодо того, що Україна матиме більше витратити на оборону, спростовуються тим фактом, що, відповідно до законодавства України, її оборонні витрати мають бути більшими, ніж середній показник цих витрат у держав-членів НАТО. Відповідним Законом України передбачено виділення на оборонні потреби України не менш 3% ВВП, тоді як нинішні держави-члени НАТО в середньому витрачають на оборонні потреби 2%. Щоправда, на сьогоднішній день Україна витрачає значно менше навіть від 2% ВВП на свою оборону, але це навряд чи сприяє зміцненню її обороноздатності.

Що стосується відносин з Росією у контексті вступу України до НАТО, то Президент України неодноразово заявляв, що політика євроатлантичної інтеграції в жодному разі не спрямована проти іншої країни, і перш за все, проти Росії, яка залишається нашим стратегічним партнером.

Крім того, на сьогодні рівень практичної співпраці Росії з НАТО за деякими компонентами значно вищий, ніж рівень співпраці Україна-НАТО. Наприклад, Росія значно раніше приєдналася до операції НАТО в Середземному морі «Активні зусилля» – Україна, уклавши відповідну угоду лише в квітні цього року, лише зараз починає відпрацьовувати відповідні практичні процедури. І можна навести ще багато прикладів.

Тому, очевидно, треба говорити не про якісь потенційні можливості погіршення українсько-російських відносин через вступ України до НАТО, а шукати більше варіантів для співпраці двох держав у сфері безпеки, у військовій сфері після того, як Україна стане повноправним членом Альянсу.

5. *Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?*

Тут мають бути присутні дві важливі складові.

Перша – це, власне, інформування. Не пропаганда, не переконування переконаних або тих, яких важко переконати в силу їхніх ідеологічних установок, на які вони мають повне право.

Це має бути справді інформування – щодо того, які миротворчі операції проводить НАТО, яким є нинішній розвиток відносини між Україною та НАТО і якими є перспективи цих відносин.

Другим компонентом – і саме він міг би вплинути на покращення ставлення громадськості України до НАТО – мала б стати реалізація якомога більшої кількості

практичних проектів співпраці України з НАТО. До цих проектів мають долучатися

Віктор Зам'ятін, журналіст

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Я вважаю, що вступ України до організації Північноатлантичного договору відповідає національним інтересам України, але не вважаю, що його необхідно здійснити найближчим часом. Суть у тому, що національним інтересам будь-якої держави відповідає забезпечення своєї безпеки за різними параметрами: політичним, економічним, військовим і так далі – це, здається, прописано. І на сьогодні із тих механізмів і організацій безпеки, які існують у Європі, є тільки НАТО.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Перша перевага називалася ще дуже давно, коли тривала перша хвиля підготовки до вступу, у 90-х роках. І вона полягає у тому, що бути членом системи колективної безпеки значно дешевше, ніж забезпечувати безпеку власними силами. Друга перевага полягає у тому, що не всі елементи безпеки можуть бути забезпечені винятково власними зусиллями. Ситуація є такою, що політична й інша вага України не відповідає її потенційним можливостям, і, очевидно, що коли Україна є членом союзу й інші союзники можуть підтримати її в якомусь діалозі – це вже краще, це вже додатковий плюс. Потім йдуть уже більш меркантильні речі, скажімо, можливості отримання нових ринків, можливості проявити себе у новій ситуації, довести, що країна чогось варта. Таких плюсів може бути багато і не всі з них очевидні, так само як і мінуси.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Виходячи з небезпідставної думки про те, що Україна не може собі дозволити «нейтрального статусу», їй у будь-якому разі доведеться дбати про свою безпеку. Тут можливі варіанти:

- самостійне забезпечення безпеки, суверенітету, незалежності, що означає значне збільшення коштів, цілком можливе технологічне, інституційне, психологічне відставання і від європейських країн, і від Росії;

- блокування з іншою стороною, яка все ще не може визначитися, чи варто їй протиставляти себе НАТО, чи ні (йдеться передусім про Росію). Такого роду вибір унеможливує проведення самостійної політики у багатьох галузях, зводиться до нуля можливість повноцінної участі у сучасних світових процесах (і не тільки політичних), зокрема, позбавляє Україну можливості захистити свої інтереси у Європі та США, провокує довготривалу нестабільність у Європі, пов'язану з інституційним оформленням нової холодної війни. Це, у свою чергу, знову означає додаткові і непотрібні витрати, які важко вимірювати тільки з погляду фінансів.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Щодо першого пункту, то, як на мене, треба мати докази, а я їх не бачу. Що до другого, то хіба є розрахунки? Потрібно мати конкретні цифри, тоді можна говорити, а інакше – немає предмету для розмови. Що ж до третього, то я вважаю, що вступ до НАТО покращить стосунки України з Росією, бо і Україна, і Росія будуть змушені привести свої взаємини в порядок, вони стануть відкритішими і, відповідно, більш впорядкованими.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Я знаю, чого однозначно не можна робити – проводити тупу агресивну кампанію, спрямовану на те, що треба негайно вступати до НАТО. Натомість можна показати, чому такі цікаві православні країни, як Болгарія або Румунія вступали до НАТО, з яких міркувань, і що вони від цього отримали. Себто слід показувати якісь конкретні приклади.

Олег Зарубінський, Верховна Рада України, народний депутат, виконувач обов'язків голови Комітету з питань європейської інтеграції

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Думаю, що участь України в колективній системі безпеки – загальноєвропейській і євроатлантичній – на часі. І, безумовно, якщо дивитися на можливі варіанти забезпечення Україною своєї безпеки, а йдеться не тільки про безпеку мілітарну, а саме в широкому сенсі цього слова, то є три варіанти. Один з них – це інкорпорація до так званого Ташкентського договору, тобто до союзу держав, куди входить Таджикистан, Киргизстан під проводом Росії. На скільки він корисний для України, я думаю, що особливої дискусії тут не потрібно, враховуючи те, що в такому об'єднанні і рівень безпеки, і вихід на сучасні види озброєння, військової техніки та всього іншого є мінімальним. Другий варіант – це статус нейтральної або позаблокової країни, який ніде юридично не визначений. Посилаються іноді на документ «Декларація про державний суверенітет», але там мова іде про Радянську Соціалістичну Республіку Україну, де сказано, що в майбутньому Україна прагнучим мати позаблоковий статус. Однак на сьогоднішні реалії такі, що Україна не може претендувати на те, щоб самостійно, автономно забезпечувати свою безпеку. І врешті-решт, мені здається, що сьогодні це не актуально для країн, які себе позиціонують як європейські, якщо є така серйозна організація, як Північноатлантичний альянс. Тому зрозуміло, що національним інтересам України відповідає членство в цьому Альянсі, виходячи не тільки із мілітарних проблем, хоча і це дуже важливо, а й з проблем цивілізаційного вибору. Бо членство в спільноті демократичних країн – а до Північноатлантичного альянсу, як і до Європейського Союзу, входять винятково демократичні країни, з демократичною політичною системою, ринковою економікою тощо, що власне Президент України ставить для нашої держави як завдання для виконання, – отже, вступ до НАТО це вибір європейської цивілізації. Ну, і давайте відверто скажемо, що членство в спільноті європейських країн зумовлює зовсім інше ставлення до України – і з точки зору інвестиційного клімату, привабливості країни, і з точки зору надійності, довіри. Тобто, відверто кажучи, дуже мало можна знайти мінусів від інкорпорації України до євроатлантичної спільноти народів. З іншого боку, тут можна поставити питання про те, чи це відповідає інтересам Російської Федерації, на яке я, будучи дуже толерантним до Російської Федерації, відповідаю, що рівень і глибина стосунків між Росією та НАТО є надзвичайно високими, тому і Україна сама має визначати формат своєї взаємодії з Північноатлантичним альянсом. На сьогоднішній день Росія дуже велику увагу приділяє своїй співпраці з НАТО, і не тільки в мілітарному плані, а й у інших планах. Тож жодна країна не може виходити з принципу «що попові можна, то дякові зась». Тим більше, я вважаю, що Україна має статус не простого дяка.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Це переваги того, що Україна обирає свій стратегічний поступ, визначає свою стратегію в плані розвитку і нації, і держави, і суспільства – це орієнтація на євроатлантичні цінності, на цінності демократії, вільної ринкової економіки, великої уваги до соціальної сфери, цінності способу життя, високого стандарту соціально-економічного буття кожної окремої людини і, головне, можливості кожної людини реалізувати себе. Другий момент, це можливість долучитися до найпотужнішої безпекової організації у світі. Третій момент, можливість свої стандарти, якщо не підігнати, то хоча б підвищити в плані організації військової справи, забезпечення військовим озброєнням, становлен-

ня сучасної системи безпеки загалом. Ще раз хочу наголосити, що іншої системи безпеки – такої ефективної, сучасної, прогресивної немає. Наша співпраця з НАТО – це не тільки військова сфера, це і подолання, координація в подоланні техногенних катастроф. НАТО свого часу дуже допомогло Україні в цьому сенсі, і ніхто цього не може заперечувати. Окрім того, це переваги спільного підходу до антитерористичних дій, оскільки ніхто сьогодні не убезпечений від терористичної загрози. Також це і економічні моменти: адже після того, як Польща, Угорщина, Чехія в 1999 році увійшли до НАТО, наступного ж року інвестиції до цих країн збільшилися від двох до трьох з половиною разів. Тобто – це вже інша якість держави і суспільства.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Коли висловлюються такі сентенції, то бажано мати факти і докази. Я не пам'ятаю, щоб НАТО окупувало якусь країну: чи то Афганістан, чи якусь іншу. Кажуть, що НАТО розв'язав війну на Балканах – це повний абсурд. Тому що війну на Балканах розв'язав не НАТО, а шовіністи в особі Мілошевича і його компанії. Не НАТО розпочинав війну з Хорватією, ледь не розпочав війну з Словенією, громадянську війну в Боснії та Герцеговині. Такі заяви – це намагання деяких інших країн, які виявляли свою агресію, перекласти свою відповідальність на НАТО.

Що стосується того, скільки це нам коштуватиме, то у нас є закон, в якому чітко вказано, що витрати на оборону становлять не менш як 3%. Він не виконується, але навіть це не проблема. Тому що ціла низка країн, які вступили до НАТО, мають значно менше ніж 3% ВВП витрат на оборону – це може становити 1,7% і 1,8% – причому мова йде про набагато заможніші, ніж Україна, держави. Мені здається, що це зайві перестороги, хоча відпрацьовувати проблеми з військово-промисловим комплексом потрібно. Не будемо такими наївними, щоб думати, що Україна не цікавить НАТО в плані вироблення сучасного озброєння: у нас добре освічені інженери, конструктори, дешевша робоча сила, є традиції виробництва озброєння тощо. Тому коли кажуть, що вступ до НАТО призведе до розвалу військово-промислового комплексу (до речі, це був один із ходів кампанії Януковича), то треба це показати на фактах, підкріпити конкретними аргументами. Як на мене, таке висловлювання – щонайменше некоректне.

Щодо Росії, то я вже казав, що Росія дуже ефективно співпрацює з НАТО, то ж, мабуть, і Україна має право сама визначати свій формат.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Вона просто повинна бути. Її на сьогодні немає. От є державний канал УТ-1. Я жодного разу не бачив за останні місяці бодай нейтрального висловлювання про НАТО, я вже не кажу про позитивний матеріал. Мені здається, що це справді має бути державна інформаційна кампанія – не пропагандистська, не агітаційна, а саме інформаційна, яка розказуватиме, що це за об'єднання народів, що воно несе, який рівень життя у цих народів, рівень озброєння, яка сучасна техніка використовується для захисту свого народу, держави тощо. На жаль, такого не відбувається, і для мене

це є свідченням того, що політичної волі у вищого керівництва щодо входження до Північноатлантичного альянсу ще немає. Заяви та декларації залишаються, але вони були і при попередньому режимові, причому досить гучні. Ця інформаційна політика має бути саме політичною, а не кампанією. Мені здається, що цю тему дехто боїться розкручувати перед виборами. Але ж, в країні весь час відбуваються якісь вибори: чи то президентські, чи то парламентські. Так що, через це Україна має не вступати до НАТО? Це не можна назвати серйозним підходом до зовнішньої політики. Поки наше вище керівництво цього не зрозуміє, то справа, звичайно, не зрушиться з місця.

Сергій Згурець, Центр дослідження армії, конверсії та роззброєння, керівник наукових програм

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Я вважаю, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам, однак найближчим часом це здійснити просто фізично неможливо.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Посилення системи безпеки, чітка орієнтація на стандарти європейських структур в галузі формування оборонно-промислової сфери і в галузі формування війська і, власне, полегшення переходу до вступу до ЄС завдяки першочерговому вступу до НАТО.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Стандарти щодо свободи слова, верховенства права і економічної прозорості згідно з європейськими вимогами – насправді ми проходимо цей шлях, незалежно від того, будемо ми в НАТО чи ні. Тобто є певні процедури, які треба зробити згідно з оптимальним шляхом адаптації в політичній, економічній, військовій сферах до європейських вимог, тому що це покращує вихід товарів, покращує можливість нормальної взаємодії і спілкування. І ці кроки робитимуться незалежно від того, чи є ми в НАТО чи ні. Фінансових витрат на входження до НАТО в оборонній сфері насправді не так багато. На сьогодні наш бюджет в концепції реформування ВПК пропонує витрати на оборону згідно з Законом про оборону на межі 3% ВВП, а НАТО вимагає 2% ВВП. Тобто, фактично, наші вимоги більші на 1%, ніж підходи країн НАТО.

Якщо ми говоримо про реакцію Росії, то Росія сьогодні досить ефективна сама. Вона працює з НАТО в схемах, які для неї достатньо прийнятні, в тому числі, в сегменті військово-політичному. Так що твердити, що це роздратує Росію, навряд чи варто.

Щодо агресивності НАТО. Останнім часом, у період завершення «холодної війни», загроза трошки помінялась. На сьогодні ми говоримо про загрозу тероризму, який характерний і для країн НАТО, і для країн, які залишаються в рамках Договору про Колективну Безпеку. Загрози стали спільними і розподіляти їх між НАТО і ДКБ не варто. Загроза зростає на рівень вище, тобто сьогодні в Узбекистані і американські бази, і російські бази борються з тероризмом.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Кампанія просто має розказувати пересічному громадянину про переваги Альянсу. Але не лише про переваги членства в НАТО, а про переваги європейського життя на конкретних прикладах: право на освіту і ефективно відстоювання своїх прав. Якщо стоятиме знак рівності між Європою, НАТО і цими речами, тоді населення спокійніше сприйматиме шлях до НАТО як шлях більш оптимального захисту своїх інтересів.

Павло Казенко, доцент кафедри міжнародних відносин та євроатлантичної інтеграції України Національної академії оборони України, доцент, кандидат філософських наук

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

1. Вступ до НАТО забезпечує нам внутрішню політичну стабільність та проведення демократичних реформ, тому що НАТО – це організація, яка покликана стояти на сторожі демократичних цінностей.

2. Можливість долучитися до системи колективної безпеки і на цій основі гарантувати національну безпеку.

3. Можливість прискорити вступ України до Європейського Союзу.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

1. Політична і економічна нестабільність.

2. Гальмування демократичних реформ.

3. Погіршення інвестиційного клімату.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Реально на сьогодні – це блок, який займається безпекою у ширшому контексті, ніж військова безпека, і про агресивність тут хибно говорити, адже насамперед – це підтримання миру. Вступ до НАТО завдяки колективній безпеці, навпаки, здешевлює наші витрати на забезпечення обороноздатності країни. Що ж до Росії, то наші стосунки з нею НАТО аж ніяк не зможе зіпсувати. НАТО не вважає Росію своїм військовим противником і розвиває глибоке співробітництво з нею задля зміцнення загальноєвропейської безпеки.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Безперечно, це має бути державна програма інформування суспільства. До цього мають бути залучені громадські організації, які співпрацюють з натівськими програмами чи підрозділами. Інформаційна політика має бути спрямована на надання компетентної і чесної інформації про цю структуру. Не потрібно приховувати й проблем, які пов'язані зі вступом країни до НАТО: це і фінансові витрати, і можливо, болючі реформи для ВПК. Слід розповідати і про переваги вступу до НАТО, бо вони справді очевидні.

Руслан Калениченко, провідний науковий співробітник – начальник науково-дослідної групи кафедри міжнародних відносин та євроатлантичної інтеграції України Національної академії оборони України, кандидат психологічних наук (соціальна психологія), підполковник

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

1. Допомога у непростому завданні – перетворенні чисельної та незбалансованої структури Збройних сил України на менш чисельні, сучасніші та ефективніші Збройні сили, які відповідали б потребам у галузі безпеки та відігравали б активну роль у сенсі зміцнення європейської безпеки та стабільності (як застосування досвіду, так і практичної допомоги країн-членів НАТО у галузі оборонної реформи).

2. За підтримки НАТО нині запроваджуються, а після вступу дедалі активніше запроваджуватимуться, програми перепідготовки для колишніх українських військово-вслужбовців або таких, які невдовзі будуть звільнені, з метою їх інтеграції до цивільного життя.

3. Співпраця у таких галузях, як планування на випадок надзвичайних станів цивільного характеру та готовність до катастроф (звичайно ж, і допомога у разі таких ситуацій), а також співпраця у галузі науки та довкілля (гранти).

4. Можливі дуже значні замовлення в оборонній промисловості нашої країни.

5. На прикладі країн, які вступили за останні роки до НАТО, цей процес супроводжує бж т 8п

проводити дослідження з експертами конкретного напрямку. Провести фокус-групи, семінари, конференції. Звужувати ці питання неефективно.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Головне, вона має бути організована, керована і контрольована на найвищому рівні керівництва нашої держави. На це має бути виділено значні кошти. Їх можна порівняти з коштами на виборчу кампанію одного з кандидатів у президенти. Слід залучити професійних іміджмейкерів, соціальних психологів, соціологів, політологів, спеціалістів з «паблік рілейшнз» і т. ін. (Навіть угорський уряд свого часу виділив понад 66 000 дол. на кампанію за створення позитивної суспільної думки з приводу вступу країни до НАТО. А там з підтримкою населенням цього процесу було не так погано, як у нас). Тобто, має провадитися загальнодержавна іміджева кампанія з залученням спеціалістів доречних технологій психологічного впливу на маси.

Петро Канана, помічник Міністра оборони України

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, вважаю, і можу пояснити, чому. Україна – демократична держава, і як у кожній демократичній країні в Україні існує розподіл влади на законодавчу, виконавчу, судову. Ми собі обрали главу держави, маємо (і обиратимемо нову) Верховну Раду (український еквівалент парламенту), яка формуватиме уряд. Всі вони діють відповідно до Конституції та інших законів, що ухвалюються Верховною Радою. У цих законах визначається напрям, де нам (країні і її громадянам) буде краще жити. Зрозуміло, що всі наші закони мають відповідати нашим національним інтересам.

З моєї точки зору, як громадянина України, який обирає собі Президента і законодавчий орган, – вступ України до НАТО відповідає національним інтересам. Я вважаю, що третя хвиля розширення Альянсу має включати Україну.

Більше того, у нас були всі шанси вступити ще у другій хвилі, якби всі перераховані органи влади поставилися б до цього з розумінням відповідальності за майбутнє країни. Давайте подивимось на календар подій: у 1991 році, коли Україна стала незалежною країною, була заснована Рада Північноатлантичного співробітництва і Україна стала членом цієї організації разом з іншими країнами колишнього Радянського Союзу і Варшавського блоку. У 1994 році Україна разом з іншими європейськими країнами – не членами НАТО – приєдналася до програми «Партнерство заради миру» і отримала всі інструменти для того, щоб демократизувати країну на всіх рівнях, вивчити досвід західних країн і ще у першій чи другій хвилях стати країною-членом Альянсу. З 1991 року 10 країн-партнерів уже стали членами Альянсу, хоча базові умови у всіх, включаючи Україну, були більш-менш рівні.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Ураховуючи те, як сформульовано питання, треба зазначити, що переваги отримає суспільство в цілому.

Насамперед як громадянин України, і лише потім як людина, що має належність до Міністерства оборони, хочу пояснити, що у матеріалах Вашингтонського саміту (1999) була сформульована більш детальна і формалізована інформація для країн, які бажають стати членами Альянсу. Процес набуття членства у будь-якій організації має йти відповідно до процедур. Нагадаю, що ДЕМОКРАТІЯ – ЦЕ ПРОЦЕДУРА. Цілком логічно, що набуття членства у Альянсі має проходити згідно з відповідним планом. Цей план було названо «План дій щодо набуття членства (Membership Action Plan)». Відповідно до цього плану кожна країна удосконалює різні сфери функціонування держави і життя своїх громадян. Сфера безпеки і оборони – лише одна із п'яти сфер цього плану. Будь-яка країна, яка цього бажає, може використовувати цей план ДОБРОВІЛЬНО, тому що в НАТО немає ніякого примусу. Хочеш – робиш, як суверенна країна, сама визначаєш свої національні інтереси, свої кроки.

На моє переконання, національні інтереси країни мають бути тісно пов'язані із інтересами громадян України. Якщо інтереси громадян України стоять на першому плані, то далі відповідно всі кроки логічно мають бути спрямовані на те, щоб інтереси громадян (тобто національні інтереси) були забезпечені.

Якщо порівняти країну і людину, то видно, що кожна дієздатна людина має сама планувати своє життя. Зрозуміло, що на початковому етапі є потреба у пораді. Якщо хтось хоче чогось досягти у житті, то планує закінчити школу, здобути середню освіту

(і відповідний документ), а потім – і вищу. Ті, хто здобувають дві-три вищі освіти, можуть сподіватися на щось більше у своєму житті. Це стосується і нашої держави – України. Вступ України до НАТО – це набуття додаткової якості, як для людини – отримання диплома. Це нормальний процес. У світі взагалі є багато організацій, членами яких є Україна. Але ми живемо у Європі, тому бажано бути не тільки членом ООН, але і членом регіональних організацій Європи. Кожна організація відіграє свою роль у створенні безпечного середовища, де люди матимуть змогу жити у гармонії. Якщо Україна у всіх цих організаціях матиме членство, використовуватиме потенціал цих організацій для досягнення своїх національних інтересів, інтересів наших громадян, то вищою буде і якість життя українського народу.

НАТО – це регіональна політико-військова організація. Всі країни-члени НАТО мають рівні права – і маленький Люксембург, і більші за економічним розвитком і географічною територією країни у Європі, а також величезні США і Канада. Всі рішення ухвалюються консенсусом, тому кожен люксембуржець знає, що від його голосу залежить, чи буде ухвалене рішення в європейській спільноті. Цим я знову наголошую на тому, що починати треба не з військового, а з цивільних міністерств, з органів, які відповідають за удосконалення законодавчої бази, її узгодження із європейськими стандартами: це – Верховна Рада України, Міністерство юстиції. Винятково важливу роль виконує Міністерство закордонних справ, на яке покладається координація діяльності органів виконавчої влади у сфері зовнішніх зносин. А силові відомства виконують завдання, що їх поставив обраний громадянами України Президент України, який є Верховним Головнокомандувачем Збройних сил України.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Ще раз скажу, що теоретично Україна могла стати країною-членом Альянсу у другій хвилі розширення, якби політичне керівництво держави частіше згадувало про національні інтереси. Як наслідок – втрата часу. Ми втратили декілька років, які могли працювати на Україну. Особисто мені ясно, що Україна має бути у Альянсі, тепер треба, щоб більшість наших громадян це теж зрозуміла і свідомо робила вибір ЗА НАТО.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Спочатку треба з'ясувати, хто може бути противником вступу України до НАТО і чому. Я думаю, що більшість цих людей – або мого віку, або старші за мене, тобто ті, хто жив ще у Радянському Союзі. Одні проти, тому що вони чули дуже багато, м'яко кажучи, неправди від радянської пропаганди і вірили їй. Інші проти, тому що під керівництвом комуністичної партії готували цю пропаганду, а після 1991 року розлізлися по іншим політичним партіям і продовжують експлуатувати міфи, щоб жити у звичних для себе умовах за рахунок простих людей. Я народився у Радянському Союзі, служив у Радянській армії 14 років і можу підтвердити дієвість тієї пропаганди, якщо не отримувати правдивої інформації. Більш агресивного, ніж так званий Варшавський договір, блоку не було. У незалежній Україні з'явилася змога отримувати неупереджену інформацію. Треба використовувати можливість поїхати за кордон

і дивитись своїми очами. Добре, що молодь зараз може це робити як туристи чи за обміном студентами. З 1995 року, коли я почав працювати у сфері міжнародного співробітництва, я робив все можливе, щоб якнайбільше офіцерів Збройних сил України поїхали і своїми очима подивилися на реалії того буття. Потім я майже три роки служив у військовому представництві місії України при НАТО, яке розташоване в Бельгії. Можливо, що за часів Радянського Союзу, який вів війни скрізь у світі, підтримуючи комуністичні режими, НАТО мав плани відбиття радянського нападу. Але після розпаду СРСР у ШЕЙПі (штабі Верховного Головнокомандувача ОЗС НАТО у Європі) навіть охорони не було на зовнішніх кордонах. Можна було спокійно їхати авто. Лише після 11 вересня, після теракту, поставили охорону на в'їзді.

Ще одне пояснення щодо противників вступу України до НАТО дав перший Президент України Леонід Кравчук. Він сказав, що у нього є список депутатів Верховної Ради України, які є агентами колишнього радянського КГБ – от вони і є перші противники. Дуже багато пропаганди через російські ЗМІ. Росія нав'язує цю думку пересічним українцям, а сама готує документи для того, щоб співробітничати з НАТО, використовуючи і підрозділи, і кораблі, і літаки. Маленький приклад: у 1998 році, коли я був на стажуванні у Координаційному центрі партнерства у ШЕЙПі, Росія мала двох офіцерів, а Україна – одного. Нам закидають, що наш ВПК розвалиться при переході на стандарти НАТО, а самі вже мають офіс «Росвооружения» у Брюсселі. Тому українцям треба більше думати самим, а не довіряти російським ЗМІ та тим, хто провадить антинаївську пропаганду не в інтересах України.

Щодо коштів, то це якщо не пропаганда, то просто нерозуміння реалій тими, хто про це каже. Будь-яка суверенна країна сама планує свої видатки на оборону і це відображається у бюджеті. Згідно з нашим законодавством наші видатки на оборону мають бути не менш як 3% ВВП. Реально Міністерство оборони України ніколи не отримувало навіть 2%. Спробуйте пояснити самі собі, хто ще, крім українських платників податків, має утримувати Збройні сили України і фінансувати їх боєздатність. Візьміть, наприклад, Велику Британію, яка є країною-членом НАТО. Вона сама фінансує свої збройні сили, але інформацію про свої підводні човни й інші визначені підрозділи передає до штаб-квартири НАТО для спільного планування оборони демократичних країн-членів Альянсу від викликів сьогодення. Громадяни країн-членів Альянсу цілком справедливо можуть поцікавитися в Україні, що вона може запропонувати для планування спільної оборони, щоб і далі громадяни європейської спільноти разом з українцями могли спокійно жити і впевнено дивитись у майбутнє. Україна відповідає, що може запропонувати перелік підрозділів, літаків, кораблів... Але МИ САМІ маємо забезпечувати підрозділи всім необхідним: ремонтувати або оновлювати техніку, навчати екіпажі. Таким чином, ми витрачаємо наші кошти на наші Збройні сили. Цілком логічно, що вартість якісних Збройних сил має бути більша, ніж сьогодні, якщо це потрібно державі. Крім того, треба усвідомлювати, що Україна є невід'ємною частиною Європи і робить свій внесок в удосконалення архітектури європейської безпеки. Під час повені кожної весни у Закарпатті нам надають допомогу інші країни? Надають. Маємо ми, як цивілізована країна, надавати допомогу іншим країнам? Маємо. Будь-які витрати на безпеку – це витрати на себе.

Щодо відносин з Росією. Стосунки між сусідами взагалі залежать не від вступу до тієї чи іншої організації, а від культури. Якщо російський полковник цілком свідомо вітається з українським: «Привет хохол», та ображається на відповідь: «Привіт москалику» і здивовано запитує: «Ты чего меня обзываешь?», то до чого тут НАТО? Той самий приклад з Тузлою показує, що стосунки нормалізуються, коли українські урядовці ухвалюють рішення, керуючись національними інтересами. І знову НАТО тут ні до чого.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Правдивою. Є така програма «Партнерство заради миру» – багато семінарів, курсів, зустрічей різної тематики. Україна приєдналася до цієї програми 1994 року. НАТО вирішило надавати допомогу фахівцям країн-партнерів, сплачуючи до 80% всіх витрат за участь у тому чи іншому заході. США сприяє Україні у підготовці фахівців у різних галузях. Таким чином українські фахівці могли без комуністичної пропаганди побачити, як Європа живе і працює, могли отримати нові знання і досвід, щоб з іншого боку подивитись на життя, що нас оточує, щоб ніякі пропагандистські штампи СРСР на нас не впливали. Про це теж треба розповідати.

Дуже важливо, щоб молодь могла отримувати правдиву інформацію. Нині у студентів є всі умови, щоб побачити світ і отримати нові знання і враження. Розумні студенти мають цим скористатися. І взагалі, наші діти, наступні покоління є розумнішими, ніж ми. Треба просто більше читати і думати, робити висновки самому, а не чекати, що хтось за тебе щось вирішить.

Олексій Коваль, телеканал «Інтер», журналіст

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Я прихильник вступу до НАТО в тому разі, якщо він гарантуватиме Україні більшу захищеність від зовнішніх загроз, якщо справді цей вступ посилить обороноздатність армії, поліпшить імідж України як демократичної держави і зробить контрибуцію, разом з військовим внеском, у наукові сфери, у запобігання надзвичайних ситуації. Тобто треба оцінювати комплекс проблем, пов'язаних із вступом до НАТО, як саме вони відобразяться на стані української безпеки. Тільки так ми можемо говорити про те, чи корисний вступ до НАТО чи ні. В цілому, я вважаю, що він буде корисний, якщо все це буде зроблене.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Серед можливих переваг я назвав би побудову українського війська на зовсім інших принципах, ніж воно існувало в Радянському Союзі. Можливість будувати в подальшому армію на світових засадах, щоб вона відповідала тому стану речей, який прийнятий в світі, в державах Північноатлантичного альянсу – це, я вважаю, перевагою. Плюс те, що НАТО веде багато освітніх, наукових програм. Якщо Україна з її науковим потенціалом буде підключена до цих програм, то я вважаю, це теж великим плюсом.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Щодо першого, то НАТО не є агресивним блоком саме по собі, проте НАТО є блоком держав, які мають свої певні інтереси. Україна, так як і деякі інші держави, що вже вступили до НАТО – Польща, Чехія, – не визначатимуть ідеї цього блоку, вони автоматично підпадають під загальну політику цього блоку. І інтереси НАТО в деяких моментах не зовсім перегукуватимуться з інтересами України. Наприклад, НАТО розгортає операцію в Афганістані, і відбувається передача повноважень від американських військ до натівських, це власне визначають Америка та Європа між собою. Думаю, що нам в Афганістані нема чого робити, але якщо Україна буде задіяна до цього процесу, то вона мусить отримати певні компенсації за те. Я особисто не вважаю, що це відповідає інтересам України – відправляти свій контингент до Афганістану. З іншого боку, буде дуже важко грати за своїми правилами, ставши членом НАТО.

Стосовно коштів, це певною мірою так і є, тому що перехід на натівські стандарти для цілої армії – дуже коштовна операція, яка здійснюється здебільшого за рахунок держави, яка вступає до НАТО. Вона заявляє про своє бажання і, відповідно, робить певні зміни. Але це лише один аспект цих змін. Україна, яка була орієнтована на російський військово-промисловий комплекс, має зробити дуже великий перехід не тільки війська з його стандартами і зброєю, вона має змінити самі технології виробництва, що теж є коштовним. Проблема може полягати в тому, що свої розробки,

ну от скажімо розробку АН-70, ми, не змігши оце тепер самостійно впровадити у виробництво (нині існують плани поставити її на потік разом з Росією), у разі вступу до НАТО можемо втратити взагалі. Адже НАТО має таку саму модель, яка, фактично, скопійована з українського літака. Вони скористалися українськими розробками, не заплативши тих грошей, на які ми сподівалися. Може статися й така ситуація, що Україна як член НАТО муситиме дотримуватись усіх настанов Альянсу щодо торгівлі зброєю й експортного контролю за зброєю. Наведу приклад, коли Чехія вступила до НАТО, то їй було заборонено продавати подібну до української системи «Кольчуга». У них вже наклеювався контракт з Китаєм на постачання своєї системи «Тамара», однак їм не дозволили продавати її, мотивуючи тим, що країна-член НАТО вже не має права на це. Чехи втратили через це свої гроші, тим часом Україна продала «Кольчугу» Китаю. От такий приклад.

Щодо стосунків з Росією, то вони можуть зіпсуватися, якщо Україна вирішить вступити до НАТО, не зваживши всі свої зовнішні, військові та інші інтереси. Тобто якщо це не буде вивіреним, з точки зору інтересів України, крок. Ми маємо брати до уваги, що на території України містяться військові російські бази, і це, звичайно, має враховуватись. До речі, це один із найважливіших моментів, адже російські бази нікуди не зникнуть зі вступом України до НАТО. Отож, треба дуже ретельно визначити співіснування російських баз на території країни, яка належить до НАТО. І російський фактор буде визначальним в тому сенсі, що Росія насправді провадить в НАТО дуже виважену політику, керуючись своїми інтересами. Якщо проаналізувати засідання Ради Росія-НАТО, то коло питань, за якими Росія співпрацює з НАТО, набагато ширше, ніж те, за якими Україна співпрацює з ним. Росія може більше запропонувати Альянсу, ніж Україна: це стосується насамперед антитерористичних операцій, логістичної підтримки натівських військ. Тож якщо ми підемо до НАТО, не зважаючи на позицію та інтереси Росії, то просто нашкодимо самі собі. Треба дуже ретельно проаналізувати відносини Росії з НАТО, відносини в царині стратегічних інтересів України з Росією, тільки тоді визначати параметри свого вступу до НАТО, щоб це не зашкодило відносинам в трикутнику НАТО–Росія–Україна.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Розумієте, кампанію мають провадити і НАТО, і уряд, і недержавні організації, які фінансуються з боку НАТО. Якщо Україна визначить для себе, що хоче вступати до НАТО, то до цієї кампанії мусять підключитися всі: має бути задіяний весь механізм агітації в державі. Зараз інтереси України чітко не визначені, рішення про вступ прийняте, але, фактично, це – не головний напрям зовнішньої політики. Тому, очевидно, й інформація не ведеться цілеспрямовано. Ця кампанія розбита поміж усіма організаціями та органами, які підтримують вступ України до НАТО, але вони не надають так багато інформації, щоб люди розуміли суть цього вступу. Треба провадити дещо іншу політику, агітувати приблизно так, як це робиться перед Євробаченням – усі знали, що в Україні буде Євробачення. Однак, ніхто не знає, що ми збираємось до НАТО.

Ігор Козій, Генеральний Штаб Збройних сил України, керівник інформаційно-аналітичного підрозділу Управління євроатлантичної інтеграції, полковник

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Загальна відповідь, так. Але щоб набути членства в НАТО, нам треба тверезо оцінити той стан, в якому перебуває країна зараз. Бо інакше, виникають спекуляції й інші тлумачення, які використовуються не тільки людьми, які фактично підтримують позицію євроатлантичної інтеграції, а й також тими, хто не зацікавлений мати сильну Україну.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Ви знаєте, я Вам на це запитання відповім трохи інакше, не так як сьогодні фактично підходять фахівці. Я спробую пояснити це з іншої точки зору. Давайте пригадаємо, що в нас було. У нас була країна з централізованою економікою, централізованою владою. Ми кажемо – ми хочемо набути стандартів НАТО. Я кажу – ми не хочемо набути стандартів НАТО, ми хочемо набути тих стандартів, які країни-члени НАТО використовують у суспільстві з суто ринковою економікою. Членство в НАТО не є самоціль, членство в НАТО – це певні кроки, які дають змогу нашому суспільству і країні в цілому перевести країну з того стану, в якому вона перебувала, у новий стан – суто демократичний і з відлагодженою ринковою економікою.

Перша перевага полягає в тому, що для того, щоб набути членства, потрібно фактично набути певних стандартів ринкової економіки, які дозволять нам увійти в це суспільство. Для того, щоб отримати членство в НАТО, треба мати суспільство взагалі, як націю, яка каже: «Так, ми хочемо вступити до НАТО». Щоб у нас не з'явилося знову на карті помаранчевої половини і блакитної, а з'явилася жовто-блакитна Україна. Перевагою є й створення демократичного суспільства, відмова від засилля бюрократії, диктату бюрократії над суспільством. Як результат, саме суспільство визначатиме, яка держава повинна бути. Ще до таких переваг можна віднести визнання нашої країни, відкриття ринку, вступ до СОТ.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Це повна ізоляція України. Це албанський варіант, про який мало хто зараз говорить і думає. Але він може виникнути. І Росія зі своїм прагматичним підходом втілює замкнений цикл на все, що можна, зокрема літакобудування. Все менше вона хоче купувати літаки в Україні. Що в нас залишається з Росією спільного? Трубопроводи, газопроводи, які прокладені з Росії на Захід. Так вона вже домовляється з німцями, щоб пустити трубу через Балтику шляхом поза межами України. Це знову демонструє прагматичне ставлення Росії до України. Я не вважаю, що об'єднання, про яке останнім часом почали говорити, з Казахстаном, Білоруссю – це є певний крок для України. Ми можемо зробити якийсь певний блок з Росією, але тільки тоді, коли справді матимемо рівноправні стосунки. Росія на це не піде. Так що найгірше, що може для України бути – це самоізоляція, коли ми своїми діями відштовхнемо Захід від нас, а прагматичний підхід Росії створюватиме диктат чи сильну залежність України від Росії. Тоді з нами ніхто взагалі не розмовлятиме як з рівноправними партнерами.

4. *Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:*

- 1) *що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) *що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) *що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Давайте підходити до цього питання так. Варшавський договір, якщо ви пам'ятаєте радянські часи, він який був блок – агресивний чи не агресивний? Що взагалі відбувалося, коли радянські танки входили до Чехословаччини, Угорщини? Це був диктат однієї країни чи це був демократичний вибір всіх інших країн на введення тих чи інших військ до цих країн? Якщо розглянути це через призму саме цих історичних подій, на мій погляд, є певний сенс дивитися на НАТО не як на систему бюрократії. Це 26 країн на сьогоднішній день, голоси яких враховуються при виробленні кожного рішення. Коли ми кажемо, що блок НАТО – агресивний блок, то тим самим ми стверджуємо, що всі 26 країн є агресивні країни. Про яку ми країну кажемо? Про Польщу? Так, є певні переваги таких країн, які роблять більший внесок, скажімо США. Але це одна країна. Чи можна сказати, що вона дуже агресивна? Чи було рішення на розв'язання подій в Югославії агресивним кроком якоїсь однієї країни? Тут справді необхідно розбиратися. Хоча стверджувати, що 26 країн є агресивними країнами, це все одно, що стверджувати, що ЄС також є агресивним блоком. Адже більшість цих країн, крім двох, входять до ЄС. Ми також прагнемо вступити до ЄС, тим самим ми прагнемо стати агресивною країною. Не думаю.

НАТО – дороге задоволення. А сучасна безпека – це дороге задоволення чи ні? На прикладі тих подій, що сталися на Півдні США, ми можемо бачити, що навіть США фактично не справилися з цією стихією. Вона вимушена була звернутися по допомогу інших країни НАТО. Справді, участь у цьому блоці не дешева, але що для України дешевше сьогодні: брати сучасні технології чи використовувати старі? Можна, звісно, й старі, але це відштовхує нас назад від тієї конкуренції, яка існує в світі. Якщо ми кажемо, що прагнемо до ринкової економіки, то нам треба бути конкурентоздатними. А де ми візьмемо можливості фінансувати нашу сучасну безпеку? З бюджету? Не думаю, що ми потягнемо. Значить, у нас є три виходи – брати кошти на утримання у Росії, фінансуватись самим чи брати їх у наших сусідів по блоку НАТО. Це й потрібно сьогодні вирішити: що для нас дешевше – витратити гроші на утримання застарілої техніки, використовувати застарілі технології в створенні продукції, якої ніхто не купуватиме, окрім України, чи спробувати знайти порозуміння і створити нові підходи до нашого ВПК, до нашої безпеки і системи безпеки взагалі. Так це дорого, але цей крок виправданий.

Ви знаєте, я не думаю, що в нас будуть погіршені стосунки з Росією. Давайте візьмемо Велику Британію, Чехію – в них погані стосунки з Росією? Ні. Вони отримують газ за ринковими канонами. Я сказав би так, що стосунки з Росією перейдуть у більш прагматичні стосунки, ніж такі, якими вони є на сьогодні – диктат старшого щодо молодшого. Тут треба знову визначати самим, що ми хочемо мати – конкурентоздатну економіку в конкурентоздатній країні чи очікувати щось від когось за заниженими цінами, а потім мізкувати, куди наш товар за цими самими демпінговими цінами збагрити. Це гальмо для нашої економіки, переконаний.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Ви знаєте, перш за все, об'єктивною. І що, на мій погляд, було б дуже правильно, говорити про всі проблеми зі всіма силами у відкритому режимі, щоб люди самі побачили і переваги, і вади, які несе вступ до НАТО. Говорити мають і ті, хто «за», і ті, хто «проти». Народ, я думаю, розумніший за кожного індивідуума і за кожну політичну партію, він в цілому здатний визначитись. Йому потрібна об'єктивна інформація. Народ зрозуміє і підтримає того керівника, який спілкуватиметься з ним на рівних, а не стоятиме над ним.

Олег Кокешинський, голова Координаційної ради Громадської Ліги Україна–НАТО

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, я є прихильником вступу України до НАТО саме найближчим часом, тому що це не тільки не суперечить, а й відповідає національним інтересам України. Це справді надасть державі змогу повніше реалізувати і підтримувати свій суверенітет. Наприклад, якщо згадати історію, саме ухвалення Хартії про Особливе партнерство Україна–НАТО в 1997 році (що, до речі, відбулося майже одночасно з підписанням Основоположного договору НАТО з Росією), безумовно, сприяло підписанню довгоочікуваного базового Договору України з Росією. А це важливо для багатьох, в тому числі і прикордонних питань. Саме НАТО зі всіма критеріями щодо членства, які стосуються, насамперед, вирішення прикордонних проблем та питань, пов'язаних із демократією і ринковою економікою, має сприяти тому, щоб Україна відбулась як суверенна держава. З іншого боку, відносини Україна–НАТО відбуваються у форматі міжурядових угод. Це означає, що навіть будучи членом НАТО, у разі застосування 5-ї статті, саме уряду належатиме визначення, яким чином та мірою країна братиме участь у вирішенні тих чи інших безпекових і оборонних питань. Ці відносини ніяким чином не пов'язані із втратою національного суверенітету. Більше того, навіть ті чітко визначені внески, які держава має сплачувати, перш за все витрачаються на те, щоб забезпечити своє представництво у різних структурах Альянсу. Важливо, що Цільовий план Україна–НАТО, який Україна виконує з 2003 року, починається саме з питань забезпечення функціонуючої демократії. Очевидним є те, що НАТО (перед останніми президентськими виборами) ще раз наголошувало: основний пункт, що сприятиме активним відносинам України і НАТО, пов'язаний з демократією, механізмами забезпечення свободи слова, верховенства права, зокрема з чесними і прозорими виборами тощо. Саме ці питання були проблемними для влади. Тому, як розмови про те, що НАТО це загроза, так і посилення на нашу всебічну неготовність, на мій погляд, – лише бажання просто відмовитись від демократичних зобов'язань, які Україна, завдяки Цільовому Плану, сама взяла на себе.

Із 23-х оголошених свого часу сфер співпраці з НАТО 19 є невійськовими. Цільові плани, як правило, на 80% складаються саме з невійськових, політичних, правових, економічних питань. Наприклад, сприяння вступу до СОТ та ЄС – питання, в яких НАТО теж може допомогти Україні.

А в контексті створення-таки загальноєвропейської системи безпеки – місце України, зрозуміло, серед наших сусідів, які вже довели, що багато з тих проблем, які ми ще маємо подолати, залишилися поза кордонами тих країн, які приєдналися до НАТО і ЄС.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

По-перше, приєднання до НАТО означатиме, що Україна остаточно визначилась і належатиме до тієї системи загальноєвропейської безпеки, яка має забезпечити стабільність, демократію і добробут після розпаду тих систем, які протистояли одна одній. По-друге, це надасть нам змогу здійснити реформування за певними стандартами, враховуючи досвід інших країн, розраховуючи на їхню підтримку і створюючи відповідні чіткі механізми. Ця перевага пов'язана передовсім з тим, що урядові структури і політики мають орієнтуватися на певні стандарти. Ми розуміємо, що мають місце конфлікти, кризи, факти корупції, притаманні різним країнам, і пов'язані вони

перш за все з персоналіями, але базуючись на вже визнаних стратегіях і прозорих умовах, є можливість вплинути на зазначені процеси і протистояти їм. Дуже важливий фактор впливу на цей механізм – адаптація законодавства до створених цінностей і вимог. Наприклад, що стосується Збройних сил, це скорочення особового складу за рахунок підвищення його ефективності, виведення із військового блоку питань, які стосуються економіки. Навіть сьогодні наші Збройні сили та Міністерство оборони, на жаль, вимушені виконувати невідповідні їм функції, пов'язані з власним забезпеченням пенсій та інших господарчих форм, утилізацією тощо. НАТО не вимагає від країн-членів обов'язкового використання іноземних видів зброї. Питання стосується досягнення сумісності і, де це необхідно, можливості використовувати загальні стандарти. Навіть нейтральні країни здебільшого дотримуються загальних стандартів для досягнення сумісності: щоб продавати свою зброю, яка використовується тими ж країнами НАТО. Прикладом є Латвія, яка використовує зброю шведського виробництва. Просто треба довести, що стандарти нашої зброї є сумісними і прийнятними. Так наша транспортна авіація вже отримує змогу бути використаною. Потенціал наших миротворців – понад 20 тисяч вояків. Дехто з них хотів би продовжувати служити, використовувати свій досвід, і саме вони можуть бути тим контингентом, який забезпечує високий рівень сумісності і професіоналізму, необхідний для участі у миротворчих операціях і підвищення боєздатності Збройних сил. Вступ до НАТО сприятиме також і вирішенню питання про отримання членства в ЄС. Попри те, що це пов'язано зі значно вищим рівнем економічних можливостей та життя у країні, потребує часу, все ж вступ до НАТО буде важливим кроком до створення загальної системи цих визнаних стандартів, прозорих механізмів і здобуття довіри, зокрема інвестиційної.

Саме завдяки євроатлантичній інтеграції у багатьох країнах світу створено мережу громадських організацій, які спочатку були задіяні для сприяння розумінню і обговоренню міжнародних питань, а потім отримали змогу висунути власних талановитих політиків, які б реалізовували євроатлантичну інтеграцію. Так міністрами, які очолили вступ до НАТО у Польщі та Болгарії, стали керівники Євроатлантичної асоціації. Тобто участь в інтеграційних процесах, розуміння зв'язку, певний досвід і знання процесів дають змогу громадському суспільству висунути своїх політиків, які на практиці зможуть здійснити амбіційні інтеграційні проекти в інтересах громадськості.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Якщо Україна не вступає до НАТО, ми втрачаємо унікальний шанс отримати механізми, можливість більш активної інтеграції у загальноєвропейську спільноту, в тому числі і додаткові можливості активізувати наш рух до ЄС, СОТ та інших структур. Інший програш в тому, що ми не використаємо шансу посилення розвитку громадянського суспільства. Виникають також проблеми практичного характеру, пов'язані зі зв'язками з нашими міжнародними партнерами і взагалі з нашою участю в цьому міжнародному житті. Враховуючи і без того довгий термін, відведений на вступ до ЄС, ми ще більше сповільнюємо шлях до нього і сповільнюємо процес нашого залучення до європейських та міжнародних сюжетів. В такому разі виникає певна депресія. Населення як нація – стає для нас далекою ціллю. Виникає такий собі соціальний і політичний песимізм. І ми залишаємося сам на сам із розв'язанням своїх власних проблем, з внутрішньою боротьбою між різноманітними групами, кандидатами, а це в свою чергу, позбавляє нас можливості набуття тих загальноєвропейських стандартів, які забезпечують саме такі організації, як ЄС і НАТО. Ми втрачаємо можливість створення того клімату чи то певної бази, на якій Україна стала би політичним гравцем. Ми втрачаємо також можливість впливу на рішення європейських питань. Мені здається, що в будь-якому разі цей сценарій «невступу» є найгіршим, і бажано, щоб він не відбувся.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

По-перше, стосовно того, що НАТО є агресивним блоком. Слід зазначити, що НАТО було створене відповідно до Ст. 51 Статуту ООН з метою реалізації права країни або кількох країн захистити себе від агресії. Якщо після утворення Варшавського договору, Радянський Союз в 1956 році здійснив придушення національного повстання в Угорщині, а потім разом з країнами-членами Варшавського договору провів вторгнення в Чехословаччину і був неформально залучений до багатьох інших конфліктів у світі, то до 1999 року НАТО як військово-політичний та військово-оборонний блок не брав участі у жодній військовій операції. Події, які відбулися в Югославії, передусім у Косові, були обмеженою формою військового застосування НАТО і, перш за все, мали гуманітарні завдання. Зате, на думку Вацлава Гавела, який підтримав цю акцію, саме НАТО вперше виступила на захист гуманітарних прав етнічної меншини, реагуючи на інформацію про масові чистки й масові поховання в Косові. У сучасних конфліктах НАТО за проханням ООН виконує винятково миротворчу роль. Вона не причетна до подій в Іраку, що іноді приписують НАТО, але може сприяти створенню власних іракських сил безпеки. НАТО перестає бути просто оборонною структурою, вона сприяє створенню системи колективної безпеки і системи протидії сучасним глобальним загрозам – поширенню зброї масового знищення, тероризму і таке інше.

Стосовно коштів. Витрати на оборону кожна країна визначає для себе сама. У нашій країні – це 3% ВВП. Це навіть більше, ніж витрачають країни-члени відповідно до спільних програм НАТО. Мало того, ті країни, які нещодавно вступили до НАТО, ще не досягли цього бар'єру, але подібний факт не заважає їм бути членами Альянсу і це є важливим стимулом. Тобто країна розвиває свою оборону відповідно до своїх можливостей. Є, звісно, витрати безпосередньо на перебування своїх представників у різних структурах НАТО. Але є можливість отримати значно більше – досвід та підтримку за, наприклад, застосування і використання тієї самої транспортної авіації; згідно з двосторонньою домовленістю проводити ті чи інші навчання, за які країни теж сплачують внески. З економічного боку є переваги, отож, витрати варті того.

Стосовно зв'язків з Росією, перш за все слід констатувати, що рівень відносин Росія–НАТО порівняно з відносинами НАТО з Україною є значно вищим, адже був створений і діє Комітет НАТО–Росія не в форматі 19+1, як Комісія Україна–НАТО, а у форматі «двадцятки». Росія прагне бути задіяною в НАТО – de facto, – про що свідчить її участь у 45 комітетах НАТО, і відповідно мати вплив на ухвалення рішень з певного кола спільно визначених питань. Маючи такий формат відносин і представництво, Росія, за свідченням представників російської влади, отримує максимальну користь від співпраці. З їхнього боку ще й досі робляться заяви (щоправда, визнаючи суверенне право України самостійно вирішувати державні питання, в тому числі й інтеграційні), що це може вплинути на стан відносин, наприклад, з питань ВПК. Це свідчить про їхнє бажання «тримати руку на пульсі» і мати вплив як на західні структури, так і на розвиток подій, зокрема, на теренах колишнього СРСР. Подібний підхід вже мав місце під час першої і другої хвиль розширення НАТО, але, як бачимо, нічого загрозливого ні з Росією, ні з новими членами не сталося, беручи до уваги той

факт, що Альянс понад усе в подальшій співпраці з Росією, як, між іншим, і її вічний стратегічний партнер – Україна. Довгий час ці відносини вибудовувались паралельно за принципом трикутника, відрізняючись, іноді доповнюючи і збалансовуючи можливості один одного. Це перш за все має ґрунтуватись на нормальних економічних відносинах як із Заходом, так і з сусідніми країнами.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

З метою подолання наявних стереотипів стосовно сприйняття НАТО, замало навіть певної кампанії. Першим кроком – і він дуже важливий – має бути підтвердження у зручній формі політичного курсу на інтеграцію з боку саме України. Питання, яке має бути пов'язане з підтвердженням: чи бачимо ми якусь перспективу роботи з цих питань чи ні? Треба почати з того, що існує політичне рішення, це рішення має бути виконано певною виконавчою вертикаллю влади із залученням чіткої програми. Чи є у нас програма хоча б тих самих реформ, пов'язаних із європейською та євроатлантичною інтеграцією? Питання, очевидно, зайве. У країнах – нових членах це була єдина програма та владна вертикаль, очолювана прем'єр-міністром, який координував усі процеси зусиллями різних відомств на рівні спеціальних комітетів, що створювались у відповідних міністерствах. Іншими словами, інтеграційні процеси повинні стати завданням виконавчої влади, а також постати і перед освітніми структурами. Ніхто не закликає вивчати просто НАТО, але проблеми міжнародної безпеки, основні стандарти і певний досвід мають бути розглянуті в контексті нашої інтеграції. Слід надати можливість кожній дисципліні обговорити ці процеси, тому що інтеграція це набагато більше, ніж просто військові та безпекові питання, більше, ніж просто економіка і культура – це усе разом. Почати треба з механізму, а обговорення вже реально буде потрібне. Це і дискусії, і регулярні опитування, і обмін молоддю та експертами. Враховуючи, що інформаційне забезпечення багато в чому залежить від викладачів, слід допомагати безпосередньо їм та навчальним закладам. Можливо, треба організувати щомісячні семінари для викладачів з питань міжнародної безпеки і оборони, поширювати ту інформацію, якою володіють Міністерство оборони, Міністерство закордонних справ, та навчати, використовуючи і запроваджуючи корисний досвід.

Олексій Коломієць, Центр європейських і євроатлантичних студій

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, відповідає. Але залишається відкритим питання терміну. Реальна дата вступу України в Північноатлантичний альянс, як на мене, це – 2008 рік. Враховуючи динаміку приєднання до Альянсу країн Центральної і Східної Європи першої хвилі приєднання (Польщі, Угорщини і Чехії) наприкінці 90-х років і другої хвилі приєднання семи країн у квітні 2004 року, то можна було б зробити певні розрахунки. Як на мене, це не менше трьох років.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Винятково в цивілізаційному вимірі можна буде казати про історичне повернення України до табору країн, які стоять на високочивілізаційних засадах розвитку свого суспільства. Основні засади – високорозвинена ринкова економіка, громадянське суспільство і право. Можливо, це буде таким самим жестом для України, як це було жестом для країн Центрально-Східної Європи. Вже тоді було зрозуміло, що НАТО стоїть на порозі в передчутті необхідності змін. І це був жест з боку Альянсу стосовно країн, які були насильно відірвані від Західного світу, однак це не було відчуттям повернення їх під парасольку безпеки. Бо тоді вже ситуація в 90-х роках була абсолютно відмінною від тієї, що була наприкінці 80-х.

Другою перевагою є залучення України до міжнародної структури оборони і безпеки, яка поки що опікується одним з найсерйозніших викликів – тероризмом.

І третє, поза сумнівом, комплекс стандартів, що висувуються для країни, яка претендує на членство в НАТО, надасть Україні нового цивілізаційного статусу. Щоправда, членство в НАТО для України і для інших країн, які не є членами Європейського Союзу, але прагнуть стати ними, стає в серйозну суперечливість щодо можливого приєднання їх до Європейського Союзу. Враховуючи тенденції в розвитку європейської політики оборонної безпеки з 2002–2003 років, нині абсолютно є недоречно і, можливо, неправильно казати, що членство в НАТО відкриває дорогу до членства в Європейському Союзі.

Ці процеси абсолютно непок'єднані і навіть суперечать один одному. Декілька місяців тому, до провалів референдумів у Франції, Нідерландах, я відверто казав, що членство в НАТО не надало б поштовху нашим євроінтеграційним устремлінням.

Проте, членство в НАТО надасть дуже серйозного поштовху для трансформації українського військово-промислового сектору промисловості.

І четверте, можливо, набуття Україною повного членства в НАТО надасть змогу Україні серйозно впливати на трансформацію Північноатлантичного альянсу, в нову структуру, яка відповідатиме основним вимогам сьогодення і майбутнього щодо найбільш серйозних викликів світопорядку.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Потенційна загроза неприєднання України до Північноатлантичного альянсу, напевно, викличе відносно тривалий шок серед прозахідних верств українського суспільства та супроводжуватиметься серйозними політичними загостреннями.

Але неприєднання може відбуватися в результаті якихось дій або не дій. Такими граничними викликами можуть стати, наприклад, ідея проведення референдуму

(хоча в деяких країнах відповідні закони або законні акти ухвалювалися національними парламентами) та надзвичайна негативна активність жорстких противників вступу України до НАТО з боку внутрішніх та зовнішніх, в першу чергу, російських чинників. При цьому, діяльність цих чинників буде вкрай серйозно скоординована та фінансована, що може межувати із загрозами національній безпеці.

Невступ буде серйозним ударом по стратегічній політиці НАТО та вплине на загальний розвиток відносин в трансатлантичному середовищі, причому у відверто негативному сенсі, продовжуючи тенденцію «політико-стратегічної конвергенції» серед «Заходу». На цьому тлі буде продовжено спроби формування автономних європейських військово-безпекових структур, які не будуть спроможні виконувати тих місій, заради яких вони формально проектується.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Перший стереотип, на який просто не хочеться гаяти часу, був зруйновний вже після падіння Берлінської стіни. Саме тоді виникла перша, ідеологічна розбіжність в стані НАТО, саме 90-ті роки були так званим періодом відпустки для НАТО. На нинішньому етапі, на етапі трансформації НАТО, який був започаткований на Празькому саміті і ввійшов у біографію НАТО як саміт трансформації, НАТО вже не є євроцентричним. Головної загрози комуністичного блоку, заради чого і створювалось НАТО, вже не існує. Інші загрози і завдання НАТО миттєво дезавуюють перше упередження щодо НАТО.

Щодо другого, поза сумнівом, вступ до НАТО коштуватиме Україні відповідних фінансів. Загальний бюджет НАТО становить приблизно мільярд доларів, це на 26 країн. Це той бюджет, який формують країни-учасниці НАТО, який розраховується відповідно до частки валового національного продукту кожної з країн-учасниць Північноатлантичного альянсу. З них близько 800 млн доларів йде на підтримку військових структур НАТО і більше 200 млн доларів – на підтримку невійськових структур НАТО. Тож, якщо грубо поділити цю цифру на 26 країн, то в середньому вийде по 40 мільйонів доларів із країни. Але, зрозуміло, що кожна країна – Люксембург, Іспанія, США – вкладають абсолютно неспівставні суми від свого внутрішнього бюджету в загальний бюджет НАТО. Для України внесок в НАТО не перевищуватиме 100 млн доларів. Але головний акцент робиться на створення відповідних умов, які б стимулювали самих країн-членів для реформування свого військово-промислового комплексу.

Третє питання щодо того, що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією. Враховуючи абсолютно чіткі тенденції до вибудови в Росії повністю авторитарного режиму, то скоріш за все вступ України до НАТО призведе до охолодження стосунків. І я переконаний, що протягом років, які передуватимуть виборам президента наших північно-східних сусідів, ці тенденції тільки підсилюватимуться. Але, враховуючи те, що приєднання балтійських країн було все ж таки сприйнято Російською Федерацією, і враховуючи, що виклики, які стоятимуть перед НАТО, будуть докорінно відмінними від тих, які ніс Західній цивілізації Радянський Союз, а також враховуючи відповідний стан

стосунків у спільних інституціях Росія–НАТО, які за багатьма показниками є вищими за шаблями і ефективнішими за реалізацію на лінії НАТО–Російська Федерація, – тож враховуючи все це, можна зробити припущення, що тон Кремля буде спадати. Окрім того, якщо з боку основних гравців і насамперед США будуть проглядати чіткі наміри і практичні кроки щодо реалізації документів, укладених між Україною і НАТО, то тоді з Росією розмова буде зовсім іншого ґатунку.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Я переконаний, що головним гравцем у цій інформаційній кампанії повинна виступати держава. У всіх країнах, які приєдналися до НАТО, особливо беручи до уваги досвід Центральних, Східноєвропейських країн, головним гравцем виступала держава. Основний наголос має бути зроблений на донесення сутності Північноатлантичного альянсу нинішньої середньотермінової і далекотермінової. І другий наголос інформаційної кампанії повинен полягати у тому, яку роль, за які кошти Україна виконуватиме у трансформованому Альянсі. Оце два головні стовпи. До цього часу всі потуги робити започаткування кампанії мали доволі спорадичний, неефективний і високофрагментований характер. Тут багато чинників, я не буду про це казати. Якщо ситуація залишатиметься на тому самому рівні, то шансів переконати українське населення буде не дуже багато. Сподіватись на можливе прозріння українського населення не доводиться. В цьому аспекті можна чітко визначити, якщо 2008 рік є відвертою датою приєднання України до НАТО, то вимальовуються такі етапи. Перший – 2006 рік, проведення одного із історичних самітів НАТО, де можливо, будуть ухвалені історичні рішення, які полягатимуть у зміні системи прийняття рішень НАТО і зміні формату фінансування під проводом НАТО. Тобто це, фактично, буде нове НАТО. Наша інформаційна кампанія має збігатися з цими подіями. Другий етап повинен розпочатися відразу по закінченні саміту НАТО і тривати до кінця 2007 року. Він має збігатися з перебігом активних дій України за планом набуття членства в Північноатлантичному альянсі. І третій етап вже буде передувати саміту НАТО в 2007 році, де розглядатимуться питання, дасть Бог, вступу до Північноатлантичного альянсу чотирьох країн, в тому числі і України. А перелік країн такий: Україна, Хорватія, Македонія, Албанія.

Володимир Коряк, старший науковий співробітник кафедри міжнародних відносин та євроатлантичної інтеграції України Національної академії оборони України, доцент, кандидат філософських наук

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, при відповідності критеріям членства в НАТО.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

1. Вищий рівень безпеки і стабільності. НАТО – організація, перевірена часом і міжнародною практикою, що гарантує безпеку і стабільність своїх членів. Слід наголосити, що це робиться з постійним зменшенням затрат. Протягом останніх 10 років європейські країни скоротили свої військові бюджети на 16%, зробивши їх у середньому меншими на 2% ВВП. Асигнування основних закупівель техніки і озброєння з 1999 р. зменшилось на 18%.

2. Приналежність до співдружності демократично розвинутих країн, утвердження демократичних цінностей, модернізація суспільного життя в усіх сферах.

3. Підвищення авторитету України на міжнародному рівні, кращі стосунки з сусідами, розширення території стабільності в Європі.

4. Прискорення процесу набуття членства в ЄС.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Сьогодні ми є свідками того, як на політичній карті світу з'являється нова Європа. Вона формується насамперед за рахунок двох процесів – розширення ЄС і розширення НАТО. Якщо Україна хоче бути реальною, а не декларативною складовою нової Європи, то об'єктивні її шанси збільшуватимуться в разі, якщо вона стане безпосереднім учасником цих двох процесів, або принаймні одного з них. Європейська інтеграція вже давно стоїть на порядку денному української політики – як внутрішньої, так і зовнішньої.

Свого часу принципи нейтральності, позаблоковості, «багатовекторності» відіграли позитивну роль у процесі ствердження національного суверенітету держави. Разом з тим, як зазначають експерти, цей процес не виправдано затягнувся. Шукаючи своє місце в трикутнику Росія – ЄС – США, Україна втратила необхідний темпоритм. Ситуація суттєво ускладнилась через повільність, суперечливість, слабку результативність економічних реформ в Україні. На геополітичній карті світу Україна крок за кроком витіснялась на периферію. Фінансові, енергетичні, технологічні, інформаційні потоки, як правило, оминали незалежну державу Україну.

Невизначеність в зовнішній політиці згубно вплинула на соціально-економічну ситуацію в Україні. За всіма визнаними в світі індикаторами людського розвитку Україна перебуває на небезпечній межі (67 місце із 102 в економічному розвитку, 43 – за добробутом населення). Очікування дивідендів від виключно сприятливого геополітичного становища виявились явно перебільшеними. Зближення позицій Вашингтона та Москви після подій 11 вересня 2001 р. свідчать про фактичну втрату Україною реального ґрунту для гри на протиріччях у трикутнику США – ЄС – Росія. Від України світ очікує чітких та однозначних дій на користь того чи іншого стратегічного напрямку.

Висновок. У сучасному світі майже всі країни східної Європи і частина країн СНД відмовились від принципу забезпечення своєї національної безпеки винятково

власними силами. А це значить, що ці країни (Польща, Чехія, Угорщина і сімка останньої хвилі приєднання до НАТО) делегують частину своїх можливостей до Альянсу і в такий спосіб отримують більш гарантовану систему національної безпеки. Те саме зробила і Білорусь, увійшовши до Договору про колективну безпеку, куди входять окрім Росії і Білорусі, ще декілька держав (Ташкентський договір від 15.05.1992 року).

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Міф про агресивність НАТО має місце ще з радянських часів і не відповідає дійсності. З початку утворення організації (Вашингтонський договір 1949 р.) відповідно до статті 51 Статуту ООН, яка підтверджує невід’ємне право держав на індивідуальну та колективну оборону, вона є співтовариством вільних держав, єдиних у своїй рішучості зберегти власну безпеку на засадах надання один одному взаємних гарантій та забезпечення стабільних відносин з іншими державами. В історії НАТО немає жодного факту агресивних дій або ініціювання конфліктів. Стратегічні концепції НАТО і сама організація трансформувались відповідно до змін у міжнародній обстановці. З 1990 року оборонні бюджети країн НАТО скоротились у 25%. НАТО стало ініціатором створення РЕАП (Рада євроатлантичного партнерства (46 країн), куди було запрошено для співпраці країни, що перебували в організації Варшавського договору), а також Програми «Партнерство заради миру». НАТО співпрацює з ОБСЄ, Радою Європи, ООН.

За період існування НАТО жодна країна не вийшла з її складу, триває тільки процес розширення (з 12 країн – 1949 р. до 26 – у наш час).

Вступ до НАТО не потребує додаткових коштів. Самостійно забезпечити безпеку країни значно дорожче, ніж у рамках організації колективної безпеки. Країни НАТО витрачають на оборону до 2% ВВП, їх збройні сили невеликі кількісно, але технічно і професійно відповідають сучасним вимогам. Україна на оборону витрачає близько 3% ВВП. Що стосується видатків на користь функціонування НАТО як організації, то вони не перевищують 0,5% загальних витрат на оборону кожної країни.

Росія співпрацює з НАТО на більш високому рівні, ніж Україна (діє Рада Росія – НАТО (форма 26 + 1), де Росія відстоює свої інтереси). Україна співпрацює в форматі комісій НАТО – Україна.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Інформаційна стратегія з питань євроатлантичної інтеграції має бути розроблена на рівні співпраці державних і громадських організацій і запроваджуватися у двох напрямках:

- освітньому, що передбачає реалізацію відповідних навчальних програм в школах, вузах, вищих навчальних закладах, на різних курсах тощо;

- інформаційному – поширення інформації про НАТО серед громадськості (через ЗМІ, діалог з людьми).

Реалізуючи заходи в обох напрямках, необхідно використати досвід наших сусідів, які стали членами НАТО (Польща, Чехія, Словаччина, країни Прибалтики).

Для зацікавлених працівників державних і громадських організацій повести серію семінарів, круглих столів з актуальних питань формування громадської думки щодо членства України в НАТО.

Використати рекомендації круглого столу «Політика вітчизняних ЗМІ в сфері євроатлантичної інтеграції України», який проведено в Києві 16 червня 2005 р.

Наталія Костіна, Українське національне інформаційне агентство — Укрінформ

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, погоджуюсь.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Найважливішими, я вважаю, по-перше, зміцнення сфери безпеки, і, по-друге, це шлях до Євросоюзу. Тому що як організації колективної безпеки НАТО альтернативи немає. Організація колективної безпеки Україні необхідна з огляду на сучасні загрози і виклики.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Обсяг цих наслідків залежатиме, передусім, від економічної ситуації в державі. З одного боку, не можна вельми прискорювати процес інтеграції, а з другого, всі питання безпеки так чи інакше спираються на економічну складову. Тому, якщо ми досягнемо високого економічного розвитку, звичайно, можемо й самі якось впоратися з безпекою, але я думаю, що до цього ще далеко.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Щодо агресивності військового блоку, то тут як контраргумент висувається участь НАТО у миротворчих операціях, у протидії терористичним актам і відсутності як такого агресивного характеру останніми роками.

Коштуватиме занадто дорого – ніхто і ніколи не наводив відповідних розрахунків, скільки коштуватиме для України вступ до НАТО і скільки витратитиме Україна на забезпечення своєї безпеки, якщо не вступатиме до будь-якого блоку. Тому, якщо ці дві цифри вивести і порівняти між собою, то, я думаю, що на самостійне забезпечення потрібно буде набагато більше коштів, аніж на відстоювання своїх інтересів через Альянс.

Зіпсує свої стосунки з Росією. Наскільки це очевидно, то Росія більш прогресивно розвиває свої стосунки з Альянсом, ніж Україна. І якщо викласти на одному папірці, в яких операціях, здійснюваних НАТО, бере участь Росія і який обсяг співробітництва існує між Росією і НАТО, то, я думаю, буде досить відкрито, що Росія не абстрагується, а навпаки, намагається більш інтенсивно, ніж Україна, співпрацювати з НАТО.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Інформаційна кампанія повинна бути свідомо підкріплена фінансовими коштами, передусім українського походження – або державними, або окремих структур, наприклад оборонно-промислового комплексу.

Головний фокус в інформаційній кампанії – це переведення членства України в НАТО з абстрактного якогось формулювання до питань безпеки кожної сім'ї.

Володимир Кравченко, газета «Дзеркало тижня», журналіст

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Звичайно, знайшли у кого запитувати.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Отже, перша – геополітична перевага. Україна ввійде в сферу впливу західної культури. Другий момент пов'язаний із військовою проблематикою, третій – з економічними та політичними реформами. Тобто, так званий ефект Ради Європи, соціально-економічні пріоритети я поставив би на чолі пріоритетів. Далі це те, що пов'язане з першим, – зміна ставлення до людини, входження в цю організацію означає, що в держави змінюється ставлення до людини, тобто пріоритет має не держава, а людина. Також можна говорити про соціальний стандарт: в країнах НАТО немає безквартирних офіцерів, стосунки «офіцер-солдат» також мають інший характер. В армії країн-членів НАТО солдат не є людиною, яку тримають «в клітці» – це людина, яка виконує свою роботу, яку держава найняла для виконання військової роботи. Там інші взаємовідносини, і, зрозуміло, що гроші, які витрачаються на цього солдата, повністю окупаються, бо він стає більш професійним.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Можна попросити, щоб навели приклади, де НАТО провокував конфлікти, НАТО втручався у конфлікти заради їх ліквідації і умиротворення, він не був воюючою стороною, а був посередником. Проблема полягає в тому, що багато людей сприймають НАТО в контексті Афганістану та Іраку, але ж операцію в Афганістані почали Сполучені Штати та Велика Британія, НАТО ж є стороною, яка спостерігає за тим, щоб не розвивався конфлікт. Те саме стосується Іраку – НАТО там не є діючою стороною, НАТО потрохи бере на себе відповідальність за те, щоб навчати людей, передавати їм певні повноваження, але він – не активна сторона. Тобто це можна показувати тільки на прикладах.

Щодо коштів, НАТО справді вимагає дотримання бюджету, і в тому бюджеті мають бути закладені певні кошти – 2–3% ВВП країни-члена НАТО. Але це лежить в інтересах української армії. А те, що НАТО вимагає від України реформувати армію, те, що повинна робити сама Україна, то хіба тут існує протиріччя?

Щодо стосунків з Росією, то певним чином це так. Російська сторона досі вважає себе конкуруючою стороною, конкуруючим блоком, політична еліта Росії досі сприймає НАТО як організацію, якій Росія повинна протистояти.

Співпраця ж України з НАТО на цьому етапі зовсім інша. Україна не розглядає НАТО як організацію-конкурента. Україна розглядає НАТО як організацію, що може гарантувати стабільність і на Європейському просторі, і на Євро-Азійському просторі. Якщо брати в ширшому контексті, то тут треба пояснювати і говорити про те, що

Росія співпрацює з НАТО значно більше і ефективніше, ніж Україна, і цю тезу треба розвивати.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Перш за все, повинна бути політична воля українського керівництва, бо коли сам президент боїться слова НАТО, то це досить показово – дивлячись на нього, й інші люди мовчатимуть. Другий момент, політика вступу України до НАТО має бути незалежною від внутрішньополітичного чинника: незважаючи ні на передвиборну ситуацію, ні на парламентські чи президентські вибори, цей курс повинен декларуватись, і його слід жорстко дотримуватися. Третій момент, як на мене, гроші на виконання державної програми щодо інформування мають бути закладені в бюджет. Цього ж року в бюджеті не було записано жодного рядка щодо цієї програми. І це показово: як можна інформувати населення, не маючи грошей для цього? Треба виробити стратегію інформування, бо державна програма, яка є на сьогодні, формалізована і не враховує специфіки ні вікових категорій, ні соціальних. Її було ухвалено тому, що її слід було ухвалити, без врахування того, що треба було щось конкретно робити. Наприклад, у державній програмі записано, що в разі приїзду до України якоїсь делегація треба цю подію висвітлювати в пресі, але ж це за будь-яких обставин робитиметься! Програма має передбачати спеціальні заходи, які треба ініціювати, а не ті, які в будь-якому разі здійсняться. Окрім того, державна стратегія, яка має прийти на зміну цій державній програмі, повинна брати до уваги вікові, регіональні, соціальні особливості. І головне – треба працювати з тією групою, яка не визначилась з НАТО. Наприклад, в класичному вигляді соціологічні опитування в Україні мають такий вигляд: 30–35% – «за» в будь-якому разі, 30–35% – «проти» і десь 30% – це ті, хто ще не визначився. Так от найбільше працювати треба з людьми, які ще не визначилися.

Андрій Куліш, Український освітній центр реформ, директор медіа-департаменту, віце-президент Української ліги фахівців зі зв'язків з громадськістю (PR); до 1996 року – офіцер Міністерства оборони України

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

З першою частиною запитання я погоджуюсь, з другою – ні.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Вам як казати: емоційно чи офіційно? Якщо емоційно, то вступ до НАТО унеможливить подальше втручання Росії у внутрішні справи України. Російські політики більше не крутитимуть Україною, як циган сонцем.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Росія буде, як і раніше, «тиснути» на Україну з будь-якого приводу, а наші президенти будуть, як і зараз, покірно підставляти потилицю під запотилічники...

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Щодо першого, то це просто віджилий стереотип. Якби це була правда, то Європа вже давно не була б такою, якою ми її бачимо сьогодні.

Щодо другого, то, звичайно, вступ до НАТО потребує коштів, але ж нам в будь-якому разі конче треба його зробити: інакше наша армія перетвориться на обірваний натовп, що охороняє іржаве залізяччя.

Щодо стосунків з Росією, то я не сказав би, що вступ до НАТО зіпсує їх, він радше «вирівняє» їх.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Це складний комплекс запитань. Адже стереотипи формувались впродовж тривалого часу – з часів створення НАТО. І щоб їх подолати, необхідно 15–20 років. Це довготривалий процес, який має охопити абсолютно всі прошарки суспільства. І його треба втілювати, а тим часом – плідно співпрацювати з НАТО в інших форматах, що нині й робиться.

Світлана Лі, Державний комітет з питань телебачення та радіо, заступник директора Департаменту інформаційної політики та європейської інтеграції

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Насамперед, це система безпеки як самої України, так і світової системи. Друге, це забезпечення розвитку демократії в Україні і продовження цього розвитку. Третє, піднесення соціально-економічного статусу народу України. Ну, і звичайно, законодавче регулювання життєдіяльності країни на демократичних засадах.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Уповільнення процесу вступу до ЄС, розвитку демократії, економічних і політичних реформ. Повернення до питань створення ЄЕП, розбудова структур СНД.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Стосовно агресивності блоку – це міф, який залишився ще з радянських часів, коли панували повне інформаційне блокування і однобічне подання інформації. На жаль, громадяни України великою мірою ще не знають, чим займається цей блок, якими є його досягнення у світі, що зроблено завдяки цьому блоку, які переваги матиме Україна, вступивши до нього.

Щодо того, що вступ до НАТО дорого коштує, то справа в тому, що всі наші прагнення до піднесення економічного, політичного та інших статусів дорого коштують, адже це пов'язано як з економікою, так і з політикою – зовнішньою та внутрішньою. Тому якщо казати, що піднесення соціального статусу людей, підвищення заробітних плат, створення робочих місць, належних умов праці і життя – все це коштує державі дуже дорого, то нічого тоді непотрібно робити, то не треба прагнути тоді кращого життя.

Стосовно стосунків з Росією, то це також міф, який залишився ще з радянських часів: що без Радянського Союзу, а тепер без Росії Україна помре і не зможе існувати. Так, звичайно, ми дуже пов'язані і з російською економікою, і з російським бізнесом, але це не означає, що після вступу до НАТО все буде зіпсовано. Ви знаєте, що зараз на міжнародному рівні працюють дві комісії: Україна–НАТО і НАТО–Росія, які паралельно ведуть роботу стосовно вступу України до НАТО. Українські люди мають розуміти, що наші політики й дипломати не допустять, щоб у нас були розірвані стосунки з будь-якою країною, а тим паче з Росією, навіть заради такої мети, як вступ до НАТО, оскільки всі прекрасно усвідомлюють важливість стосунків з нашим найближчим сусідом. Лякатися цього не потрібно, ви знаєте, що тривають консультації, як з натівськими структурами, так і з структурами в Росії.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Якщо взяти соціологічне опитування, яке було проведене кілька місяців тому, то 25% населення – це ті, які твердо переконані, що Україна має вступити до НАТО, 25% – це ті, які не визначилися або непоінформовані до кінця і не можуть схилитися до того, щоб Україна вступила до Альянсу, з решти 50% – 19% категорично проти і 22% – взагалі не знають, що це таке. Тому казати, що менша частина громадян хоче в НАТО, я з цим не згідна. Друге, про інформування громадськості, звісно, що всі країни, які вступили до НАТО, розробляли спочатку свою національну інформаційну стратегію, на підставі якої розроблялись різноманітні менші програми, заходи тощо. На відміну від багатьох інших країн, які нещодавно вступили до НАТО, в Україні в державному бюджеті не закладено ані копійки для того, щоб здійснювати державне інформування громадськості. І державна програма, яка у нас є, і план заходів – це лише проект національної інформаційної стратегії, він інформаційно не підкріплений, тому на ентузіазмі далеко не поїдеш. Хоча якщо взяти план заходів за минулий рік, то 80% з того плану виконано. Як центральними органами виконавчої влади, так і місцевими та громадськими організаціями. Але це зроблено лише донорським коштом, тобто держава в інформування громадськості не вклала жодної копійки, тому це треба кардинально переглянути. Якщо держава хоче, щоб на референдумі населення підтримало вступ до НАТО, то вона повинна зробити крок до інформування громадськості. Окрім того, треба придумати якісь цікаві піар-кампанії, які могли б зробити резонанс серед громадськості. Потрібно змінити практику роботи з цільовими групами: є певна категорія громадян, до яких інформація взагалі не доходить. Наприклад, бізнесменів ніхто не пояснив, як буде збережений його бізнес після вступу до Альянсу, селяни, деяка частина інтелігенції, молодь, військові службовці так само нічого не знають. Мені здається, що для кожної цільової групи мають бути розроблені специфічні заходи, свої підходи, свої аргументи.

Олесь Лісничук, співробітник Інституту політичних та етнонаціональних досліджень НАН України

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Я вважаю, що проект вступу України до Північноатлантичного співтовариства відповідає інтересам України за багатьма критеріями, і це визначено кількома рівнями державних і політичних рішень, зокрема свого часу рішеннями Ради національної безпеки і оборони, рекомендаціями відповідних парламентських слухань. Питання полягає тільки в тому, якими темпами, в якому режимі, в якому форматі здійснити цей вибір. Враховуючи те, що політичні сили, які сьогодні очолюють країну, в період передвиборної кампанії хоч і не надто гучно, але все ж підтримували ідею євроатлантичної інтеграції, то можна сподіватися, що цей рух буде достатньою мірою інтенсивний і відповідатиме намірам вступити до НАТО найближчим часом. А для цього треба пройти декілька різних етапів підготовки до членства.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

В перше чергу – це переваги, яких Україна набуде, готуючись до членства. Пов'язані вони із політичним розвитком в Україні, становленням демократії, набуттям демократичних кондицій, відповідних членству в організації. Окрім того, це включення в систему колективної безпеки, яка охоплює найрозвинутішу й найорганізованішу частину світової спільноти і яка зараз намагається демонструвати найбільшу відповідність щодо актуальних загроз національній і світовій безпеці. Також це буде своєрідне підтвердження європейської цивілізаційної ідентичності України і певне сприяння іншим стратегічним планам України, наприклад вступу України до Європейського Союзу.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Наслідком буде усунення із сучасних політичних та безпекових процесів Європейського континенту та євроатлантичного простору. Це – можливість для реставрації різних форм авторитаризму в середині країни, і нарешті, серйозні сумніви західних партнерів України щодо чіткості, послідовності зовнішньополітичного курсу України і курсу внутрішніх реформ в Україні.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

На всі ці тези є відповідні контртези.

Щодо першого упередження, то вона ґрунтується на абсолютно неадекватній основі про агресивність та виключну мілітарність блоку, який вже давно трансформується у напрямку до політичного безпекового об'єднання.

Стосовно відносин з Росією, то це насправді один з найболючіших, нервових моментів, однак, і це констатується багатьма спостерігачами, Росія має досить інтенсивний і почасти навіть випереджаючий діалог з НАТО.

Стосовно ціни, то попередній досвід розширення довів, що це теж стереотипне сприйняття процесу вступу. Україна має достатньо розвинуту військову інфраструктуру, яка може бути цікавою партнерам і успішно адаптованою до стандартів кооперації в межах Альянсу.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

На моє глибоке переконання, перш, ніж розпочати масштабну інформаційну кампанію, треба спочатку з'ясувати природу тих бачень, уявлень, стереотипів, які тепер побутують, а часто домінують. Ми повинні знати, на чому ґрунтуються найбільш масові стереотипи: чи це справді атавізми з попередньої історичної доби, чи вони вироблені нинішнім періодом, нинішніми процесами та подіями. Потім треба розбудовувати кампанію. Мені здається, що провадячи інформаційну кампанію, насамперед слід донести адекватну інформацію про сучасний стан коопераційних процесів у межах Альянсу, про характер тих дискусій, які відбуваються – і ця інформація зніме декілька з тих стереотипів, про які в першому питанні згадувалось, передовсім, про агресивність, військовість і мілітарність Альянсу.

Маркіян Лубківський, Секретаріат Президента України

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Я думаю, що вступ України до НАТО – один із головних національних інтересів нашої держави. Це пріоритет не лише нашої зовнішньої політики, але і загалом існування України як європейської демократичної держави.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Справа в тому, що в уяві українських громадян НАТО доволі часто постає як військовий альянс, який начебто становить загрозу, якщо не Україні, то комусь іншому, що це агресивний мілітаризований блок. Звичайно, що це пережитки минулого, таке сприйняття іде коренями з ідеологічної війни, яка існувала між НАТО і Варшавським договором. Насправді НАТО – це політико-військовий блок, який несе з собою не лише переваги військового плану, а насамперед переваги, пов'язані із розвитком демократичного суспільства. Якщо подивитись на реакцію НАТО стосовно будь-яких проблем, в тому числі проблем, пов'язаних з Україною, то ця реакція стосується не лише елементів військових, вона стосується таких питань, як ринкові реформи, побудова демократичного ладу, свобода засобів масової інформації. Я думаю, що вступивши до НАТО, ми насамперед приєднаємось до тих євроатлантичних цінностей, які сповідаються сьогодні в Європі, і, окрім того, ми зможемо ці цінності впроваджувати у себе.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Про перше вже було сказано. Що ж до другого, то потрібно поррахувати, скільки ж насправді коштуватиме Україні вступ до НАТО. Мені здається, що до цього часу це не було серйозно підраховано і ці заяви не мають під собою підґрунтя. Але справді потрібно це поррахувати і людям пояснити, що за собою несе вступ до НАТО, так само, як і вступ до Євросоюзу: усі плюси і усі мінуси – це дуже важливо для інформування української громадськості, щоб переконати громадськість у тому, що вступ до НАТО нам необхідний і що він для нас вигідний. Це очевидно, що Україна матиме певні витрати, але матиме і певні здобутки саме у матеріальному еквіваленті.

Що стосується Росії, то мені здається, що у даній ситуації ми дмухаємо на холодне. Спробую пояснити: ми дуже вже обережно дивимося на Росію і оцінюємо свою поведінку з точки зору схвалення чи несхвалення Росією. Втім, наша обережність не виправдана. Я вважаю, що ми маємо бути надзвичайно активними в плані приєднання до НАТО, хоча, звичайно, ми маємо враховувати і точку зору російської сторони, але вона не повинна над нами висіти, як Дамоклів меч, і перешкоджати нашому вступу до НАТО. Ми маємо чітко пояснювати російським партнерам, що таке для нас вступ до НАТО, якою буде наша політика після того, як ми вступимо до НАТО, якими будуть наші відносини з Росією – це також потребуватиме величезних зусиль української дипломатії, аби заспокоювати наших російських партнерів у питанні вступу України до НАТО. Звичайно, Росія задекларувала, і цієї позиції вона чітко дотримується, що

вона не розділяє наміру розширення НАТО на Схід, але ця позиція не перешкоджає нам мати свою позицію, яка полягала б у тому, що Україна прагне стати членом Альянсу. Я хотів би скористатись одним вдалим, на мій погляд, аргументом, що його навів колишній міністр закордонних справ Костянтин Грищенко, пояснюючи українську позицію щодо НАТО російським партнерам. Він казав, що якщо Україна стане членом Альянсу, то вона буде першою, хто стримуватиме Альянс щодо негативних дій стосовно Росії, оскільки ми є сусідами з Росією, між нами існують не тільки братерські, родинні, але й багатовікові зв'язки. Україна, межуючи з Росією, найкраще розуміє Росію, її ментальність, Україна зможе бути союзником Росії у питанні політики НАТО щодо Російської Федерації. Я думаю, що хоча це і не головний аргумент, однак вагомий і його теж потрібно використовувати в діалозі з Російською Федерацією.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

У нас існує відповідна державна програма інформування громадськості щодо вступу України до НАТО, але звичайно, дуже активну роль, на мою думку, має відігравати сама громадськість. Ми в Державному секретаріаті Президента теж вносимо свою лепту в поінформування української громадськості, у всякому разі ми започаткували дуже активну співпрацю із представництвом НАТО в Україні. Саме активна позиція в Секретаріаті, Кабінеті Міністрів, а насамперед, у громадськості, це – ключ до нормального, спокійного сприйняття інтеграції України до НАТО. Дуже важливо, щоб люди переконалися, що всі ті негативи, які приписують НАТО, вони лежать винятково в ідеологічній площині, що вони насправді нічого не мають спільного з дійсністю.

Анатолій Марциновський, «Газета по-українськи», журналіст

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, вступ до НАТО відповідає національним інтересам України. Вступати потрібно якнайшвидше. Але приєднання до альянсу неможливе без трьох речей: політичної волі керівництва, певного рівня демократичного розвитку та підтримки вступу більшістю населення.

Сьогодні можна сподіватися на демократичний розвиток країни, ніби є й політична воля, хоча тут певну загрозу становлять наступні парламентські вибори. Складно з підтримкою суспільства, і влада не робить нічого, аби роз'яснити людям: що ж означає членство в НАТО, які переваги воно дає країні і пересічним людям.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Вступивши до НАТО, Україна отримає безпрецедентні в своїй історії гарантії безпеки і територіальної цілісності. За її спиною буде наймогутніший військово-політичний блок. Вступ до Альянсу економічно вигідний нашій державі, оскільки убезпечувати себе самотужки значно дорожче, аніж в системі колективної безпеки. Також вступ до Альянсу покращить імідж України в світі та її інвестиційну привабливість, адже це означатиме, що держава досягла певного рівня демократії та ринкової економіки.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Україна втратить черговий шанс зробити чіткий європейський вибір і вибратися, нарешті, з геополітичного болота, в якому вона борсається вже сотні років. Невступом або навіть коливаннями «вступати чи ні» Україна заохочуватиме Росію до продовження її нинішньої політики тиску та економічного шантажу, спрямованих на відновлення російської імперії в тому чи іншому її вигляді.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Те, що НАТО – це агресивний блок, це штамп ще з радянських часів. Він дуже активно підтримується і мусується антизахідними і антинаївівськими політичними силами і партіями в Україні з метою отримання політичних дивідендів. Причому аргументів щодо цієї агресивності найчастіше не наводиться. Водночас всі ми були свідками того, як провокує конфлікти Росія – взяти хоча б історію з Косою Тузла.

За оцінками експертів, членські внески України будуть досить невеликими. Кошти витратимуться в основному на модернізацію українського війська, але це може сприяти розвитку українського ж оборонно-промислового комплексу. Крім того, Україна може сподіватися на фінансову допомогу НАТО. Наприклад, вже сьогодні Альянс фінансує програму з утилізації українських боєприпасів.

Вступ до НАТО лише покращить відносини України з Росією. Бо сьогодні вся українська політика Кремля підпорядкована ідеї відновлення свого впливу на пострадянському просторі, створення нової імперії в тій чи іншій її формі. А приєднання України до Альянсу поставить на цих планах жирну крапку. Отож, Росія зможе розслабитися і отримувати максимум морального і матеріального задоволення від істинно добросусідських відносин з Україною. Крім іншого, вступивши до НАТО, Україна заощадить росіянам ще й купу грошей, адже відновлення імперії – справа недешева.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Інформаційна кампанія має бути потужною і послідовною. Говорити з українцями слід зрозумілою мовою, намагатися проектувати переваги від членства в НАТО на інтереси пересічного українця.

Оксана Мітрофанова, Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України, старший науковий співробітник, кандидат політичних наук

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Конкретна реалізація певної моделі безпеки — це перевага. Поміж декількома моделями — Ташкентський пакт, нейтральний статус чи НАТО — нам треба обирати. І вибір вступу до НАТО — це буде конкретний вибір стабільності.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Щодо НАТО як агресивного блоку, то таке сприйняття цілком нормальне, через те, що залишаються стереотипи часів «холодної війни» стосовно НАТО. І якщо у великих містах – це стереотипи, які поступово долаються, бо є більше інформації стосовно діяльності НАТО, проводяться всілякі конференції, то маленькі містечка і селища взагалі не отримують такої інформації. Старі стереотипи діють, і на їх руйнацію потрібен час. В інших країнах, що вступили до НАТО, теж було багато противників. Взяти ту саму Польщу – були демонстрації, не все населення виступало за вступ до НАТО. Тобто – потрібен час, а також просвітництво.

Щодо коштів. Якщо за все сплачуватиме Україна, то це справді буде дуже дорого. Але ж буде допомога й натівських країн – реформуватиметься армія частково з фінансів НАТО. Це – позитив. НАТО надає допомогу всім своїм країнам-членам.

Щодо стосунків з Росією. Це справді проблема специфічно українська, адже та сама Польща не мала баз на зразок російського Чорноморського флоту в Криму. Тож певною мірою це матиме вплив, і тому над цією проблемою треба працювати. Росія в свою чергу може впливати на Україну іншими невійськовими важелями, скажімо енергетичними, якщо почуватиме себе в небезпеці.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Потрібно давати більше інформації не лише щодо такої країни як США в НАТО, а наприклад, щодо Франції, яка, як відомо, має свою особливу політику в НАТО (і нюанси цієї політики іноді є незрозумілими навіть науковцям). Йдеться про вихід Франції з Військового комітету НАТО у 1966 році, її прагнення знову наблизитися до цієї структури на початку 1990-х років, причини відмови від цього наміру, особливості саме військової французької участі у ході операцій в Косові 1999 р. з огляду на французькі доволі унікальні взаємини з військовими структурами Альянсу. Отже, потрібно також розповідати про позиції всіх країн НАТО, які іноді відмінні, а головне — про пошук компромісу між цими країнами.

Костянтин Морозов, Міністерство закордонних справ України, Посол з особливих доручень, экс-міністр оборони України

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так. У сфері безпеки – це єдиний шлях гарантувати нашу воєнну безпеку, долучившись до сукупного оборонного потенціалу. Оскільки, умовно кажучи, протистояти воєнному потенціалу будь-якої країни свого сусіда самотужки у цей час жодна країна не здатна. На прикладі України не можна говорити про так звану «оборонну достатність» щодо російської воєнної потуги, ані щодо словацької, угорської тощо. Бо російська – надто велика, а словацька і угорська долучені до сукупного оборонного потенціалу міжнародної військово-політичної організації. Приєднання до сукупного оборонного потенціалу дає змогу провести перерозподіл національних ресурсів на утримання воєнної організації. Оскільки оборонні завдання у цьому випадку покладаються не тільки на Українську армію, а й на інтегровані на спільних оборонних завданнях військові сили Альянсу. Тому можна говорити про перерозподіл національного бюджету в інтересах соціальних програм, в інтересах людей і, зрештою – поліпшення їхнього життя. От навіть на цих двох аргументах я можу базувати висновок, що членство в НАТО відповідає національним інтересам держави.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Ці переваги формуються в тих самих сферах, що й так звані вимоги НАТО до нових членів, або критерії їхньої готовності до членства. В політичній – це 1) реформа політичної системи і впровадження демократичних принципів у всі сфери життя народу. Серед них: громадянське суспільство, свобода вибору, вільна преса й інші відомі цінності демократичного світу.

В економіці, соціальній і оборонній сферах – це, як ми вже зазначили, 2) долучення до сукупного оборонного потенціалу і можливість перерозподілу національного бюджету з урахуванням зменшення витрат на автономну оборону. Це 3) можливість бути підконтрольними, з точки зору виконання всіх міжнародних зобов'язань стосовно реформування воєнної організації, стосовно забезпечення соціальних потреб військовослужбовців і всіх громадян, які проходять службу або працюють у структурних елементах воєнної організації держави. Бути підконтрольними, з точки зору виконання всіх тих положень, які були і є передумовою визначення готовності і відповідності держави критеріям і вимогам членства в міжнародній організації. Маю на увазі структуру державного бюджету, дієвий цивільний контроль над воєнною організацією, її структури і чисельність, взаємостосунки з іншими. 4) Членство в НАТО – це належність до простору миру і стабільності в Європі. 5) Бути членом НАТО означає для країни бути безпосереднім учасником процесу формування основ майбутньої архітектури європейської безпеки, брати участь в ухваленні рішень, що стосуються національних інтересів. Тобто переваги містяться у тих ознаках і критеріях, які присутні у наборі для розвинутої демократичної держави. Переконали, що все це є вигідним для народу, потрібно людям у їхніх прагненнях нормальних умов життя.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

У політичному плані можна було б очікувати на великі розчарування в Україні з боку світової громадськості як в передбачуваному партнері, а також в її спроможностях вирішувати власну долю без впливу ззовні. Велика депресія в політикумі і серед экс-

пертів, хто своїми переконаннями і знаннями сприяв просуванню України на цьому шляху. Водночас, противники інтеграції України в НАТО й інші неприхильники зміцнення незалежності України дістануть можливість втілити в життя свою ідею інтеграції в рамках СНД. Не було б доведено до кінця реформи політичної системи країни і, зрештою, утвердження інститутів демократії.

В економіці не відбулося б переходу на нові, більш раціональні схеми фінансування військової організації країни, які стали б можливими у зв'язку зі зміною способу використання оборонного потенціалу з індивідуального на колективний. З огляду на це, в майбутньому так і не відбулося б вигідного для соціальної сфери перерозподілу матеріальних ресурсів, що у цей час спрямовуються до воєнного бюджету.

У військово-технічній сфері зупинився б процес зміцнення незалежності нашого оборонно-промислового комплексу і перехід до замкнених циклів виробництва військової продукції, або створення альтернативних зв'язків у плані європейської кооперації.

Все це, в кінцевому підсумку, мало б наслідком не лише ослаблення демократичного руху країни, а й вдарило б по основах її державності і гарантам національної безпеки, у тому числі воєнної.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Я вважаю, що всі ці тези не мають під собою реальних підстав, які можна було б вважати серйозними аргументами.

Кілька аргументів щодо агресивності. НАТО – не агресивний блок, НАТО і раніше не було агресивним блоком. Це був військово-політичний оборонний союз без яскраво вираженого, як в колишній Організації Варшавського договору, наступального характеру військових угруповань. Останніми роками, точніше з кінця 80-х, ця організація інтенсивно трансформується у політичну міжнародну організацію з військовим компонентом, який тим більше не має наступального характеру, який до того ж суттєво скорочений і готовність якого до застосування не становить загрозу для інших країн.

НАТО ніколи не застосовувало силу проти своїх союзників, на відміну від організації Варшавського договору: Угорщини (1956), Чехословаччини (1968).

НАТО ніколи не ухвалювало кулуарних рішень, як Радянський Союз виробив їх щодо Афганістану у грудні 1979 року. Всі рішення в НАТО приймаються на основі консенсусу. Це величезне досягнення демократії, коли така маленька країна, як Люксембург або Ісландія, яка не має збройних сил, може одним своїм голосом заперечити ухвалення важливого рішення, проект якого внесено, скажімо, США або Канадою чи Великою Британією. В НАТО немає керівника. Всі рішення ухвалюються на демократичній основі – консенсусом Північноатлантичною Радою, де головує Генеральний секретар. Він не має жодних командних чи владних повноважень, а є тільки спікером і представляє Організацію.

НАТО не має власних збройних сил, які б могла застосувати на свій розсуд. Всі військові організми перебувають в національному підпорядкуванні і під національним цивільним контролем країн-членів Альянсу.

Щодо другої позиції – маю зустрічне запитання: а скільки коштуватиме Україні реформування збройних сил самотужки? Хто цим питанням переймався? Якщо, наприклад, розкласти всі програми, які необхідно профінансувати для того, щоб військовий потенціал України відповідав сучасним вимогам оборони, тій ситуації, коли із десяти країн-сусідів шість належать до колективної системи оборони, а Росія має неперевершений, незрівнянний з Україною військовий потенціал, то наша військова потуга має бути на багато-багато порядків вищою. Це значить, що треба значно збільшувати витрати на оборону і робити це постійно, що в свою чергу остаточно зруйнує і знищить економіку держави.

Підготовка вступу країни до НАТО, звичайно, коштуватиме немалих грошей, але ці витрати будуть ефективнішими з точки зору гарантування української безпеки, реформування армії. Вони відповідатимуть тим вимогам, гарантуватимуть роль України як контрибутора у загальну європейську безпеку. Членство в НАТО – це не тільки споживання позитивів від колективної безпеки, це є і контрибуцією, бо Україна гарантуючи власну безпеку, стає гарантом загальної безпеки.

Розрахунок суми внесків країни-члена до бюджетів НАТО базується на обсягах національного валового продукту держави, на доходах на душу населення, платоспроможності громадян. Пропорційно до цього враховуються загальні можливості держави, ніхто не висуне такий грабіжницький рахунок, якого країна «не потягне» – це ж не демократично. Крім того, існують спеціальні фонди, які створені саме для допомоги молодим, новим країнам-членам, які мають певні проблеми із економікою, перебувають у стані розвитку.

На мою думку, в нас давно вже мали б з'явитися такі прогнози і порівняння з іншими країнами. Цифри, як ніщо інше, свідчать і переконують, не дають можливостей демагогам спекулювати на нестачі інформації і брехні.

Тепер щодо стосунків з Росією. Вони покращаться. Навряд чи мої опоненти зможуть навести хоча б один приклад, коли країни Центральної і Східної Європи або країни Балтії, перейшовши так звану червону лінію Примакова і ставши членами Північно-атлантичного альянсу, зіпсували стосунки з Росією настільки, що ця ситуація стала загрозливою для народів або цих країн, або Росії. Ті суперечки, які ми спостерігаємо в пресі навколо деяких проблем, регулюються на основі двосторонніх міждержавних відносин і ґрунтуються на принципах відповідальності за стан стабільності і миру в регіоні і в цілому в Європі. Вони не можуть стати причиною якихось конфліктів.

Так само й Україна, вона є стратегічним партнером Російської Федерації. Якщо, приміром, країна-член НАТО будує свої двосторонні стосунки з Росією, вона виходить із того, що вже раніше прийняла зобов'язання як член міжнародної організації і не може мати два стандарти – обіцяти Росії те, що порушує зобов'язання перед своїми союзниками. Так само і Україна, будуючи свої стосунки з Альянсом, виходитиме з того, що вона вже має зобов'язання перед своїм стратегічним партнером – Росією. Україна не збирається порушувати цих зобов'язань, які забезпечують мирний розвиток двох сусідніх держав.

У Росії прекрасні, навіть дружні стосунки з багатьма країнами-членами НАТО. Росія сама розвиває своє особливе партнерство з Організацією, має в Альянсі не чужий раніше спільний формат прийняття рішень.

Мені здається, що членство України в Альянсі лише піднесе її авторитет і значен-

ня як країни, залученої до європейської міжнародної організації, і стосунки наші з Росією мають від цього покращитися.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Це є надзвичайно важливе питання. Хоч би як ми ефективно виконували плани, зобов'язання, ми маємо усвідомлювати, що без підтримки населення, наших громадян інтеграційну політику реалізувати буде неможливо. Тому на перший план виходить інформаційна робота, ціла інформаційна політика. На жаль, Державна програма інформування громадськості щодо інтегрування в НАТО, яку Президентом України ухвалено 2003 року, досі не виконується через відсутність її фінансування. Не фінансуються й інші заходи.

Тому у цей час в Міністерстві закордонних справ розроблено проект, який би дав новий імпульс, дозволив би оживити цю роботу. Мається на увазі залучення експертів і дипломатів іноземних країн до роз'яснення людям ситуації, в якій вони жили раніше, і тої, в якій вони нині живуть, які показники погіршилися, які покращилися. Переваги і перспективи країни-члена міжнародної організації з безпеки – люди мають знати правду. Основа всієї інформації – правда, а правда сьогодні виглядає такою, що якщо її знати і ставитися до неї неупереджено, то вона сформує винятково позитивну громадську думку.

Необхідно висвітлювати позицію України не лише власному народові, а й партнерам, сусідам тощо. Потрібне забезпечення спеціальними і цілеспрямованими заходами зовнішньої політики – у сфері відносин України з країнами НАТО, у сфері відносин України з Росією і публічної дипломатії – у сфері відносин держави з власним народом. Всі зазначені заходи мають бути скоординованими за метою, змістом і часом для кожного етапу процедури приєднання.

Так, для підготовки необхідних рішень НАТО потрібне сприяння НАТО у пошуку консенсусу щодо приєднання України. Необхідна робота з членами парламентів, урядів РФ та країн, що дотримуються окремої позиції щодо приєднання України.

Одним з основних напрямів такої внутрішньої роботи має стати публічна дипломатія. Її мета – формування суспільної підтримки інтеграційної політики держави, може бути досягнутою шляхом:

- інформування суспільства щодо необхідності проведення реформ політичної, економічної, воєнної навіть без приєднання України до військово-політичного союзу. Інформування щодо фінансових затрат на оновлення системи національної безпеки у разі його одноосібного проведення державою і за допомогою майбутніх союзників;
- роз'яснення, що членство в НАТО є передумовою прийняття України до Європейського Союзу, що є вигідним для держави з економічної точки зору і підтримується значною частиною громадян України;
- інформування про рівень особливого партнерства Росії і НАТО, формат її постійного діалогу «27», коло питань, що відкрито обговорюються і з яких ухвалюються рішення, у тому числі і щодо інтересів України і без її участі;
- інформування щодо планів України у разі набуття членства в НАТО жодною мірою не зашкодити безпеці Росії чітко дотримуватись попередньої домовленості з НАТО щодо нерозміщення на нашій території військових угруповань Альянсу;
- інформування політичних партій, депутатських фракцій і груп, громадських об'єднань і організацій, у тому числі з широким використанням засобів масової інформації щодо ходу виконання окремих етапів процедури приєднання, роз'яснення подальшого розвитку ситуації, що може стати наслідком цього і що може викликати

занепокоєння громадян або неправильно трактуватися;

- інформування щодо зростання оборонного потенціалу країн-нових членів НАТО після їхнього приєднання до сукупного оборонного потенціалу Альянсу, вивільнення економічних ресурсів на проведення урядами соціальних програм;

- інформування колективів промисловців, зокрема підприємств ОПК, щодо так званих стандартів НАТО. Роз'яснення їхнього призначення і принципу взаємосумісності військової техніки й озброєнь, підготовки персоналу, процедур прийняття рішень і управління;

- окремої організації потребує ініціювання з боку МЗС, інших міністерств уточнень і змін з метою приведення національного законодавства у відповідність до союзницьких зобов'язань України.

Завершенням цієї роботи має бути інформування суспільства щодо переваг нового статусу України у реалізації її національного інтересу з безпеки і планів щодо майбутнього членства в Європейському Союзі.

Анатолій Мураховський, перший заступник голови Державного комітету теле- і радіомовлення

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, я в цьому переконаний. Це шлях, який пройшла ціла когорта європейських країн, тим паче, що не потрібно розглядати Північноатлантичний союз як блок винятково військово-політичний. Це помилка, на мій погляд, перекладачів, тому що НАТО є політично-військовим блоком, який забезпечує безпеку державам-учасницям в рамках договору, в рамках Європи і лінії, яка простягається до Атлантики.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Основною перевагою є той шлях соціально-економічного розвитку, який нам потрібно подолати при набутті певного статусу, який би відповідав стандарту заявки на вступ до НАТО – це стосується і політики, і економіки, і громадянського суспільства. Альянс передбачає ліквідацію усіх політичних проблем, які можуть виникнути вздовж периметру кордону України. Адже у нас не все гаразд на кордонах – є певні територіальні претензії до нашої держави з боку деяких сусідів. А вступ до НАТО політично піднесе Україну, пробудить у нас почуття самодостатності, зафіксує причетність до сім'ї провідних націй, сприятиме моменту утвердження нашої національної самосвідомості і, що найважливіше, гарантуватиме безпеку і суверенітет України як держави.

Сподіваюсь, що вступ України до НАТО сприятиме доступу нашої економіки і бізнесу до світових ринків, врятує унікальний військово-промисловий комплекс, дасть поштовх для подальшого розвитку української наукової школи.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Я не відчуваю якихось серйозних наслідків для нашої держави, якщо вона найближчим часом не вступить до НАТО, але абсолютно переконаний, що мине час, і ми усе робитимемо, щоб вийти на ті високі стандарти життя нації, які дадуть змогу легко увійти до НАТО. Для цього треба багато попрацювати. Я сказав лише про політичні та соціальні моменти, але ж є ще елемент суспільного визнання цієї організації. Для цього треба провадити широку роз'яснювальну кампанію.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Щодо агресивності НАТО – це інерція мислення, це ставлення виховувалось багаторічною школою радянського політичного виховання. Згадайте, що до НАТО вступила та сама Польща чи Угорщина, з якими ми за останні століття не мали військових конфліктів. Це інерція мислення.

Щодо другої тези, то, на мою думку, вступ до НАТО – це не вибори до парламенту, і міряти їх якоюсь віртуальною чи реальною сумою коштів неправильно. Потрібно вкладати кошти, щоб вони давали прибуток і матеріальний, і духовний – це і відчуття безпеки, і відчуття політичної просунутості. Коли ми будуємо собі комфортне житло і знаємо, що на це треба витратити якісь кошти (в даному разі не на придбання квартири, а на її ремонт), то це все-таки поліпшує якість життя.

Я думаю, що Росія також поступово доходить висновку, що в перспективі і їй місце з'явиться у НАТО, тому що вона має серйозні виходи на Європейський континент і Атлантичні вектори. Я абсолютно переконаний, що завтрашній чи післязавтрашній день – це день політичного вибору Росії щодо євроатлантичної інтеграції. Справа в тому, що об'єднуючі процеси домінують в нинішньому історичному відрізку, і вони не обійдуть нікого.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

На мій погляд, інформаційна кампанія має носити не агресивний характер, вона має бути не агітаційним чи пропагандистським проектом, а справді широкою роз'яснювальною кампанією щодо того, що є НАТО, які зміни в житті країн відбуваються. Треба відійти від стереотипного ставлення до НАТО і розповісти про нього як про політико-військовий союз, а не військовий блок. Безперечно, що інформації про НАТО бракує, наше суспільство насичене таким масивом розважального, скандального інформаційного продукту, що в ньому мало місця залишається для інформаційного матеріалу пізнавального характеру. Ми ввійшли в епоху інформаційних сенсацій, які не завжди відповідають інформаційним потребам людей. Люди прагнуть «хліба та видовищ». Матеріали пізнавального характеру – це хліб, а очевидно, життя у нас таке, що ми вже звикли до видовищ і забуваємо про «хліб насущний».

Світогляд людей треба розширювати. Не варто забувати, що вступ до НАТО передбачає референдум. Коли люди матимуть всю інформацію, то вони зроблять свій вибір – на користь НАТО, на користь країн з високим рівнем життя і безпеки. Держава має виконувати свої функції у всіх сферах суспільного життя, в тому числі інформуванні громадськості. І у цій ситуації, на мій погляд, ми не допомагаємо, тому що інформаційна кампанія має будуватися на державному підході, і кошти держава має на це витратити осмислено. На сьогодні, на жаль, на кампанію інформування громадськості держава кошти не знаходить. Безперечно, за парканом усіх проблем, можливо, місця для цього і не знаходиться, але потрібно все-таки зважати, що інформування громадськості в питаннях євроатлантичної інтеграції – це проект довгостроковий. І навіть не обов'язково на нього передбачати великі кошти, головне їх передбачати регулярно і на певний період, тоді інформація працюватиме на всіх рівнях і буде ефективним інструментом роз'яснювальної місії щодо реалій і переваг, які дає Україні участь у Північноатлантичному альянсі.

Володимир Нагірний, експерт Центру миру конверсії та зовнішньої політики України

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Безперечно. Вступ до НАТО відповідає національним інтересам, оскільки НАТО є найбільш оптимальною, найбільш перевіреною часом моделлю підтримання безпеки на Європейському континенті. І приєднання до Альянсу – найбільш розумний, послідовний, відповідний національним інтересам крок України.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Перш за все, це 5 стаття Північноатлантичного договору, хоч в сучасних умовах можуть бути певні трактування: може вона застосовуватись чи не може в тих чи інших ситуаціях.

Інша справа, що це дасть змогу долучитися до системи безпеки на континенті, включитися в загальноєвропейський контекст (військовий, безпековий), на більш високому рівні розв'язувати власні питання, пов'язані з безпекою. Йдеться не тільки про військові загрози, а й загрози екологічного плану, «м'яку безпеку» в цілому. Ще один момент полягає в тому, що вступ до НАТО можна розглядати в загальному контексті європейської інтеграції – все-таки це дасть можливість прискорити вирішення не менш важливого завдання, яким є вступ до Європейського Союзу.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Можливі кілька сценаріїв, пов'язаних з невступом до НАТО. Перший – Україна перетворюється на буферну, сіру зону – певну територію, яка опинилась поза контекстом безпекової політики, поза межами загальноєвропейських процесів. Другий варіант – Україна отримує певний формальний статус позаблокової країни, який гарантується договорами між, умовно, НАТО чи Європейською стороною і Ташкентським блоком, тобто Росією (цей варіант можливий в тому разі, коли індекс розбіжностей між Росією і НАТО надто великий). Третій сценарій полягає у приєднанні до системи колективної безпеки, яку формує навколо себе Росія, це вже згаданий Ташкентський договір. І саме між цими трьома сценаріями доведеться вибирати, між цими трьома сценаріями може розвиватись ситуація. Можливий ще також четвертий варіант, який полягає в тому, що ми нескінченно декларуватимемо стратегічну мету вступу до НАТО, а реально перебуватимемо там, де й перебуваємо.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Контраргументи тут такі самі старі, як і аргументи. «Агресивний військовий блок» – це від незнання ситуації. Реально на сьогодні – це блок, який займається безпекою у ширшому контексті, ніж військова безпека, і про агресивність тут недоречно говорити. «Надто дорого обійдеться вступ» – якихось серйозних фінансових

обрахувань я не знаю, це перший момент. Друге: існує співвідношення ціни, вираженої в грошових одиницях, і політичної ціни чи стратегічної ціни, чи безпекових моментів. Тож в даному разі має бути визначено співвідношення – що нас цікавить. Якщо нас щось цікавить, то ми за це маємо платити, якщо ми шкодуємо грошей, то ми недостатньо цим зацікавлені. «Зіпсує стосунки» з Росією – справді, можуть бути проблеми в стосунках з Росією. Але все залежить від контексту переговорів. За певних умов інтереси Росії при вступі України до НАТО можуть бути враховані. Окрім того, Україна, маючи тісні стосунки з Росією: економічні, культурні, ментальні, політичні і так далі, будучи членом блоку, просто не дасть йому ухвалювати антиросійські рішення, оскільки існує правило консенсусного ухвалення рішень в НАТО.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Насамперед хочу сказати, чого не треба робити. Не треба відвертої агітації на рівні ритуальної згадки про те, що наша стратегічна мета – це вступ до НАТО, що НАТО – це гарно, а щось інше – погано і таке інше. Тобто неаргументованої агітації непотрібно, оскільки відсутність аргументів тільки підвищує температуру пристрастей з протилежного блоку. Що стосується роботи з громадською думкою стосовно НАТО, то, мені здається, потрібно просто інформувати про ту діяльність, ті проекти, що реалізуються, оскільки на сьогодні, ця інформація відсутня. Проблема полягає й у загальній політичній культурі, в загальних політичних настроях: сприйняття всього в чорно-білих тонах, небажання слухати протилежну думку тощо. Тому абсолютно така неконкретна рекомендація – потрібне підвищення політичної культури суспільства. Хто це має робити? Безперечно, це має бути державна програма інформування суспільства, до цього мають бути залучені громадські організації, які співпрацюють з тими самими натівськими програмами чи підрозділами.

Віктор Небоженко, політолог

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Давайте розмежуємо дві частини: так, це відповідає національним інтересам України, але про найближчий час входження України до НАТО поки що говорити не доводиться. Бо одна річ, коли я хочу бути багатим, а інша — коли я хочу бути багатим завтра. Усе має відбуватися поступово.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Це єдиний ключик до Європи, більше нічим ані Європу, ані Захід ми не можемо приваблювати у найближчі 20–25 років. А вступивши до НАТО, ми дістанемо змогу прямувати до Євросоюзу.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Усе абсолютно правильно, але вступ до НАТО переважає решту аргументів. Усе абсолютно справедливо: і стосовно агресивного блоку, і стосовно відносин із Росією, і стосовно того, що армія грошей немає, втім, усе це дрібниці порівняно з тим, що ми зможемо просуватися в бік Європи.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Спершу слід переконати еліту у перевагах вступу до НАТО, а потім розгорнеться й кампанія. Еліта має звернутися до засобів масової інформації. Адже ми не маленька Естонія чи Латвія, в яких можна провести інформаційну кампанію і змінити погляди населення, ми — велика європейська країна, а відтак надто просто, як у країнах Балтії, у нас не пройде. Спочатку потрібно довести еліті, для неї знайти політичні аргументи, тож самою лише інформаційною кампанією тут не обійтися. А еліту мають переконувати і дипломати, і НАТО, і Європейський Союз, і міжнародні організації. Для цього, ясна річ, вони мають бути зацікавлені в Україні.

Андрій Ординович, начальник відділу військових аспектів інтеграції в НАТО Управління європейської інтеграції Генерального Штабу Збройних сил України, полковник

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так! Якщо ми хочемо жити у вільній, суверенній і незалежній, демократичній та успішній країні, де панували б верховенство права над свавіллям бюрократів, свобода слова та віросповідання, право вільного без адміністративного тиску демократичного вибору керівництва країни, право на працю та її достойну винагороду, а не ту, яку платять сьогодні, право на гідне життя в сім'ї вільних європейських народів.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

По-перше, Україна дістане безпрецедентні гарантії захисту своєї територіальної цілісності, незалежності та суверенності у найефективніший спосіб. Гарантією цьому є стаття 5 Вашингтонського договору та врегульовані (на стадії підготовки до вступу до НАТО) всі спірні питання. Тому випадки, які періодично постають (острів Тузла, постійне втручання в політичне життя України, регулярний економічний шантаж) у найгарячіші періоди економічної діяльності держави (весна – осінь), нівельовуватимуться.

По-друге, формування та закріплення демократичних традицій та принципів демократичного управління (менеджменту) в державі, посилення ролі демократичних інституцій та громадянського суспільства. Впровадження демократичних принципів та традицій в життєдіяльність органів управління як національного, так і місцевого рівнів сприятиме покращенню функціонування державних установ, захисту прав та свобод простого громадянина, забезпеченню рівності прав та незалежності судової гілки влади. Набувши членства в Альянсі, Україна вже не може зійти зі шляху побудови громадянського суспільства і правової держави, оскільки на цьому ґрунтується загальна філософія НАТО.

По-третє, реалізація курсу України на євроатлантичну інтеграцію зможе ефективніше захистити економічну безпеку, створити сприятливі умови для розвитку національної економіки, надходження іноземних інвестицій та вступу України до інших європейських структур. Прикладом таких тенденцій можуть виступати країни першої та другої хвилі розширення НАТО кінця «холодної війни», зокрема:

- Словенія: якщо в 2002 році інвестиції становили 3,6 млрд євро, то в 2003 – 5,1 млрд євро;

- Румунія: у рік вступу до НАТО (2004) обсяг прямих іноземних інвестицій зріс на 141% порівняно з 2003 роком;

- Словаччина: кінець 1998 р. – 2 128 млн дол. США, кінець 1999 р. – 2 272 млн дол. США, кінець 2000 р. – 3 738 млн дол. США, 2001 р. – 4 836 млн дол. США.

- Польща: у 1997 р. в економіку Польщі було інвестовано 2,7 млрд дол., у 1999 р. (рік вступу Польщі до НАТО) – 8 млрд дол. США;

- Чехія: у 1997 р. прямі іноземні інвестиції в економіку країни становили 4 млрд, у 1998 р. – 9,8 млрд, у 1999 р. – 12,8 млрд дол. США;

- Угорщина: у 1997 р. прямі іноземні інвестиції в економіку становили 6,2 млрд, у 1998 р. – 10, 2 млрд, у 1999 р. – 14,5 млрд дол. США.

По-четверте, вступ України до НАТО позитивно віддзеркалиться на формуванні системи європейської безпеки, зміцненні стабільності та безпеки у Чорноморському регіоні, Південно-Східній Європі та на Кавказі. З приєднанням до Альянсу дедалі більшої кількості країн євроатлантичного регіону зона стабільності розширюватиметься, посиляться заходи спільної довіри та безпеки, активізуються двосторонні та багатосторонні стосунки в галузі економічного, політичного, безпекового та енергетичного співробітництва. Діяльність об'єднань на кшталт ГУАМ, ОБЧЕС, РМО ПСЄ та реалізація проекту нафтопроводу Одеса–Броди–Плоцьк–Гданськ тощо можуть виступати підтвердженням цього постулату.

По-п'яте, входження України до НАТО сприятиме формуванню нової якості української нації, виведенню двосторонніх відносин Україна–Росія на рівноправні партнерські умови та позбавленню українського суспільства синдрому «меншовартості». Також це стимулюватиме консолідацію християнського світу, зближення систем цінностей західнохристиянської та православної цивілізацій, що, безумовно, відіграватиме суттєву стабілізаційну роль на континенті.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Насамперед такі:

- закріплення статусу країни «буферної зони» зі всіма похідними наслідками;
- продовження багатовекторної політики та балансування між СНД, РФ та ЄС і НАТО як у політичному, так і економічному, безпековому й оборонному контекстах;
- сповільнення у процесі проведення реформ і приведенні українського суспільства до критеріїв членства та усвідомлення цінностей західноєвропейських демократій;
- подальша стагнація ОПА України;
- сповільнення темпів економічних перетворень та процесу вступу до ЄС та СОТ;
- зниження безпекових та оборонних показників держави у порівнянні з тими, які можна було б отримати від залучення до системи колективної оборони і безпеки.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

1) По-перше, це не військовий блок, а військово-політичний блок, де військові відіграють основну роль, гарантуючи колективну оборону та безпеку кожної країни, але не ключову. Провідна роль у НАТО належить цивільним політикам. Зокрема, керівництво Альянсом здійснює Генеральний секретар, цивільна особа, яка призначається терміном на три роки на ротаційній основі та є представником однієї із країн-учасниць (1997–2000 – Хав'єр Салана (іспанець), 2000–2003 – лорд Д.Робертсон (великобританець), 2004 р. – п.т.ч Яап де Хооп Схеффер (голландець). Свої повноваження він виконує через відповідні цивільні та військові органи.

Найвищим політичним органом Альянсу є Рада НАТО, яка наділена реальною політичною владою і повноваженнями щодо затвердження рішень, що їх ухвалює вище керівництво держави винятково в столицях країн-учасниць.

Найвищим військовим органом НАТО є Військовий комітет, який підзвітний Раді НАТО та здійснює загальне керівництво військовою діяльністю Альянсу.

По-друге, рішення щодо застосування збройних сил країн-учасниць ухвалюються в столицях, виходячи із національних інтересів та пріоритетів, і в подальшому затверджуються Радою НАТО. Отже, кажучи про те, що НАТО – агресивний блок, потрібно визнати той факт, що всі його країни – агресори.

За час існування НАТО було задіяно тільки один раз статтю 5 Вашингтонського договору (колективна оборона та безпека), а саме коли ухвалювалось рішення щодо проведення антитерористичної операції НАТО в Середземному морі «Активні зусилля». Діяльність НАТО в Югославії, Афганістані, Іраку була передбачена відповідними резолюціями ООН щодо сприяння в урегулюванні конфліктів у цих країнах.

2) Вступ до НАТО вимагає відповідної підготовки країни та суспільства у всіх сферах життєдіяльності, зокрема політичній, економічній, оборонній та безпековій, соціальній, оскільки стандарти, за якими живуть країни-члени НАТО і які використовуються ними, значно вищі від тих, за якими живе на сьогодні Україна. Тому, звичайно, підготовка країни та суспільства до досягнення критеріїв членства тягне за собою деякі витрати (організаційні, матеріальні, фінансові тощо). Це з одного боку. З іншого, 21 століття і без руху в НАТО вимагає кардинальних змін у житті нашої країни.

За умови членства в НАТО кожна країна бере на себе зобов'язання сплачувати членські внески, які залежать від її економічного розвитку, але не можуть перевищувати 0,5 % ВВП. На сьогодні видатки країн-членів НАТО на оборону у середньому в європейському регіоні не перевищують 2–2,5% ВВП (Франція – 2,7%, Німеччина – 1,5%, Іспанія – 1,3%, Польща – 2,0%, Туреччина – 6,0%). Тобто, загалом Україна повинна буде платити із державного бюджету не більш ніж 3% ВВП, що відповідає вимогам положень чинного закону України «Про оборону України» від 06.12.91. Водночас у НАТО існує позитивна практика, коли розвинуті країни допомагають своїм союзникам, у тому числі фінансово, аби досягти критеріїв членства, усунення негативних наслідків реформ тощо. Як приклад, у період 1999–2005 років Чеська Республіка отримала близько 130,4 млн доларів США з воєнного бюджету НАТО на вдосконалення об'єктів військової інфраструктури своєї країни із 190 млн запланованих. Приєднання України до системи колективної оборони сприятиме ефективнішому використанню всіх видів ресурсів та підвищенню обороноздатності країни, зокрема модернізації ОПК, який і без НАТО вимагає негайного хірургічного втручання, щоб вижити у конкурентоспроможному середовищі, яке існує у сьогоднішньому світі оборонних послуг.

3) Щоб заперечити цей факт, доречно було б навести статистику та характеристику рівня відносин у форматі Росія–НАТО, розповісти про прагматичний підхід Росії та вигоду, яку отримує не тільки Російська Федерація, але й увесь світ від такого рівня відносин. Успішно діє Рада НАТО–Росія як найвищий політичний орган для проведення консультацій (за спільною згодою) Альянсу з РФ, де за визначених умов при ухваленні рішень РФ володіє правом «вето», що прирівнюється до повноправного членства в НАТО.

На сьогодні всі країни-члени Альянсу зацікавлені насамперед у добросусідських партнерських відносинах з РФ, її поступовому наближенні до ЄС та НАТО. Водночас, підтримання таких самих відносин у форматі Україна–РФ є передумовою досягнення консенсусу між країнами-членами Альянсу щодо приєднання України до Плану дій щодо членства та вступу до цієї організації. Маючи тільки стабільні, добросусідські, партнерські відносини з РФ, Україна матиме реальний шанс отримати під-

тримку країн-членів Альянсу на вступ до НАТО. Це – суверенне право кожної нації, і воно чітко усвідомлюється учасниками цього процесу як зі сторони НАТО і РФ, так і України.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Передовсім спрямованою на конкретного споживача з ясною метою та цілями.

Фінансово забезпеченою з державного бюджету та професійно орієнтованою.

Максимально відкритою та прозорою з можливостями широкого залучення міжнародних, урядових та неурядових організацій до освітньо-просвітницької роботи.

З активним обговоренням на теле-, радіоканалах та в друкованих засобах масової інформації різних форм власності євроатлантичної проблематики;

Орієнтованою на отримання максимальних дивідендів (політичних, економічних, фінансових тощо) від приєднання до НАТО.

Ірина Павленко, незалежний експерт

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Я не вважаю, що вступ до НАТО цілком відповідає інтересам України, однак тут є багато моментів – цей вступ треба розглядати в купі з вірогідністю з часом вступити до Європейського Союзу. Якщо друге – це далеко і важко, то як альтернатива, як запасний (не найкращий) варіант може бути вступ до НАТО. Я не скажу, що я противник вступу до НАТО, але скажу так: ЄС – це «п'ятірка», а НАТО – «четвірка».

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Перш за все, це переваги, що стосуються відносин із сусідами в питанні кордонів – з Росією, Румунією. Великих переваг для економіки це не дасть, тому що Альянс нині сам перебуває у цікавому становищі, оскільки між ЄС і НАТО, а перш за все між Німеччиною, Францією та США не те, щоб конфлікт, а розгорнулася прогресуюча конкуренція, яка особливо загострилася після початку війни в Іраку. І вже не можна напевне сказати, що НАТО – це перша сходинка до ЄС. І тут таке питання: що для нас важливіше – проамериканська політика чи проєвропейська, як на мене, це – проєвропейська.

Олександр Палій, політолог, координатор Громадської Ради з питань свободи слова та інформації

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, вважаю.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Перша перевага — це здобуття надійних гарантій безпеки, достатньо надійних при розумних витратах на оборону. Україна зможе дістати гарантію безпеки, витрачаючи на оборону значно менше (я маю на увазі у відсотках ВВП), ніж такі позаблокові держави, як Росія та інші. В Україні не буде потреби різко збільшувати витрати, щоб досягнути хоча б мінімально прийнятного рівня безпеки. Участь України в спільному оборонному просторі з іншими країнами дасть змогу диверсифікувати обов'язки, які випливають з необхідності досягнення належного рівня безпеки. Таким чином, Україна виконуватиме в спільній безпеці країн Північноатлантичного простору якісь обмежені функції, але отримуватиме високі гарантії, такі, які надаються усім іншим членам НАТО. Тобто напад на Україну розглядатиметься як напад на усіх членів НАТО. Отож, перша перевага — це безпека.

Що стосується другої переваги. Вступивши до НАТО, Україна повною мірою стає членом Західної спільноти — це одна з базових її організацій. Україна змінить свій імідж, країна стане передбачуваною для Заходу в інвестиційній, та, ширше, в економічній сферах. Адже деякі іміджеві речі, скажімо, такі як приналежність в уяві інвесторів до таких категорій, конфліктних регіонів, як Балкани, «пострадянський простір» тощо, можуть істотно шкодити економіці та інвестиційному клімату. Приналежність до НАТО кардинальним чином змінює і переглядає цю класифікацію в очах західних інвесторів, західної громадської думки. Крім того, як підтверджено практикою вступу до НАТО країн перших «хвиль» розширення 1997 та 2002 років, у цих країнах після вступу до НАТО і досягнення необхідного рівня безпеки досить різко зростають інвестиції. Отже, існує природна пряма залежність між високим рівнем безпеки та рівнем економічного розвитку.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Наслідком невступу України до НАТО стане серйозна шкода для національної безпеки України, політичного процесу та економіки. Можна прогнозувати появу систематичних зовнішніх і внутрішніх спроб дестабілізувати Україну, підірвати дієздатність та цілісність держави. Вочевидь, значно більшу загрозу становили б спроби посилення тиску на українську державну ідентичність з метою розмивання лояльності її громадян до держави.

Україна в такому разі знову стала б «сірою зоною», з недостатнім рівнем гарантування власної безпеки. Гарантувати на належному рівні власну безпеку самостійно Україна не могла б, а в кращому разі для цього знадобилися б економічні, організаційні та політичні надзусилля. Україна стала б державою з непевними перспективами збереження територіальної цілісності і суверенітету, заручницею зовнішньополітичної кон'юнктури, розмінною монетою в діалозі зовнішніх сил.

Крім того, у разі невступу до НАТО Україна була б витіснена на периферію актуальних політичних та економічних процесів.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Що стосується вартості вступу до НАТО – вона не велика: це внески за членство, вони становитимуть десь 40–50 млн дол. на рік. Надто глибокої модернізації збройних сил НАТО не вимагає від України. В Україні і після вступу до НАТО й надалі використовуватимуться зразки радянських озброєнь. Ми знаємо, що нині радянські зразки озброєння використовуються в Польщі, Чехії і навіть Німеччині, і це не велика проблема. Від претендентів до вступу до НАТО не вимагається кардинального переозброєння. Навпаки, вступ до НАТО радикально зменшить необхідні оборонні витрати України. Нині, щоб домогтися належного рівня безпеки, щоб бути готовим до різного виду загроз, Україні треба радикально збільшувати оборонні витрати. Якщо Україна вступає до НАТО, то ціла низка загроз відпадає сама собою й витратити коштів доведеться набагато менше, щоб домогтися співмірного рівня безпеки. Фактично, вступ до НАТО – це оптимізація оборонних витрат, адже по суті, при такому самому рівні витрат досягається набагато більший результат.

Щодо того, що НАТО – агресивний військовий блок, то хочу зауважити, що НАТО – це така організація, в якій ніхто не зобов'язує діяти за кордонами цього блоку. Як ми бачили, в Іраку не діяли ні Німеччина, ні Франція. Це була одностороння акція США, до якої долучились, насамперед, не натівські країни, зокрема й Україна. НАТО зобов'язує прямо діяти лише у разі, коли здійснено безпосередній напад на когось із членів організації. Тобто, якщо буде здійснено напад на Данію, то Україна, будучи членом НАТО, змушена буде вступитися за Данію. І так само, якщо на Україну буде здійснено якусь агресію, Данія буде змушена заступитися за неї. На сьогодні напад на Данію та інші країни Заходу малоімовірний. Таким чином, Україна нічим не ризикує, вступаючи до НАТО, а навпаки – отримує надійні гарантії безпеки в потенційно досить конфліктному регіоні Східної Європи. Поблизу вже існує ціла низка конфліктних зон, починаючи від Придністров'я і закінчуючи Північним Кавказом. Дуже важливим ілюстративним матеріалом до того, що НАТО є демократичною, а не агресивною структурою, є те, що в практиці ухвалення рішень Альянсу щодо ключових питань все-таки необхідне досягнення консенсусу. Себто, якщо Україна не захоче брати участі в якихось акціях поза межами зони відповідальності країн-членів НАТО, то вона може від цього відмовитись так само, як відмовляються Франція та Німеччина. Отже, НАТО – це суто оборонний альянс. Водночас, останнім часом НАТО почав задумуватись над безпекою поза межами своїх кордонів. Але участь у таких акціях – справа добровільної солідарності і не обов'язкова для тих членів НАТО, які не бажають брати участі в будь-яких воєнних діях – чи то в Іраку, чи то в Афганістані.

Вступ України до НАТО все-таки дещо погіршить відносини з Росією – це справді так. Але це матиме суто короткостроковий вплив. Росія, яка свого часу досить жорстко виступала проти вступу до НАТО Чехії чи Угорщини, Болгарії, сьогодні має з ними чудові відносини. Тобто ми можемо говорити про те, що це лише короткострокова проблема, і незадоволення Росії є швидкоплинною нервовою реакцією. Треба розуміти, що реакція Росії на вступ України до НАТО зумовлена не тим, що це нібито не-

стиме якісь загрози для Росії. Насправді це реакція Росії на те, що Україна остаточно виходить з-під її контролю в результаті приєднання до НАТО. Це досить хвороблива реакція, але, швидше за все, недовготривала, і гору обов'язково візьмуть раціональні моменти позитивного двостороннього співробітництва між Україною і Росією.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Інформаційна кампанія повинна закликати насамперед до інтересів українських громадян. Українські люди мають усвідомити власний інтерес, виходити саме з того, що корисно Україні і її громадянам – з точки зору інвестиційного клімату, безпеки, для того, щоб на території України ніколи не було війни тощо. Агітувати за це мають професіонали, а не дилетанти. Досі в нас такого професійного підходу не спостерігається в усіх сферах діяльності держави, а в цій – особливо. Це мають бути люди, з достатнім рівнем підготовки, володінням інформацією, з тим, щоб належним чином донести цю інформацію до громадян про їхні власні інтереси та інтереси їхньої країни. І ще важливий момент – ця інформаційна кампанія має проводитися не тільки з використанням державних ресурсів, а й ресурсів бізнесу, представників різних медіа-імперій тощо. Вони також мають виявити свою громадянську свідомість, а держава у свою чергу повинна знайти методи переконати їх, що вони мають зробити свій внесок у цю справу реалізації національних інтересів України у сфері безпеки.

Борис Парахонський, Національний інститут проблем міжнародної безпеки, голова Департаменту політичних процесів

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Вважаю, так. Безумовно, найближчим часом.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

- Надійні гарантії безпеки держави, забезпечення зовнішньополітичної стабільності, динамічного розвитку та інших життєво важливих інтересів України;

- включення до євроатлантичної цивілізаційної системи, ствердження в Україні європейської системи цінностей, створення кращих зовнішньополітичних умов для вступу до ЄС;

- прилучення України до західних технологій та менеджменту, більш привабливий інвестиційний клімат, зміцнення позицій на фінансових ринках;

- стимулювання внутрішніх демократичних перетворень і необхідних соціально-економічних реформ, сприяння реформуванню збройних сил;

- нові можливості для активізації зусиль України у регіонах, у яких присутні наші інтереси – Чорноморсько-Каспійський регіон, відносини з Росією, країнами Близького Сходу, спираючись на безпеково стабільний тил.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Україна залишатиметься у зоні невизначеності між Сходом і Заходом, у вакуумі безпеки, а отже, більш вразливою до зовнішнього тиску, втрачатиме у реалізації власних національних інтересів, зокрема життєво важливих (провокації на взірць Тузли, акції у Криму тощо). Євроінтеграційні перспективи України будуть відкладені на десятки років. Україна поступово втягуватиметься у ті або інші євразійські проекти на взірць ЄЕП, яким не зможе довго опиратися під тиском Росії. Внутрішньополітичні процеси демократизації та формування умов для вільного розвитку гальмуватимуться, авторитарні тенденції підсилюватимуться. Великі інвестиції дуже неохоче ідуть у зону нестабільності, отже у країну піде авантюрний, ризиковий капітал з короткостроковими намірами отримання швидкої вигоди. В цілому розвиток держави, її зовнішня і внутрішня політика перебуватимуть у фарватері відповідних процесів у Росії, що створить небезпеку повної втрати державного суверенітету і незалежності України, до чого власне і прагнуть комуністи та інші ліві й проросійські сили.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

1) Аргумент, буцімто НАТО військовий агресивний блок, спрямований проти СРСР та соцтабору – реліктовий міф з часів «холодної війни». Насправді НАТО є оборонний блок демократичних європейських країн і до недавнього часу ніколи війська

НАТО не були задіяні проти інших держав. Такий стереотип формувався радянською пропагандою в інтересах утримання влади, відвертання населення від країн Заходу, де створювалися більш високі стандарти життя, для подальшого розвитку радянського ВПК і виправдання власних агресивних дій (Угорщина-1956, Чехословаччина-1968, Афганістан тощо). З поваленням комуністичного радянського режиму ставлення до НАТО почало змінюватися. Але вкорінені у свідомість населення старі стереотипи та уявлення, звичайно, ще зберігаються. Це радше стосується старшого покоління, але такі хибні уявлення також певним чином підтримуються на Сході і Півдні країни завдяки діяльності реакційних політичних сил.

2) Про ціну вступу до НАТО. Не коштуватиме це надто дорого, тому що цей вступ взагалі вкладається в межі необхідного для держави військового бюджету. Реформування збройних сил нам так чи інакше потрібно робити, і це незалежно від вступу до НАТО. Альянс може нам допомогти у цьому, задіяти різні програми фінансування. А це полегшить процеси створення сучасного українського війська. Адже не стоїть вимога переходу на натівські взірці озброєнь, їх закупівлю, вимагається тільки включення у єдину командно-інформаційну інфраструктуру НАТО.

3) Щодо стосунків з Росією, такий аргумент деякою мірою має підстави. Політична еліта, яка нині стоїть при владі в Росії, безумовно, проти вступу України до НАТО, так само як і була проти вступу країн Прибалтики до Альянсу. У разі нашого вступу до НАТО російське керівництво обіцяє переглянути усі наші стосунки, хоча вони і так поступово переглядаються внаслідок Помаранчевої революції. Але зважати на це і нехтувати іншими перевагами, щоб догодити Росії, не пристало нормальній суверенній державі. Потім Росія насправді великих ризиків для себе немає... Дивлячись ще, яку Росію ми маємо на увазі: якщо це Росія, яка претендує на сфери впливу в інших регіонах, робить країни СНД, а зокрема Україну, теренами своїх політичних уподобань, експансії, як це було на минулих виборах, то ця Росія завжди буде невдоволена, хай би що ми робили, бо незадоволення викликає сам факт існування незалежної суверенної країни. Якщо ж дивитись на демократичну Росію, яка рано чи пізно відбудеться, то для такої Росії, її національних інтересів, безумовно, важливо, щоб на західних кордонах була стабільна, демократична система держав, яка не несе загрози самій Росії. Не відчуваючи загрози із Заходу, демократична Росія не відволікатиме великі сили та ресурси на переозброєння, а просто нормально житиме зі своїми сусідами.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Має бути об'єктивною, інформаційно насиченою, тобто подавати ті реалії, які зараз складаються в сучасному світі. Взагалі про НАТО говориться дуже мало, мало демонструється аналітичних програм та оглядів на телебаченні, радіо, в пресі. Щоб побудувати стратегічну інформаційну кампанію, безумовно, потрібні великі ресурси, але насамперед має бути політична воля, сформований більш чіткий консенсус серед політичних сил. Поки що у нас різні партії, різні політичні сили займаються переважно внутрішніми питаннями, боротьбою за владу і на зовнішній світ вони не дивляться, а якщо і дивляться, то лише з тим, щоб отримати якусь підтримку або з Росії, або з Заходу, від США. Стратегічне ж мислення у наших політиків майже відсутнє або існує на рівні загальних декларацій та заяв, а якщо його немає навіть на верхівці влади (немає ретельно розроблених конкретних програм щодо вступу до НАТО, до ЄЕС), то про яку інформаційну кампанію може йти мова? Те, що роблять в цьому напрямі натівські структури в Україні – лише краплина в морі. Безумовно, треба ламати стереотипи, тому що молодь сьогодні інакше дивиться на НАТО, ніж старше покоління. І, мені здається, що тут досить-таки небагато треба, навіть не пропаганди, а

просто просвітницької роботи – розказати, що таке НАТО зараз, а не те, яким воно було п'ятдесят років. Потрібно просто спростувати застарілі міфи. На основі правдивої та вичерпної інформації люди мають поміркувати, що тут поганого і що доброго від вступу держави до Альянсу, а тоді вже прийматимуть рішення – це нормальний демократичний процес.

Наталія Пархоменко, експерт Центру миру, конверсії та зовнішньої політики України

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

По-перше, це вступ до системи колективної безпеки, яка виправдала себе впродовж багатьох років і може реально допомогти Україні у боротьбі з викликами ХХІ століття (міжнародний тероризм, природні та техногенні катастрофи).

По-друге, вступ до НАТО остаточно зніме питання збереження державного суверенітету та територіальної недоторканості України.

По-третє, вступ до НАТО є своєрідним пропуском до клубу цивілізованих країн, запорукою поступу на шляху до ЄС та, одночасно, важливим іспитом на здатність цей шлях здолати.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Щодо першої тези – то вона є породженням радянської пропаганди, коли цілим поколінням на рівні підсвідомості закладалося – «натівські агресори», «натівська воєнщина» тощо. Проте сьогодні ті, хто на словах поділяє цю думку, як правило, не спроможні пояснити, в чому ж полягає агресивність НАТО, яку загрозу він несе пересічним українцям.

Я не дуже добре розбираюсь у фінансових питаннях вступу до НАТО, однак добре знаю, що українська армія вже давно не тільки не відповідає жодним стандартам сучасної армії, але й вимагає серйозного реформування. Зі вступом до НАТО чи без – це вимагає гігантських коштів. Реформувати потрібно не лише саму систему підготовки, організації війська, замінити доведеться практично весь рухомий склад техніки, перебудувувати об'єкти, які вже вичерпали свій ресурс. Серйозного реформування потребує система підготовки офіцерів, навчання новобранців тощо. Врахуємо, що «український велосипед» не варто (та й неможливо) винайти, а тоді чому б не зробити зміни за взірцем армій найрозвинутіших країн світу та ще й за їхнього сприяння?

Безсумнівно, вступ України до НАТО не входить до планів Росії і не цікавий їй на предмет його реалізації. Але, як показує досвід країн, що перебували колись в одному таборі з Росією – країн Прибалтики – «не такий страшний чорт, як його малюють». Насправді давно помічено, що Росія поважає лише сильних суперників. Аргументи проти вступу на кшталт «може зіпсувати стосунки з Росією» є ознакою слабкості, а будь-який вияв слабкості у відносинах з Росією занадто дорого коштує Україні.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Я думаю, що інформаційна політика має бути побудована в формі піраміди. Перш ніж запроваджувати цю політику, варто добре проаналізувати, яку армію ми хочемо побудувати. Так, понад третина українців не підтримують вступу до НАТО. Проте який відсоток українського населення не підтримує взагалі існування армії, що формується на основі загального військового обов'язку? Як на мене, цей відсоток значно більший. З урахуванням цих двох чинників і слід проводити інформаційну кампанію: пояснити, що ми йдемо до повного реформування війська: армія – це має бути престижно, ефектно, привабливо. Можна акцентувати увагу на тому, що натівська армія – це не одна лише армія США, яка зараз воює в Іраку, а це й підрозділи інших країн, які зовсім туди не поспішали. Досвід армій НАТО може не тільки покращити стан українського війська, але й зробити професію військового престижною. Щоб дівчата, як колись, знову мріяли вийти заміж за офіцера. Кампанія за вступ до НАТО має проходити в цьому річищі: наша головна мета не так членство, як реформа Збройних сил України. Адже те, що може існувати якась загроза, а НАТО допоможе нам її відвернути, не всім зрозуміло. Наприклад, чому ця загроза може прийти з боку Росії? А от чому потрібно реформувати армію – розуміють навіть ті, хто дуже слабко уявляє, що це таке.

Володимир Пашинський, ад'юнкт кафедри міжнародних відносин та євроатлантичної інтеграції України Національної академії оборони України, полковник юстиції

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

1. Гарантія національної безпеки.
2. Остаточне закріплення демократичного розвитку України.
3. Невідворотні інституційні зміни та формування громадянського суспільства і правової держави.
4. Позитивний вплив на розвиток економіки, в т. ч. військово-промислового комплексу.
5. Забезпечення європейських стандартів у всіх сферах життя.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

1. Проблеми з проведення демократичних перетворень.
2. Відсутність гарантій національної безпеки.
3. Постійний вплив Росії.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

1. Доведення інформації про історичну трансформацію Альянсу.
2. Безпека не може коштувати дешево.
3. Вступ до НАТО – єдиний шлях встановлення рівноправних стосунків з Росією.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Потрібна системна і цілеспрямована інформаційна політика держави з питань європейської та євроатлантичної інтеграції із залученням як державних, так і громадських інституцій. Необхідно чесно подавати позитивні і негативні наслідки вступу України. Слід апелювати насамперед до приватних інтересів громадян України. Які конкретні переваги дістане кожен українець: гарантування його прав, високі соціальні стандарти, вільне пересування Європою та ін.

Григорій Перепелиця, Національний інститут стратегічних досліджень, заступник директора — завідувач відділу воєнної політики*

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Безумовно, вступ до НАТО відповідає стратегічним життєво-важливим інтересам України, тому що НАТО це найбільша гарантія нашого суверенітету, незалежності і територіальної цілісності. Жодна з міжнародних організацій не може дати таких гарантій, як дає Північноатлантичний альянс. І нам це дуже важливо, надто з тією невизначеністю стану безпеки, яка сьогодні панує в нашому регіоні.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

По-перше, це найбільш надійна гарантія нашого суверенітету і територіальної цілісності, а також незалежності країни. По-друге, це шлях долучитися до європейської спільноти, європейської цивілізації. Чому? Тому що НАТО сьогодні – це вже не так військова організація, як політична, НАТО – спільнота демократичних країн, які базуються на демократичних цінностях. І не випадковим є те, що політичну Європу уособлюють собою дві організації – Європейський Союз і Північноатлантичний альянс. Іншого шляху долучитися до політичної Європи у нас немає, окрім вступу до НАТО і Євросоюзу. Але якщо вступ до Євросоюзу – це далека перспектива, то вступ до НАТО – ближча. Отже, ми можемо найкоротшим шляхом долучитися до європейської спільноти тільки через вступ до НАТО. Далі, вступ до НАТО забезпечує нам внутрішню політичну стабільність, тому що Північноатлантичний альянс – це співдружність демократичних країн, і НАТО – це організація, яка покликана стояти на сторожі демократичних цінностей, демократичних політичних режимів. Тому вступ до НАТО важливий для нас, перш за все, з геополітичної точки зору: він створює дуже сприятливі зовнішньополітичні умови для зміцнення демократії в нашій країні, посилення демократичних цінностей, демократичного політичного режиму. І це надзвичайно важливо, тому що поза межами НАТО Україна залишається вкрай нестабільною країною, адже ми сьогодні бачимо цю внутрішньополітичну кризу. І доки Україна залишатиметься поза межами НАТО, доти Росія постійно втручатиметься у її внутрішні справи, тому що в Росії сьогодні вже досить чітко сформований авторитарний режим. Звичайно, демократичний режим України є певним викликом і путінському режиму, і авторитарним режимам на всьому пострадянському просторі.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Ну, поки що вступ до НАТО нікому не зіпсував жодних стосунків, а навпаки – між країнами, які долучились до НАТО, стосунки стали ще дружнішими, тому що вони стали союзниками і сповідують спільні цінності. Що ж до Росії, то наші стосунки з нею НАТО ніяк не зможе зіпсувати, і взагалі ніхто їх не зможе зіпсувати, окрім самої Росії. НАТО не вважає Росію своїм військовим противником, і це закріплено юридич-

но в засадничому акті Росії і НАТО «Про основи взаємовідносин». Навпаки, НАТО розвиває глибоке співробітництво з Росією задля зміцнення загальноєвропейської безпеки.

А те, що вступ до НАТО обійдеться нам дорого, – від лукавого, тому що НАТО, навпаки, здешевлює наші витрати на забезпечення обороноздатності країни. Інакше, доводиться самотужки будувати такий військовий обороноздатний потенціал, який дав би змогу боронитися й відбивати виклики противників. Вступивши до НАТО, ми можемо не мати такого могутнього військового потенціалу, тому що нас захищатиме Альянс, а принцип колективної обороноздатності завжди дешевший, аніж принцип індивідуальної оборони. НАТО не вимагає мілітаризації від будь-якого члена, єдина норма – витрати до 3% ВВП, але й це – не обов'язково. Скажімо, в наших законах прописано, що ми повинні витратити на оборону не менш як 3% ВВП, так що ці позиції у нас абсолютно збігаються.

Тепер щодо того, що НАТО провокує конфлікти. На сьогодні НАТО гасить конфлікти, а не провокує. Це все байки з часів «холодної війни». Подивіться на Балкани. Хто розв'язав цей конфлікт на Балканах? НАТО? Ні Євросоюз, ні Організація Об'єднаних Націй не змогли справитись з балканським конфліктом. НАТО загасило його. Багато хто нарікає на НАТО як на агресора проти Югославії, але це була військова операція – операція примусу Мілошевича. НАТО справді воювало на Балканах не проти балканських народів, а проти авторитаризму Мілошевича, який власне і спровокував цю велику балканську війну. Так що НАТО відіграло тоді дуже конструктивну роль – роль миротворця в конфліктах, а не агресора.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Громадська думка ґрунтується на старих радянських стереотипах. Люди просто не поінформовані, вони живуть минулим сторіччям, у них сидять ще старі радянські ідеологічні міфи. Які основні напрями і тези мають панувати в інформаційній політиці – це тези, спрямовані на розвінчання цих старих міфів: що НАТО – агресивний блок; що це дуже дорого коштує; що нас туди не приймуть, бо це клуб багатих країн, а ми бідна країна. Вибачте, але Румунія і Болгарія аж ніяк не багатші за нас, проте вони мали бажання, і їх туди прийняли. Потрібно говорити про переваги НАТО, бо вони справді очевидні. Долучення до Альянсу дає нам великі переваги. Врешті-решт, воно робить нас цивілізованою нацією в Європі, тому що стандарти НАТО побудовано на цінностях демократії: повазі до нації, до прав людини. Якщо ми хочемо бути країною, яка належить до передової цивілізації, то ми маємо прагнути вступити до НАТО, а якщо ми хочемо бути в Азії (я жодним чином не хочу образити Азію, але якщо ми хочемо жити в такому маргінальному стані, як ми жили тридцять-сорок років), то, будь ласка, – це вибір кожного. Але ж треба розуміти – де прогрес, а де – регрес. Сьогодні цей прогрес – в Європі, а регрес ми спостерігаємо на Євро-Азійському просторі. Тому слід визначатися.

Олександр Писаренко, Міністерство оборони України

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Однозначно відповідає національним інтересам, але я не погоджуюсь з другою частиною запитання, в тому, що це треба зробити якомога швидше.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Головною перевагою є гарантія безпеки. Друге – це те, що покращиться імідж країни як країни зі стабільною політичною, економічною ситуацією, як демократичної держави, яка хоче посилювати безпеку як в європейському регіоні, так і за його межами.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Дуже різноманітні наслідки. Це може бути навіть і втрата державності через загрози.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Перш за все я хотів би, щоб були названі конкретно прізвища тих, хто каже про агресивну налаштованість. Адже всі ці настрої залежать від конкретних обставин: від участі в політичній партії або в певному русі. Тож якщо ви мені назвете певних людей, то я зможу коментувати. А щодо феномену громадської думки, то я пораджу подивитись видання Центру Разумкова «Національна безпека» №9, там дуже гарні графіки і дані за регіонами – ці дослідження в першу чергу можуть бути результатом роботи заангажованих людей. Дуже шкода, що переважна більшість соціологічних опитувань є саме замовними.

Якщо говорити про ціну вступу до НАТО, то я не погоджуюсь з тим, що це дорого. Як досить молода людина, я мушу сказати, що за майбутнє можна все віддати. Якщо ми хочемо, щоб наші з вами діти жили в демократичному суспільстві, де дотримуються букви закону, де 2/3 населення – це середній клас, то я думаю, що люди, які поважають себе та наступну генерацію, віддадуть все заради майбутнього.

Щодо стосунків з Росією, то у нас дуже гарна школа дипломатії і це їхнє завдання – зробити так, щоб два вектори зовнішньої політики рухались паралельно, щоб бути партнером як для Росії, так і для країн НАТО, Азії та Африки. І врешті-решт, процеси глобалізації тривають. Інше питання, як зробити це поступово, крок за кроком.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Найголовнішим тут має бути стратегія інформування населення і найважливіше тут навіть не гроші. Якщо ви знаєте, то у нас в Україні діє два центри, які професійно займаються питаннями НАТО. Дуже великі кошти впродовж року виділяються на

проведення конференцій, поширення інформації, створюються певні підцентри щодо інформування населення: що таке НАТО, чим воно займається. Заходи проводяться, однак все ще багато людей як не знали, так і не знають, що таке НАТО і навіщо воно нам. До таких верств населення потрібно донести інформацію, пояснити, чому ми намагаємось вступити до цієї організації. І зробити це ефективно. А моя позиція така, що неефективно зараз працюють усі сторони, на які покладено обов'язки інформування: і державні, і недержавні організації – всі вони мають бути зацікавлені в співпраці, а не використовувати гроші на фінансування подорожей. Слід влаштувати публічні дискусії із залученням населення, створювати інформаційні програми, щоб їх справді цікаво було подивитись людям. Треба знайти шлях, як зацікавити людину, зробити так, щоб людина на півгодини сіла і подивилась чи послухала, що таке НАТО, чим займається.

Олексій Позняков, доцент кафедри інформаційно-пропагандистського забезпечення та військової журналістики Національної академії оборони України, кандидат філологічних наук

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Членство в НАТО – це значний крок, який дасть змогу перевести наше суспільство у новий стан – суто демократичний, із відлагодженою ринковою економікою. Переваги, які може отримати Україна, вступивши до НАТО, умовно можна розподілити на дві групи.

- Переваги, що супроводжують етап, який передує процесу вступу до НАТО:

1. Позитивним буде сам факт обрання певної моделі забезпечення безпеки (Ташкентський пакт, нейтральний статус і НАТО), оскільки грати одночасно на кількох полях небезпечно.

2. Вступ до НАТО передбачає перехід на високі стандарти НАТО в усіх сферах: політичній, економічній, військовій.

3. У країнах, де стандарти політики й рівень життя не повною мірою відповідали західним, навіть імітаційні реформи дали позитивні результати, сприяли формуванню нових стереотипів, що перетворюються на звички.

- Переваги, що пов'язані саме зі вступом до НАТО:

1. Україна, ввійшовши до НАТО, засвідчить свою належність до «вищої ліги» світової політики, позиціонує себе як країну, що самостійно обирає свій курс у розв'язанні важливих зовнішньополітичних рішень.

2. Буде закріплено міжнародну відповідальність, що її Україна вже несе як член антитерористичної коаліції, член миротворчих операцій НАТО тощо.

3. Україна не просто матиме змогу брати участь у миротворчих операціях, а й справлятиме вплив на політичні рішення, що їх ухвалюють країни-члени, впливатиме на формування міжнародної політики в регіоні.

4. Набуття Україною повного членства в НАТО дасть змогу Україні впливати на можливу майбутню трансформацію НАТО.

5. Членство в НАТО стане кроком на шляху європейської інтеграції:

- відкриє широкі можливості співпраці із країнами-членами НАТО;

- полегшить для України вступ до інших міжнародних організацій (СОТ, ЄС).

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Україна опиниться на узбіччі міжнародного європейського процесу. Вона може втратити перспективи у побудові демократичного суспільства, ринкової економіки, ефективної безпеки й оборони.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

- Перше упередження.

Проблему агресивності НАТО слід розглядати як штучну і залучати для її спростування об'єктивні аргументи. Раціональна контраргументація щодо спростування твердження стосовно агресивності НАТО ґрунтується на таких тезах:

Історія створення та завдання НАТО

1. Агресивність НАТО не підтверджується об'єктивними фактами (конкретні конфлікти, агресії, окупація певної країни, ініційовані НАТО), які пов'язані з діяльністю цієї організації.

2. Метою створення організації від початку було намагання запобігти агресії, бути оборонним, а не наступальним блоком. Сам факт створення НАТО й членства в ньому тривалий час унеможлиблював збройний конфлікт, наприклад між Грецією й Туреччиною.

3. НАТО – це не агресивний блок (і не блок узагалі) – це міжнародна військово-політична організація, визнана у всьому світі, яка дуже обережно формує свою політичну стратегію.

Сучасні трансформації НАТО

1. НАТО із військово-політичної організації наприкінці 1990-х років трансформувалася в політико-військовий союз, у політичну міжнародну організацію із військовим компонентом. Який не має наступального характеру й до того ж суттєво скорочений. Готовність цього союзу до дій не є загрозою для решти країн.

2. Реально сьогодні НАТО переймається безпекою в ширшому контексті, ніж військова безпека, тож про агресивність тут важко судити. НАТО – найефективніша військова структура у боротьбі з тероризмом.

3. Документи свідчать, що НАТО робить наголос не на жорсткій, а на м'якій безпеці, тобто це не військові заходи, а заходи, спрямовані проти поширення наркотиків і зброї, проти нелегальної торгівлі зброєю, нелегальної міграції тощо.

Принципи діяльності

1. До НАТО сьогодні входить 26 країн, усі рішення ухвалюються консенсусом на демократичних засадах Північноатлантичною радою, в якій головує Генеральний секретар, котрий не має жодних командних чи владних повноважень, а є лише спікером. Найважливіші стратегічні рішення дістають підтримку країн-членів. Отже, можливості проведення агресивної політики вкрай обмежені.

2. У разі ухвалення певних військових рішень члени НАТО мають змогу обстоювати свою точку зору. НАТО зобов'язує діяти лише у разі, коли здійснено безпосередній напад на одного із членів організації, інші рішення НАТО не є обов'язковими для членів, кожна країна-член НАТО особисто визначається щодо свого внеску в проведення будь-яких акцій із застосуванням збройних сил.

Окремий блок аргументів опоненти висувають стосовно участі НАТО в конфліктах останніх років, зокрема балканському, в Іраку, Афганістані.

1. Миротворчі місії НАТО у Косові, Афганістані, Іраку не були спровоковані самою організацією. Як правило, ця структура втручається в конфлікти, розв'язані за участі інших сторін, і це втручання відіграє стабілізаційну роль.

2. З етичного боку, передумови щодо втручання НАТО в 1999 році в ситуацію навколо Косова, можливо, не були добре аргументовані, але з правової точки зору, дії НАТО не можна вважати агресивними. У Югославії ані ООН, ані ОБСЄ не впорались із ситуацією, а запросили її врегулювати НАТО.

3. Єдина спільна військова операція, яку нині проводить НАТО, це стабілізація Афганістану. Немає жодних підстав говорити про агресивність цієї операції, вона подібна до багатьох миротворчих операцій, в яких бере участь Україна. Крім того, в Афганістані триває також операція Європейського Союзу, утім ніхто не заявляє, що Європейський Союз – це агресивний блок.

- Друге упередження

Питання ціни за вступ до НАТО слід розглядати як у загальному, так і в конкретному планах.

Загальні положення

1. Вступ до НАТО, звісно, коштуватиме якихось грошей, але витрата їх буде ефективною в сенсі гарантування української безпеки.

2. Вступ взагалі вкладається в межі військового бюджету, тому це не потребуватиме додаткових коштів. Реформування збройних сил нам так чи інакше потрібно робити, причому незалежно від вступу до НАТО, а реформування – це кошти. НАТО може нам допомогти в цьому, може задіяти різні програми фінансування й допомоги, щоб реформувати наші збройні сили.

3. НАТО не вимагає мілітаризації від жодного члена, єдина норма – це витрати близько 2% ВВП (за нашим законодавством – не менш як 3% ВВП).

Конкретні здобутки

1. НАТО зі своїх коштів надаватиме технічну допомогу, фінансуватиме суцільну перебудову збройних сил, саме коштом НАТО відбувається переозброєння, навчання, тобто технічна допомога з боку НАТО буде обов'язковою, Україні не доведеться вкладати свої кошти.

2. Вихід на загальнонаївські військові ринки, нові замовлення для ВПК (так, Україна лише за рахунок набоїв наївського стандарту зможе покривати значну частину свого бюджету).

3. НАТО надасть технічну й фінансову допомогу реалізації важливих практичних заходів (наприклад, утилізація відходів).

- Третє упередження

Опитування свідчать, що частина населення виступає проти членства в НАТО значною мірою через побоювання погіршення взаємин з Росією.

Аналіз контраргументів експертів дає підстави для виявлення низки підходів:

1. Вступ до НАТО нікому не може зіпсувати взаємин із Росією, бо він їй нічим не загрожує.

2. Вступ до НАТО нікому не зіпсував жодних взаємин; країни, які долучились до НАТО, стали ще більш дружними, бо вони тепер союзники і сповідують спільні цінності.

3. Росія, зі свого боку, дуже активно співпрацює з НАТО. Альянс зі свого боку не розглядає Росію як свого військового противника. НАТО розвиває глибоку співпрацю з Росією задля зміцнення загальноєвропейської безпеки. Отже, вступ України до НАТО не може зашкодити інтересам Росії.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Комплексною, системною, скоординованою.

Комплексною – із залученням всіх сегментів національних ЗМІ: преса, радіо, телебачення, мережі Інтернет.

Системною на загальнодержавному рівні. Було б доцільно створити спільний центр інформування громадськості, до складу якого входили б державні, громадські, партійні та релігійні інформаційні структури, які підтримують і не підтримують ідею НАТО-інтеграції. З метою налагодження діалогу.

Скоординованою з іноземними і національними суб'єктами проведення інформаційної кампанії.

Головне призначення інформаційної кампанії – це подолання стереотипів у людській свідомості щодо НАТО. Необхідно буде використовувати різні інформаційні стратегії стосовно різних груп (регіональних, територіальних, вікових), створювати «новий міф», формувати позитивний імідж НАТО, використовуючи досвід роботи із противниками приєднання в країнах – нових членах НАТО.

Олександр Потехін, голова ради Центру миру, конверсії та зовнішньої політики України

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, я вважаю, що вступ України до НАТО відповідає її національним інтересам, але здійснити його найближчим часом не вдасться, позаяк існують певні об'єктивні та суб'єктивні бар'єри. Слід розв'язати ціле коло питань – це й засади загальноекономічного та політичного розвитку України, й суто військові питання, що стосуються реформування армії. Адже вона має бути здатна стати контрибутором безпеки і цікавити НАТО як партнер. Існує ще й таке поняття, як безпекова культура. Вона в українській політиці поки що не відповідає високим натівським стандартам.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

По-перше, і це найочевидніше – вступивши до НАТО, нам легше говорити про вступ до ЄЕС. Це вже випробуваний шлях, яким пройшли багато країн. Вони спершу вступили до НАТО, а потім більш практичним ставало питання про їхній вступ до ЄЕС. По-друге, ті вимоги, які ставить НАТО до нас в процесі вступу, вони цілком відповідають нашим національним інтересам. По-третє, це приєднання до єдиної ефективної безпекової структури на весь час. У нас часто політики кажуть, мовляв є ОБСЄ, але на практиці, в умовах безпекових викликів і тих, що можуть виникнути у майбутньому, краще бути членом НАТО – це шлях до отримання високих стандартів безпеки нашої країни. По-четверте, я думаю, що вступ до НАТО – це шлях до ствердження України як такої держави, що самостійно обирає свій курс у вирішенні важливих зовнішньополітичних питань. Отже, щонайменше це такий перелік.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Щодо першого твердження, то це неправда – НАТО не є агресивним військовим блоком. Ті, хто висуває таку тезу, звичайно, згадують участь НАТО в поваленні режиму Мілошевича в Югославії. Але ж уряд Мілошевича здійснював геноцид, це був абсолютно не європейський режим, і в інтересах цивілізованої Європи було те, щоб цей режим пішов від влади. Інших прикладів агресивності НАТО навіть у найгостріших критиків немає. Такі твердження витікають із пострадянської інерції, коли люди все ще вважають, що НАТО – це противник Радянського Союзу і України як однієї з його правонаступниць. Крім того, деякі кола в Росії все ще сприймають НАТО як загрозу безпековим інтересам Росії. Але й це твердження не підтверджується практикою, адже ви знаєте, що навіть офіційна Москва тісно співпрацює з НАТО.

Стосовно витрат, то давайте поміркуємо, які у нас є альтернативи. Якщо прикинути з точки зору фахової, то будь-який інший засіб набуття потенціалу стримування або убезпечення буде дорожчим. Справді, участь в НАТО – не дешева річ, вона вимагає витрат, але будь-який інший варіант спроб створити такий серйозний безпековий потенціал буде дорожчим.

Щодо стосунків з Росією, то Росія і сама не проти того, щоб мати добрі стосунки з НАТО. Якщо Росія розцінює Україну як дружню країну, то членство України в НАТО відповідає національним інтересам Росії: це ж добре мати доброго приятеля. НАТО ухвалює рішення консенсусом, тобто, навіть якщо гіпотетично уявити, що щось загрожуватиме російським інтересам в НАТО, то Україна може позбавити організацію можливості діяти проти Росії. Для Росії членство України в НАТО не тільки корисне, але й підвищить рівень національної безпеки самої Росії.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

По-перше, у нас склалась дуже неправильна традиція щодо членства в НАТО. Це вже стало якимось експортним продуктом. Їдучи на Захід, в Брюссель, в Вашингтон наші керівники, кажуть там, що хочуть бути в НАТО. На жаль, для внутрішнього споживання, мабуть, через побоювання втратити рейтинги, наше офіційне державне керівництво, такого особливого бажання бути членом НАТО не виявляє. Тож насамперед потрібна зміна позицій держави. У нас президенту не загрожують близькі вибори. Що йому заважає стати адептом українського членства в НАТО? Невже знов-таки страх не догодити деяким силам в Москві?

Я думаю, що кампанія з переконання українців, що вступ до НАТО для нас корисний та безпечний, – це має бути завданням української держави. А також громадський сектор і ЗМІ мають тримати цю тему в полі уваги.

Олег Пошедін, начальник кафедри міжнародних відносин та євроатлантичної інтеграції України Національної академії оборони України, доцент, кандидат історичних наук, полковник

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Україна дістане найнадійніші гарантії національної безпеки та державного суверенітету.

Реформування Воєнної організації держави відповідно до стандартів НАТО сприятиме зміцненню обороноздатності держави, оптимізації витрат на оборону, становленню системи демократичного цивільного контролю за військовою сферою.

Українська економіка матиме набагато більше можливостей для динамічного зростання.

У результаті вступу до НАТО Україна зможе впливати на розвиток подій у Європі та світі, відстоювати власні національні інтереси як активний суб'єкт міжнародних відносин.

Процеси євроатлантичної інтеграції наблизатимуть Україну до високих стандартів країн Заходу в галузі освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення тощо.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Захід втратить інтерес до України, і вона поступово буде втягнута на геополітичну орбіту РФ. Задекларовану нині мету – будівництво демократичної, правової, соціальної держави – буде поховано.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

НАТО, навпаки, бере найактивнішу участь у врегулюванні конфліктів не тільки на Європейському континенті, а й у всьому світі. Завдяки діяльності Альянсу світ стає безпечнішим і стабільнішим. Саме втручання НАТО в югославські події зупинило криваву війну на Балканах. Ні ООН, ні ОБСЄ, ні Євросоюз не змогли нічого зробити для врегулювання ситуації. Активність НАТО в балканських подіях призвела до нормалізації становища в більшості країн колишньої Югославії, які зараз розглядаються як потенційні кандидати на членство в європейських та євроатлантичних структурах. Важко переоцінити роль Альянсу у нормалізації ситуації в Афганістані. Країна, яка воювала безперервно майже 30 років, нарешті дістала надію повернутися до мирного життя якраз завдяки зусиллям країн-членів НАТО.

Досвід країн, які нещодавно вступили до НАТО, показує що витрати на оборону в їх бюджетах суттєво не змінились (у відсотковому співвідношенні до ВВП). Водночас

майже всі ці країни суттєво скоротили кількість власних збройних сил, забезпечили нормальні стандарти соціального захисту військовослужбовців, поліпшили якість бойової підготовки, і найголовніше – здобули надійні гарантії власної безпеки.

Вступ України до НАТО, навпаки, сприятиме нормалізації відносин з Росією. РФ втратить значну частину важелів впливу на нашу країну і буде вимушена перевести взаємовідносини з Україною на рівноправну основу. Водночас, Росія, не ставлячи за мету вступ до НАТО, намагається активно співпрацювати з Альянсом. Причому, за багатьма напрямками відносини НАТО–Росія інтенсивніші, ніж НАТО–Україна. Звичайно, наша держава вимушена зважати на позицію РФ в цьому питанні, але не на шкоду власним національним інтересам.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО має базуватися на всебічному теоретико-методологічному обґрунтуванні, охоплювати найширший загал українського суспільства, бути зорієнтованою на конкретні категорії населення, давати порівняльний аналіз позитивних і негативних наслідків вступу до НАТО.

Олена Пристайко, експерт Центру миру, конверсії та зовнішньої політики України

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, я вважаю, що це відповідає національним інтересам України, і цей вступ треба здійснити якомога раніше.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Це походить від самої природи організації: за останні роки свого існування НАТО змінило свою природу і з політико-військової на політико-безпекову організацію. Тому вступ будь-якої країни до НАТО передбачає нині не лише реформування військових сил, а й споріднене до цього внутрішнє реформування країни, яке включає і політичну, і економічну, і судову системи – все, що пов'язано з забезпеченням стабільності і розвитку країни. Тобто, по-перше, Україна долучається до міжнародної безпекової організації, по-друге – вступ України до НАТО означатиме, що країна досягла певного рівня демократизації суспільства і певного рівня внутрішніх реформ, по-третє, як ми знаємо з досвіду країн минулої хвилі розширення Європейського Союзу, вступ до НАТО був неофіційною передумовою до їхнього вступу до Європейського Союзу, тому що процеси вступу до НАТО і до Євросоюзу подібні (вони обидва вимагають внутрішнього реформування) й, по-четверте, долучаючись до безпекової спільноти, країна вже не виступає самотньо на безпековій арені, а йде у блоці. Це гарантує її безпеку – 5 стаття Договору НАТО передбачає колективну оборону країн-членів НАТО.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Ми топтатимемося на місці. Нині світ глобалізований, і в об'єднаній Європі європейська держава не може стояти обабіч інтеграційних процесів. Нам потрібно деміфологізувати НАТО. Проводити таку інформаційну політику, щоб руйнувати міфи про Альянс, який спрямований на військову агресію. Процес приєднання до НАТО – перш за все реформування за високими стандартами, і якщо ми цього не зробимо, то ми житимемо вчорашнім днем.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Щодо того, що НАТО – агресивний військовий блок, це абсолютно не так, і я про це вже казала. Нині взагалі наголос робиться не на жорсткій безпеці, а на м'якій безпеці.

Щодо коштів. Тут всі погодяться з тим, що Україна потребує військових реформ, вона їх має проводити. І справа полягає в тому, за якими стандартами ми їх проводитимемо. Процес інтеграції в НАТО означатиме, що ми реформуємо свої збройні сили відповідно до світових стандартів. Це поетапний процес, і ніхто не вимагає, щоб

завтра Україна повністю відповідає натівським стандартам. До того ж НАТО надає допомогу, і це не лише і не стільки важлива для України фінансова допомога, скільки важливі консультації, надання ноу-хау для реформування військових сил. Таким чином, Україна долучається до низки тих країн, які вже пройшли цей шлях. І вона не має «винаходити новий велосипед», вона має лише йти «протореною доріжкою» з фінансовою, технічною, консультативною допомогою країн НАТО і самого НАТО. Вагома частина, звичайно, лягає на національний бюджет, але всі погоджуються, що Україна має все одно проводити ці реформи.

Вступ до НАТО зіпсує стосунки з Росією. Тут питання неоднозначне: з одного боку, Україна – суверенна держава, і якщо вона проголосила, що вступ до НАТО відповідає її національним інтересам, то має виконувати це, не зважаючи на позицію будь-яких невдоволених сторін. Стосовно Росії і НАТО, то тут ми можемо звернутись до досвіду країн, які вже вступили до НАТО: коли вступала Польща, то всі казали, що Росія буде дуже невдоволена; але Польща та інші країни вступили до НАТО і небо на землю не впало. Ми не можемо нехтувати російським чинником, але й не можна також оглядатись щоразу на Росію.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Перш за все, Україна не єдина держава, громадяни якої не підтримували вступу до НАТО. У Центрально-Східній Європі тривалий час теж була негативна позиція громадян щодо НАТО. Але там вдало провели інформаційну політику, яка не була формальною пропагандою, а роз'яснювала людям як переваги, так і можливі втрати від вступу до організації. Інформаційна політика має бути спрямована на надання компетентної і чесної інформації про цю структуру, розвінчування міфів про цю організацію. Не потрібно приховувати й проблеми, які пов'язані зі вступом країни до НАТО: це і фінансові витрати, і можливо, болючі реформи для ВПК. Цього не потрібно приховувати, а треба подавати інформацію та роз'яснювати. В цьому і полягатиме дотримання демократичних принципів: кожен громадянин на основі достовірної і всеохоплюючої інформації робить свій власний вибір.

Олександр Семіков, Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції України, заступник керівника апарату

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Якщо коротко, відповідь «так». Якщо спробувати пояснити чому «так», є багато факторів, які впливають на розв'язання цього питання. Перший, мабуть найочевидніший, – це географічне розташування України як європейської держави. Другий – політичний чи геополітичний – визначається нормативно-правовими актами, зокрема Законом України «Про основи національної безпеки». Саме там є відповідь на це запитання: перелічено і національні інтереси України, і потенційні загрози, які існують. Нині наша двоєдина стратегічна мета – приєднатись до європейської і євроатлантичної структур безпеки, однією з яких є Європейський Союз, а другою – Організація Північноатлантичного договору, тобто НАТО.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

По-перше, це приєднання до євроатлантичної структури колективної безпеки. Всі розуміють, що існує багато загроз або викликів, які по-різному трактуються в сьогоденні, зокрема, міжнародний тероризм, неконтрольоване розповсюдження зброї масового знищення, нелегальна міграція тощо. Будь-яка країна самотужки не в змозі протистояти цим викликам і тому країни об'єднуються, щоб спільно боротися з цими загрозами. Друге – це приєднання до загальноєвропейських цінностей і стандартів, які запроваджуються в країнах-членах НАТО. Мабуть не всі сьогодні розуміють, чи не хочуть розуміти, чи це пов'язано з певною відсутністю інформації щодо НАТО, що Альянс – не лише військовий блок, як його часто представляють, а політико-військова організація. І вимогою цієї організації є визнання демократичних принципів і норм існування сьогоденного світу. Тобто, інтегруючись до НАТО, Україна, таким чином, бере на себе відповідні зобов'язання щодо демократизації суспільства, свободи слова, думки і захисту прав громадян. А не тільки реформування оборонного сектору. Хоча це також є причиною, це третій чинник, для чого потрібне набуття членства в НАТО. Будь-яка країна зараз знов-таки має вирішувати, яким чином забезпечувати власну безпеку. Не секрет, що розвиток сучасних видів зброї вимагає запровадження великих коштів як для розробки та/або закупівлі озброєння військової техніки, так і для утримання чисельних збройних сил. Країна має вирішувати, в який спосіб захищати свою національну безпеку, свій суверенітет, недоторканність кордонів. Якщо ми долучаємося до НАТО, ми можемо скоротити, що й робиться, власні збройні сили, а заощаджені кошти спрямувати на підвищення їх ефективності.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

- Економічна і політична (внутрішня і зовнішня) нестабільність.
- Погіршення інвестиційного клімату.
- Гальмування реформи оборонного сектору.
- Перспектива залишитись довічно зі статусом «доброго сусіда за зачиненими дверима».

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Стосовно трьох упереджень за ступенем впливу я поміняв би їх місцями. Мабуть, загроза погіршення стосунків з Росією – це треба поставити на перше місце. Не тому, що це фактор найбільшчий, а тому, що він найбільшчий саме під час проведення різноманітних опитувань суспільної думки щодо подальшої діяльності України в євроатлантичному векторі. Україна неодноразово заявляла, і останнім часом, наскільки я пам'ятаю, це були слова президента, що наша держава не інтегруватиметься або взагалі не матиме стосунків з будь-якою світовою чи європейською організацією, яка загрожувала б Росії. Тобто, якщо двома словами, то ми не противники Росії, ми – добрі сусіди. В нас багато спільного як на рівні людських стосунків, так і в економічному плані. І це ні для кого не секрет, зокрема й для країн-членів НАТО. Тому, як це може вплинути на стосунки з Росією – це запитання треба поставити не в Україні, а в Росії, оскільки останнім часом саме з боку російських високих політичних діячів лунали заяви, що якщо Україна й Грузія вступлять до НАТО, то стосунки з цими державами з боку Росії будуть переглянуті. Тож, як на мене, це проблема не України, це проблема Росії. Ніяких намагань щодо погіршення взаємовідносин з Росією Україна не має. Росія й будь-яка інша держава, яка підтримує європейські стандарти, має сама вирішувати, в яких організаціях вона бере участь, а в яких – ні. Це власна, внутрішня справа будь-якої держави, в тому числі і України.

З приводу коштів – це питання, з одного боку, складне, бо всі кажуть, що це буде багато коштів, а з другого – ніхто не рахував, скільки їх треба. Взагалі якщо будь-яка держава, в тому числі й Україна, залучається до певної спільноти, вона розуміє, що чимось треба буде поступитись. Справді треба буде певні кошти витратити, тому що будь-яка організація європейського рівня має свої колегіальні органи керівництва, органи ухвалення рішень. В даному разі (стосовно НАТО) – це Північноатлантична Рада як головний політичний керівний орган. Всі рішення приймаються консенсусом, щоб слово і думки кожної держави можна було донести до Штаб-квартири, існують посольства кожної країни-члена НАТО. Безумовно, їх треба утримувати і вони мають утримуватися коштом бюджету країни, яка делегувала ці повноваження. Інша стаття видатків пов'язана з проведенням різноманітних акцій, які здійснюються під проводом Альянсу. Для кожної країни визначається якась частка, яку вона має відшкодувати або витратити на ці заходи. Але, якщо відсторонитися від питання НАТО, то будь-яка інша структура також потребуватиме коштів. Скажімо, кожна країна робить свій внесок в ООН. Не треба нічого лякатися, тут треба розрахувати, що ми отримуємо у відповідь. Яким чином, наприклад, можна оцінити грошима політичний авторитет країни у світі?

Стосовно третього упередження треба запитати – які саме конфлікти провокувало НАТО останні 10 років. Багато хто може нагадати про конфлікт у колишній Югославії, куди залучалися війська НАТО. Але хто спровокував цей конфлікт? Чому Рада Безпеки ООН не спромоглась розв'язати той конфлікт самотужки? Я вважаю, це питання треба ставити дуже обережно. 5-та стаття Вашингтонського договору містить в собі положення щодо нападу на будь-яку країну-члена НАТО. Згідно з нею кожна країна-член Альянсу особисто визначає свій внесок у забезпечення захисту країни,

що стала об'єктом агресії. Якщо згадати і відокремитися від таких штампів, як «агресивний» чи «неагресивний», то можна сказати, що на сьогодні серед всіх військових структур НАТО – найбільш ефективна організація, яка може протистояти проявам тероризму, що існують в сьогоднішньому світі. По закінченні «холодної війни» НАТО не проводило жодної операції з метою захопити якусь державу або розпочати широкомасштабну війну. Якщо розглянути «гарячі точки», які нині існують, то НАТО бере участь в операціях з підтримання миру в Косові (KFOR) і Афганістані (ISAF). В той же час в ході травневого засідання Ради ЄС за участю міністрів оборони, Франція, Німеччина та Іспанія домовились про формування бойової групи швидкого реагування. Раніше Німеччина також сформувала бойову групу разом із Польщею, Словаччиною, Естонією та Литвою. ЄС має наміри створити 12 таких бойових груп, кожна чисельністю 1500 військових, які будуть здатними розгорнутися в будь-якій точці земної кулі протягом 10 днів. Як передбачається, вони набудуть операційної спроможності до кінця 2007 року. Чому ж ніхто не заявляє, що Європейський Союз – це агресивний блок? До речі, 19 країн-членів ЄС одночасно є членами НАТО. Тобто мова йде про стереотипи, що залишились з минулого.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Інформаційні питання набувають дедалі більшого значення, особливо з кожним кроком наближення України до своєї стратегічної мети. Президент України неодноразово заявляв, що рішення щодо вступу або не вступу України до НАТО ухвалюватиметься на всеукраїнському референдумі, хоча це не є обов'язковим. Але така проблема існує. Численні опитування громадської думки дозволили оцінити підтримку або не підтримку пересічних громадян України ідеї щодо членства в НАТО. Цифри дещо різняться, але якщо усереднити, то можна сказати – 30% не підтримують, приблизно 30% підтримують, решта – або не мають достатньої інформації, або не цікавляться цим питанням. Розглянувши таку оцінку, можна визначити, що нам треба робити. Зокрема торік на замовлення нашого Центру було проведено глибоке дослідження, масштабне опитування громадської думки щодо членства в НАТО. Було поставлено близько 100 запитань. На запитання: «Чи підтримуєте Ви вступ України до НАТО?» ми отримали такі відповіді: «безумовно» – 25–26%, «з побоюванням» – 26–27%, «не підтримую» – близько 28%, «категорично не підтримую» – 7%. Як на мене, головну увагу слід приділити тим 26–27%, які підтримують членство в НАТО, але з побоюванням. Основну інформаційну кампанію щодо підтримки треба спрямувати на цю цільову групу, з тим щоб усунути ці побоювання. Якщо ми заручимося підтримкою цих 27% та залучимо ті 25–26%, які вже підтримують, то ми матимемо так звану «конституційну більшість» для референдуму. Коротко кажучи, ми повинні використати інформаційну кампанію саме на розвінчання тих міфів, які склались навколо НАТО.

Тетяна Силіна, газета «Дзеркало тижня», журналіст

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

По-перше, це питання безпеки, по-друге – підтримка демократичного розвитку України, по-третє – більш імовірний прихід західних інвестицій, по-четверте – розвиток ВПК, і по-п'яте – більш ефективна робота Збройних сил України.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Щодо агресивності, то, по-перше, тоді треба називати конкретно конфлікти, які НАТО провокує, по-друге, якщо запитати цих опонентів щодо їхнього ставлення до таких членів НАТО, як Франція, Німеччина чи Велика Британія, то відповіді будуть зовсім іншими, жоден із них, я так думаю, не назве ці країни агресивними. Так що, як на мене, то це просто пережиток радянських часів, радянської і антинагівської пропаганди часів Кучми.

Щодо дороговизни вступу, то це також неправда. Якщо перерахувати на доход на душу населення, то вийде не дуже велика цифра. Окрім того, НАТО надає деяку допомогу, і очевидним є факт, що дорожче утримувати свою власну обороноздатну армію, ніж входити в ефективну систему колективної безпеки.

Щодо стосунків з Росією, то я використаю відповідь попереднього міністра закордонних справ Росії, який казав, що Росія має бути зацікавлена у вступі України до НАТО, тому що у нас такі тісні і братні стосунки з цією країною, що Україна, будучи членом НАТО (а як відомо, в НАТО рішення приймаються консенсусом), ніколи не схвалить рішення, яке суперечить інтересам Росії, не схвалить те, що для Росії буде загрозою.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Вона просто повинна бути, тому що до сьогоднішнього дня її немає. Є лише розмови про те, що вона повинна бути, і точаться вони тільки між експертами та журналістами, і можливо, ще деякі міністри – оборони та закордонних справ – про це кажуть. На президентському рівні цієї проблеми не існує, і про це свідчать деякі висловлювання в інтерв'ю пана Ющенка. А що стосується самої кампанії, то є дуже вдалий досвід балтійських країн, де громадські організації, що були зацікавлені у вступі цих країн до НАТО, їздили по регіонах і видавали дуже багато інформаційних матеріалів – і не для експертів, як у нас буває, коли ми переконуємо переконаних, а для людей, для різних категорій громадян: вчителів, учнів, батьків. Вони проводили в школах семінари, навіть твори діти писали на цю тему. До речі, коли до теми залучена дитина, то вона,

виходячи з досвіду, залучає десь від 3 до 5 дорослих. Отож, дуже багато населення починає цікавитися цією тематикою. Потім вони їздили по провінціях, перевдягалися у форму натівських вояків, возили військову техніку, щось розповідали, показувались фільми, де НАТО рятує людей: і діти, і молодь, і літні люди цим дуже цікавилися. Вони дізнавалися, що НАТО – не агресивний блок і що він захищає демократію та спільні європейські цінності.

Сергій Соколов, заступник начальника кафедри міжнародних відносин та євроатлантичної інтеграції України НАОУ, доцент, кандидат філософський наук

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так. Але це питання досить складне і визначати його за часовими рамками немає сенсу. Потрібно підготувати відповідні умови та забезпечити основу, що стало б визначальними чинниками в ухваленні рішення щодо прийняття України до Альянсу. Крім того, вступ України до НАТО – більшою мірою рішення політичне, ніж військово- чи соціально-економічне. Це також потрібно враховувати.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

На сьогодні та й у найближчому майбутньому ефективнішої та дієздатнішої структури в системі європейської безпеки, ніж НАТО, не існуватиме. Альянс шляхом еволюційної трансформації, як відповіді на зміни у світі, органічно переріс від суто військово-політичного блоку до політичної організації з широкими військовими можливостями. При цьому принципи демократизму, консенсусу, взаємодопомоги та відкритості залишилися базовими. Навіть суттєве збільшення членів цієї організації і прогнозовані у зв'язку з цим проблеми щодо ухвалення рішень не зупинили держав-засновників Альянсу, не підштовхнули їх до перегляду базових принципів.

Ці та деякі інші принципові засади можуть слугувати базисом для формулювання основних переваг, що отримає Україна від вступу до НАТО. Але в першу чергу потрібно виходити із стратегічних інтересів нашої держави та геополітичної ситуації навколо неї.

По-перше, зі вступом до НАТО Україна ввійде повноправним членом до системи європейської безпеки, отримавши відповідні гарантії. Прогнозованість та послідовність відносин гарантують перспективу безпеки у різних сферах життєдіяльності. Таким чином, рівень безпеки держави значно зросте, а матеріальні витрати майже не зміняться. Приклад – нові члени НАТО.

По-друге, Україна остаточно долучиться до зони стабільності: політичної, військової, національної, етнічної, економічної, а курс держави перестане вихляти залежно від пори року чи чергової виборчої кампанії.

По-третє, вступ до НАТО передбачає перехід до європейських стандартів демократії, соціально-економічного рівня життя населення, демократично-цивільного контролю над воєнною організацією, залучення інвестицій та інше. А головне – адаптація законодавчої, нормативно-технічної, технологічної сфер, що відкриє доступ на ринки Європи і світу, зніме штучні бар'єри, в тому числі і для ВПК.

І четверте. Суттєво покращиться та стане привабливішим міжнародний імідж України. Політичні скандали останніх років підірвали довіру до нашої держави, створили деяку упередженість щодо її представників. Вступ до НАТО, як організації серйозних партнерів, сприятиме розв'язанню цієї проблеми. Що теж вплине на політичні та економічні можливості відстоювання інтересів країни на міжнародному рівні.

Цілковита реалізація можливостей, пов'язаних зі вступом до Альянсу, призведе до зміни геополітичної ролі України, яку вона виконувала і продовжує виконувати. Україна перестане слугувати «буфером» між сходом і заходом, а перетвориться на своєрідний «міст» балтійсько-чорноморського регіону та центральноєвропейсько-кавказького регіону з виходом до Азії. Це обіцяє не тільки політичні, а насамперед еконо-

мічні дивіденди. Транзитні шляхи, спільні проекти, розвиток торгівлі тощо. На нашу думку, найближчі суттєві геополітичні зміни у євразійському просторі пов'язані саме з Україною. А спрямованість цих змін залежить від вступу (або ж невступу) України в Північноатлантичний альянс.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Як наслідок невступу України до НАТО, на нашу думку, можливо розглядати два сценарії розвитку подій. Найбільш оптимістичний – Україна стає країною – сателітом Росії, потрапивши повністю в залежність від її геостратегічних інтересів, втративши економічну і політичну незалежність. Про відновлення Союзу з його соціалістичною системою розподілу, як дехто маргінально продовжує мріяти, годі й казати. Це не входить в жодні геостратегічні плани Росії та її політичної еліти. І другий – песимістичний варіант. Це розпад України (за прикладом Югославії) на декілька територій – сфер впливу, і як результат – гуманітарна (етнічно-конфесійна, федералістично-прагматична) криза. Витікаючи з цього, наслідки знайдуть своє відображення у всіх сферах життя українського суспільства. Тож на карту ставляться досить серйозні речі.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Аргумент щодо «агресивності» НАТО та подібні міфи минулого століття перекочували у сьогодення разом із посткомуністичною ідеологією, яка і тоді, а тим більше тепер, не вельми опікується аргументацією. Тому виходить, що аргументи на спростування міфів повинні відшукувати ті, хто розуміється на особливостях міжнародних відносин, піклується про безпечне майбутнє України, тверезо оцінює реалії та можливості розвитку ситуації навколо держави.

Проти агресивності блоку свідчить сама історія його створення, існування, трансформації та завдань, які розв'язує Альянс сьогодні з перспективою на майбутнє. Насамперед, НАТО – це не одна людина, держава чи невеличка групка держав, об'єднаних однією метою – захоплення, поневолення, знищення, панування. Це не США, що одноосібно ухвалюють вигідне для себе рішення, як дехто й надалі вважає (ще один міф). Це союз держав, об'єднаних спільною метою – убезпечити себе від будь-яких несподіванок, здатних вплинути на стабільність їхнього регіону, створити кризову ситуацію, знизити їх захищеність. У зв'язку із глобалізаційними процесами ця залежність різко зростає. Саме тому і для цього вони готові (як поки що єдина спроможна організація у світі) застосувати силу.

Чомусь ніхто не називає ООН агресивною організацією, хоча вона і ухвалює (у конкретних випадках) рішення про застосування сили, не маючи у своєму арсеналі відповідних засобів. При цьому Рада Безпеки ООН теж не запитує у винуватця, чи готовий він до силового впливу.

НАТО ніколи не застосовувала сили, не вичерпавши останньої можливості розв'язати проблему мирним шляхом (Югославія, Афганістан). НАТО завжди, перш ніж застосувати силу, зверталась до РБ ООН за відповідною санкцією. Альянс плану-

вав і проводив операції з найменшими загрозами для цивільного населення і навіть комбатантів, які чинили опір. Жодного разу територію чи країну, яка була вимушено піддана силовому впливу, не кидали напризволяще по закінченні воєнної фази операції. Багатонаціональна матеріальна допомога з відновлення нормальної життєдіяльності та демократичних інститутів суспільства стоїть на першому місці у здійсненні цих операцій. Жодна територія чи країна не піддавалися окупації чи анексії. Військових злочинців, що призвели до кризового становища та намагалися посилити кризу, піддавали міжнародному воєнному трибуналові. Чи можна за таких фактів називати агресором країни, які добровільно об'єдналися в союз і більш-менш успішно підтримують мир, стабільність, безпеку, недопущення гуманітарних криз, пов'язаних з порушенням прав людини?

Ціна вступу України до НАТО – це найбільш риторичне питання, на яке не має відповіді як у прибічників, так і у противників вступу. Це як відповідь на запитання, що дешевше – вести здоровий спосіб життя і займатися профілактикою чи лікувати наслідки того, що є? Кожен має на це свою думку. У кожного своя методика. Як і право вибору. Тож Україна робить свій вибір.

Хоча для пересічного українця було б, мабуть, цікаво: у що обійдеться той чи той крок до НАТО за порівняльною таблицею. А у що обходиться тому самому пересічному українцю тіньова економіка, корупція, невступ до СОТ та ЄС, утримання армії, яка проїдає бюджет і обмежено боекдатна, та багато іншого. Це цікавить українця? Хто надасть ці цифри? Розв'язання цих та багатьох інших проблем лежить також у площині вступу до Альянсу. Ці речі абсолютно різні, на перший погляд, але дуже взаємопов'язані у більш глибокому їх розгляді.

Стосовно україно-російських відносин. Глибоко переконаний, що тільки зі вступом України до НАТО розпочнеться нова, абсолютно адекватна реаліям існування незалежних держав фаза відносин між нашими країнами. Через цей болісний процес пройшли постсоціалістичні країни Центральної Європи, Прибалтики, починають проходити Грузія і Україна. Чи погіршилися відносини з країнами, що завершили цей шлях? Сумнівно. Бо ще не відомо, що краще – вибудувати відносини з Росією як з партнером чи «купатися в її любові», отримуючи сумнівні пільги. Новий формат відносин, що настійливо провадить Росія на пострадянському просторі, більше нагадує формулу «країна-гегемон – країни-сателіти». При цьому залежність країн-сателітів не обмежується тільки політичною та економічною сферами. Яскраві приклади таких відносин вже існують. Все було б добре, якби не одне велике «але». Це «але» стосується досить серйозних проблем в самій Росії. Тому будь-який катаклізм у цій країні болісно вдарить по її оточенню. Не кажучи вже про те, що будь-які перспективи динамічного розвитку країни-сателіта просто не вкладаються в схему таких відносин. Тож нам визначати: чи в любові і повній залежності, чи спробувати, незважаючи на весь арсенал тиску, вибудувати нові відносини, які існують у Росії з усіма європейськими країнами.

Ще одне зауваження. Сьогодні потрібно розглядати не міфологічні (гіпотетичні) проблеми, що нав'язуються широкому загалові, відволікаючи від головного. Слід серйозно розглядати проблемні питання, що виникають зі вступом до НАТО, шукати вже тепер на них відповіді.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Щодо інформаційної кампанії, думаю, найвлучнішою відповіддю буде та, що точно відома. Вона не повинна бути схожою на ту інформаційну кампанію, яку проводять сьогодні. Більшої кількості ляпів і проколів важко собі уявити. Вважаю за доцільне

розробити та широко обговорити стратегію цієї кампанії, а вже на основі затвердженої, всебічно забезпеченої стратегії розробити та послідовно втілювати скоординовані програми, які були б розраховані на конкретну аудиторію, мали конкретну міні-мету і поетапно вели до єдиної мети – готовності суспільства (хоча б у переважній своїй більшості) до вступу до НАТО.

Сергій Солодкий, газета «День», редактор міжнародного відділу

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Найголовніше – зміцнення національної безпеки. Похідна від цього – посилення авторитету держави. Звідси випливає – позитивний імідж країни на міжнародній арені. Фактично йдеться про приєднання до престижного військового і політичного альянсу, який сповідує високі стандарти не лише у сфері безпеки. Відповідно змінюватиметься і ставлення до України ззовні. Виконання зобов'язань, узятих перед НАТО (хоч би як «затерто» й офіційно це звучало), вигідно передовсім Україні. Навіть якщо за певних обставин державі не вдасться приєднатися до Альянсу, принаймні вона досягне високих показників життя у різних галузях.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Відносно агресивності блоку. Населенню потрібно абсолютно чесно говорити про всі «за» і «проти». Звідки думки про агресивність? Через войовничу політику США, які є членом НАТО. Дуже часто населення плутає політику НАТО як організації і США як країни. Впливовість Штатів на міжнародній арені можна не піддавати сумніву. Однак у НАТО всі питання вирішуються консенсусом. Якщо Україна не захоче в рамках Альянсу погоджуватися з приводу того чи іншого питання, то вона цілком правомірно зможе заблокувати його реалізацію. Чому ще НАТО вважається агресивним? Через бомбування Югославії. Це питання варто розглядати в рамках аргументованої дискусії. Чи було необхідним втручання ззовні для припинення шовіністичної політики Слободана Мілошевича? Напевно, так. Чи ефективним було таке втручання? Питання – суперечливе. Однак НАТО принаймні не сиділо, склавши руки, і не спостерігало за кривавими подіями, які розгорталися внаслідок політики Белграда в Косові. НАТО не є нейтральним спостерігачем і сьогодні: у Косові перебувають миротворчі частини країн-членів Альянсу.

Стосовно дороговизни інтеграції. Так, це – недешево. Однак результат того вартує. При цьому слід провести підрахунок, що обійдеться бюджету (а головне безпеці держави) дорожче: утримувати, приміром, Збройні сили в нинішньому стані чи ж спробувати їх реформувати...

Вступ України до НАТО зіпсує відносини з Росією. По-перше, Україна ніколи сама по собі не піде на те, щоб зіпсувати відносини з північно-східним сусідом. На заваді цьому стане доволі вагома в кількісному вимірі частина населення, яка має чимало зв'язків із Росією (і родинних, і ділових, і просто дружніх). Агресивна політика стосовно Росії будь-якої української влади приречена в найближчій перспективі на

фіаско. Якраз членство України в НАТО може слугувати додатковим аргументом, що Альянс в цілому (не говорячи вже про одну Україну) ніколи не буде ворожим щодо Росії. По-друге, потрібно розуміти, що саме керівництво НАТО не зацікавлене в тому, щоб псувати відносини з Москвою. Ціла низка держав Європи має дуже теплі і тісні відносини з Росією. Важко назвати непримиренними ворогами Росію і США (якщо брати до уваги ледве не братання керівництва двох країн). Україну, налаштовану бойовничо до Росії, ніколи не приймуть до Альянсу.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Вона не повинна нагадувати радянську пропаганду. Це – постійні дискусії. Це – створення інформаційних приводів. Залучення до цього телебачення. Друковані ЗМІ, звісно, не мають такого впливу. Активна співпраця уряду України і Центру інформації і документації НАТО для організації поїздок журналістів (знову ж таки – насамперед телевізійників), аби вони могли показувати глядачам переваги членства в НАТО.

Олег Соскін, директор Інституту трансформації суспільства, голова Української національної консервативної партії

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, я так вважаю і тому треба найближчим часом його здійснити.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

По-перше, ми забезпечимо собі систему захисту національної цілісності та суверенітету. І це питання буде вирішено як внутрішньо, так і зовнішньо. Вже тоді припиняться будь-які розмови про федералізм, про якісь там «пісуари», відокремлення — вже ніхто ніколи це питання не порушить, повністю будуть припинені будь-які розмови сепаратистів. Механізм Північноатлантичного альянсу дає дві надзвичайні переваги для будь-якої країни.

По-друге, всі питання всередині Альянсу ухвалюються консенсусом. Отже, думка України завжди враховуватиметься. Якщо ми голосуємо проти, то рішення не ухвалюється, і ми бачимо, що цей механізм не просто задекларований, він ефективно працює. І наступне, у разі загрози з боку будь-якої країни чи будь-якої міжнародної, скажімо насильницької, організації щодо нашого суверенітету чи нашої національної безпеки, яка стає одночасно загрозою для всього Альянсу і для всіх країн, які туди входять, ми забезпечуємо собі зовнішню оборону. Тому що будь-який напад чи загроза нападу на Україну стає одночасно солідарною відповідальністю для всіх країн-членів Альянсу і для НАТО як організації. Це теж величезна перевага, яку надає тільки НАТО.

По-третьє, це переваги, які в нас з'являться стосовно ВПК, це ми бачимо на прикладі балтійських країн чи Польщі. Їхній вступ до НАТО призвів до того, що вони зуміли вписатися в систему кооперації військово-промислових комплексів країн НАТО, військово озброєних корпорацій, і тепер беруть на рівних участь у будь-яких тендерах, дуже часто виграють їх, що дає їм змогу дуже суттєво поповнювати бюджет і модернізувати підприємства військово-промислового комплексу. Я вважаю, що для України це надзвичайно важливо, оскільки ми маємо дуже серйозні напрацювання і дуже сильні підприємства — аерокосмічні, авіабудівельні, з будівництва військової техніки, машинобудування, — які одразу отримають великий поштовх для розвитку.

По-четверте, ми зможемо вже спокійно перейти до підготовки професійної армії. Наші талановиті офіцери, молодь зможуть навчатись у найкращих академіях, в нас тоді будуть працювати відповідні кадри з НАТО, і це теж дасть великий поштовх для формування високопрофесійної армії. Якщо ми станемо членом НАТО, то зможемо створити технічно високооснащений сучасний кордон на Сході, Півдні та Півночі, з Білоруссю та Росією. І це нам дає величезну можливість зняти перепони на західному кордоні з Польщею чи Угорщиною, ми зможемо там послабити візовий кордон для наших громадян, щоб вони спокійно потрапляли до Європейського Союзу.

По-п'яте, якщо ми стаємо членами НАТО, то дуже швидко сформуємо Балто-Чорноморський економічний альянс і побудуємо з Туреччиною спільну систему трубопроводів для того, щоб отримувати через Чорне море нафту і газ — з Іраку та Ірану. І з Балтією будуть зовсім інші партнерські відносини.

Отже, переваг дуже багато і їх швидко можна буде зреалізувати, адже вони абсолютно конкретні.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Якщо Україна не вступить до НАТО, вона опиниться в сірому просторі, просторі невизначеності. Наша країна сьогодні вже, де-факто, перебуває між двома потужними інтернаціональними геополітичними системами: на Заході і Півдні від неї міститься Євроатлантична співдружність (у вигляді НАТО та Європейського Союзу), а на Півночі і Сході — Євразійська сублімація (у вигляді Росії, Білорусі та Казахстану). Якщо Україна не зробить свого остаточного геополітичного вибору, то фактично опиниться затиснута між двома величезними системами.

Якими будуть наслідки? Можуть розпочатись відцентрові тенденції. Західна та Правобережна Україна разом з Києвом ідентифікувала себе повністю як частина Євроатлантичного ареалу, до якого вона хоче увійти і бути там представлена на рівноправних засадах. Разом з тим Лівобережна Україна, до складу якої входить Східна та частина Південної, ще вагається, особливо прикордонні області, такі як Харківська, Донецька, Луганська та АР Крим. Ці регіони перебувають під значно більшим впливом проросійських, проєвразійських настроїв. За браком інформації в цих ареалах поки що панує думка про необхідність рухатись в майбутнє спільно з Росією.

Якщо сьогодні керівна політична еліта української держави не виявить відповідної політичної волі і не почне провадити об'єктивну відкриту інформаційну політику, щоб показати східно-південній Україні, які переваги ми матимемо від вступу до Північноатлантичного альянсу, то країна просто може бути розірвана на дві частини. Це буде трагедія української нації. Фактично ця трагедія триває останні 350 років, оскільки Україна ніяк не може геополітично визначитись. Відомо, що коли Україна шукала своє майбутнє з Московією, з Російською імперією, вона перетворювалась на колонію і ставала килимком Московсько-Російської імперії, і в нашій державі починалася руїна. Результатом такого геополітичного вибору була загибель десятків мільйонів українців.

Якщо Україна не ввійде до НАТО, то, на жаль, ця трагедія знову повториться. Україна буде розірвана, а потім загарбана нинішньою імперською Росією. Саме тому сьогодні всі здорові сили повинні об'єднатись, щоб не допустити подібного розвитку подій. Отже, єдиним варіантом для порятунку України є якомога швидша інтеграція в Північноатлантичний альянс. Це завдання держава повинна виконати до кінця 2008 року.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

По-перше, НАТО — це не блок взагалі, такої дефініції як «блок» в міжнародному праві немає — це військово-політична, міжнародна, наукова організація, визнана усім світом, яка дуже обережно формує свою стратегію. Якщо ми говоримо «агресивний», то хотілось би зрозуміти, в чому полягає ця агресивність. Наприклад, Північноатлантичний альянс не взяв участі в бойових діях в Іраку на боці США. 26 країн, які входять у цей Альянс, дуже обережно ухвалюють рішення.

По-друге, ці країни, якщо розглядати їх окремо, — вони апріорі не агресивні. Тоді виникає парадокс, якщо всі держави, які входять до НАТО поодиночки не агресори, то

чому ж коли об'єдналися, породили такого агресивного монстра. Тож це абсолютна пропагандистська брехня. До того ж з кожною із країн Альянсу в Україні дуже добрі партнерські відносини — і з тими ж США, і з Польщею, які є нашими стратегічними партнерами.

Якщо об'єктивно аналізувати твердження, що членство в НАТО вимагатиме від України великих фінансових витрат, то потрібно сказати наступне, ми без НАТО витрачаємо на оборону величезні суми грошей. Однак у разі вступу до НАТО ці витрати дадуть великий ефект. Всі країни в Альянсі прийняли таку норму, щоб близько 2% ВВП скеровувати на систему оборони, і хіба це погано скерувати свої ресурси на посилення національної системи оборони і безпеки. Єдине, чого треба вчитися у країн-членів Альянсу – не красти ці гроші, тому що в НАТО їх не крадуть; публічності щодо захисту бюджетних статей цих витрат; цивільному контролю над витрачанням грошей. Вхідження до НАТО дасть нам змогу вийти на сучасний рівень збройних сил як у військовому плані, так і щодо матеріальної бази, кадрової підготовки, фінансового менеджменту, адміністративного менеджменту. Отже, наші військові сили будуть вбудовані в цю систему. А для того, щоб зекономити ресурси бюджету, потрібно зробити дуже просту річ: ліквідувати податкову міліцію, на яку ідуть шалені сотні мільйонів, скоротити абсолютно непотрібний штат СБУ, Міністерства внутрішніх справ (там їх 500.000 осіб, а скоротити треба до 150.000), і ці гроші скерувати на армію. Ось і буде нормальний перерозподіл грошей.

Росія вже уклала угоду з Альянсом, в неї створено комплексну систему відносин, тож у даному разі нам не треба дивитися на Росію. Ми єдина країна, яка не визначилася з геополітичним вибором. Україна борсається між Північноатлантичним альянсом і російськими сублімаціями, Єдиним економічним простором, Ташкентським пактом. Ми серед останніх, хто залишився в цій ополонці. Нам треба конче визначитись, з ким і до якого берегу ми прямуємо. Зрозуміло, що рухатись з агресивною імперською Росією, яка веде внутрішні війни на Кавказі, дуже нестабільною, тоталітарною державою, будувати з нею щось спільне дуже небезпечно. Тому для України, зрозуміло, необхідно прямувати в євроатлантичну частину, туди, де є демократія, свобода, громадянське суспільство, вільний ринок, свобода слова, де суспільство побудоване на християнській моралі. Це ті цінності, які для України та її нації вагомі та потрібні. Отже, зважати на те, що у нас зіпсуються з Росією відносини, не треба. Вони не зіпсуються, Росія нас навпаки більше поважатиме, оскільки ми станемо членами найпотужнішої у світі військово-політичної міжнародної організації. А Росії теж буде користь, тому що НАТО матиме з нею кордони, і їй буде легше з ним будувати свої відносини і протистояти ісламській та китайській загрозам.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Ми з вами бачимо, що обговорення відносин України з НАТО, показу реальних об'єктивних характеристик цієї організації, її параметрів, по суті, немає. На сьогодні ні «1+1», ні «Інтер», ні ICTV, ні «Новий канал», ні «1-й загальнонаціональний», ні «5-й канал», фактично, не проводять нормальної відкритої, публічної дискусії навколо питань НАТО і України. Причому цього взагалі не робиться, вже не кажучи про «Primary час». Отже, немає виступів спеціалістів, які можуть науково, об'єктивно, аргументовано розповісти, що таке НАТО і що виграє Україна у разі вступу до цієї організації, а що програє, не входячи до неї. Необхідно, по-перше, щоб засоби масової інформації почали, врешті-решт, подавати об'єктивну інформацію, створили би тло для проведення публічних відкритих інтерактивних дискусій. Цього немає, натомість є блокада провідних засобів масової інформації щодо тематики «НАТО і Україна». Можна висловити версію, що це є наказ з боку власників найбільших мас-медійних

ресурсів. Друге, потрібно, щоб керівництво країни обрало послідовну тверду позицію щодо вступу України в НАТО. Наша провладна еліта повинна створювати нормальний інформаційний клімат, для того щоб прості люди могли розібратися, що таке НАТО, що дасть Україні вступ до цієї організації. Нічого не робиться в інформаційному плані на рівні губернаторів, міських голів. Їх ніхто не збирає, не інформує, що таке Північноатлантичний альянс. Тож, якщо регіональна еліта не знає, що таке НАТО, як про це можуть знати звичайні пересічні громадяни? Не працюють з вчителями в школах, з лікарями — з тими, хто найбільше спілкується з населенням.

Оскільки все ж 30% населення орієнтовані на європейську інтеграцію і вступ до НАТО, то ці 30% і мають, врешті-решт, вивести на поверхню нову політичну силу, яка послідовно боротиметься за євроатлантичну інтеграцію України. Ця сила повинна з'явитися у Верховній Раді України. Вона має бути дуже жорсткою, наступальною, тоді вона зможе переломити ситуацію. На прикладі країн колишнього комуністичного табору і Радянського Союзу, на прикладі Балтії ми бачимо, що ввійти в НАТО можна тільки тоді, коли провідні політичні сили живуть цим і налаштовані на це. А якщо вони не холодні і не гарячі, а так просто теплі, то тоді нічого й не буде.

Яна Стадільна, газета «Голос України», журналіст

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, я вважаю, що вступ України до НАТО відповідає національним інтересам України, якщо національним інтересам України відповідає верховенство права, високі критерії демократії, свобода ЗМІ, прозора, соціально та екологічно орієнтована економіка. Саме ці цінності пропагує сучасне НАТО. Адже Альянс – це не суто військова організація, яка зараз єдина в світі може захистити тих, хто розмістився під її парасолею. Від вступу до НАТО Україна матиме багато економічних дивідендів, велику допомогу у реформуванні нашої армії, що є дуже болючим і гострим питанням. Вважаю, що із вступом у цю організацію нам не треба зволікати. Зрозуміло, що об'єктивно Україна ще до цього не готова. Як морально, так і матеріально. Але треба працювати. І мені здається, що людина, яка зараз очолює оборонне відомство, є професіоналом і точно знає як якомога швидше привести країну до відчинених дверей альянсу. На жаль, таких людей у владі небагато. Тому євроатлантичний рух України як і за часів Кучми є тупцюванням на місці. У Києві занадто багато говорять про вступ до НАТО і майже нічого для цього не роблять. Цікаво, зараз наші славетні говоруни-євроатлантики так само свідомо це роблять, як раніше, чи спрацьовує славнозвісний менталітет – якось-то воно буде? Не буде, панове, треба свої бажання доводити справами. Або не морочити нікому голову.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Як на мене, то перш за все – це впевненість у завтрашньому дні. Набридло бути флюгером. Визначеність з ким ти і на якому світі – це вже половина успіху. Далі. Вступ України до НАТО має позитивно вплинути на вітчизняну економіку. Зокрема, на розвиток її військово-промислового комплексу. Ті, хто кажуть, що ми цим кроком щось зруйнуємо, просто вводять людей в оману. Чи можна зруйнувати ще більше, ніж це зроблено за останні 10 років? Добре. Ми не в НАТО. Чи змогли ми вийти на цікаві ринки, чи працюють якісь супервигідні контракти, які ми можемо втратити через членство в НАТО? Відповідь – ні. Проте, продовжують вибухати склади з надлишками боєприпасів, а військові навчання закінчуються збиванням пасажирських літаків.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Невступ України до НАТО точно не матиме жодних наслідків для НАТО. А Україна остаточно закріпить за собою статус сірої, буферної зони.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Почну з останнього. Вступ України до НАТО не може зіпсувати стосунків з Росією. Особливо тих, які є у нас зараз. Зверніть увагу, реакція Кремля на початок

інтенсифікованого діалогу з питань членства між Україною і НАТО була несподівано спокійною. Спочатку Сергій Лавров, а пізніше й Володимир Путін заявили, що вибрати собі партнерів — це суверенне право кожної країни. Адже і Москва не цурається розвивати відносини з Північноатлантичним альянсом, створивши разом із Брюсселем 2002 року Раду Росія—НАТО. У її рамках, як констатував Володимир Путін в інтерв'ю французькому телеканалу France-3, «ми працюємо досить успішно». Якщо його слова розшифрувати, то за ними стоїть наступне: партнерство Росії з НАТО нині відбувається ширше і глибше, ніж партнерство України з НАТО! Якщо порівняти реальні речі — кількість програм, які має Росія з НАТО, і кількість програм, які має Україна з НАТО, — то ми побачимо, що у цій співпраці Росія значно виграє. Москва ставиться до партнерства дуже прагматично. Кремль цього не афішує, але люди співпрацюють і всі задоволені. Навіщо багато говорити, якщо є реальні справи? Доки Україна перебуває у творчому пошуку, заглиблюється у багнюці внутрішніх проблем, експериментує з реформами, Росія спокійно знімає з НАТО вершки в таких напрямках, як наука, високі технології тощо.

Фінанси і гроші. Подивіться на наших сусідів. НАТО ще досі відчуває важкість у шлунку після першої хвилі розширення, не кажучи про другу. Але ж ані поляки, ані чехи з угорцями після приєднання до альянсу не пішли по світу з простягнутою рукою. Я думаю, що з оснащенням армії і утилізацією відходів, на які у нас не було, немає і ніколи не буде грошей, нам допоможуть зі вступом до НАТО. Звичайно, це нам коштуватиме, бо так не буває, щоб відбувся альянс сторін і один із членів цього союзу нічого не втратив, а тільки набув. Але я думаю, що все буде нормально, якщо у керма влади стоятимуть професіонали, люди, які вміють рахувати державні гроші, а не тільки гроші в своїй кишені.

Що ж до агресивності блоку, то я вважаю, що це стереотип минулого. Пригадую, за комуністичних часів у школі ми готувалися до політінформацій, вирізаючи з «Піонерської правди» різні жахи про НАТО... Світ змінюється, ми змінюємося, а після падіння залізної стіни змінилася й НАТО. Я була в Штаб-квартирі НАТО багато разів і жодного разу не бачила жодного агресивного обличчя. Там не працюють звірі. Там працюють люди. Такі самі, як ми з вами. Вони співчують нам і не розуміють, чому українці — такі працьовиті і розумні не можуть дати собі ради. Делікатно пояснюють нам, що НАТО не допоможе, що ми маємо самі навчитися будувати цивілізоване суспільство, не допускати, щоб до влади в країні приходили злодії та вбивці. А їх мета і робота — безпечний світ, у якому від бомб терористів не будуть гинути діти. Сьогодні НАТО — це єдина в світі організація безпеки, яка своїми справами довела, що вона може, вміє і хоче захищати загальнолюдські демократичні цінності.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Я думаю, що, по-перше, інформації про НАТО має бути просто більше. Адже її майже нема. Вона з'являється в якісь річниці підписання Хартії, або напередодні візиту генерального секретаря, який відбувається найчастіше у ту саму річницю підписання Хартії. Треба, щоб було більше інформації не тільки про військовий аспект нашої співпраці, а й про гуманітарний і соціальний аспекти. Ми маємо з НАТО багато програм. Наприклад, мовні курси й перекваліфікація колишніх військових. Більшості ЗМІ це здається нецікавим, бо немає ніякої сенсації, відбуваються начебто звичайні буденні речі, але для людей, яких списують з армії, які залишаються сам на сам з життям, до якого не пристосовані — це дуже важливо. Адже погляньте, де працює більшість наших колишніх військових: на заправках, на ринках, займаються розвозом на роздовбаних «Жигулях» — це жахливо! Військові — це завжди була еліта і у царські, і у радянські часи, а за часи незалежності України їх принизили до злиднів,

до бомжів. Треба розказати людям, що саме «агресивна» НАТО подає їм руку, допомагає перекваліфікуватися, щоб вони змогли знайти достойне місце в сучасному суспільстві. Інший приклад – спільні наукові проекти. Мало хто пише, що завдяки натівським грантам деяким групам наукових дослідників вдалося вижити в прямому сенсі цього слова. Вони не поїхали шукати щастя на Захід, а завдяки західним грошам працюють на вітчизняну науку. Інший аспект. Війна в Іраку. Зупиніть будь-кого на вулиці і дев'ять з десяти наших громадян, скажуть, що іракців душить агресивна НАТО, хоча до цієї операції коаліційних військ Альянс не причетний. Проте мало хто знає про допомогу НАТО жертвам стихій. Під час останнього візиту генсека НАТО до Києва іноземний журналіст запитав його про допомогу постраждалим у Кашмірі. Пан Схеффер детально відповів, але наші журналісти на це запитання і цю відповідь не звернули уваги...

Микола Сунгуровський, Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, координатор проєктів

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так, не суперечить, більше того, відповідає.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Переваг кілька. По-перше, це приєднання до регіональної системи безпеки, тобто Україна підпадає під таку, так би мовити, безпекову парасольку, коли держава може не лише власними силами, а й силами альянсу забезпечувати власну безпеку. По-друге, це економія коштів, які нині Україна змушена витратити на утримання надлишкової кількості і озброєнь, і особового складу, й інфраструктури Збройних сил. Тобто, приєднання до такої колективної системи безпеки в перспективі сприятиме економії коштів на власну безпеку. По-третє, це долучення до світової, європейської спільноти, до іншого рівня культури – правової, виконавчої культури, культури військово-цивільних відносин. Крім того, сам шлях приєднання України до НАТО передбачає не лише військові питання, які посідають тільки третю чи четверту сходинку у процесах, що визначені в Цільовому плані Україна–НАТО. Найбільший пріоритет надається політичним, економічним, соціальним питанням. Тож вступ до НАТО відповідає інтересам України, це – наші інтереси. Сам вступ стимулює Україну до підвищення економічного рівня, втілення ринкової інфраструктури, вирішення соціальних питань.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Все протилежне очікуванім надбанням. Ми не будемо партнерами в регіональній системі безпеки та продовжимо витратити кошти на власні Збройні сили, які змушені будуть орієнтуватися на загрози з будь-яких напрямків. Інших негативних наслідків я не бачу. Тому що будемо ми в НАТО чи ні, ми в будь-якому разі прямуємо шляхом побудови ринкової економіки. Вступ до НАТО лише додатково стимулює нас у цьому. Гірше буде лише в сенсі безпеки та витрачених ресурсів, які могли б бути спрямовані на інші соціально-економічні цілі. Крім того, якщо Україна не буде партнером НАТО, існуватимуть бар'єри військово-технічного розвитку ОПК, участі українських суб'єктів у європейських і євроатлантичних проєктах розвитку озброєнь.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Коли йдеться про агресивність НАТО, противники вступу України до Альянсу не враховують того, що «холодна війна» завершилася 15 років тому, змінилося безпекове середовище. За цей час Альянс зазнав певних трансформацій, змінює власне обличчя, намагається діяти та виглядати не як воєнно-політичний блок, а як політико-воєнний союз. Про агресивність проти кого йде мова – проти тероризму чи будь-якої держави? Формувати сприйняття НАТО як агресивного блоку, ґрунтуючись на його воєнних

помилках в Югославії, не зовсім коректно, оскільки хвиля не меншої критики та відповідні заходи пройшли усередині самого НАТО – Альянс враховує свої помилки, і про це також треба говорити, а не спекулювати на фактах минулих часів.

Що стосується надмірного економічного навантаження. Справа в тому, що ці зауваження насправді мають сенс. Шлях до НАТО – не безкоштовний шлях, але ж безкоштовним буває лише сир в мишоловці. Безкоштовні подарунки – це взагалі найгірше, що може бути. Це нічого не варте, а тому – і не цінується. А коли витрачаєш свої гроші, то це вже чогось варте, це надбання цінується. Тобто, йдеться про підвищенням тієї самої культури, переосмислення свого місця у процесі досягнення власних інтересів. Тим більше, треба добре порахувати: що коштує більше, утримувати ось такі Збройні сили, занадто великі для України, чи вкласти певні кошти на їх скорочення і потім витратити менше. Тобто мова має йти про вартість всього процесу, а не окремого кроку.

Багато точиться розмов про ймовірний розвал ОПК. Хочу зауважити, що українському ОПК загрожує не орієнтація на Захід чи Схід, а відсутність власної стратегії розвитку. Військово-технічні стандарти НАТО – це найкращі характеристики озброєнь на світовому ринку. Тому не орієнтуватися на них – безглуздо. До речі, Росія наближається до цих стандартів швидше за нас. Тобто акценти у цій сфері переміщуються в площину взаємовигідного співробітництва та конкуренції, залежно від конкретних сегментів оборонної промисловості та ринків збуту її продукції.

Взаємозв'язки з Росією. Так, Росія не дуже доброзичливо ставиться до вступу України до НАТО, тому що вона втрачає вплив на неї. Тому зрозумілі її намагання утримати Україну якомога довше від цього. Але ж вона вже пом'якшила своє ставлення (принаймні офіційно) до розширення НАТО після вступу східноєвропейських і прибалтійських країн. Тобто такого жорсткого опору вже немає, хоча існує опір з боку певних політичних сил Росії, які мають вплив на політичні кола України.

Повертаючись до українського ОПК, коопераційних стосунків з російською оборонною промисловістю, треба зауважити, що саме втручання політики в економічні справи заважає налагодженню наших стосунків з Росією. Тобто справа не в стандартах НАТО, а в тому, що певні економічні групи в Росії, маючи сильне політичне лоббі і в Росії, і в Україні намагаються усунути конкурентів в особі українських підприємств, підпорядкувати їх власній стратегії розвитку. За цих умов, хочу ще раз наголосити, відсутність такої стратегії з української сторони і є найбільшою загрозою для власного ОПК.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Я вважаю, що ця кампанія має бути широкою і цілеспрямованою, тобто охоплювати всі верстви населення, всі регіони України, всі групи інтересів. У цій програмі інформаційної підтримки мають бути висвітлені всі проблемні сфери. Це і соціальні, й економічні, і політико-правові, і військові питання. Тобто весь спектр. Програма має бути активною, наступальною. Проводити її має уряд, а конкретно – Міністерство оборони, а також представники громадськості, які також бажають вступу України до НАТО. Третій сектор завжди допомагав і допомагає в цьому, але боляче дивитися як влада втрачає час. Не думаю, що це можна виправдати особливістю політичного моменту, коли певні політичні сили не бажають загострювати ці питання перед виборами. Але ж противники вступу до НАТО часу не втрачають. За відсутності будь-яких серйозних кроків з боку влади їм не треба навіть витратити великих зусиль на переконання населення – достатньо грати на старих стереотипах.

Олександр Сушко, науковий директор Інституту Євро-Атлантичного співробітництва

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Безперечно, що так.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Членство в НАТО означає приналежність до кола найбільш розвинутих в економічному сенсі держав із найвищими соціальними стандартами, держав, що забезпечують у повному обсязі фундаментальні права людини, верховенство права, демократію. Власне, саме для спільного захисту вищевказаних цінностей і існує НАТО як політичний союз розвинених демократичних держав. Увійшовши до НАТО, Україна засвідчить не тільки свою належність до «вищої ліги» світової політики, але й готовність бути в числі держав, які своєю вищою цінністю вважають гарантування прав і свобод громадян, які створили ефективну і життєздатну соціально-економічну модель, що максимально відповідає інтересам громадян будь-яких політичних поглядів.

Членство в НАТО є пріоритетом абсолютної більшості країн регіону. Із восьми країн-сусідів України п'ять вже є членами Альянсу. Жодна з країн, що увійшли в НАТО, не виявляла незадоволення цим фактом, навпаки, після вступу кількість громадян, прихильних до членства в НАТО, збільшувалась. У більшості постсоціалістичних країн число прихильників членства в НАТО переважає число прихильників членства в ЄС. Жодна впливова партія в країнах, що вступили до НАТО, не виступає за вихід із Альянсу. Отже, досвід сусідніх держав, що вже вступили до НАТО, безперечно, засвідчує правильність обраного ними шляху.

Членство в НАТО означає доступ до впливу на політичні рішення, які ухвалюються країнами-членами. Жодне рішення в НАТО не може бути ухвалене без згоди усіх членів – діє принцип консенсусу. З другого боку, відсутність членства в НАТО означає обмеженість впливу країни на формування міжнародної політики у регіоні, де розміщена наша країна. Членство в НАТО залишає широкий простір для самостійної політики. Жодна країна-член не може бути примушена до участі у тій чи іншій військовій, миротворчій операції, якщо її уряд чи парламент не ухвалить відповідного рішення. НАТО не вимагає делегування суверенітету країни спільним органам.

Між країнами-членами НАТО існують коопераційні зв'язки у галузі високих технологій та науки, що стимулює розвиток найбільш важливих і перспективних секторів економіки, пов'язаних із інтелектуальною працею, комунікацією, кращими управлінськими та інформаційними технологіями. НАТО це простір не тільки високоосвіченої, але й дорогої робочої сили.

НАТО – реалістична мета, яку можна досягти протягом 3–5 років. Членство в ЄС – більш довгостроковий та складний проект.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Єдина спільна військова операція, яку нині проводить НАТО, – це стабілізація Афганістану. Немає жодних підстав говорити про агресивність цієї операції, вона подібна до багатьох миротворчих операцій, у яких бере участь Україна. Часто говорять про Югославію 1999 року. Дивний аргумент, якщо використовувати його для обґрунтування небажаності вступу України в НАТО. Адже якби Україна була членом НАТО і виступала проти цієї операції, то її, цілком можливо, не відбулося б, адже діє принцип консенсусу у прийнятті рішень. Нині майже всі країни колишньої Югославії або вступили до НАТО, як Словенія, або перебувають у процесі вступу. Вони не вбачають вини НАТО у тому, що відбулося 1999 року, а більшою мірою покладають відповідальність на режим Мілошевича та тих, хто провадив етнічні чистки. Поки ми співчуватимемо Югославії як жертві НАТО, країни, що утворилися на її основі, вступлять до НАТО, а Україна залишатиметься за бортом.

Що стосується зіпсутих стосунків з Росією, то погляньмо, які країни є найбільшими друзями Росії в Європі? Франція та Німеччина. Обидві є членами НАТО. Це не заважає їм мати відносини стратегічного партнерства з Росією. Наближення НАТО до Росії є наближенням простору безпеки до Росії, і це розуміють всі раціонально мислячі російські політики. Із усіх кордонів Росії найбільш безпечними, з точки зору загроз тероризму, криміналу, контрабанди, нелегальної міграції, є кордони з країнами-членами НАТО і ЄС.

Щодо дорожчезності членства в НАТО, то найдорожче коштує нейтралітет, адже нейтральна або позаблокова країна має самостійно забезпечити всі елементи безпеки та оборони. Натомість країна, що входить до системи колективної безпеки, якою є НАТО, може розвивати лише окремі пріоритетні напрями оборони і заощаджувати на цьому. Наприклад, Естонія, маючи усього п'ятитисячну армію, відчуває себе у безпеці, адже вона є членом НАТО. Якби та сама Естонія була нейтральною або позаблоковою країною, вона мала б збільшити свою армію, а відповідно і рівень витрат на її утримання в 5–7 разів.

Сергій Толстов, Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, відділ трансатлантичних досліджень, провідний науковий співробітник

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Якби ви це запитання поставили десь в 1993–96 роках, навіть до 1998–99 років, то я вам дав би абсолютно ствердну відповідь, тому що за тих обставин вступ до НАТО давав Україні істотні переваги і мав би сприяти розв'язанню багатьох питань, які стояли перед країною.

Взагалі, якщо вдатися до методології, то питання «Чи відповідає вступ до НАТО інтересам України чи ні» – досить штучне і належить більше до політичної риторики – справи політиків і практичної політики. Ставити питання треба так: «Яким чином вступ (чи не вступ) України до НАТО може призвести до розв'язання певних питань, поліпшення ситуації чи навпаки, чи він буде позначений певними проблемами і труднощами?». Треба ставити питання про ціну того чи іншого рішення та її співмірність з можливостями держави та суспільства.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Тут є декілька моментів. Перший – це функції НАТО. Другий – готовність України до вступу, що включає «ціну питання» – тобто не самі лише безпосередні витрати та надбання, але й вплив інших непрямих факторів. Третій – це власне переваги, яких може досягти Україна за рахунок членства.

В Європі НАТО вже немає чого робити. Принаймні, починаючи з 2001 року і по сьогодні. Саме тому НАТО переживає очевидну функціональну кризу. Альянс існує, продовжує діяти, але це влаштовує низку країн-членів НАТО саме за умов значного спаду рівня діяльності організації.

Тобто, функціональна криза влаштовує низку членів НАТО, тому що Альянс зберігає певні базові функції у вигляді оборонного союзу. До речі, широкий спектр завдань, що стосуються стандартизації озброєнь, взаємосумісності та проведення навчань, впливає саме з функцій оборонного союзу.

Поза межами цих функцій, за винятком «парасолькової» структури Ради євроатлантичного партнерства, операцій в Афганістані та присутності в Косові, альянс майже нічого істотного не робить і без ухвалення додаткових рішень робити не зможе.

Яким шляхом розвиватиметься НАТО? Чи це буде статичний військово-політичний Альянс Європи і Америки, чи це буде організація глобального військового контролю в сучасному світі, що діятиме як військовий чинник просування глобалізації та гарантування інтересів Європи та Америки в іншому світі. Це зовсім різні речі. Відповідно до цього формулюватимуться і подальші функції Альянсу. Головним у цьому сенсі є досі не відомий сценарій майбутніх відносин між НАТО і ЄС.

До того ж на сьогоднішній день Україна не готова до членства в НАТО, тому що вона не може розв'язати проблем свого енергопостачання. Приміром, якщо сьогодні ставити питання про те, що Україна вступає до НАТО наступного року, то це рішення руйнівне. Адже за теперішніх обставин Україна не спроможна вийти на той рівень закупівлі та оплати енергоносіїв в Росії, який мають держави-члени НАТО. Вона не вирішила дуже багатьох питань, зокрема що стосуються раціоналізації енергоспоживання тощо. Якщо ставити питання не в тому сенсі, чи вигідне Україні членство в НАТО, а які труднощі чи супутні проблеми може викликати цей жест, то ціна питання надмірна. Суспільство та економіка таку ціну зараз сплатити не можуть.

Якщо ж, скажімо, ставити питання про перспективу, чи вигідне Україні членство в НАТО, то тут є чимало проблемних зон у відносинах України з НАТО. Якщо більшість із них знайдуть позитивне розв'язання, тоді, очевидно, можна буде ставити питання про вступ України до НАТО в практичній площині.

Треба мати на увазі ще декілька моментів, зокрема загрозу тероризму. Вступ України до НАТО означає, що держава має бути готова до значного підвищення рівня терористичної загрози. Тобто, чи готова Україна до того, щоб ввійти до НАТО і відповісти на підвищення загрози ефективними методами внутрішнього характеру? Чи готова Україна прийняти ті проблеми, які може викликати членство в НАТО, чи вона готова їх розв'язати? Якщо готова, то тоді можна ставити питання про те, які позитивні моменти чи негативні наслідки може мати членство в НАТО, що треба зробити, щоб уникнути негативних моментів та підсилити позитивні.

Я не послідовник і не противник вступу до НАТО, адже з одного боку, є переваги, а з другого – труднощі. Як на мене, треба ухвалювати ті рішення, які дають короткостроковий, середньотерміновий позитивний результат. На жаль, нинішня ситуація не така, щоб ми могли оперувати довготерміновими проблемами. Аби виходити на цей рівень, треба, щоб виконавча влада мала хоча б середньотермінову стратегію. А оскільки її немає, то на експертному рівні висловлювати довготермінові прогнози, так би мовити, з-за пічки – це дилетантство. В 90-ті роки я був поміркованим атлантистом. Зрештою, тоді вступ до НАТО міг прискорити внутрішній розвиток країни, накреслити її перспективи, як це сталося в країнах Центральної Європи. Їхнє членство в НАТО супроводжувалося імітаційними реформами.

Що таке імітаційні реформи? Це коли відбувається підведення під стандарти і копіювання тих чинників, інститутів, нормативів, які застосовуються в країнах-членах НАТО, країнах з розвинутою демократією. Імітаційні реформи в країнах Центральної Європи (Польщі, Угорщині, Румунії), країнах, де стандарти політики, рівень життя не зовсім відповідали західним, були достатньо ефективними. Вони привнесли позитивний чинник у життя, бо з'явилися стереотипи, які втілилися у звички та процедури. Такий момент, звичайно, був би ефективним і для України. Проте майже аналогічні вимоги впливають і з курсу України на досягнення «копенгагенських критеріїв» членства в ЄС.

Важливий напрям, пов'язаний з НАТО, – нейтралізація застережень Росії щодо вступу України до НАТО. До цього треба ставитися не так, як це робиться сьогодні. Не кричати, скажімо, що влада зрадила національні інтереси, тому що визнала закритий статус Азовського моря для військових кораблів третіх країн, а навпаки, розробляти такі чинники, які допомогли б Росії зрозуміти, що вступ України до НАТО не становитиме загрози для російських інтересів. Якщо Україна хоче мати доброзичливі чи дружні відносини з сусідами, треба думати і про інтереси партнера. На іншій основі з Росією навряд чи можливо будувати конструктивні відносини. Якщо це усвідомлювати, тоді заходи щодо зміцнення довіри у відносинах з Росією не будуть елементом політичної спекуляції. Тоді це буде серйозним політичним і державним підходом, який, очевидно, відображатиме інтереси населення цієї країни.

«Політичне суспільство» України має дбати насамперед про інтереси України та її народу, а не про те, як поліпшити можливості Сполучених Штатів і Британії здійснювати військові операції в третьому світі. Якщо, наприклад, ставити за мету те, що ми повинні «давати користь» людям, полегшувати тягар військових витрат для американської економіки, сприяти американській політиці шляхом участі в різних коаліціях – це інший вимір. Можливо, влада в деяких питаннях діє саме так, тому що сподівається на деякі поступки з боку США, на економічну допомогу чи політичну підтримку. Але

ж, якщо виступати з точки зору незалежного та відповідального експерта, ці чинники можуть враховуватися лише «поза кадром». Головне – це прямі інтереси країни та її народу саме зараз, а не в далекому майбутньому, контури якого ще невідомі.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

На теперішньому етапі – жодних. Україна і зараз не є членом НАТО. Чим це заважає підтримувати високий рівень взаємин? Нічим. З іншого боку, фактичний неблоковий статус України поки що влаштовує і Росію, і НАТО. Саме з цим пов'язана відмова посадовців НАТО називати терміни можливого вступу України до Альянсу.

Треба мати на увазі й те, що за теперішніх обставин НАТО об'єктивно зацікавлена в членстві України навіть більше, ніж офіційний Київ.

Невступ України до НАТО в 2008 р. не закриває можливості членства в подальшій перспективі. Імовірно, за відповідності основним критеріям членства, учасником Альянсу потенційно може стати будь-яка європейська країна, що бере участь у програмі «Партнерство заради миру».

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Звичайно, НАТО не є агресивним військовим блоком, який провокує конфлікти. Однак певні політичні кола у НАТО використовують наявні конфлікти в стратегічно важливих зонах з метою здійснення своєї політики та встановлення контролю. Цілком очевидно, що США використали ситуацію в Косові для створення довготермінової військової бази і закріплення присутності в Європі, яка не контролюється жодними урядовими структурами, тому що сербський уряд не контролює Косово. Так, окрім проведення миротворчої операції, США втілили ще один інтерес – створили військово-ву базу на Балканах, за яку не треба платити грошей, як наприклад, платиться за бази в Німеччині. Але це не спекулятивні моменти – це вже суто фахові аспекти глобальної політики. Скажімо, інтерес Міноборони США у членстві України в НАТО також достатньо очевидний. Україна має досить-таки боєздатні частини, що їх український уряд зможе надавати під командування НАТО, якщо буде виконано положення про створення «Об'єднаних сил швидкого розгортання» в українській армії. Це будуть якраз ті сили, які зможуть використовуватись в експедиційних корпусах і військових конфліктах, військових операціях «з реагування на кризи». Наявність такої держави, яка через певну залежить від позиції США, не ухилятиметься від участі в таких операціях, як це роблять Франція, Німеччина, Данія, Греція чи Норвегія, звичайно, для США вигідна. Це, здається, цілком очевидним.

Інший аспект – безпосередні витрати, пов'язані з членством. Цей чинник не варто перебільшувати. Звичайно, деякі статті видатків буде істотно збільшено. Проте, як свідчить досвід Польщі, низка безпосередніх витрат, пов'язаних з набуттям членства, розчиниться в регулярних витратах. Імперативне збільшення витрат пов'язане з переоснащенням систем зв'язку, повним переходом на стандарти НАТО в галузі озброєнь та закупівлею нової військової техніки.

Що стосується Росії, то за будь-якого політичного режиму Москва не вітатиме розширення НАТО в басейні Чорного та Каспійського морів. Якщо Україна активізуватиме ці процеси, це призведе до прогнозованого загострення напруженості в двосторонніх стосунках. Можна умовно запропонувати можливість «делікатної лінії» України в межах НАТО, яка б не мала виразної антиросійської спрямованості. Проте, якщо справа дійде до розблокування силами НАТО конфліктів в Абхазії, Південній Осетії та Нагірному Карабаху, небезпечне загострення напруженості виглядатиме неминучим. Водночас, зараз немає жодних підстав очікувати, що розблокування локальних конфліктів в чорноморсько-каспійському просторі можливе на основі ліберальної політичної культури та демократичного гарантування інтересів соціокультурних громад. Досвід Косова свідчить, що НАТО може провести військову операцію, однак неспроможне запропонувати взаємоприйнятну модель врегулювання. Захист цивільного сербського населення аж до остаточної еміграції всіх сербів з Косова здійснюватимуть військові.

Підбиваючи підсумок, можна констатувати, що:

- НАТО відкриває доступ до спільноти держав, які мають панівне становище в світі. Проте майбутні функції НАТО ще не визначені.

- Під час вступу до НАТО Україна може зруйнувати свою економіку, що було б надмірною ціною за вирішення цього питання. Ігноруючи цю перспективу, в 2005 р. українська влада безглуздо розтринькала ресурси та резерви, потрібні для модернізації економіки та політичної системи, що підсилює політичну нестабільність і віддаляє Україну від стандартів НАТО і ЄС.

- Не факт, що російські політичні кола мовчазно спостерігатимуть за приготуваннями Києва та не впливатимуть на відносини Україна–НАТО через окремих суб'єктів української політики.

Валерій Чалий, Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, директор міжнародних програм

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Те, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України, підтверджено і у відповідних законодавчих документах, зокрема, які стосуються забезпечення національної безпеки, і у воєнній доктрині, і на всіх рівнях політично про це заявлено. Особисто я вважаю, що це правильна позиція і підтримую її.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Перш за все, це надійне забезпечення власної безпеки через механізм колективної безпеки країн-учасниць Альянсу. Друге – це співпраця з країнами НАТО, які на сьогодні розвинуті демократично, економічно і навіть в соціальних аспектах. Співпраця з країнами НАТО дає змогу залучати інвестиції і нові технології для оборони промислового комплексу, що опосередковано може вплинути на промисловість України. Застосування соціальних стандартів, які сьогодні існують в НАТО, вплине як на рівень добробуту військовослужбовців і їхніх сімей, що становлять значну частину населення України, так і на загальний рівень розвитку в цій сфері. Однозначно, що вступ України до НАТО дасть нам змогу зменшити фінансові витрати на забезпечення оборони, адже до останнього моменту у нас залишались старі плани самостійної оборони на двох стратегічних напрямках, що Україні просто неможливо зробити. Крім того, багато зі стереотипів, які існують стосовно якихось небезпек, загроз щодо вступу до НАТО, взагалі можна пояснити в сенсі позитиву. Але позитив залежатиме від готовності України входити в Альянс сильною в тих аспектах, які необхідні для рівної співпраці в самому НАТО.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Ну, звичайно, треба більше інформації стосовно діяльності НАТО, тому що НАТО – не так військовий блок, як система колективної безпеки, це по-перше. По-друге, стосовно агресивності. Мабуть, агресії зараз у НАТО не більше, ніж у інших учасників і країн організацій у новій міжнародній системі взаємовідносин. Стосовно стереотипів. Наприклад, сприйняття НАТО після удару США по Іраку погіршилося: рейтинг сприйняття НАТО в Україні різко впав. Хоча деякі країни НАТО виступали проти такої операції. Недостатність інформації не дає зараз можливості населенню України зробити правдиві висновки. Мабуть, у цьому разі треба говорити про невиконання програми інформування населення з питань євроатлантичної інтеграції, яка підписана, а на ділі не фінансується в необхідних обсягах і не виконується.

Стосовно витрат. НАТО – це не благодійний фонд, і власна безпека коштує грошей. Кожен член НАТО повинен робити реальний внесок в оборону і забезпечення колективної безпеки. Є план вступу до Альянсу і в ньому зазначається, що є певні критерії щодо витрат. Частка бюджетних асигнувань на оборону у відношенні до ВВП має становити не менше ніж 2%. І нижній рівень оборонних витрат на сьогодні на

душу населення становить 70 дол. А також там визначається співвідношення оборонних витрат до чисельного складу збройних сил. Тобто витрати, які я назвав, це витрати, які потрібні на реформування оборонної сфери, їх так чи інакше Україна має робити. До речі, Президент нещодавно на навчаннях заявив, що вперше ці витрати, які передбачаються бюджетом 2006 року, будуть виконані в повному обсязі. Тобто це, перш за все, стосується реформування Збройних сил України та оборонних сфер. А от щодо прямих витрат, щодо членства в НАТО, вони включають певні організаційні витрати на фінансування штату співробітників у структурах НАТО. Це внески в бюджет організації, а також підтримка участі країни в спільних військових операціях. Якщо дивитись з досвіду Польщі, Чехії, Угорщини, то ці витрати становитимуть для України приблизно 15–20 млн дол. на рік. Так що тут треба розрізняти прямі витрати, офіційного характеру, і бюджетні – на реформування, що, в принципі, потрібно робити все одно, незалежно від членства в НАТО.

Щодо можливості погіршення стосунків з Росією. Справді нещодавно було офіційно заявлено представниками Російської Федерації, що в разі рішення України про вступ до НАТО, Росія внесе відповідні зміни у відносини з Україною. Але на сьогодні, де-факто, Росія ефективніше і якісніше взаємодіє з НАТО у сфері оборонно-промислового комплексу. Вона активніше виходить на ринки Центральної та Східної Європи зі своїми озброєннями. Група російських офіцерів у Брюсселі постійно веде активну роботу з лобіювання саме входження на нові ринки озброєнь. Політичний діалог Росія–НАТО відбувається на іншому, більш високому рівні, ніж діалог Україна–НАТО. Таким чином, побоювання Росії стосовно вступу України до НАТО мають психологічний характер. Ви пам'ятаєте сценарій, коли Росія виступала проти вступу до НАТО балтійських країн. Але погляньте, яка сьогодні ситуація, реалії показують, що регіон не став більш небезпечний. Ми також повинні виходити з національних інтересів і діалог з Росією має продовжуватися, зокрема і стосовно вступу України до НАТО.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

У документі про термінові заходи поглибленої співпраці Україна–НАТО в рамках інтенсифікованого діалогу, який якраз нині представлений Україною, є пункти, які стосуються стратегії публічної дипломатії. Її треба розробити українським органам державної влади із залученням парламентарів, неурядових організацій і офіційних осіб з НАТО. Але на сьогодні цієї роботи абсолютно недостатньо. Ця робота потребує, по-перше, визначення пріоритетного завдання, по-друге, задіяння всіх можливих механізмів і відповідної ресурсної підтримки. Я думаю, що навряд чи перед парламентськими виборами хтось порушуватиме це питання. Мій прогноз наступний, одразу після парламентських виборів ця тема буде дуже важливою, і вже сьогодні наш Центр намагається через свої проекти, через проведення семінарів, круглих столів пояснювати про нові аспекти взаємодії, про створення трастового фонду НАТО щодо знищення надлишкових боєприпасів в Україні. Інформувати, власне, про те, що НАТО сьогодні в Україні діє радше не як військовий блок, а як організація, що допомагає нам у внутрішніх трансформаціях, навіть фінансово. Але для того, щоб зняти або відійти від стереотипів, переконати населення в іншому, потрібні надзусилля, тому що пропагандистська кампанія, фактично антинатівська, торік під час виборчої президентської кампанії різко знизилася показники підтримки громадянами України вступу до НАТО. І сьогодні, мабуть, потрібно застосовувати найсучасніші засоби комунікації для того, щоб досягнути поставленої мети. Насамперед – не переконувати когось (кожен громадянин повинен сам визначитись), а інформувати. Наші дослідження соціологічного Центру ім. Разумкова свідчать про те, що достатньо поінформовані про НАТО, про його розвиток тільки 6–7% населення України.

Олександр Чалий, экс-держсекретар з питань євроінтеграції

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

В цілому, моя позиція щодо членства України в НАТО дещо нестандартна. Я вважаю, що на даний момент членство України в НАТО неможливе. Це все одно, що ставити за мету завтра бути на Марсі. Водночас, на першу частину запитання міг би сказати – «Так». Я виступаю за те, щоб президент України негайно ініціював подачу заявки на вступ до НАТО. В цій ситуації НАТО повинно було б дати Україні чітку відповідь «Так» чи «Ні», а не гратись з нами обіцянками.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Переваги в тому, що Україна опиниться в сталій регіональній системі колективної безпеки. Друга перевага, якщо країна інтегрується в НАТО, то це серйозний крок і на шляху європейської інтеграції.

На жаль, вікно можливостей щодо членства в НАТО «помаранчева» влада не використала. У перший же місяць після приходу до влади вона могла подати заявку на вступ до НАТО, і, на мій погляд, їй просто не змогли б відмовити. Сьогодні ж Україна вже немає шансів найближчим часом не те що вступити до НАТО, а навіть отримати MAP (Membership Action Plan) – сигнал, що вступ до НАТО для України можливий. За такої ситуації ставити питання про вступ до НАТО – контрпродуктивно, оскільки теза про вступ України до НАТО вносить розбрат в українське суспільство. Вона розділяє і поляризує громадський консенсус щодо зовнішньої політики України. А сьогодні, на моє глибоке переконання, коли ми вже пройшли стадію формування громадянського суспільства, зовнішня політика має віддзеркалювати запит громадянського суспільства. Стосовно вступу України до НАТО – такого запиту немає. Не буде його і після парламентських виборів. Тому, на жаль, те невеличке вікно можливостей, де ми могли сподіватися на членство в НАТО, зникло. Вести суспільство за якоюсь ідеєю, можливо і гарною, вже більше не вийде. Бо зовнішню політику реально визначатиме парламент, а в ньому, якщо подивитися на розклад сил, консенсусу стосовно НАТО не буде. Тобто на наступні 5–10 років Україна в галузі стратегічної безпеки може потрапити у ситуацію невизначеності. Тому Україна має відпрацювати іншу систему своєї безпеки. Я категорично проти, щоб вона її шукала в Російському блоці. Вона повинна шукати гарантії своєї безпеки в Будапештському меморандумі «Про гарантії безпеки України в зв'язку з відмовою від ядерної зброї», за яким нам безпеку гарантували всі 5 країн-членів Ради Безпеки, й насамперед – США та Росія. Україна має сьогодні розбудовувати свою безпеку в контексті євроатлантичної інтеграції, активної співпраці в системі «Партнерство заради миру», однак ґрунтувати її не на членстві в НАТО, а на основі позаблоковості. При цьому вимагаючи від США, Росії та інших держав (Англії, Франції, Китаю), щоб політичні гарантії безпеки, які ми маємо за Будапештським меморандумом, трансформувались в юридичні гарантії. Фактично, ми повинні шукати модель безпеки за аналогом, який шукала Австрія після Другої Світової війни. Україна повинна розбудовувати свою безпеку на найближчі 10 чи 25 років за принципом Австрії, Фінляндії, Швейцарії чи Ірландії, які, поза всяким сумнівом, базують свою безпеку на євроатлантичних цінностях, але залишаються нейтральними позаблоковими країнами. Це дасть змогу нам мати консенсус у суспільстві стосовно нашої стратегічної безпеки, мати гармонізовану зовнішню політику, яку не будуть окремо проводити український парламент, МЗС, президент, якийсь міністр чи сірий кардинал із Адміністрації Президента. Це дасть нам можливість знайти поро-

зуміння в трикутнику НАТО–Україна– Росія. Цей баланс дасть нам змогу бути не яблуком розбрату та об'єктом міжнародних відносин «великих країн», а бути країною-суб'єктом міжнародних відносин, яка законно вимагає юридичних гарантій безпеки, оскільки ми добровільно та легітимно віддали ядерну зброю. Я впевнений, що це надасть більшу гармонію та стабільність міжнародній безпеці XXI сторіччя як на глобальному, так і на європейському рівнях.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Як видно з моїх попередніх відповідей, вступ України до НАТО для мене – це не реальний стан речей на наступні роки. На мій погляд, наслідки будуть негативними, якщо ми романтично віритимемо обіцянкам НАТО та коливатимемося в нашій безпековій політиці між НАТО і Росією. Наслідки будуть позитивними, якщо Україна чітко визначить себе як позаблокова країна та трансформує політичні гарантії безпеки, зафіксовані в Будапештському меморандумі, в юридичні.

А якщо сказати по простому, то коли наш президент матиме єдину позицію з питань безпеки в Москві, Брюсселі та Вашингтоні. Це викликатиме повагу до країни і гарантуватиме її реальну безпеку.

Віктор Чумак, Міжнародний центр перспективних досліджень, головний експерт з питань політики безпеки та оборони

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Абсолютно відповідає національним інтересам, тому що НАТО – це не тільки система колективної військової безпеки, а й система політичної безпеки. Я думаю, що вступ України до НАТО до 2008 року суттєво прискорить демократичні реформи, які мають бути здійснені в Україні. І прискорить вступ України до Європейського Союзу.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

По-перше, я хочу сказати, що це не тільки військовий блок, який базується на певних цінностях військового характеру. Це військово-політичний блок, який базується, перш за все, на цінностях демократичного вибору країни. І тому, щоб вступити до НАТО, необхідно здійснити низку кроків – насамперед реформувати всю систему органів влади, щоб процес вироблення політичних рішень відбувався на демократичних засадах. Тобто, це найважливіша перевага – політичне реформування країни відбувається завдяки вступу до НАТО (власне, це його вимоги).

Одна з головних переваг – необхідність проведення суттєвих інституціональних реформ всього сектору безпеки на демократичних європейських засадах та встановлення дієвого демократичного контролю за діяльністю воєнної організації держави та правоохоронних органів. А це і реформування МВС, СБУ, Держприкордонслужби та військ МНС, які сьогодні працюють на радянських моделях та принципах діяльності.

Безумовно, друга перевага це те, що ми, по суті, не матимемо явних ворогів, загроз військового характеру. Військова складова тут теж велика – реформування армії на стандартах НАТО, перехід до стандартів озброєння, що зумовить забезпечення роботою наш військово-промисловий комплекс. І, третє, це стандарти служби в армії, які передбачають професійну армію, підготовку не великого складу, але добре озброєного, оснащеного і достатньо мобільного.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Зовнішньополітичні – втрата довіри до України з боку Заходу, як до країни, яка хоче та може бути членом європейської спільноти. Як наслідок, Україна залишиться у сфері геополітичних інтересів Росії, посилення впливу Кремля на процеси в політиці України.

Внутрішньополітичні – уповільнення проведення демократичних реформ, особливо інституційних реформ судової влади та сектору безпеки. Втрата можливостей покращення конкурентоспроможностей військово-промислового комплексу і, як наслідок, погіршення економічного зростання, збільшення витрат на оборону внаслідок відмови від застосування засобів колективної безпеки.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Я хочу почати з останньої тези – «...зіпсує стосунки з Росією». Я не казатиму, що Росія буде в захваті від вступу України до НАТО, це, безумовно, не відповідає її стратегічним і політичним інтересам. Але, по суті, Росія досить активно, навіть активніше, ніж Україна, співпрацює з НАТО. Тому якимось консенсусне рішення щодо вступу України можна буде ухвалити в разі нашого бажання і бажання НАТО бачити нас у цій організації. Тобто це негативне ставлення Росії буде якось згладжено. Хоча російські політики як виступали відверто за те, щоб Україна ніколи не була членом Європейського Союзу і НАТО, так і виступатимуть з цієї позиції.

Вступ до НАТО коштуватиме державі достатньо дорого, але «невступ» коштуватиме ще дорожче. Тому що, по-перше, колективна система безпеки передбачає колективні заходи здійснення цієї безпеки, на які у самої держави не може взагалі вистачити коштів. По-друге, саме НАТО своїми коштами надаватиме і технічну допомогу, й інші кошти для суцільної перебудови збройних сил. Коштом НАТО також відбувається переозброєння, навчання. По-третє, перехід до стандартів НАТО сам по собі буде достатньо дорогим, але, врешті-решт, це суттєво зекономить кошти надалі на утримання такої великої армії.

Що ж до агресивності, то НАТО бере участь у миротворчих операціях. Щодо збройних агресивних проявів, останніми роками ми їх не бачили.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Це найболючіше питання, тому що у нас абсолютно відсутня обізнаність громадськості щодо принципів існування НАТО, її філій, діяльності цієї організації, процедур, які здійснюються цією організацією. І тут якраз необхідна підтримка ЗМІ, тобто пропагування діяльності НАТО, пропагування щодо необхідності вступу до НАТО, щодо політичних і суспільних цінностей, які існують в НАТО, критеріїв вступу. Крім того, повинна бути широка діяльність третього сектору щодо поширення інформації серед громадян про діяльність НАТО.

Джеймс Шерр, член Академії оборони Великої Британії, Центр дослідження конфліктних проблем

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Сформульоване таким чином запитання передбачає висвітлення двох аспектів. Почнемо з першого — чи вступ до НАТО відповідає національним інтересам України? Це залежить від того, чи справді українське суспільство й держава бажають членства в євроатлантичній спільноті та поділяють її структури цінностей, інституцій, міжнародних економічних відносин тощо. Якщо так, тоді бути частиною системи безпеки є розсудливим вибором, особливо у світі, де ми живемо, позаяк питання економічні, соціальні й державної безпеки не можна розглядати окремо.

Відповідь на другу частину запитання така. Річ не в тім, щоб вдатися до швидких кроків, а щоб зробити це на солідному підґрунті осмислення й підтримки всього суспільства й зокрема еліти, які часто неналежним чином поінформовані стосовно НАТО. І, ясна річ, такі заходи можуть бути успішними лише в тому разі, якщо державні інституції України матимуть користь від Альянсу й зможуть робити власні внески.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Україна не може наново винаходити свою географію. Це безглуздо. Вона розташована в дуже важливому регіоні світу, їй належить північне узбережжя Чорного моря. Україна має трьох проблематичних сусідів: Росію, Білорусь та де-факто наявне утворення — Придністров'я. Україна матиме спільні кордони із чотирма країнами НАТО (після вступу до Альянсу Румунії). Подобається це комусь чи ні, але Україна є мостом між розширеною Європою та іншими регіонами, включно із Закавказзям і Близьким Сходом. Це конче важливий регіон планети — причому не лише для багатьох людей та численних держав, а й для потужних, небезпечних, транснаціональних, нелегальних кримінальних структур. Тому відокремлювати Україну, наражаючи її на те, щоб самотужки протистояти геополітичному тиску у боротьбі за власні ресурси й кидати її напризволяще із надто глибокими соціальними й економічними проблемами, на мою особисту думку, не має жодного сенсу.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Це означає, що Україна перебуватиме між двома процесами інтеграції — в Європу та Євразію — і буде змушена боротися із посиленням нових транснаціональних кримінальних структур, насильством та неконтрольованими загрозами. До того ж країні доведеться протистояти цим небезпекам за умов розслабленості й невпевненості.

Як член НАТО Україна знатиме, що вона ніколи не залишиться самотньою перед лицем небезпеки. Вона значною мірою зможе скористатися ресурсами тих країн, які сильніші за неї. Вона матиме в своєму розпорядженні всі механізми консультивання, передбачені членством. А членство означатиме, що Україна завжди буде репрезентована в органах, які ухвалюють рішення. Без цього Україна ризикує залишатися на самоті. Президент Кучма свого часу казав, що Україна — не Швейцарія. І це не Китай. Україна не має такої економіки, яку має Китай. Вона не здатна належним чином використовувати своє геополітичне становище. Тож якщо Україна не приєднається до НАТО, вона стане ще більш залежною від Росії й мусить підкоряти свою політику та здобутки незалежності парадигмі інтеграції з Росією. Дехто в Україні буде цим задоволений, але таких небагато.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Обговорюватимемо ці упередження по черзі.

Агресивність. По-перше, чимало тих конфліктів і втручань, що їх багато українців вважають агресивними (війна в Іраку тощо), жодним чином не стосуються НАТО взагалі. Війну в Іраку розпочала тимчасова коаліція держав. НАТО може приймати рішення лише на засадах згоди усіх своїх членів. Ставши членом цієї організації, Україна прилучиться до такої системи ухвалення рішень. Цей аспект, напевно, більше має турбувати членів НАТО, бо якщо в майбутньому Україна не погоджуватиметься, скажімо, із втручанням НАТО у справи балканських країн чи то розширенням активності в Афганістані, чи то консультативною місією в Іраку, НАТО без згоди України не зможе займатиметься такими справами. Тим паче, не буде займатися ними Україна. Тож за наявності застережень щодо політики НАТО країні доцільніше приєднуватися до інших держав у здійсненні міжнародної політики, ніж самотньо сидіти й страждати від наслідків.

По-друге. Чи надто дорого коштуватиме Україні вступ до НАТО? Даруйте, але куди дорожче обійдеться вашій країні, якщо вона не стане членом НАТО, оскільки тоді вона буде змушена самотужки розв'язувати проблеми безпеки. Навіть якщо подивитися на західноєвропейські країни, побачимо, що жодна із них, включно із Великою Британією та Францією, не здатні забезпечити весь спектр оборони. Але завдяки членству в НАТО їм це й не потрібно. Велика Британія витрачає лише 3–4% свого ВВП на оборону. Більшість членів НАТО витрачають близько 2%, а деякі – й того менше. Це можливо завдяки тому, що ресурси розподіляються, і тому, що на стратегічному рівні – розвідка, застереження та планування оборонної потужності – можливості НАТО забезпечують США. Це означає, що Європа може дозволити собі бюджети, які зорієнтовані переважно на соціальний добробут та інші потреби необоронного характеру (це, до речі, незрідка слугувало «яблуком розбрату» серед учасників Альянсу). Але тут важливішим є засадовий принцип: якщо країни відчують загрозу, їм не доведеться долати її самотужки. Якби НАТО не існувало, тоді б усі країни Європи мусили докорінно переглянути свої пріоритети, а це вимагатиме величезних коштів.

Третє. Росія. Коли відносини з Росією нормалізуються і за яких умов? У жовтні 1994 року Президент Росії Борис Єльцин наголосив, що розширення НАТО може створити «холодний мир» в Європі. Якби Польща, Чехія та Угорщина приєдналися до НАТО у січні 1995 року, ми напевно мали б величезні проблеми із Росією. Але процес консультацій, планування й коригування тривав упродовж кількох місяців. Росіяни зробили те, що вони найкраще роблять – вони звикли до фактів, які їм несила змінити. Коли НАТО розпочав процес вступу цих трьох країн, відносини із Росією не погіршилися і вже тоді почала працювати Постійна Спільна Рада НАТО–Росія! Відносини із Росією не страждали доти, доки НАТО не почало втручатися в події в Косові навесні 1999 року.

Чи буде важче для Росії адаптуватися до членства України, ніж до членства Польщі?

Така країна як Росія, котра ніколи не озвучувала свого прийняття самостійності України, а лише підтверджувала її формальну незалежність, матиме величезні проблеми із пристосуванням до таких реалій. Але навіть якщо Україна стане членом НАТО вже 2008 року, тобто коли попереду ще три роки й тоді в Росії, напевно, буде новий Президент. За цей час Росія має усвідомити, хто є її реальними ворогами і де існують справжні загрози. Чи зможе вона втримати для себе Північний Кавказ? Чи збереже вона цілісність своїх регіонів на Далекому Сході? Чи її «стратегічне партнерство» із Китаєм буде достатнім, щоб її стримувати? Це реальні виклики для Росії, причому достатня кількість росіян глибоко переконана в цьому. НАТО не є ворогом Росії, й повірте, ця організація намагається допомогти!

Чи стане прийняття України до НАТО важким процесом для Росії? Так. Але чи варто песимістично, ба й фаталістично, ставитися до цього? Абсолютно ні!

Коли Радянський Союз розпався, Україна володіла певними технологіями у сфері оборони, які за рівнем не поступалися США та іншим європейським країнам. Минуло чотирнадцять років. Багато із цих технологій нині вже не можна вважати передовими. До того ж оборонно-промислова система на базі цих технологій завжди працювала зі страшенно високою собівартістю, хоча тодішня централізована система планування приховувала справжню вартість діяльності ВПК. Рубль утримувався на штучно низькому рівні, тож справжня собівартість оборонної промисловості не була очевидною. З огляду на це, високотехнологічне озброєння вироблялося із застосуванням примітивних методів за великої втрати робочої сили та матеріалів. Сектор промисловості, організований на таких засадах, не міг вижити за ринкових умов та глобальної конкуренції із країнами-виробниками передової військової техніки, що мають найновітніше виробництво. Отже, проблема не в економіці, а в геополітиці.

Сьогодні й у майбутньому для певних секторів українського ВПК співпраця з оборонною промисловістю Росії може бути дуже вигідною. Але щоб решта секторів цієї галузі залишалася життєздатною, Україні потрібно приваблювати західних партнерів, відкритися для інвестицій. Це означає, що на часі — руйнування завіси таємничості, аби вможливити адаптацію економічних процесів до ринкової економіки. Сьогодні Україна має силу-силенну науковців та інженерів, які можуть застосувати свою робочу силу на світовому ринку, але через низку причин мусять виїжджати з країни. Навіть у галузях, що залишаються військовими, в яких безпека є важливим аспектом, не слід зволікати зі спрощенням режиму суворості, що залишився вам у спадок від радянської системи. Цей сектор нарешті має починати працювати за принципами, поширеними в інших країнах НАТО, де поряд із сильними промисловими потужностями застосовують також різні підрядні контракти, коли національний гравець не завжди є головним, коли певна перевага не завжди гарантує виробництво товарів високої технології, коли вигіднішим є виробництво товарів категорії середньої технології, що їх інші виробництва не можуть забезпечити так само дешево та якісно. Зокрема, я не розумію, чому технологічний масив нових членів НАТО, що залишився з радянських часів, не можна модернізувати в Україні.

Модернізація, відкриття та конверсія ВПК буде болісним процесом. Але колишній статус-кво неможливо підтримувати, бо в такому разі частина ВПК є успішною, але більша частина промисловості занепадає.

5. А що Ви скажете про підвищення якості інформації та громадської свідомості?

Якщо Україна є демократією, а її уряд вважає, що членство в НАТО відповідає національним інтересам, тоді переконання своїх людей у необхідності цього кроку є надзвичайною відповідальністю українського уряду. НАТО цим не займатиметься. Це не

наше завдання. У найліпшому разі НАТО забезпечить людей, які зможуть поширювати інформацію. НАТО не набирає нових членів. Стати членом НАТО дуже важко, це не проста справа. Країна, яка каже, мовляв, це ваше завдання — переконувати людей, щоб вони приєднувалися до НАТО, ніколи не буде запрошена до лав цієї організації. Отже, це надзвичайна відповідальність України, але ми можемо їй допомогти.

У плані безпеки Україна функціонувала за правилами, які адаптовані для Нідерландів, Франції та деяких інших країн. Це означатиме, що Україна не обов'язково робитиме внески в технологію на найвищому рівні, але залучиться до високої конкуренції за величезні контракти серйозних проектів розвитку та виробництва озброєння в інших регіонах і в модернізації (утилізації) радянської військової техніки за участі нових членів НАТО. Усе це можна було б модернізувати в Україні. Це означатиме нові інвестиції й постійну модернізацію ВПК. Процес буде болісним, але зараз ця галузь потроху вмирає.

Окрім цього, всі країни стикаються із проблемами виховання й маніпулювання громадської думки. Майже всім урядам іноді доводиться вдаватися до способів, які суперечать очікуванням громадськості, сподіваючись, що громадськість буде їм вдячною завтра. Кожен уряд має це робити. План Маршалла, за яким Європа пройшла відродження, був дуже непопулярним у населення цих країн. Чимало провідних сенаторів і конгресменів, які не підтримували цього плану, зазначали неодноразово, що три чверті їхніх округів були проти нього, та й вони вважали, що цей план не відповідав національним інтересам країни, але вони мусили це робити. Натомість прихильники цього плану наголошували, що вони помиляються і побачать свою помилку за кілька років. Адже управління країною завжди вимагає хоробрості. Управління на засадах демократії тим паче вимагає хоробрості.

Віктор Шлінчак, головний редактор Інтернет-видання «Главред»

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Так.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Питання лежить у кількох площинах: його можна розглядати з економічної точки зору або ж з політичної. В економічній площині за умови виходу українських військових на ринки країн НАТО (я маю на увазі і участь у миротворчих операціях, і тісну співпрацю у військовій та технічній сферах) – це, звичайно, буде великим плюсом для України. З політичної точки зору, цей крок також додасть переваг Україні, оскільки всі країни НАТО асоціюються з демократичним розвитком.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Щодо агресивності, то НАТО радше став якимось символом, а не дієвим механізмом. Останнім часом не спостерігалось жодних великих, широкомасштабних акцій країн-членів НАТО, а власне навпаки – деякі акції, що відбувались, мали лише миротворчий характер.

Що стосується стосунків з Росією, то очевидно, що Україна зі вступом до НАТО стане на західний бік барикад. Але це не означає, що при цьому економічні, культурні чи соціокультурні зв'язки будуть з Росією назавжди і повністю втрачені. Україна в цьому плані може тільки виграти, бо вона відчуватиме за собою силу, міць і могутність того блоку, який протистоїть Росії, і не буде розмінною монетою на цьому полі. Зрештою вже, мабуть, обридло говорити, що за Україну борються два великих конгломерати – Російська Федерація та Захід, – тому треба вже нам якось визначатись.

Про гроші. Інтеграція завжди чогось варта. Для того, щоб визначити кількість того, що ми отримуємо і того, що втратимо, то треба, мабуть, звернутися до фахових працівників, які можуть це поррахувати.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Ще давно було організовано кілька круглих столів на цю тему, де дійшли висновку, що такий великий відсоток тих, хто проти вступу України до НАТО, пояснюється недостатньою поінформованістю українських громадян стосовно переваг від вступу до НАТО. Люди не розуміють, як це позначиться насамперед на іміджі держави, яка декларує світові свої демократичні цінності, як це відобразиться на сприйнятті України в світі. Це мабуть, основний чинник, чому громадська думка в Україні так відрізняється від громадської думки у інших країнах, які нещодавно стали членами НАТО. Адже там проводилася досить жвава дискусія, було дуже багато інформації про те, що отримає країна-кандидат у члени НАТО, коли вона стане представником Альянсу.

Оксана Шуляр, експерт Інституту Євро-Атлантичного співробітництва, менеджер проектів

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Перш за все, з точки зору конфігурації і розподілу інтересів стосовно становлення національної безпеки в сучасних політичних умовах, то звісно, необхідно орієнтуватися на провідні потуги в питаннях оборони та безпеки, які існують в світі. Якщо брати до уваги роззброєння України, її відмову від ядерної зброї, то це вимагає долучення України до таких потуг, і в даному разі модель НАТО найбільше відповідає інтересам України, виходячи із засад демократії, прав людини, які записані в принципах НАТО. Виходячи з таких власне принципів, натівська модель є найбільш відповідною для України і її прагнень. Також тут варто враховувати регіональне позиціонування України, її регіональну безпеку. Україна може себе спозиціонувати як лідер регіональної безпеки, але, звісно, для цього потрібна якась структура, в рамках якої це здійснюватиметься. Стосовно такого питання, яке широко дискутується, а саме стану військово-промислового комплексу України, то тут справді вже при конкретній імплементації курсу в НАТО і досягненні того формату, в якому Україна могла б вступити до НАТО, будуть висунуті певні умови стосовно України. Необхідно здійснити реструктуризацію економіки, яка орієнтована на військово-промисловий комплекс. Слід також зазначити, що військово-промисловий комплекс України значною мірою зав'язаний на контактах з Росією, що історично склалося, і, власне, в даному разі, руйнування цих зв'язків матиме також негативний ефект. Але в довготерміновій перспективі, звісно, що це виправдає себе з точки зору доцільності обсягів військово-промислового комплексу в Україні, доцільності його застосування. Ефект буде позитивним.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Насамперед, це питання безпеки і приєднання до безпекового простору НАТО. По-друге, це певні гарантії, які будуть надані Україні стосовно безпеки, по-третє, це зобов'язання, які Україна повинна буде взяти на себе стосовно підтримання демократичних стандартів всередині країни – це й дотримання прав людини, й певна економічна модель військово-промислового комплексу і армії. Мабуть, це позначиться на контрактній системі в армії, що активно використовується в багатьох країнах і, що економічно доцільніше, навіть з точки зору соціальної і бюджетної політики. Україна не буде вимушена такі великі доходи виділяти на утримання армії. Тобто я сказала б так: перший аспект – це безпековий, другий – внутрішньополітичний, Україна матиме планку, якої вона муситиме дотримуватись, і третій – це економічний аспект.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Щодо першого, то тут важливо дивитись, на які факти спираються люди, котрі апелюють до цього. Як на мене, це Косово. Багато хто вважає, що ним НАТО себе

скомпрометувало і здобуло негативний імідж. Серед тих людей, що перебувають в опозиції до вступу України до НАТО, існує й стереотип, що НАТО причетний до іракської кампанії. Тобто дуже часто оперують такими аргументами, які ґрунтуються на стереотипах. І тут потрібна чітка інформаційна і просвітницька політика стосовно цих аспектів, потрібно роз'яснити, що, чому і як це відбувалось, де НАТО було залучене, а де – ні, розповісти про миротворчі місії Альянсу.

Щодо другого пункту, то є так звані прямі витрати і непрямі. Прямі – це ті, що будуть спрямовані на модернізацію армії та військово-промислового комплексу, і непрямі – це ті, яких Україна зазнає внаслідок скорочення військово-промислового комплексу. Так, погоджуюся, що такі кошти необхідно буде залучати. Звісно, тут треба керуватися довгостроковою перспективою, власне, розглядаючи геополітичну ситуацію і необхідність забезпечення умов безпеки України.

Щодо третього, то відомо, як активно Росія виступала проти вступу до НАТО Польщі і балтійських країн, тоді було розгорнуто дуже широку кампанію. Стосовно українських євроатлантичних прагнень, то Росія чітко сказала, що Україна – це суверенна держава і має право ухвалювати таке рішення. Втім, зрозуміло, що за цим стоїть дуже велике упередження, і Росія застосовуватиме будь-які методи, щоб зупинити цей процес. Вона впливатиме, як мені здається, не так методом переговорів з Україною і висунення умов, як намагатиметься застосовувати свої безпосередні зв'язки з країнами НАТО, з лідерами НАТО. Будуть переговори, висуватимуться вимоги навіть за спиною України, і не виключено, що закулісними методами. Але зважаючи на довготермінові перспективи, варто розглядати і подивитись на співпрацю України з Росією в оборонному комплексі, на всі ризики і втрати, і на переваги долучення до НАТО – а вже потім вибирати.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

Має бути донесена сама суть організації НАТО. Наприклад такий аспект, як економічна безпека, навіть ніким не використовується як інформаційний інструмент, для того, щоб переконати на користь вступу до НАТО. Власне, можливість отримання гарантій економічної безпеки, можливість досягнути якихось показників, стандартів демократії і верховенства права – такі аспекти повинні бути донесені на рівні з тими, які вже існують щодо військових переваг. Тому що в Україні чітко знають лише про військову функцію НАТО, а інші функції чомусь не донесені до населення. Тобто варто сконцентруватися на повному спектрі тих функцій, які покладаються на НАТО.

Юрій Щербак, координатор Громадсько-політичної консультативної ради при Голові Верховної Ради України

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Абсолютно переконано і рішуче кажу: так, відповідає національним інтересам. Пояснюю чому. Україна вже 15 років фактично перебуває в геополітичній самотності. Поки що, слава Богу, немає якихось видимих серйозних конфліктів. Але все одно, Україна перебуває на стику двох потужних блоків – одного на чолі з Росією, другого – НАТО, адже на наших кордонах уже є блок НАТО. Україна не належить ні до Євро-Азійського Союзу, ні до НАТО. І в цьому вона абсолютно самотня. Всі наші західні сусіди вже долучились до НАТО. НАТО є союзом оборонним, який може забезпечити геополітичний захист інтересів України. Україна сама надзвичайно слабка для того, щоб мати змогу забезпечити собі захист своїх інтересів. Асиметричним викликом і відповіддю України на геополітичні домагання Росії може бути лише вступ до НАТО.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Вступ до НАТО одразу, по-перше, дасть Україні змогу бути захищеною цією потужною військово-політичною машиною, по-друге, дає можливість перейти на високі стандарти НАТО в усьому. Насамперед, це стосується політичних стандартів; суспільство, звичайно, має сповідувати і має дотримуватися принципів західної демократії, поваги до прав людини, захисту основних прав людини, політичних свобод. Ці високі стандарти НАТО ставить перед собою кожна країна, яка вступає до Альянсу. Так само мають бути забезпечені високі стандарти економічного розвитку, стандарти, які передбачають розвиток ринкових відносин, але не викривлених олігархічними накруваннями, а справді демократично ринкових взаємин. Членство в НАТО дає Україні велику можливість приєднатися до світу високих технологій, оскільки країни НАТО – передові держави світу – такими технологіями володіють, і це дуже важливо для нас. Приєднання України до НАТО посилить наш оборонний потенціал, дасть змогу реформувати наші збройні сили. Адже принципи НАТО докорінно відрізняються від тих, на яких будувалися досі збройні сили України, які просто вийшли з радянського минулого і зберегли ще дуже багато радянських рис. Звичайно, це й інформаційний світ, в якому громадяни України, як і громадяни країн-членів НАТО, можуть приєднатися до тих інформаційних цінностей, які несе в собі НАТО, до тих плюралістичних цінностей, які уособлює Альянс.

Саме зараз назріла проблема вступу до НАТО. Тому що ми доходимо до того рубежу, коли треба сказати: так або ні. Бо якщо Україна не зробить рішучих кроків назустріч НАТО, то буде поглинута євро-азійськими угрупованнями, такими як ЄС, що одразу ускладнить її можливість перебувати до НАТО і Європейському Союзу. Україна довго не зможе залишатися в такій невизначеній ситуації, в якій сьогодні перебуває. Ще може років 2–3, але за цей час нам треба остаточно визначитись. В принципі, формально ми визначились ще за часів Леоніда Кучми. Було ухвалено рішення про те, що Україна має за мету вступ до НАТО. Це великою мірою було пропагандистським заходом, віртуальним, за яким не зроблено жодних серйозних кроків, але таке рішення ухвалено було. Сьогодні Україна виконує план співробітництва з НАТО. Це ще не МЕРП (Membership Action Plan), який передбачає підготовку країни до реального вступу до НАТО, але це дуже наближений проект. Треба сказати, що було започатковано реформи війська, збройних сил; вони були проведені в правильному напрямку. В тому, що дає можливість нам здобути сумісність зі стандартами НАТО і вступити

до Організації.

Величезна проблема виникає з військово-оборонним комплексом. З цим могутнім військово-промисловим комплексом, який був і ще досі існує в Україні: він повністю зав'язаний на співпраці з Росією, повністю ще відповідає радянським стандартам озброєнь і є допоміжною ланкою для російського військово-промислового комплексу. Це вельми значна проблема, починаючи від військових таємниць і закінчуючи створенням електронних приладів, які дають змогу відрізнити свій літак від чужого. А у нас же все відкрито – всі наші таємниці вільно перетікають в Росію. Тобто над цим треба ще багато працювати.

Але принципово питання вирішено. Українське керівництво підтвердило свою готовність бути в НАТО – хоча обережно, хоча не дуже наполегливо, очевидно, з тактичних міркувань перед виборами. Оскільки ідея приєднання до НАТО, на жаль, не є такою популярною в українському суспільстві – тільки 25% підтримує її. А все тому, що держава не працювала. Держава дозволила Росії провадити широкомасштабну пропагандистську ворожу кампанію проти НАТО, представляти НАТО як агресивний блок, особливо під час подій в Югославії. Звичайно, події в Югославії спричинили негативну реакцію українського суспільства, і відтоді держава практично усунулась, вона нічого не робила для того, щоб роз'яснити широким верствам, що несе і для чого існує НАТО.

НАТО це не тільки військовий вимір, це науково-технологічний вимір. Існує так звана вчена рада НАТО, яку кілька років очолював видатний американський українець Михайло Яримович – інженер, конструктор космічних апаратів в США. Так от, на цих радах йдеться не тільки про військово-технологічні проблеми, навпаки, там провадяться широкі наукові дискусії. Вступ до НАТО – це і освітній вимір, і знання мов, що необхідне при приєднанні до НАТО. Те, що наші офіцери не навчаються у США, Великій Британії, Канаді, спричинене недостатнім рівнем знання мов, але цей процес повинен рухатись. Тобто, є багато практичних питань, пов'язаних зі вступом до НАТО. Але насамперед держава повинна зробити серйозний стратегічний крок. Подати заявку. Остаточо оголосити про те, що ми справді вступатимемо до НАТО, а не вести подвійну політику.

3. Які наслідки для України, на Вашу думку, матиме її невступ до НАТО?

Вона залишиться дуже слабкою країною, не буде захищена і можуть виникнути різні ситуації в результаті цієї слабкості. Ми собі такого дозволити не можемо. Ми повинні вступити до НАТО.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

- 1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;*
- 2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;*
- 3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.*

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

НАТО не є агресивним військовим блоком і жодної агресії впродовж свого існування не здійснило. НАТО проводило тільки миротворчі операції. Цей міф радянських часів мусується спеціально для того, щоб налякати людей вступом до Альянсу.

Вступ України до НАТО не коштуватиме аж так дорого, тому що є абсолютно конкретні підрахунки. Ми ставимо перед собою завдання реформувати наші збройні

сили, підвищити рівень озброєння, модернізуватися – на все це підуть гроші, незалежно від того, чи будемо ми членами НАТО, чи ні. Тому в рамках вступу до НАТО це не будуть непідйомні для України кошти. Можна взяти приклад Польщі, яка економічно не програла, а навпаки.

Кажуть, що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією. Це дивлячись, якою буде Росія. Якщо Росія буде демократична, остаточно визнає незалежність України і її геополітичний вибір, то жодних проблем не буде. Врешті-решт, Росія ж має відносини з Польщею, Угорщиною, Словаччиною, країнами Балтії – теж членами НАТО, і ніякої загрози для Російської Федерації не існує, вона визнає вибір цих країн. Вона повинна також визнати і вибір України. Якщо Росія хоче реалізуватися як неоімперська сила, як сила, яка претендує знову підпорядкувати собі Україну, то ясна річ, взаємини зіпсуються. Тоді це буде хибний вибір Росії. Україна ж не збирається погіршувати своїх відносини з Росією. Все залежатиме від російських політичних еліт.

Владислав Яснюк, Міністерство закордонних справ України, заступник директора Департаменту НАТО, начальник відділу політичних питань євроатлантичної інтеграції

1. Чи вважаєте Ви, що вступ до НАТО відповідає національним інтересам України і його слід здійснити найближчим часом?

Вважаю. Можливо, не відповідає в чомусь із багатьох інших аспектів, але відповідає з точки зору забезпечення безпеки, оскільки це система колективної безпеки, вона є більш надійною, ніж система індивідуальної безпеки. Вона відповідає й з точки зору фінансової, оскільки, знов-таки, колективна безпека коштує державі набагато дешевше, ніж індивідуальна. Вона відповідає й з точки зору внутрішньої політики, оскільки до НАТО вступають не збройні сили, а держави, відповідно, вимоги НАТО, в принципі, є майже ідентичними до вимог Євросоюзу: передбачають ринкову соціально орієнтовану економіку, стабільний демократичний розвиток країни, розвиток громадянського суспільства, незалежність ЗМІ, судової влади, проведення цивільних і демократичних виборів. Вимоги НАТО до членства абсолютно відповідають вимогам народу України до уряду і взагалі до держави. Люди хочуть жити в нормальному суспільстві, яке розвивається, отримувати нормальну зарплату. Тобто, це наші вимоги, громадян України, і відповідно, це є вимогами НАТО, з внутрішньої точки зору. Умовами НАТО передбачається й вирішення різних спірних моментів з сусідніми країнами мирним шляхом, що відповідає й умовам ОБСЄ. Крім того, як свідчить досвід країн, які перебували на етапі планового вступу, а потім приєдналися до НАТО, одразу по цьому тут відбувся прорив іноземних інвестицій. Членство в НАТО – це конкретна гарантія того, що держава розвивається в конкретному позитивному напрямі, це позитивна ознака і певна гарантія того, що всі іноземні інвестиції гарантуватимуться державою. Економічний і політичний розвиток – передбачуваний.

2. Назвіть основні переваги (до 5 пунктів), що їх дістане Україна, вступивши до НАТО. Поясніть свою позицію.

Перше, це приведення політичної, соціально-економічної оборонної систем України до загальноприйнятих на Європейському просторі стандартів. Тобто входження України до спільноти розвинених демократичних держав. Друге, Україна братиме безпосередню участь у процесах вироблення рішень у рамках НАТО під час обговорення питань розвитку європейської безпеки, які не тільки здійснюють прямий вплив на інтереси національної безпеки України, а й формують середовище євроатлантичної безпеки, зокрема безпеки України. Україна дістане безпрецедентні гарантії воєнної безпеки відповідно до Вашингтонського договору. Тобто це гарантії суверенітету, незалежності, територіальної цілісності і непорушності державних кордонів. Це гарантії колективної безпеки, переваги у вирішенні інвестиційних питань. Вступ до НАТО зумовить покращення інвестиційної привабливості країни в очах міжнародного інвестора. Це не просто слова – це досвід країн, який ми вивчаємо нині, який відомий, бо ця інформація відкрита. Відбудеться скорочення загальних витрат на оборону, бо членство в НАТО позбавить державу можливості підтримувати свою обороноздатність за власний кошт, без урахування конкретного рівня економічного розвитку та реальних фінансових можливостей. Позитивним наслідком стане приведення наших озброєнь до стандартів НАТО. Але тут теж треба пояснювати – стандарти НАТО прийнято не тільки в НАТО, але й у країнах-членах ЄС. Відповідно, з одного боку, жорстких умов щодо приведення озброєнь до стандартів НАТО немає, оскільки ці умови стосуються тільки тих сил, які залучатимуться до колективної оборони, але, з другого боку, перехід на ці стандарти відкриє перед Україною нові можливості і ринки збуту

української техніки та зброї. Відтак, вступ до НАТО має призвести до збільшення і диверсифікації закупівлі озброєнь і військової техніки, що також сприятиме розвитку українського оборонно-промислового комплексу.

4. Противники вступу України до НАТО висувують три основні упередження щодо НАТО:

1) що НАТО – агресивний військовий блок, який провокує конфлікти;

2) що для України вступ до НАТО надто дорого коштуватиме і держава не має таких коштів;

3) що вступ України до НАТО зіпсує стосунки з Росією.

Які контраргументи, на Вашу думку, можуть спростувати ці твердження?

Мабуть, почнемо з другого пункту. Давайте подумаємо, виходячи з сентенції, чи потрібно нам реформування економіки? Воно теж вимагає певних коштів. Це нам потрібно незалежно від того, вступатимемо до НАТО чи ні. Чи потрібно українцю, щоб була нормальна політична передбачувана система, щоб була свобода доступу до інформації, забезпечувались права людини? Так, це потрібно. Чи пов'язано це з НАТО? Це є вимога народу, але і одночасно вимога НАТО. Нам потрібно мати сучасні збройні сили? Потрібно. Чи повинні ми рахувати гроші, які виділяються на реформування збройних сил як частину витрат на підготовку до членства в НАТО? Вступатимемо ми чи не вступатимемо до НАТО, але нам все одно треба реформувати збройні сили. І так можна розглядати кожний пункт. Чи потрібно нам, умовно кажучи, переходити на стандарти НАТО? З одного боку – непотрібно, але якщо ми захочемо мати нові ринки озброєнь, то потрібно, зокрема, з урахуванням того сучасного потенціалу, що в нас є, і того, що в країнах НАТО першої і другої хвиль розширення триває переозброєння. Перехід на стандарти НАТО відкриє перед нами ці ринки. Чи пов'язано це з членством в НАТО? Частково пов'язано, але частково – ні. Нам потрібно мати сучасне озброєння, нам потрібна нормальна економічна система, демократичний розвиток держави. Можна це підрахувати як витрати на підготовку до членства, але зрозуміло, що все це нам усе одно потрібно робити. Членство в НАТО, ясна річ, вимагатиме певних фінансових витрат. Ці витрати пов'язані перш за все з утриманням наших військовослужбовців і дипломатів, які працюватимуть після вступу України до НАТО в міжнародних структурах НАТО. Їх буде небагато, але ці люди представлятимуть Україну в міжнародних структурах НАТО. Наступне, є бюджет НАТО: кожна країна повинна сплачувати певний відсоток за членство, але ці гроші не є необмеженими і, відповідно, можуть коливатися залежно від економічного розвитку країни-члена. Мова не йде про мільйони доларів, ця сума по кишені України.

Стосунки з Росією – винятково важливе питання. Наша принципова позиція полягає в тому, що вступ України до НАТО жодним чином не повинен зашкодити відносинам України з Росією. Росія – наш основний стратегічний партнер, у нас з цією країною зав'язані і сімейні зв'язки. Невже ми зацікавлені, вступивши до НАТО, мати проблеми з такою впливовою державою світового рівня, як Росія? Невже Україна зацікавлена псувати стосунки з країною, з якою 300 років жила разом? Зрозуміло, що ні. Зрозуміло, що цей аргумент використовується в конкретних пропагандистських цілях. Сам Путін заявив: «Я хочу підчеркнути, мы с уважением будем относиться к их выбору, потому что это их суверенное право – выбирать свою оборонную политику, и это не ухудшит наших межгосударственных отношений. Повторяю: мы и сами развиваем отношения с Организацией Североатлантического блока». Ось така позиція Президента Росії. Водночас ми пам'ятаємо про нещодавні слова міністра оборони

Росії, який констатував, що Росія буде вимушена у разі вступу України та Грузії до НАТО переглянути свої стосунки з цими країнами, зокрема у сфері безпеки та оборони. Росія на це право має, але ми сподіваємося, що такий перегляд матиме тільки позитивні наслідки.

Що ж до першого пункту, то згідно з соціологічними опитуваннями, такої позиції, що НАТО – агресивний блок, дотримуються, на жаль, люди старшого віку в Україні. Тобто ті люди, які несуть в собі стереотипи часів «холодної війни», це перший момент. Другий момент, коли ми відправляємо дітей вчитися за кордон, то відряджаємо їх до Франції, США, Британії, Німеччини, якщо їдемо відпочивати – то до Греції, Туреччини, Чехії, Словаччини. Наші заробітчани їдуть до Португалії, Німеччини, інших країн. Якщо ми запитуємо, де є розвинена демократія, то говоримо про Францію, Британію, Німеччину. Якщо ми говоримо про розвинуту економіку, то теж називаємо ці країни. І виходить, що ці всі країни, де ми відпочиваємо, вчимо дітей, навчаємось, працюємо, об'єднавшись разом, стали агресивним військовим блоком. Це – абсолютно нелогічно.

5. Якою має бути інформаційна кампанія щодо членства України в НАТО?

За різноманітними соціологічними опитуваннями, близько 70% української молоді, тобто люди від 16 до 20 років, виступають за вступ України до ЄС, тобто це ті люди, які позбавлені стереотипів, які бачать світ фактично очима незалежної України. Зрозуміло, що ці люди не знають багато про НАТО, але саме вони проводять ці паралелі, про які ми щойно казали: про навчання, відпочинок, роботу. Люди їдуть навчатися і повертаються в Україну, працюють заради держави, вони зробили цю паралель у своїх власних долях, особистих розрахунках на майбутнє. Ті ж люди, які вважають НАТО агресивним блоком, вони вже нікуди не поїдуть, в них сидять стереотипи, з яким вони народилися і, мабуть, житимуть до кінця. Тож основний акцент в інформуванні про НАТО має, очевидно, бути зроблений на такі аспекти, про які ми говорили: про життя, роботу, демократію, розвинену судову систему. Головне – дати об'єктивну інформацію, а не перекручену. Знання про НАТО відкриють людям очі, і люди ставитимуться по-іншому до цього Альянсу. Ця робота має орієнтуватися на різні прошарки і групи населення. З експертами можна говорити на одному рівні, скажімо, на професійному, з простими людьми – на іншому. Тобто тут має бути комплексний підхід спеціалістів з інформаційної роботи.

**КИЇВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
МІНІСТЕРСТВО ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ
ФОНД «ДЕМОКРАТИЧНІ ІНІЦІАТИВИ»
ІНСТИТУТ ЄВРО-АТЛАНТИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

**Круглий стіл
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНИЙ ВИБІР УКРАЇНИ**

**12 листопада 2005 року
м. Київ**

ПРОГРАМА

10.00 – 10.15. Відкриття. Вітальне слово організаторів.

- Євген ЖОВТЯК, голова Київської обласної державної адміністрації
- Антон БУТЕЙКО, перший заступник міністра закордонних справ України
- Ієн БОУГ, посол, голова представництва Європейської Комісії в Україні
- Мішель ДЮРЕ, директор Центру інформації і документації НАТО в Україні
- Ілько КУЧЕРІВ, директор Фонду «Демократичні ініціативи»

10.15 – 11.30. Стан і перспективи розвитку відносин між Україною та Європейським Союзом.

Ведучий: Олександр ДЕРГАЧОВ, провідний науковий співробітник Інституту політичних та етно-національних досліджень НАН України

Питання до обговорення:

- План дій та Дорожня карта Україна–ЄС: стан та прогноз виконання
- Перспектива нових договірних відносин: що має прийти на зміну УПС та Плану дій
- Роль транспортних та транзитних проектів в євроінтеграційній політиці України
- Євроінтеграція в громадській думці України: як зробити її компетентнішою

Доповідачі:

- Антон БУТЕЙКО, перший заступник міністра закордонних справ України
- Ієн БОУГ, посол, голова представництва Європейської Комісії в Україні
- Урбан РУСНАК, Надзвичайний і Повноважний Посол Словацької Республіки в Україні
- Представник Київської обласної державної адміністрації

- Олександр СУШКО, науковий директор Інституту Євро-Атлантичного співробітництва

По завершенні — дискусія.

11.45 — 13.00. **Україна—НАТО: стан відносин та перспективи інтеграції України до Альянсу.**

Ведучий: Ілько КУЧЕРІВ, директор Фонду «Демократичні ініціативи» **(підтвердив свою участь)**

Питання до обговорення:

- Оцінка стану виконання існуючих програм співробітництва: Плани дій, щорічні Цільові плани
- Інтенсифікований діалог про членство України в НАТО та перспективи переходу до Плану дій з набуття членства
- Підготовка України до членства в НАТО як чинник реформування Збройних сил України
- Пошук громадського консенсусу щодо членства в НАТО: як подолати наявні стереотипи

Доповідачі:

- Костянтин МОРОЗОВ, посол з особливих доручень МЗС України
- Мішель ДЮРЕ, директор Центру інформації і документації НАТО в Україні
- Сабо ЛАЙОШ, перший секретар Посольства Угорської Республіки в Україні
- Віктор НІКІТЮК, заступник директора Департаменту НАТО МЗС України

По завершенні — дискусія.

13.00 — 13.20. **Перерва на каву**

13.20 — 14.40 **Роль ЗМІ і громадських організацій у процесі формування громадської думки про ЄС і НАТО**

Ведучий: Олександр ЧЕРНЕНКО, прес-секретар Комітету виборців України

Питання до обговорення:

- Громадська думка про ЄС і НАТО
- Висвітлення українськими ЗМІ переваг і недоліків можливого вступу України до ЄС і НАТО
- Громадські організації та їх діяльність у пришвидшенні європейського поступу України

Доповідачі:

- Ілько КУЧЕРІВ, директор Фонду «Демократичні ініціативи»
- Ірина СОЛОНЕНКО, директор європейської програми Міжнародного Фонду «Відродження»
- Головний редактор однієї із районних газет

По завершенні — дискусія.

14.45 – 15.20 Підведення підсумків круглого столу, прес-конференція.

Стенограма круглого столу

«Європейський та євроатлантичний вибір України»

12 листопада 2005 р.

м. Київ

Євген Жовтяк, голова Київської обласної державної адміністрації:

— Шановні пані та панове! Насамперед хотів би подякувати нашим гостям за те, що вони відгукнулися на проведення круглого столу, присвяченого європейській, євроатлантичній інтеграції країни, і погодились взяти участь у ньому. Дозвольте представити наших гостей: це Антон Бутейко, перший заступник міністра закордонних справ (він також очолював представництво Єврокомісії в Україні); Мішель Дюре, директор Центру інформації і документації НАТО; Урбан Руснак, Надзвичайний і Повноважний Посол Словацької Республіки в Україні; Роман Ковальчук, перший секретар Посольства Республіки Польщі; Лайош Сабо, перший секретар Посольства Угорської Республіки; Володимир Хандогій, директор департаменту НАТО Міністерства закордонних справ України; Ілько Кучерів, директор Фонду «Демократичні ініціативи». На семінарі присутні представники Фонду «Відродження», Інституту Європейського і Євро-Атлантичного співробітництва, інших інститутів та громадських організацій. В заході бере участь голова обласної ради Микола Іванович Приймаченко. Запрошено голоів районних державних адміністрацій, міських голів та керівників управління обласної адміністрації.

Сьогоднішній круглий стіл присвячений позначенню тих питань і проблем, які існують в процесі євроатлантичної інтеграції. Ми сподіваємося, що учасники круглого столу озброєні новими фактами, які будуть використані у дискусії. Природно, що напередодні виборів дискусія щодо того, потрібна Україні європейська і євроатлантична інтеграція чи ні, загострюється. Сьогоднішній захід – це перший такий круглий стіл у Київському регіоні, але наші заходи не обмежуватимуться круглими столами тільки в обласному центрі. Будемо провадити такі заходи в усіх районах, містах Київської області. І дискусія набере досить-таки широкого розмаху.

Антон Бутейко, перший заступник Міністра закордонних справ:

— Насамперед хотів би подякувати за організацію цього заходу і привітати гостей, які відгукнулись на запрошення взяти участь у цьому круглому столі. Для нас цей захід дуже важливий, бо, як відомо, Президент України, виконуючи завдання зовнішньої політики, які були схвалені Верховною Радою ще 1993 року, проводить курс на те, щоб Україна нарешті розпочала дієві кроки до Європейського Союзу і Північноатлантичного альянсу – НАТО. Відповідно до цих нормативних документів просування саме у цьому напрямі означатиме забезпечення найоптимальнішого варіанту нашого розвитку, трансформації нашого суспільства на сучасних засадах і забезпечення нашої безпеки. Хочу передати привітання від Міністра закордонних справ Бориса Тарасюка.

Ілько Кучерів, директор Фонду «Демократичні ініціативи»:

— Шановне товариство! Цей семінар унікальний тому, що він насправді засвідчує довіру між громадськими організаціями і владою, і навпаки, між владою і громадськи-

ми організаціями. Цей семінар народився завдячуючи тому, що Київська обласна державна адміністрація звернулася до нашої громадської організації, Фонду «Демократичні ініціативи», з проханням допомогти організувати і провести такий захід. Тобто це була їхня ініціатива. Ми ж у свою чергу звернулися до Міністерства закордонних справ з пропозицією стати співорганізатором. Також у підготовці цього семінару активну участь взяли Ліга «Україна–НАТО» й Інститут Євро-Атлантичного співробітництва. Чесно скажу, що такого роду захід відбувається вперше в Україні.

Ми активно вивчаємо міжнародний досвід на рівні громадських організацій. В Словаччині працює Інститут ІВО, який провадив у своїй країні активну кампанію щодо європейської і євроатлантичної інтеграції. В Польщі діє також Інститут справ публічних (Інститут громадських справ – можна перекласти), який теж вів подібні проекти і є нашим партнером. Але ми розуміємо, що громадські організації мають свої обмеження, тому наша мета – розробити зміст, знайти інтелектуальні аргументи, щоб подібні програми були ширші. А відповідальність за підтримку вектору на європейську й євроатлантичну інтеграцію має все-таки лежати на нашій державі.

Олександр Дергачов, політолог:

– Шановні колеги, ми вже досить давно ведемо дискусії, тож настав час наближатись до практичних справ. Звичайно, наш захід відрізняється саме тим, що тут присутні ті, хто практично займається упорядкуванням нашого життя, реформами і мав би на практиці демонструвати ефективність європейського досвіду на українських теренах. Тож прошу до слова пана Антона Бутейка.

Антон Бутейко, перший заступник міністра закордонних справ України:

– Відверто кажучи, коли я йшов на цей круглий стіл, то підготував проект виступу. Я думав його зачитати, але зараз, коли глянув в очі представникам із різних районів Київської області, говоритиму своїми словами.

Хотів би порушити ті питання, які можуть представляти для вас практичний інтерес. Я хочу ще раз висловити вдячність пану Євгену Жовтяку, голові Київської обласної державної адміністрації. Думаю, що його ініціатива – це демонстрація саме нового сучасного бачення перспективи України. Можу сказати, що це нове бачення демонструє звичайна «помаранчева» команда. Ми знаємо, які процеси відбуваються всередині цієї команди. Я переконаний, що більшість із нас не в захопленні від деяких моментів, але з іншого боку, різні течії в одній команді – це є і може розглядатися як варіант демократії, який не дозволяє, щоб думка працювала в негативному контексті. Це стосується і європейської інтеграції.

На жаль, у нас досі немає чіткого розуміння курсу України, нормативної бази, яка регулює цей курс. Вчора, готуючись до виступу на Першому національному каналі, отримав від своїх помічників огляд преси за один тиждень. Виявляється, видання, які претендують на величезну об'єктивність та солідність, пишуть байки про наш поступ до Євросоюзу і євроатлантичну інтеграцію. Ці видання є противниками європейської інтеграції. Вони розказують про те, що, мовляв, за Конституцією Україна – позаблокова держава і тому ми не можемо рухатись ні до НАТО, ні, очевидно, до Європейського Союзу. Це повна нісенітниця, але це пишуть нібито серйозні люди. Правда полягає в тому, що свого часу Декларація про державний суверенітет України передбачала таку форму, як можливість України бути в майбутньому позаблоковою державою. Але повторюю – можливість. Чому так формулювалось у Декларації про державний суверенітет України? Це було 16 липня 1990 року. Існувало НАТО, існував блок Варшавсь-

кого договору. І тоді ми однозначно розуміли, що Україна прямує до незалежності, але ми ще не знали, чи вона одна стане незалежною державою, чи весь Радянський Союз розпадеться. І тому записали у Декларації саме таке формулювання, яке давало нам змогу бути гнучкими у майбутньому. Тому ми повинні це розуміти сьогодні, і я хотів би, щоб ви, керівники Київської області, це однозначно чітко засвоїли.

Президент В. Ющенко не розпочав політику, спрямовану на забезпечення членства України в майбутньому у Європейському Союзі і в НАТО, він просто почав її реалізувати, реалізувати те, що було сформульовано ще 1993 року Верховною Радою України. Було це зроблено під впливом національно-демократичних сил, які у Верховній Раді мали лише 114 членів парламенту. Як відомо, домінувала і керувала парламентом тоді група 239, тобто група комуністів, які перейменували себе на соціалістичну партію. Але незважаючи на це, настрій і енергія тієї незначної групи депутатів-націонал-демократів зуміли подолати навіть оцю чисельну перевагу тих консервативних сил, які були у парламенті, і примусили їх голосувати за ті формули, які пізніше, на жаль, стали навіть неможливими.

Я хотів, щоб ви також знали, що ця політика, проголошена Верховною Радою, декларувалась і минулим політичним режимом. І ніхто не скаже, що минула команда нічого не робила в цьому напрямі. Ні, робила. І ми використовуємо ті позитивні напрацювання, які були зроблені нею. Та водночас минула політична команда, яка була при владі, дуже багато декларувала, але дуже мало робила. Декларації, сформульовані Верховною Радою і повторювані виконавчою владою минулої команди, не відповідали внутрішньому бажанню виконувати це. Що я маю на увазі? Як це не прикро визнавати, але в той час, коли проголошувався курс на євроатлантичну інтеграцію, колишній президент під впливом певних осіб видав таємний циркуляр для відповідних органів державної влади, яким заборонялось навіть використовувати словосполучення про можливість вступу України до НАТО. І в тих умовах розповідати про позитиви, які може нести нам членство України в НАТО чи Євросоюзі, не можна було. Пригадайте, чи чули ви коли-небудь із уст тодішнього президента і тодішніх керівників, за незначними винятками, про те, що Україна набуватиме членства в НАТО? Ні. Прикривались евфемізмом, який називався «Курс України на євроатлантичну інтеграцію». Меншою мірою це стосувалося, звичайно, політики стосовно Євросоюзу. Звичайно, що цей негативний багаж новій команді подолати нелегко. Коли до влади прийшла «помаранчева» команда, ми зіштовхнулись із величезним негативним ресурсом навіть у світогляді керівників. Результат цей проглядає з наступного. Міністерство закордонних справ активно просувало ідею, щоби у складі обласних адміністрацій і відповідно на районному рівні було створено окремі управління з питань зовнішньоекономічних зв'язків і європейської інтеграції. Як ви розумієте, без таких структур нормальну політику європейської інтеграції чи євроатлантичних намірів провадити дуже складно. Але такі управління було створено лише в деяких областях.

Коли йшлося про модифікацію бюджету і ми пропонували, щоб на ці структури надавались відповідні кошти, це йшло з величезним скрипом. На жаль, і в головах наших керівників не існує чіткого розуміння, які позитиви і які виклики для нашого суспільства несе підготовка до членства в НАТО і Євросоюзі. Можу сказати, що з часом таке ставлення змінюється, але ситуація не проста, тому що сьогоднішній український уряд – коаліційний. І коли в Міністерстві закордонних справ я зробив доручення проаналізувати партійні програми, хто підтримує курс України на вступ до Європейського союзу і до НАТО, а хто ні, виявилось, що навіть у проурядових чи деяких пропрезидентських партіях немає чітких формул, які орієнтували б партію, а відповідно і суспільство на необхідність досягнення критеріїв, що дають змогу нам вступити до НАТО і Європейського Союзу. Ми так класифікували ці програми: перше

– це ті, в яких є положення, що орієнтують на набуття членства України в Європейському союзі й НАТО; друге – ті, які орієнтують на європейську та євроатлантичну інтеграцію; третє – ті, у яких не записано стосовно цієї теми взагалі нічого; четверте – ті, в яких йдеться про те, що вони боротимуться проти вступу України до НАТО чи Європейського союзу.

Найрозвинутішу, як б сказав, основу ідеологічної роботи у напрямі до досягнення критеріїв, необхідних для членства в Європейському союзі та НАТО, має Українська народна партія, яку очолює Костенко. Є такі самі положення у Народного Руху України. Ми вже говорили з Міністром закордонних справ Б. Тарасюком, що виступимо з ініціативою, аби політичні партії зібались і ухвалили відповідний документ декларації на підтримку європейського і євроатлантичного курсу – курсу, який дав би змогу нам повернутися до традиційних українських цінностей демократії, захисту прав людини, верховенства права, свободи ЗМІ.

Тепер щодо того, у якому стані перебувають нині наші стосунки із Європейським союзом. Ми працюємо на основі Плану дій Україна–ЄС, який передбачає конкретні заходи з трансформації нашого суспільства, щоб наблизити державу до вступу до Європейського союзу і НАТО. Проте реалізація його передбачає не лише роботу в Києві, а й на місцях. І я хотів би запропонувати вам, щоб ви у своїх адміністраціях знаходили молодих людей зі знанням європейських мов (як це я бачив, коли працював Послом України в Румунії, там такі структури створені і їхні молоді працівники зі знанням європейських мов виходили по Інтернету на штаб-квартири і Європейського союзу, і НАТО, знаходили ці програми і працювали в них на регіональному, місцевому рівнях), і щоб ваші люди підштовхували столицю, столичних бюрократів, які не встигають робити те, що потрібно. Я вас закликаю до таких кроків.

Ієн Боуг, посол, голова представництва Європейської Комісії в Україні:

– Дуже дякую вам, пане голово Київської обласної державної адміністрації, пане заступнику Міністра закордонних справ, шановні пані та панове. Я пропоную конкретно звернути увагу на ті чотири запитання, які було запропоновано до обговорення. Пан Бутейко вже згадав про План дій Україна–ЄС. Як ви знаєте, цей план дій було схвалено Україною і Європейським Союзом у лютому цього року і укладено на три роки. Протягом першого року ми підготували так звані дорожні карти, де виразнено цілі, які мають або пріоритетну значущість, або можуть бути якнайшвидше досягнуті. Як Євросоюз, так і уряд України постійно відстежують впровадження як плану дій, так і дорожніх карт. І відповідно до оцінки Європейського Союзу Україна і український уряд почали втілювати план дій і вже досягли хороших результатів. Є деякі сфери, зокрема, що стосуються розвитку зовнішньої співпраці України, де ми спостерігаємо позитивні результати. Ми також спостерігаємо прогрес у сфері демократії, верховенства права, свободи ЗМІ, в питаннях, які стосуються торгівлі, зокрема усунення торгових обмежень тощо. Дуже скоро ми розпочнемо переговори щодо угоди про спрощення візового режиму і, сподіваємося, що зможемо укласти цю угоду. Також просувається питання, яке стосується надання Україні статусу ринкової економіки, але мушу наголосити на тому, що рішення стосовно цього ще не було ухвалено. Щоб такий статус було надано, треба почекати, доки відповідне рішення буде ухвалено на офіційному рівні. Більше того, треба досягнути належних успіхів у цій сфері, насамперед – створити і покращити діловий клімат в Україні. Одна із цілей, яку ми ставимо перед собою, це підвищення рівня залучення прямих іноземних інвестицій в Україну. Я думаю, що поворотним моментом став успішний продаж «Криворіжсталі». Як я вже сказав, план дій завершиться в лютому 2008 року, а угода про партнерську співпрацю

між Україною та Євросоюзом також припиняється у березні 2008 року. І беручи до уваги той факт, що для ведення переговорів щодо укладення нових угод потрібен час, то скоро треба буде спільно подумати над тим, який документ зможе замінити наявний сьогодні план. Дуже багато чого залежатиме саме від України. І рівень успішності впровадження плану дій матиме прямий вплив на те, який документ для співпраці між Україною та ЄС буде ухвалено у майбутньому. Мало того, якщо Україні вдасться приєднатися до Світової організації торгівлі, то ми, Євросоюз, готові розпочати переговори про укладення угоди між Україною та ЄС про заснування зони вільної торгівлі. Якщо Україна не приєднається до Світової організації торгівлі, то Європейський союз не розпочинатиме переговорів про зону вільної торгівлі з Україною. Отже, це є два основні питання, які слід розв'язати насамперед.

Третє питання, яке зазначене в переліку, запропонованому до обговорення, – це транспортний і транзитний проект в євроінтеграційній політиці України. Треба сказати, що планом дій передбачено розширити транспортну мережу і під'єднати її до України, це є вагомою частиною політики сусідства Європейського Союзу. Уявіть собі, якщо існуватиме високошвидкісний потяг, який рухатиметься зі швидкістю 300 км/год і прямуватиме вздовж Бреста, Братислави, Відня, Берліна, Парижа, Амстердама швидкісною транспортною мережею. Відстань між Україною та Європейським Союзом справді тоді стане набагато меншою. Те саме стосується мотодоріг. Безумовно, все це потребує фінансування. І Європейський банк реконструкцій та розвитку вже має своє представництво в Києві. Також в межах європейської політики сусідства активну роль почав відігравати Європейський інвестиційний банк, який планує інвестувати в Україну наступних два роки близько 250 млн євро.

І нарешті, що стосується громадської думки в Україні. Відстежуючи медіа-простір в Україні, можна сказати, що у ЗМІ, в новинах, які стосуються зовнішньої політики України, Європейський Союз фігурує на першому місці. Міністерство закордонних справ України планує провести широку інформаційну кампанію, так само як і представництво Європейської Комісії активно працює у цьому напрямі, тож ми будемо дуже раді тісно співпрацювати. Але як на мене, поширення європейської ідеї серед українців не може здійснюватися тільки офіційними особами, зокрема, наприклад, мною, коли я подорожую по країні і розповідаю, який чудовий Європейський Союз. Я думаю, що основний спосіб, яким європейська ідея, європейські концепції можуть укорінитися у свідомості українців, – це рух знизу вгору, це поширення культури та поваги до того, що ми називаємо європейськими цінностями, зокрема таких ідей, як демократія, повага до прав людини, боротьба із корупцією і верховенство права. Як сказав Президент В. Ющенко, головна причина прийняття таких цінностей полягає не в тому, що цього хоче Європейський Союз, а в тому, що вони насамперед несуть величезні переваги для України. Це власне ті короткі коментарі щодо питань, запропонованих до обговорення. Я буду дуже радий взяти участь у подальшій дискусії чи відповісти на запитання.

Урбан Руснак, Надзвичайний і Повноважний Посол Словацької Республіки в Україні:

– Шановні пані та панове, шановні друзі. Я хотів би подякувати за запрошення на цей захід і хотів би поділитися досвідом Словаччини на євроінтеграційному шляху. Кожна країна має свою власну історію, свій власний шлях. Словацький шлях до Європейського Союзу був специфічним і складним. На ньому, крім успіхів, було багато помилок і прорахунків. Асоціативний договір Словаччина підписала 1993 року, заяву про вступ до Євросоюзу подала 1995 року і переговорний процес Словацька Респуб-

ліка почала на кілька років пізніше, ніж інші країни-кандидати, як наприклад Чехія, Польща, Угорщина. Та незважаючи на це, ми вступили до Європейського Союзу одночасно з ними у квітні 2004 року.

Під час переговорів з ЄС важливим для нас був сам процес. Перспектива опинитися в одній когорті з демократичними країнами світу довгий час була пріоритетом нашої внутрішньої та зовнішньої політики. Це був процес багатьох змін, які відбувалися не лише відповідно до Законодавства Євросоюзу, документів, які мають 80 тис. сторінок, фактично найсучаснішої законодавчої системи в Європі. Вона виявилась для нас надзвичайно продуктивною, оскільки не тільки підняла нас на високий рівень законодавчого мислення, а й додала динаміки процесу модернізації Словаччини. Хоча спочатку виникало багато суперечностей, багато застарілих підприємств банкрутувало, люди втрачали роботу. Оскільки Словаччина гірська країна – великих підприємств у нас небагато, і якщо одне з них перебуває у скрутному становищі, то це катастрофа для цілого регіону. Ще й досі ми маємо високий рівень безробіття (приблизно 15% населення). Це так зване структурне безробіття. Ми намагаємося боротися з ним завдяки великому потоку іноземних інвестицій, які надійшли до Словаччини в процесі інтеграції. На цей час уряд здійснив багато реформ, спрямованих на те, щоб економічний рівень країни в цілому, рівень добробуту словацьких громадян поступово наближалися до загальноєвропейських стандартів.

У нас була ситуація, коли допомога з безробіття дорівнювала мінімальній заробітній платні, а це, звичайно, не стимулювало громадян до трудової діяльності. Наразі цей неправильний підхід усунено. До того ж з'явилися нові можливості працювати в деяких європейських державах. Внутрішні перетворення роблять країну відкритим суспільством. Одним із ключових питань нашої підготовки до членства в європейських та євроатлантичних структурах була робота з громадськістю. Головною передумовою стало те, що між основними політичними силами, економічною та культурною елітою Словаччини існувало принципове порозуміння щодо курсу країни. Це не значить, що абсолютно кожен погоджувався з інтеграційним вибором країни, та це не могло стати на заваді. Важливо було вести діалог з народом, щоб було представлено всі аргументи як «за», так і «проти». Звичайно, нам ще багато треба зробити, щоби стати повноінтегрованим членом Європейського Союзу. Словаччина, наприклад, поки що не входить до чемпіонської зони, валютної зони Європи. Словаки не мають права вільного працевлаштування в Австрії, Німеччині, Франції тощо. Таким чином, у нас попереду ще багато перемін.

Словаччина підготувала свій план підтримки Плану дій України–ЄС. Оголошено офіційний візит прем'єр-міністра України Юрія Єханурова до Братислави 24 листопада цього року. З нашого досвіду можна сказати, що цей шлях тривалий. Хочу наголосити, що насправді важливим є не лише результат, а сам процес пристосування, поступового входження у європейські структури і головне – модернізації країни. Ці зміни стануть як випробуванням, так і новими можливостями для громадян, надто для молодого покоління України. Сьогодні у Словаччині вже ніхто не має сумнівів, що інтеграція у європейські та євроатлантичні структури – це насамперед зацікавленість широких верств населення в демократичних цінностях і свобода, власне те, про що проголошував Майдан Незалежності. Свобода і солідарність є фундаментом європейської інтеграції, на якому базуються загальноринкові принципи. Європейський шлях пропонує громадянам України не лише короткочасну користь від єдиного економічного простору, але дає довгострокову перспективу модернізації держави та успіхів у глобальній конкуренції. Шановні пані та панове, дякую.

Запитання заступника голови Київської облдержадміністрації:

— На жаль, всі нинішні транспортні коридори не включають до своєї мережі такі міста, як Одеса, Київ, Вільнюс, Литва, Рига. За ініціативою Київської облдержадміністрації ми звернулись до Міністерства зовнішньоекономічних зв'язків про створення нового транспортного коридору Одеса–Київ–Мозель–Мінськ–Вільнюс–Рига–Клайпеда–Калінінград. Чи потрапляє наша ініціатива в політику ЄС з розвитку транспортних коридорів з новими країнами-членами ЄС?

Ієн Боуг:

— Я хочу відповісти вам, щоправда, цілковитої картини щодо транспортної мережі в цій частині світу не знаю. Але відповідно до нашої політики ми плануємо розширення наявних транспортних мереж і транс'європейських мереж до наших країн-партнерів не лише у транспортній сфері, а й у сфері енергетики та телекомунікацій. І не тільки на Сході Європейського Союзу, а також і до наших партнерів на Південно-Східному Середземномор'ї. Що необхідно для цього зробити? Необхідно насамперед спланувати ці коридори, а вже після цього шукати для них фінансування. Сьогодні існують такі можливості, як Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк, які можуть профінансувати такі проекти, якщо їх в необхідності такого фінансування переконають. Щодо Європейської Комісії, то можемо здійснювати фінансування через наявні в нас механізми – це програма TACIS, а також новий механізм, який замінить програму TACIS, починаючи з 1 січня 2007 року. У рамках цих програм ми зможемо профінансувати й проекти, які не підлягатимуть кредитуванню від зазначених банків. Зокрема, ми можемо профінансувати стратегію економічного обґрунтування таких проектів та інші відповідні дослідження, які можуть стосуватися таких заходів. Також хочу зазначити, що працює спеціальна група високого рівня з питань транспорту. Наскільки мені відомо, Україна фігурує у планах цієї групи, але, на жаль, ми ще не змогли змусити цю групу розпочати обговорення питань, які стосуються України.

Голова Богуславської райдержадміністрації:

— На практиці видно, який страшний негативний вплив на наше населення, його життєдіяльність дають наслідки чорнобильської трагедії. Ми знаємо, що європейська преса на сьогодні намагається мінімізувати вплив Чорнобиля, що чим далі, то він менш шкідливий. З чим це пов'язано, чому формується така європейська думка? Можливо, через небажання фінансово допомогти Україні і Київській області як центру чорнобильської трагедії ліквідувати наслідки цієї трагедії?

Ієн Боуг:

— Я з вами не погоджуюся, тому що європейська фракція намагається мінімізувати наслідки чорнобильської катастрофи і навіть якщо є такі ЗМІ, які так пишуть, то це не стосується Європейської Комісії. Я знаю, що 12 травня відбувся дуже успішний захід, організований Європейським банком реконструкції та розвитку, який стосувався збору коштів для Чорнобильської атомної станції. Зокрема Європейська Комісія додатково ще виділила 50 млн євро для ліквідації наслідків чорнобильської катастрофи. І ми приділяємо дуже велику увагу тому, щоб було успішно завершено всі проекти, які стосуються Чорнобильського фонду укриття. Тому я абсолютно не погоджуюся з тим, що Європейська Комісія чи міжнародна спільнота намагаються уникнути надання фінансової підтримки для ліквідації наслідків чорнобильської катастрофи. Посли країн великої вісімки, яка включає і деякі країни Європейського союзу, і деякі країни, які не входять до ЄС, регулярно зустрічаються із українським урядом з цього питан-

ня. Чимало таких зустрічей було протягом останніх шести-дев'яти місяців, і я думаю, багато їх буде ще в майбутньому. Європейська Комісія дуже багато працює й над тим, щоб забезпечити ядерну безпеку на інших атомних станціях України. Також ми намагаємося стежити за тим, щоб кошти, виділені на ядерну безпеку, були належним чином використані саме на атомних електростанціях України, щоб там відбулася модернізація і щоб ці станції відповідали міжнародним стандартам.

Олександр Сушко:

— Друга сесія нашого круглого столу стосується питань відносин України та НАТО. Як відомо, у травні 2002 року Україна проголосила намір стати у майбутньому членом Північноатлантичного альянсу. Це рішення було підкріплено указом Президента від 6 липня 2002 року і пізніше парламент вніс відповідні зміни до законодавства, ухвалив Закон «Про основи національної безпеки» 2003 року, у якому зафіксовано намір України стати повноправним членом НАТО. До речі, тоді, 2003 року, в Україні спостерігався доволі широкий консенсус стосовно перспективи членства в НАТО і дуже багато із тих партій, які на сьогодні почали активно розігрувати антинаївську карту, зокрема Партія регіонів, Партія СДПУ(о), тоді дружно голосували за членство в НАТО (що дає нам можливість принаймні припускати про певну нещирість у політичній позиції цих партій). Але це справи партійні, політичні. Сьогодні ми говоримо про речі більш прикладні, конкретні та прагматичні. Ми говоритимемо про те, де ми перебуваємо сьогодні. Нам треба визначити своє місце у системі координат у відносинах з НАТО – які маємо успіхи на сьогодні, які є перспективи, можливості, чим ми скористалися, а чим ні. Зрозуміло, що ми говоритимемо про ті здобутки, які Україна має у стосунках з владою. Адже цього року у квітні Україна вступила в етап інтенсифікованого діалогу, який розглядається як перша сходинка до членства в НАТО, і в цьому сенсі ми маємо навіть більший ступінь успішності наших стосунків із НАТО у порівнянні із відносинами з Європейським Союзом. Адже у відносинах з ЄС такої зміни формату цього року поки що не відбулось. Тому ми можемо говорити про те, що якраз у відносинах з НАТО у нас досягнуто більшого прогресу і цей прогрес триває в контексті виконання тієї програми діалогу, яка була започаткована у квітні. Ми говоритимемо про те, яким чином підготовка до членства в НАТО впливає на процес реформування України. Причому, не тільки збройних сил, а й узагалі усього українського суспільства, держави. Ми також говоритимемо про шляхи пошуку консенсусу. Адже членство в НАТО – одне із найбільш дискусійних питань в українському суспільстві, і на сьогодні кількість противників членства в НАТО України перевищує кількість прихильників. Зрозуміло, що навряд чи країна може сподіватися на вступ, якщо ця динаміка в перспективі не зміниться. Ми говоритимемо про те, які аргументи, власне, можуть бути зрозумілими для наших громадян, щоб змінити цю громадську думку.

Володимир Хандогій, представник Міністерства закордонних справ України, директор департаменту НАТО МЗС України:

— Хотів би подякувати організаторам за можливість виступити на цьому зібранні і так само, як і мій шеф, пан Антон Бутейко, відійду від того тексту, який ми завжди готуємо до таких заходів. Я тривалий час працював у Брюсселі і, мабуть, зможу відповісти на ваші запитання як людина, яка багато чого бачила з середини цієї організації.

Насамперед хотів би почати з того, що сьогодні в політичному лексиконі нашої держави активно з'являється словосполучення «членство в НАТО». Ще кілька років тому про це годі було й думати. Приїхавши 2000 року до Брюсселя, я мав інструк-

цію не просто не говорити про членство, а навіть про євроатлантичну інтеграцію не згадувати. Інструкція полягала в тому, що я повинен був говорити про євроатлантичне співробітництво, зауважуючи, що питання членства України в НАТО не стоїть в осяжному майбутньому. Минуло п'ять років і ми сьогодні говоримо про членство в цій організації. Тобто відбулася дуже серйозна трансформація не тільки у наших відносинах, а й у ментальності і політичній еліті, і всього народу.

Так у чому ж полягає членство в НАТО, врешті-решт? Ми багато говоримо про те, погано це чи добре, що нам дасть цей вступ чи не дасть, а, врешті-решт, членство в НАТО – це приєднання держави Україна до невеличкого документа, який називається Північноатлантичний договір, що був укладений 4 квітня 1949 року у Вашингтоні. З точки зору міжнародного права, це унікальний документ і його всім потрібно, перш ніж говорити про приєднання до НАТО, прочитати. А я впевнений, що більшість наших людей навіть не знає, що такий договір існує і що членство в НАТО насамперед визначається оцим засадничим документом. Так от, вступ до НАТО означає, наприклад, що сторони або члени цієї організації зобов'язуються, як це визначено в статуті Організації об'єднаних націй, вирішувати всі міжнародні спори, учасниками яких вони можуть стати, мирними засобами, щоб не ставити під загрозу міжнародний мир, безпеку та справедливість. От що, власне кажучи, і є членством в організації Північноатлантичного договору. Тобто – це приєднання до документа, який передбачає вищезазначені цілі. У цьому договорі мова йде про пріоритет розв'язання питань насамперед мирними засобами. Так, у цьому договорі є єдина стаття, яка становить основу договору, і полягає вона в тому, що сторони погоджуються у разі збройного нападу на одну або кількох із країн у Європі чи Північній Америці, які є членами НАТО і підписали цей договір, об'єднуватись для того, щоб дати відсіч агресору. Це є суттю НАТО.

Набуття членства в НАТО – це і означає приєднання до цього договору, який і не такий вже страшний, як ми собі іноді уявляємо.

Я часто запитую себе: «Назвіть, будь ласка, мені події за історію існування НАТО, коли б НАТО застосувало силу». Всім на думку спадають, безумовно, події в Югославії. Але якщо розкласти їх на складові, то ми дійдемо висновку, що реакція НАТО була виваженою, виправданою і в межах наявних міжнародних правових норм. За 60 років свого існування ця організація, попри те, що її, так би мовити, називали і агресивним блоком, таким блоком ніколи не була.

Ключовим є ще й те, що рішення в НАТО приймають консенсусом. Жодне рішення в НАТО не може бути ухвалено, якщо проти нього заперечує хоча б одна з держав – чи то Словаччина, чи то Угорщина, чи то США. Всі вони мають рівні права в цій організації. Зі вступом України до НАТО ми братимемо участь в ухваленні надзвичайно важливих політичних рішень, де голос України буде важити рівно стільки, скільки важить голос будь-якої іншої країни, починаючи зі США і закінчуючи Ісландією, яка взагалі не має армії.

І друге, сьогодні НАТО не є організацією, яка засновувалася 1949 року. Засадничі основи, звичайно, залишаються, але вектор її діяльності кардинально змінився, особливо після відомих подій 11 вересня у Нью-Йорку, коли всі зрозуміли, що на сьогодні основна загроза походить від тероризму. НАТО спрямовує нині свої зусилля на боротьбу саме проти терористичної діяльності, і я вважаю, нам в Україні треба серйозно подумати над цією темою, тому що ніщо не коштує так дорого, як забезпечення національної безпеки. Коли ми починаємо рахувати, скільки ж нам обійдеться членство в НАТО, який завод з виробництва танків можемо втратити після цього, то треба насамперед подумати, а що ми втратимо і скільки нам коштуватиме одноосібне забезпечення власної національної безпеки. На сьогодні є три варіанти для Ук-

раїни: забезпечувати це індивідуально, як це робить, наприклад Швейцарія; робити це разом з Росією і системою колективної безпеки, яку вона пропонує; або ж робити це з принципово новою системою міжнародної безпеки, яка об'єднує великі демократично розвинуті держави з розвинутою економікою, військовим потенціалом, такі як США, Велика Британія та інші. Я думаю, що забезпечити національну безпеку в Україні найефективніше зможе саме організація Північноатлантичного договору. Це абсолютно не означає, що зробивши крок в бік НАТО, ми автоматично проти Росії. Абсолютно ні, і це треба добре розуміти. Сьогодні Росія розвиває відносини з НАТО і має таку глибину цих відносин, що до неї нам треба ще дорости. Не забувайте, що сьогодні саме Росія в рамках Римського договору, не будучи членом НАТО, сидить за одним столом з державами-членами НАТО, бере участь в ухваленні важливих рішень. І хоч долучається вона не до всіх питань порядку денного, але має право голосу з цілої низки важливих серйозних питань. Тому слова, що Україна в разі вступу до НАТО загрожуватиме Росії, – від лукавого. Це просто не відповідає дійсності, адже сьогодні Росія з багатьох питань вже у НАТО.

Нещодавно Президент Росії В. Путін під час візиту в Нідерланди офіційно в інтерв'ю в місцевій газеті заявив, що Росія не розглядає НАТО як ворожу організацію. Цим самим знімається аргумент про певні проблеми, що можуть виникнути у зв'язку зі вступом України до цієї організації, оскільки на найвищому рівні в Росії було заявлено, що НАТО – не є недружня організація. Тобто всі ці речі нам потрібно усвідомлювати, коли ми говоримо про членство України в НАТО.

І останнє, багато хто запитує: що нам дасть вступ до НАТО? Так от можу навести такі красномовні приклади, які, на жаль, ми мало використовуємо у своїх аргументах. Всі ми пригадуємо техногенну катастрофу у Харкові 1997 року, коли сталася аварія на каналізаційному колекторі. Кинулися шукати, а хто ж може допомогти. Так допомогло НАТО. Протягом двох-трьох днів до Харкова було доставлено потужні насоси, які відкачували весь цей колектор і практично врятували місто від техногенної катастрофи. Те саме сталося під час відомої повені в Закарпатті 2001 року. Я тоді був послом України і до мене зателефонував тодішній міністр екології Іван Заєць і каже: «Що робити, ситуація потребує втручання на високому рівні, оскільки всі місцеві насоси не забезпечують відкачку води». Так от в НАТО існує спеціальна система – центр реагування на надзвичайні ситуації. Її розробили свого часу на випадок воєнних дій, коли в разі бомбардування прориває дамбу і треба миттєво відкачувати воду. Якраз ця система чудово реагує на це. Сьогодні, коли військових дій не ведеться, вона використовується саме під час повеней тощо. Так от ми електронною поштою закинули інформацію про перелік обладнання, яке нам потрібне. Протягом одного дня це доносилося до відома держав-членів НАТО. Наступного дня, нам повідомили, що такі насоси готові доставити Нідерланди, ввечері літак із технікою вже летів до Ужгорода. Головна проблема на сьогодні – це відсутність об'єктивної інформації про цю організацію, про те, що вона робить, про її цілі і завдання в сьогоднішніх умовах. Наше завдання з вами – нести цю інформацію в маси, розповідати людям і тоді ми матимемо інші результати опитувань, аніж ті, що маємо на сьогодні в ставленні нашого суспільства до НАТО.

Мішель Дюре, директор Центру інформації та документації НАТО в Україні:

– Дякую. Для мене велика честь виступати після Володимира Хандогого, який був не тільки керівником місії України в НАТО, а також українським послом в Бельгії. Хочу подякувати організаторам за запрошення, і мені здається, що цей захід дуже цікавий, тому що дозволяє порівняти рівень співпраці Євросоюзу і НАТО з Україною. Я переконаний в тому, що треба спілкуватися з народом, розповідати про обидва аспекти цього інтеграційного процесу. Що ж відбувалось цього року між Україною та

НАТО? Герцог НАТО приїздив тричі цього року до України, він брав участь у інавгурації Президента України. Такого в історії Альянсу, по-моєму, не було, – і це треба зауважити. Представництво Північноатлантичної ради третій раз на п'ять років приїздить в Україну і це також засвідчує, що наші взаємини дуже інтенсивні. Окрім цього, і Президент України, і прем'єр-міністр України виступали в НАТО, триває постійний обмін делегаціями між НАТО, штабом і Україною. Це показує інтерес нашої організації в діалозі з Україною.

Є дуже багато прикладів конкретики, які стосуються наших взаємин. І це не тільки діалог. Володимир Хандогій вам уже навів декілька прикладів співпраці. Я можу додати, що НАТО тепер разом з Україною розв'язують останні юридичні проблеми щодо програм утилізації колишніх амуніцій. Мова йде про 20 млн євро, які вкладатимуться в Україну впродовж 11 років, з тим аби подолати соціальні наслідки реформи збройних сил і сектору безпеки. На сьогодні ми маємо декілька програм і вже наступного року ми інвестуватимемо півмільйона євро в Україну, щоб допомогти їй організувати свої реформи, особливо у розв'язанні наслідків соціальної адаптації. Є й інші приклади: в Харкові, в Інституті фізики НАТО фінансує проект створення цифротрома, який дає змогу знаходити вибухові матеріали, наприклад в аеропортах. Цей проект унікальний і свідчить про те, що НАТО підтримує і фінансує науку в Україні. Харківський інститут матиме ліцензію і зможе продати цей продукт на міжнародному ринку. І таких прикладів дуже багато. Щорічно НАТО інвестує в науку України 1,5 млн євро. А хто знає про це? На жаль, небагато людей.

Наші взаємини, безумовно, стосуються і реформи збройних сил, сектору безпеки. Ці реформи необхідні не тому, що так потрібно НАТО. Для нас, у наших країнах, сектор безпеки означає відповідальність перед громадянами. Але в Україні, на жаль, ще залишається культура КДБ, культура Радянського Союзу і треба чекати на зміну менталітетів. Це дуже складно, я розумію, але потрібно усвідомлювати, що вступ або невступ до НАТО не означає – реформа або неререформа у збройних сил. Реформа необхідна в будь-якому разі. Особисто в нашій новій країні, а також у старій країні пройшли через цей процес. Було багато помилок. Ми зараз ділимося нашим досвідом, щоб ви не повторили наших помилок, особливо в секторі безпеки. Декілька років тому я організував курси навчального планування в Україні, де фахівці Польщі, Німеччини, Великої Британії роблять свої виклади того, які помилки вони зробили, коли реформували збройні сили по завершенні «холодної війни», що треба робити, аби уникнути їх в Україні. Ми не диктуємо нікому, ми спілкуємося, пояснюємо, як слід діяти.

Сьогодні в НАТО триває оцінювання рівня виконання цільового плану Україна–НАТО. Я маю відчуття, що оцінка буде достатньо відверта.

Для нас військові питання дуже важливі, але 70% заходів, які входять до цільового плану Україна–НАТО, стосуються і демократизації, і реформи в галузі економіки, науки тощо.

Якщо оцінювати стан свободи слова в Україні, то, на мою думку, є прогрес. Коли мова заходить, що є відсутність інформації щодо НАТО, то, як на мене, інформації цього року більше, ніж торік. Безумовно, кожний автор, письменник, журналіст має своє бачення і свого шефа, який має своїх інвесторів, і в Україні преса також під впливом інвесторів, але це існує скрізь. Треба відверто казати, що в наших країнах ці проблеми також існують. Але загалом преса сьогодні набагато інформативніша і лояльніша щодо НАТО, ніж рік тому. Є також доступ до телебачення, який майже неможливий був минулоріч. Під час візиту Північноатлантичної ради ми мали шість інтерв'ю у прямому ефірі по всій Україні. Це вже історія наших стосунків, ми маємо змогу пояснити наші позиції громадянам України і ми чекаємо на реакцію телеглядачів, які запитують у прямому

ефірі, критикують. Чим інтенсивніший буде діалог, тим реальніше буде взаєморозуміння між натівцями і народом України. Для нас дуже важливо почути і зрозуміти, що ви думаєте про НАТО. Є різні міфи, але якщо вже почато діалог, то, здається, починається і розуміння.

Хотів би також додати, що завдання Центру інформації та документації НАТО – це не лише поширення знань, а також поширення дебатів. Ми не можемо коментувати політику України щодо НАТО, але ми маємо один мандат – казати правду. Чим більше ми казатимемо правду про реальний стан наших взаємин, тим більш люди слухатимуть нас. Мені краще розмовляти з одним українцем, який дуже добре знає, чому він проти НАТО, ніж з українцями, які не знають, чому вони «за». Нехай будуть дебати, знання щодо безпеки, реального сенсу цього слова безпека, і тоді ми побачимо зближення і поєднання усіх демократичних сил, які існують в євроатлантичній зоні.

Лайош Сабо, перший секретар Посольства Угорської Республіки в Україні:

– Шановні пані та панове! Насамперед, дозвольте подякувати за надане слово на цій конференції. Я вважаю, що особливими та історичними є як цей час, так і місце, оскільки в результаті Помаранчевої революції Україна дістала змогу прискорити свої євроатлантичні прагнення. На цьому шляху важливим етапом є прагнення України щодо членства в НАТО. НАТО є демократичною організацією, яка готова прийняти всі держави, що бажають приєднатись до неї і можуть виконувати умови членства. Згідно з набутим до цього часу досвідом розширення Альянсу повною мірою є корисним як для її давніх членів, так і нових. Завдяки йому зміцнюється безпека євроатлантичного простору. Наша країна послідовно була і є прихильником подальшого розширення НАТО, підтримує членство в НАТО всіх держав, які бажають до неї приєднатись і здатні виконувати умови членства.

Угорщина і тепер виступає за створення ефективної відкритої організації. Відповідно, ми підтримуємо євроатлантичні прагнення України як у минулому, так і в майбутньому. На нашу думку, майбутнє членство України в НАТО повною мірою слугує інтересам України, Альянсу та Угорщини. Членство України в НАТО означає для Угорщини не просто вступ якоїсь чергової країни до організації. Україна – найбільша з країн, що є сусідами Угорщини, особливий торговельний та політичний партнер, вона також є батьківщиною 150 тис. громадян України угорської національності.

Членство України в НАТО означатиме більшу безпеку для східних кордонів Угорщини та новий вищий рівень двосторонніх політичних відносин.

Після Помаранчевої революції євроатлантична інтеграція України набула нового імпульсу. Політичні зміни в Україні і прагнення НАТО, пов'язані з політикою безпеки, слугують хорошим підґрунтям для зміцнення зв'язків. У порівнянні з минулим періодом відбулися зрушення і найхарактернішою ознакою нинішнього часу є те, що розпочато інтенсифікований діалог, який, на мою думку, можна розцінювати як рішучий крок до членства. Початок інтенсивного діалогу – надзвичайно важливий сигнал. Досі НАТО за всю свою історію ще з жодною країною не розпочинало такого інтенсифікованого діалогу, адже одразу розпочато й переговори про членство. Але все це не означає, що Україні немає чого робити в інтересах просування до інтеграції.

Я хотів би з військової та політичної точок зору оцінити досягнуті результати теперішнього стану України у контексті вступу України до НАТО.

Україна проводить серйозну роботу на теренах реформування військових сил, отриманих від колишнього Радянського Союзу. Сьогодні вони перетворились на військові сили з меншою чисельністю, якими можна краще керувати і які більш відповідають новим запитам безпеки. 30% збройних сил України переведено на контрактну

основу, і це вже солідний результат. Поступово збільшуючи пропорцію військових за контрактом, Україна просувається правильним шляхом до створення професійних збройних сил. Збройні сили України багато років поспіль беруть участь у міжнародних миротворчих операціях. Участь в операціях ООН, підтримка їх силами НАТО сприяє підтримці міжнародного миру та безпеки і водночас іде на користь українським Збройним силам. Беручи участь у міжнародних завданнях, у багатонаціональних миротворчих операціях, українські військові набувають великого досвіду в урегулюванні міжнародних конфліктів. Попри досягнуті результати у сфері реформування збройних сил залишаються ще завдання, які потребують розв'язання. Згідно з моєю оцінкою, реформування збройних сил України – на правильному шляху. Але в контексті політичного аспекту євроатлантичної інтеграції становище України – складне і потребує розв'язання багатьох проблем. В Угорщині вступ країни до НАТО підтримували всі значні політичні партії і, можна сказати, більшість населення. Досвід Угорщини підтверджує, що у справі приєднання до НАТО надто важливим моментом є створення та збереження політичного консенсусу. Адже до НАТО вступає не тільки оборонний сектор держави, а й усе суспільство. Членство для України важливе не тільки в сенсі політики безпеки, воно водночас означає багатопартійну демократію, верховенство права, свободу слова і встановлення ринкової економіки.

На мою думку, в Україні такий консенсус перебуває лише на стадії формування. Євроатлантичну інтеграцію країни однозначно підтримує тільки частина парламентських партій. Також проблематичною є підтримка вступу країни до НАТО суспільством. Згідно з соціологічними опитуваннями – це 20% населення, така низька підтримка з боку населення країни, здається, ще не забезпечить достатньої основи для проведення безпроблемних переговорів про вступ. Але я гадаю і сподіваюсь, що ці показники можуть змінитися у майбутньому. Згідно з моєю оцінкою за такою підтримкою стоїть насамперед недостатня поінформованість населення, побутують старі радянські стереотипи, упередження. В інтересах надання ширшої інформації та знищення стереотипів владні та громадські органи повинні зробити надзвичайно цілеспрямовані енергійні кроки. Розширення відомостей про НАТО може мати успіх насамперед завдяки інформативній кампанії з боку української держави та громадських організацій України. Виконанню вищезазначеного завдання, звичайно, сприятимуть як НАТО, так і держави-члени Альянсу. Вони можуть відіграти важливу роль в тому, аби населення України дістало якомога об'єктивнішу картину про діяльність організації, але саме інформування повинен запровадити передовсім наш український партнер.

Поширення знань про НАТО має життєво важливе значення не тільки з огляду на скромну підтримку населенням інтересу здійснення інтеграції, важливо, щоб суспільство України справді було поінформоване про роль та завдання Альянсу, про переваги та обов'язки членства в НАТО, про спільний тягар, що покладатиметься на країну після інтеграції. Важливо, щоб громадськість України з'ясувала для себе, що по закінченні «холодної війни» НАТО стало іншим і свою діяльність зосереджує на подоланні нових загроз політиці безпеки – таких як міжнародний тероризм, розповсюдження зброї масового знищення, контрабанда, небезпечні матеріали та зброя. Оборонна організація перетворилась на організацію колективної безпеки у ширшому розумінні.

Разом із членством України в НАТО зміцнюватиметься і захищеність від загроз нового типу. НАТО ґрунтується на таких представлених країнами-членами принципах, як демократія, багатопартійна система, свобода друку та слова, шанування прав людини. Членство в НАТО сприяє зміцненню вищезазначених політичних принципів України. Знаючи все це, Україна ясно усвідомлюватиме переваги членства і зможе ухвалити слушне рішення щодо своєї інтеграції.

Запитання:

— Варшавський Договір було створено супроти НАТО. Тоді було ясно: ось – Варшавський договір, ось – НАТО. Тепер пан Дюре каже, що навіть Росія стоїть на крок ближче до НАТО, ніж Україна. Отже, Росія буде в НАТО, Україна буде в НАТО. Проти кого ми захищатимемось?

Володимир Хандогій:

— Абсолютно необов'язково об'єднуватися в союзи «проти». На цьому етапі важливо об'єднуватися в союзи «за», але «проти» функцій, тобто проти тероризму, торгівлі наркотиками, торгівлі жінками, проти отаких от явищ, які сьогодні в умовах глобалізації несуть спільну загрозу для всіх. Справді, раніше було протистояння НАТО–Варшавський договір, сьогодні ж ми переходимо до іншої якості міжнародних відносин. Коли ми ставимо питання «проти кого», то воно концептуально хибне. Якщо ми позбавимось цього стереотипу, що обов'язково треба бути проти когось, а треба бути проти чогось, тоді ми дійдемо інших висновків.

Запитання:

— Вибачте, але є Інтерпол, який цим займається, а армія, військо мають інші функції.

Володимир Хандогій:

— Інтерпол займається розшуковою діяльністю. Якраз мова йде сьогодні про те, що функції армії також змінюються. Якщо сьогодні, припустимо, військовий контингент стоїть у Боснії, то лише з миротворчих міркувань, тобто армія набуває функції миротворчості. Контингенти НАТО, Організації об'єднаних націй виконують нині зовсім інші функції, ніж колись. Тому й Інтерполу, й іншим організаціям знайдеться застосування в сучасних умовах. Це моя думка.

Мішель Дюре:

— Дякую за запитання. Треба розуміти, що сьогодні світ трансформується і розуміння безпеки також. Я можу пишатись, що вивчав слов'янські мови. Адже в слов'янських мовах слова мають доконаний і недоконаний види. До кінця «холодної війни» ми мали «безпеку» доконаного виду – танки проти танків і т. ін. Сьогодні мова йде щодо процесу недоконаного виду, безпека має сенс недоконаного виду.

Треба також розуміти, що означає сама безпека. Слов'янськими мовами йдеться саме про безпеку, а от латинською й англійською мовами ми кажемо «сек'юриті», що означає «вилікуватися». В процесі трансформування розуміння самої безпеки ми бачимо нову концепцію безпеки, яка об'єднує і теорію й підхід «сек'юриті», і підхід безпеки. НАТО сьогодні в Афганістані займається безпекою, але поширенням принципів Альянсу займається «сек'юриті». З Російською Федерацією ми разом будуємо систему колективної оборони, а з нашими новими членами, партнерами і кандидатами будемо систему колективної безпеки.

Запитання:

— На сьогодні досвід будь-яких держав для України, можливо, недоцільний. Адже Україна фактично забезпечила себе у плані безпеки юридично тими поступками, які були на початку створення української держави, відмовившись від ядерної зброї вза-

мін на гарантування безпеки великими державами – Росією та США. Вступаючи до НАТО, ми хочемо додаткових гарантій, це зрозуміло. Але що ви скажете з приводу доцільності вступу України до Альянсу? Люди коментують, що вступивши зараз до НАТО – ми матимемо трошки не такі відносини з Росією, не вступивши до НАТО – ми несолідно виглядатимемо в Європі. Де ми розташовані, власне кажучи, геополітично? Можливо, декларація про суверенітет нас до чогось і зараз повинна спонукати?

Мішель Дюре:

– Складне питання. Ви знаєте, я можу просто коментувати. По-перше, якщо в Україні залишалася б ядерна зброя, це коштувало б їй дуже дорого, хто фінансуватиме це і хто забезпечуватиме супутники, які також називаються зв'язком і вважаються спрямованими проти когось. Мені здається, що коли Україна відмовилась зберігати ядерну зброю, вона вчинила слушно, вона врятувала фінанси, репутацію і стала донором безпеки як європейська держава.

Але до останнього року в Україні були відсутні реальні дебати і реальна інформація щодо НАТО. Безумовно, Центр інформації та документації працював, але це – шість людей, це дуже мало. Ці дебати мають бути організовані неурядовими організаціями, суспільством. Ось чому, я думаю, існує багато стереотипів та міфів про НАТО – вони існують загалом, тому що відсутні дебати і знання історії наших організацій. Не треба забувати, що сьогодні і НАТО трансформується. До речі, в Альянсі сьогодні 40% країн – колишні соцкраїни. Процес розформування Альянсу перебуває нині на середині ріки. Яким буде НАТО, коли Україна вступатиме до Альянсу? Напевне, це буде вже інша організація, тому що ми сьогодні тільки почали процес формування нашого Альянсу. Ми маємо менше військових, трансформуємо наші системи безпеки загалом, ми перебуваємо нині в країнах, в яких ще десять років тому ніколи не думали бути, не вірили, що консенсус між нашими країнами можливий. Ми розвиваємо взаємини з країнами, які хочуть співпрацювати з нами, наприклад Китаєм. Китай відрядив делегацію до Альянсу, щоб ми розпочали інформаційні заходи в Китаї. Тому що там вважають, що система-модель колективної безпеки, яка називається сьогодні Альянсом, працює ефективно, і зацікавлені знати, яким чином вона працює. Навіть якщо є плюси-мінуси – це нормально. Є у світі сьогодні країни, які зацікавлені розпочати ці взаємини. Про це треба розмовляти і, безумовно, це наше завдання.

Володимир Хандогій:

– Я висловлю свою точку зору. Можливо, вона не відображає позицію Міністерства закордонних справ, але, на мій погляд, гарантії безпеки, про які ви говорили, в обмін на виведення ядерної зброї з території України не були адекватною відповіддю цьому кроку України. На той час, я можу висловити таку парадоксальну думку, адекватною відповіддю на виведення ядерної зброї з території України було б прийняття України в НАТО. На жаль, цього не сталося. Не хочу нівелювати значення тих гарантій, які були надані, але всі вони залишаються на папері, це паперові гарантії певною мірою. Тому питання забезпечення національної безпеки не було запевненнями декларативного характеру з боку постійних членів ради безпеки, а відтак відбулася еволюція в нашому суспільному мисленні, політичній еліті про необхідність посилення тих гарантій безпеки, які були свого часу нам надані. Новий характер загроз, які сьогодні існують, також змушує нас говорити про членство. До речі, якби ми були в НАТО, то ніякої Тузли не було б і нікому на думку не спало би оту дамбу з боку Краснодарського краю городити.

Валерій Гнатюк, м. Біла Церква:

— Володимире, ви коли починали свою першу доповідь, згадували про третій варіант – Швейцарію. Чи можемо ми, отримавши гарантії і з боку Росії, і з боку НАТО, все-таки залишитись Швейцарією посередині Європи, чи це утопія?

Володимир Хандогій:

— Щоб залишитися Швейцарією з точки зору забезпечення безпеки, перш за все треба стати Швейцарією з точки зору економічного розвитку. За сучасних умов Швейцарія це класичний приклад нейтральної держави і цей статус Швейцарії сягає в глибинну історію. Сьогодні сподіватися на таке життя, яке може собі дозволити Швейцарія, мабуть, не варто.

Статус нейтральної держави – це знову ж таки змога себе захистити. Це багатоконпонентне поняття з точки зору і загроз. З точки зору, скажімо, терористичних загроз, Швейцарія змогла б себе захистити всередині цієї невеличкої країни. Але подивіться, Швейцарія також просувається в напрямку до міжнародних організацій. Раніше ми не могли собі уявити Швейцарію членом Організації об'єднаних націй, сьогодні це – реальний член ООН. І я не хочу прогнозувати, але участь Швейцарії у системі колективної безпеки, можливо, буде реальною в майбутньому. Знову ж таки це порівняння України і Швейцарії – різного порядку із точки зору загроз національній безпеці, із точки зору їхніх геополітичних ніш. Ми абсолютно різні. В ідеалі я, може б, і хотів, щоб ми були такі, як Швейцарія, але це потребує серйозних насамперед економічних здобутків.

Мішель Дюре:

— Я гадаю, що таке рішення, як Швейцарія – це дуже дорогий шлях. Більшість країн Центральної та Східної Європи вибирають інший шлях – шлях НАТО, Європейського Союзу.

Володимир Хандогій:

— Хотів би доповнити, що нейтралітет буде дуже популярною темою під час виборчих дискусій цьогорічної виборчої кампанії. Вже є і Партія нейтралітету, і законопроект у Верховній Раді про нейтральний статус України тощо, і це триватиме. Проте такі розмови точаться між тими політиками, які не компетентні. Вже було сказано: нейтралітет – це дуже дорога річ і це прерогатива справді багатих держав, цілковито самодостатніх. Ще один цікавий аргумент – наші взаємини з Росією і Чорноморським флотом, зокрема. Річ у тому, що нейтральна держава, якщо вона серйозно проголошує цей статус, не може жодного дня на своїй території тримати жодного іноземного військовослужбовця. Тобто якщо готуючись до членства в НАТО, ми ще можемо, скажімо, шукати якісь політичні рішення щодо утримання Російського чорноморського флоту, наприклад до 2017 року, як це зазначено в наших документах, угодах, то проголосивши нейтралітет, ми маємо наступного ж дня вимагати виведення Російського чорноморського флоту з території України і розірвання цього договору. Можете уявити, до якого ускладнення взаємин з Росією може призвести така ситуація.

Ілько Кучерів:

— Я теж хочу поставити запитання. Тут йшлося про те, що ми погано торгувалися, коли віддали ядерну зброю. Буквально пару днів тому я розмовляв з контрадміралом, командувачем Чорноморського флоту України п. Безкаравайним, який вважає, що вартість оренди території України Чорноморським флотом Росії сягала б другої «Криворіжсталі». За чотири роки Україна втрачає суму, рівну національному бюджету.

ту України. Тому запитанні такі: «Чи ці угоди з Російським флотом були таким самим невикористанням шансів для України, як те, що недостатньо добре торгувались, коли віддавали ядерну зброю?» і «Чи може Україна почати торгуватися з Росією щодо оплати оренди території України згідно з цінами, які є на світовому ринку?».

Володимир Хандогій:

— Як громадянин, я можу сказати, що ми отримали неадекватну компенсацію за це, і я згоден з вами і з адміралом Безкаравайним, що можна було б дещо по-іншому владнати все це. Але будучи професіоналом, як учасник багатьох переговорів, я розумію, що не завжди те, що ми хочемо, – реально. Ми повинні виходити з того, що маємо на сьогоднішній день і дякувати, що на сьогодні все-таки маємо юридичну базу і межі перебування Чорноморського флоту на території нашої держави. Адже пам'ятаєте, ми зараз говоримо за 2017 рік, від сьогоднішнього дня, то це вже не так далеко. Вже тепер росіяни думають про альтернативну базу розміщення. Згадайте, вони пропонували 50 років, пропонували навечно зафіксувати перебування Чорноморського флоту на території нашої держави і тому вихід на цифру 2017-й рік був компромісним. Щодо фінансової компенсації. Згадайте той період – заборгованість за газ, інші види палива, значна економічна залежність від Росії не давали нам можливості для серйозного маневру, ми не могли говорити з ними з позиції самодостатньої економічно могутньої держави і це впливало на кінцевий результат. І тому маємо те, що маємо. Давайте виходити з реалій сьогоднішнього дня і говорити про те, що у нас є на сьогодні.

Запитання:

— Пане Володимире, скажіть, будь ласка, чи можливо сьогодні запропонувати Російській Федерації заходи стосовно виведення російських баз з території України, і щоб ці заходи вже здійснювались зараз.

Володимир Хандогій:

— Ні. Я вважаю, що договори слід виконувати. Ми маємо договір і ми не ініціюватимемо процес дострокового припинення договорів про перебування Чорноморського флоту на нашій території. Тим більше, що перебування Чорноморського флоту на території України, і про це свідчать наші контакти з НАТО, сьогодні не становить проблему в наших інтеграційних кроках щодо НАТО.

Запитання:

— Припустімо, що сьогодні у нас відбувся референдум стосовно приєднання України до НАТО і 99,9% українців ствердно відповіли на цей намір. Це ж не означає, що ми буквально завтра будемо прийняті до НАТО? Є таке поняття, як стандарти НАТО, що їх Альянс висуває до країн, які є потенційними його членами. Які вимоги НАТО висунуло б стосовно матеріально-технічного забезпечення зокрема українського війська, адже військовий з мізерною зарплатнею, незадовільним технічним станом і без житла – це не ідеал або еталон країни-члена НАТО?

Володимир Хандогій:

— Справді, якщо навіть і 100% українського населення проголосує за членство в НАТО – це не означає, що нас завтра туди приймуть. Суспільна підтримка НАТО – це один із багатьох компонентів-критеріїв, яких необхідно нам досягти задля здійснення бажаної мети. І навпаки, якщо у нас буде навіть найвища зарплата серед військових у

світі, але народ не підтримає членства в НАТО, нас все одно туди не приймуть. Перелік критеріїв дуже великий, їх багато: демократія, громадянське суспільство, свобода ЗМІ, права людини тощо. Що стосується військових? Немає якоїсь середньої зарплати серед військовослужбовців держав-членів НАТО, кожна країна вирішує це питання по-своєму. Зарплата військовослужбовця, скажімо, в Португалії значно відрізняється від зарплати військовослужбовця у Великій Британії або Угорщині, Чехії, Болгарії, Румунії, Нідерландах тощо. Нині не стоїть питання, щоб ми за рівнем забезпечення військових сягнули рівня Великої Британії. Але стоїть питання, щоб це була достатня зарплата, щоб був достатній рівень життя в державі загалом, і зокрема серед військовослужбовців. Відтак вироблено загальний підхід, що держава повинна витратити на оборону, збройні сили і все, що з цим пов'язано, до 3% ВВП. Ця цифра закладена в програмі уряду. Ще не будучи в НАТО, ми вже самі розуміємо, що наші офіцери, солдати повинні отримати більше. Я думаю, ми цього досягнемо з переходом на контрактну систему. І на момент нашого входження в НАТО значно покращимо і грошове забезпечення, і взагалі рівень не тільки військовослужбовців, а й усього суспільства.

Лайош Сабо:

— Членство в НАТО не означає, що країні одразу треба буде купити британські чи американські літаки. Наприклад, в Угорщині є багато російської зброї. Звичайно, з часом її потрібно буде змінити, але це не причина купувати нову американську зброю. Я вважаю, що можна бути членом НАТО і з російським арсеналом. Наприклад, вступивши до НАТО, Угорщина придбала декілька одиниць зброї в Україні. І це нормально.

Мішель Дюре:

— Хочу додати, що в Альянсі є країни, які не мають збройних сил, наприклад, Ісландія; які мають невеликі збройні сили, наприклад Люксембург; і які не включені у військові структури НАТО, наприклад Франція.

Запитання:

— Скажіть, будь ласка, пане Володимире, у своєму виступі ви згадали про те, що в Україні сьогодні, на жаль, мало інформації про НАТО, а рівень поінформованості населення залишається на рівні початку 90-х років. Скажіть, будь ласка, чи не винні в цьому виконавці, зокрема Міністерство закордонних справ, яке повинно, напевно, поширювати цю інформацію? І ще одне – чи підраховував хто ймовірні наслідки вступу України до НАТО, передовсім економічні? Не секрет, що ми залежимо від Росії з енергоносіїв, але всі домовленості з Росією, як знаємо з практики, неодноразово порушувалися з боку самої Росії. Чи можемо ми однозначно стверджувати, що Росія і після 2017 року забере Чорноморський флот з нашої території?

Володимир Хандогій:

— На мій погляд, що стосується доведення до громадян, суспільства стратегічного курсу, проголошеного Президентом і Верховною Радою України, то це проблема діяльності всіх органів державної виконавчої влади, в тому числі і Міністерства закордонних справ, державних обласних і районних адміністрацій. На сьогодні ми маємо проголошений, підтверджений курс на інтеграцію, тож повинні всі разом – і Міністерство закордонних справ, й органи виконавчої влади – працювати над тим, щоб пояснити людям, куди ми пропонуємо їм іти, що з цим пов'язано, які негативні і позитивні сторони цього процесу.

Щодо підрахунків. На жаль, мушу констатувати, немає наукового підкріплення таким серйозним, фундаментальним підрахункам, скільки це коштуватиме. Я не знаю, чи це взагалі підлягає методології прорахувати скільки коштуватиме входження України до НАТО? Ми можемо підрахувати, скажімо, скільки нам коштуватиме невступ до Європейського Союзу внаслідок введення певних квот, обмежень, можемо подивитись, яку енну суму втратить сільське господарство... Але порахувати вартість нашого входження до НАТО – для мене це питання проблематичне навіть з точки зору методології. Це питання радше політичне. Обов'язково треба враховувати те, про що ми говорили на початку – скільки коштує безпека?

Щодо Міністерства закордонних справ. У нас вперше за історію його існування створено Департамент НАТО, який опікуватиметься лише тим, що стосуватиметься НАТО. Адже раніше це були загальні управління з різними приписками в назві. У цьому Департаменті створено відділ інформаційної угоди. Його завідувач Всеволод Супко якраз і займається питаннями інформування населення. Ми сьогодні працюємо дуже активно, прагнемо винести на тендер цілу низку пропозицій про створення іміджевої продукції щодо НАТО і поширення знань про НАТО в нашому суспільстві. Як ви розумієте, ми самостійно всього не зможемо підняти, все-таки Міністерство закордонних справ це специфічна установа, для цього є й інші органи. До речі, на час засідання Комісії Україна–НАТО у Києві 19 жовтня під час відомого візиту Північноатлантичної ради червоною ниткою через всі виступи послів держав-членів НАТО звучала та сама теза: «Вам (тобто нам) сьогодні потрібно активно працювати з громадськістю, пояснюючи їй, що таке НАТО, з тим щоби залучитися якщо не консенсусною, то хоча б значною підтримкою суспільства в реалізації свого зовнішньополітичного курсу». Ми повинні думати не про те, що зробити, адже стратегічний зовнішньополітичний курс держави визначений, він підтверджений на спільному засіданні Ради національної безпеки і оборони спільно з Північноатлантичною радою, а про те, як зробити, щоб донести цю думку про НАТО до суспільства. Був виступ В. Ющенка у лютому цього року на саміті НАТО в Брюсселі. Є засадничі основи зовнішньої політики Верховної Ради, є воєнна доктрина тощо. Тепер давайте разом шукати ці форми, як донести наші ідеї до суспільства. Я думаю, що цей круглий стіл ми також проводимо з цією метою. Ви розійдетеся у свої райони і, можливо, у вас виникатимуть дискусії, але ви вже будете озброєні, я сподіваюсь, додатковими аргументами на користь того, що ми тут говорили.

Ілько Кучерів:

– Ми знаємо про досвід Польщі, де проводилась оцінка, якою буде ціна вступу Польщі до НАТО і там розроблялося декілька сценаріїв, над цим працювали американці. В Україні таких розрахунків не велося, тому що вони досить коштовні. Єдине, що я можу сказати, на одній із конференцій я запитав Бориса Немцова, радника нашого Президента й відомого російського політичного діяча: «А що станеться, якщо Україна вступить до НАТО, якою буде реакція Росії?». Він відповів, що в Україні почнеться економічний бум, тому що російські бізнесмени швиденько почнуть переносити свій бізнес до України, бо тут буде гарантія того, що нічого не станеться.

Володимир Хандогій:

– У рік входження до НАТО інвестиції в економіку Румунії зросли на 140%, і в мене є такі самі цифри стосовно інших країн. Інвестиційна безпека у державі-член НАТО набагато вища, ніж у будь-якій іншій країні. В корпорацію кошти вкладаються з дуже великим ентузіазмом, знаючи, що ризики значно менші, ніж у будь-якому іншому разі.

Запитання:

— Ми всі є свідками розповзання ракетно-ядерних технологій. Мене цікавить, чи в стратегії безпеки НАТО є місце створенню протиракетної європейської системи захисту? А щодо інвестицій, Китай і не збирався вступати до НАТО, але сьогодні становить реальну екологічну загрозу всьому світові, і його розглядають як якогось супротивника, на якого треба впливати тим чи тим способом.

Володимир Хандогій:

— НАТО здійснює свій вплив через партнерство. Пан Дюре зазначив, що відбулися перші контакти між делегацією Китаю і НАТО. Здавалось би, з якого дива – Китай і НАТО далеко? Але триває започаткування нових взаємин. У НАТО існує концепція так званого ширшого Близького Сходу, тобто залучення до зони партнерів держав, які розташовані в районі Перської затоки. Існує і активно розвивається середземноморський діалог – з державами, що розташовані навколо Північної Африки, Середземномор'я. Має НАТО свій формат спілкування з державами пострадянського простору і східноєвропейськими державами. Тобто зона впливу НАТО поширюється, але повторюю, впливу – через партнерство, а не через диктат чи диктування якихось умов. А що стосується залучення до співпраці нових держав, то я не буду здивований, якщо через якийсь час і Китай сяде за стіл переговорів, і буде знайдено новий формат співпраці між НАТО і Китаєм. Мені здається, що в цьому сенсі у НАТО велике майбутнє.

Щодо систем протиракетної оборони. Ідеї про створення такої системи існують. До речі, активну участь у роботі створення такої системи відіграє Росія і це є одним із важливих елементів співпраці Росії з НАТО. Ми так само маємо космічний потенціал, але поки що не маємо змоги долучитися до цієї системи. І щодо розповзання ядерної зброї, ракетних технологій, то позиція НАТО абсолютно чітка і збігається з позицією Організації Об'єднаних Націй, яка виступає проти розширення і розповзання ядерної зброї. До речі, одне із величезних питань до України сьогодні – це коректність у поставках ракетних технологій до інших держав. Наша участь у міжнародних режимах контролю за ракетними технологіями є ключовою темою наших дискусій сьогодні, так само як і тема приведення нашого внутрішнього законодавства у таке, яке б унеможливило передачу цих технологій іншим державам.

Запитання:

— Але ми бачимо, що й самі Штати Америки також порушують закони. Чи буде у нас якась європейська система безпеки?

Мішель Дюре:

— Це питання дуже важливе, і його, безумовно, треба обговорювати. Не треба забувати, що США плюс країни НАТО – це майже 60% світового ВВП. Якщо додати Японію, Австралію і декілька розвинених країн, які мають гарні взаємини з Євросоюзом, то це вже 85% світового ВВП. Не треба забувати, що комерційні інтереси США в Європі дуже великі і, навпаки, комерційні інтереси Європи в США також дуже великі. Ці взаємини існують і руйнувати їх – дуже погано, ба навіть неможливо. Безумовно, є політичні дискусії між союзниками НАТО, але це і є зміст нашої політики. Потрібні дискусії. Акція США не знайшла підтримки в декількох частинах світу, і навпаки, в США є критика Франції, Німеччини, Бельгії... Це нормально. Але не треба забувати, що цей золотий зв'язок між США і Канадою та Європою не може бути зруйнований,

тому що він гарантує розвиток світу. З іншого боку, США правильно критикує Європу, тому що вона спокійно жила під парасолькою США і не інвестувала гроші в безпеку. А сьогодні що відбувається? В європейських країнах ми маємо мільйон тисяч військових, а можемо направляти на миротворчі операції тільки 20 тис. із них. Це ненормально. США не може саме відправляти до 30% свого військового контингенту. Якщо Європа хоче бути донором безпеки, європейські країни також мусять трансформувати свої збройні сили, вкладати щось у свою систему безпеки. І тут є дискусії між США та Європою, і мені здається, що ці дискусії виправдають себе.

Ілько Кучерів:

— Ми з боку громадських організацій бачимо необхідність України якнайшвидше інтегруватися в європейські та євроатлантичні структури. Ми досить довгий час працюємо в цьому напрямі і справді бачимо зацікавленість української держави у співпраці з громадськими організаціями. Що стосується громадської думки, то Фонд «Демократичні ініціативи» проводить опитування щодо різних суспільних проблем і дебатує про те, наскільки громадяни поінформовані чи не поінформовані на ту чи ту суспільноважливу тему. Так от, що стосується ЄС і НАТО, можу сказати, що громадяни абсолютно не поінформовані. В цьому світі міжнародні питання не пріоритетні в громадській думці, всі насамперед думають про свій добробут, заробітну плату, здоров'я, але думають і про безпеку – свою власну. Наша мета полягає в тому, щоби українські громадяни мислили тими самими термінами, що й громадяни Європи, громадяни Америки. А задля цього треба простими словами пояснювати простим людям, в чому полягають взагалі національні інтереси українських громадян, і що треба зробити, аби громадяни України почували себе так, як почувують європейці. Як на мене, сьогодні існує певна проблема, як роз'яснити простим селянам, навіщо вступати в НАТО і ЄС. Треба знаходити прості слова і говорити про те, що по-перше, йдеться про наших дітей, щоби вони були європейцями повною мірою, а, по-друге, – це якісно новий рівень життя. І ще такий аргумент – коли ми перетинаємо кордон України з Польщею або Словаччиною, то відразу бачимо, що потрапили в іншу країну. Що в кожного селянина така сама хатка, як тут у нас у голови колгоспу. П'ятнадцять років тому такої різниці, наприклад, не було. Тобто сьогодні питання полягає в тому, щоби знайти серйозні аргументи, аби переконати простих людей у перевагах вступу до Альянсу.

Олег Кокешинський, Ліга «Україна–НАТО»:

— Я хотів би почати з того, що для мене наприклад НАТО це безпека окремого громадянина. Якщо зважити на те, чим НАТО переймається сьогодні, то це – захист і під час Олімпійських ігор, і під час церемонії одружень високоповажних осіб, і більшість питань, які пов'язані з суто економічними й життєвими проблемами. Із 23 сфер, за якими Україна співпрацює з НАТО, 19 – не військові. Втім, коли я зустрічався з деякими представниками районної адміністрації, перше враження було таке, що питання НАТО їх не цікавить тому, що це не стосується нашого життя. У них інші прагматичні завдання – вирішити, що робити з тими чи тими злиднями. Але як на мене, саме НАТО й інтеграція в євроатлантичні структури працюють над тим, аби поліпшити життя пересічних громадян.

Що сьогодні відсутнє у нашої влади? Відсутня стратегія. Відсутнє бачення наперед. Проблема полягає в тому, що в цільових планах Україна–НАТО Україна сама по собі, а НАТО саме по собі. Наше ж завдання – поєднати ці складові цільового плану. Що потрібно Україні для вступу до НАТО? Весь загальний критерій стосується власне і Європейського Союзу. Це насамперед, демократичні засади. Визначившись з результатами минулорічних виборів, Україна має робити все для того, щоби такого більше не повто-

рилося. Отже, питання адміністрації і влади, питання суддів, сприяння реформуванню середнього класу – це все питання цільового плану. Це і питання поліції. Сьогодні поліція і сектор безпеки – серед пріоритетних тем цільового плану співпраці України з НАТО. А певна комісія НАТО саме опікується тим, щоби об'єднати ці дві служби – щоби армія не існувала окремо, а поліція – окремо. Ми хочемо, щоби процес вступу до НАТО був прозорий – адже ми не просто кудись вступаємо, а погоджуємося на ті самі правила, що існують в інших країнах. Скажімо, як у нас співвідносяться внутрішні війська з іншими структурами СБУ? Ми бачимо постійні скандали між ними. НАТО ж пропонує розв'язати це питання комплексно – вони повинні бути не суперниками, а співпрацювати. Це стандарт, якому ми можемо навчитись в інших країнах. Завдяки програмам з НАТО громадські експерти й іноземні учасники можуть бути допущені на військові навчальні заходи в Україні. Ми мали розмову й погодження стосовно цього і в Севастопольському військово-морському інституті, і у Львівському та Харківському інститутах внутрішніх військ, і в Дніпропетровській юридичній академії тощо. Громадський контроль за станом справ у внутрішніх військах можна забезпечити тільки завдяки співпраці з НАТО.

Інший вимір – це можливість долучитися до освітніх процесів. У своїх освітніх проектах ми намагаємось використати досвід інших країн. Зараз починаємо проект на ґрунті програми Польща–НАТО, який дасть змогу нам запропонувати інформаційний пакет для викладачів шкіл. Ми вже започатковуємо таку роботу в Києві, потім ідемо в регіони, Полтаву та інші області. Якщо запросите, раді будемо започаткувати цю програму й у Київській області. Наше бажання, щоби у кожному регіоні у Ліги «Україна–НАТО» був партнер. Завдяки цій співпраці ми зможемо розворушити громадянське суспільство.

Ілько Кучерів:

– Зараз я надаю слово Ірині Солоненко, яка саме працює з проектами євроінтеграції.

Ірина Солоненко, МФВ:

– Я представляю громадську організацію Міжнародний фонд «Відродження», яка надає фонди на різного роду діяльність, а також залучає експертну допомогу для того, щоби допомогти уряду провадити ефективну політику. Взагалі, я хочу почати з того, що потужний громадський сектор – це ознака демократичного суспільства. В країнах Західної Європи він відіграє дуже важливу роль. Хочу назвати три основні функції цього сектору. По-перше, це його участь у формуванні політики, допомога в реалізації владних рішень. Як правило, органи державної влади не мають такого експертного потенціалу для формування правильних рішень. А в громадських організаціях надають таку підтримку. По-друге, це надання соціальних послуг населенню. В Україні цей напрям не дуже розвинутий. У країнах Західної Європи держава фінансує заходи громадських організацій, спрямовані на надання соціальних послуг. Такий вид діяльності називається соціальним партнерством, і більшість громадських організацій Західної Європи займаються саме цим напрямом. І по-третє, це громадський моніторинг влади, коли громадські організації виступають фактично вартівими дій влади, створюють альтернативну групу і забезпечують альтернативні до офіційних погляди. Щоби порівняти потужність громадського сектору в Україні і в інших країнах, можна поглянути на цифри. В країнах Західної Європи близько 7% працездатного населення задіяно у громадський сектор. В країнах Центрально-Східної Європи, які нещодавно приєднались до Європейського Союзу, це близько 2%. В Україні це ще менша цифра, так що є до чого прагнути. Щодо ролі громадських організацій у формуванні громадсь-

кості з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, то я думаю, що цей механізм не такий вже дієвий. Як на мене, тут більшу роль можуть відіграти ЗМІ. І опитування громадської думки підтверджують, що громадяни інформацію про Євросоюз і євроатлантичну інтеграцію отримують саме із ЗМІ, як правило – телебачення. Але громадські організації можуть виконувати свої вагомі функції – давати якісну інформацію. Адже громадські організації є джерелом інформації. Якщо ми подивимося, яку в нас в Україні подають інформацію про європейську та євроатлантичну інтеграцію, то побачимо, що це здебільшого матеріали, підготовлені громадськими організаціями. Звичайно, ЗМІ ними цікавляться. У цьому контексті я хотіла би зазначити, що нещодавно в Україні був створений всеукраїнський консорціум Центр європейської інформації, а у 12 обласних центрах – саме такі регіональні громадські організації. Це центри, де всі зацікавлені люди – і журналісти, і представники державної влади, й інші – можуть отримати інформацію про європейську, євроатлантичну інтеграцію. Ще один напрям діяльності громадських організацій – це активне залучення до навчання представників ЗМІ щодо того, як інформувати про європейську та євроатлантичну інтеграцію. В Україні є кілька цікавих потужних громадських організацій, які розробляють і запроваджують саме такий курс з європейської інтеграції. Зі спілкування з журналістами можна зрозуміти, що це були цікаві й корисні курси. Бо, як правило, журналісти навіть не розрізняють, чим відрізняється Рада Європи від Ради Європейського Союзу. Ці прогалини якраз і можуть закрити громадські організації. Ще один важливий напрям – громадські організації можуть, власне, самі впливати на те, в який спосіб подавати інформацію. Тут я погоджуся з Ільком, що в нас проблема полягає не так у відсутності інформації, як у способі її подачі. Якщо ми подивимося, як інформують про Європейський Союз, європейську та євроатлантичну інтеграцію, то більшою мірою ми бачимо висвітлення діяльності органів державної влади, офіційних осіб, високої політики. Потрібно ж говорити про те, що внаслідок європейської інтеграції з'явиться можливість отримати краще вирішення своєї справи чи можливість швидше зареєструвати свій бізнес, простіше вести свою бізнесову діяльність і т. д. Власне, ось такої дискусії в нас бракує. Також значущим напрямом діяльності громадських організацій в сенсі формування європейської чи євроатлантичної інтеграції і надалі залишатиметься створення інформаційних приводів. Організуючи круглі столи, залучаючи до роботи на них фахових людей та експертів, громадські організації тим самим створюють інформаційні приводи для журналістів. А відтак збільшується кількість подачі інформації про європейську та євроатлантичну інтеграцію. Коротко додаю, що нещодавно Академія української преси видала моніторинг того, які теми в інформаційному просторі висвітлюються найбільше. Виявилось, темі Європейського Союзу зараз віддається більше пріоритетів, навіть супроти теми Росії. Вона нині посідає перше місце. Але знову ж таки проблема полягає не в кількості інформації, а в її якості. Я думаю, це основні завдання на сьогоднішній день, над якими треба працювати. Дякую.

Олександр Черненко:

– Додаю буквально два слова. Очевидно, що інтеграція України в євроструктури і НАТО це занадто серйозна річ і довіряти її лише державі не можна. Тому що державна машина, державний апарат завжди повільніше діють, ніж власне громадські організації, засоби масової інформації. Тому роль власне ЗМІ є дуже велика. Тут вже вказували на одну з основних функцій ЗМІ і громадських організацій – формувати відповідну громадську думку і взагалі формувати громадськість. Але я хочу вказати на ще один аспект: впливати треба не лише на громадську думку, а й на тих, хто ухвалює рішення, зокрема на органи влади. Тому що для того, щоб увійти в те саме НАТО одного бажання людей замало. Потрібні відповідні законодавчі ініціативи і зміни в законодавстві. Судячи з тих процесів, які нині відбуваються у Верховній Раді, то пи-

танням НАТО не відведено пріоритетне місце у її роботі. І тут громадські організації, так само як і ЗМІ, мають включити свої лобістські потуги і впливати не лише на формування громадської думки серед населення, а й на формування відповідної громадської думки саме серед тих, хто ухвалює рішення.

Ілько Кучерів:

— До завершення круглого столу хочу зробити невеличкий підсумок. Ми вважаємо, що цей наш круглий стіл є модельним для підготовки програми просвітницької співпраці з Міністерством закордонних справ і Київською міською обласною держадміністрацією. Ми обговоримо і поширимо цей досвід далі. Тут було порушено тему недосконалості українського законодавства, а що стосується Київської області, то маємо й проблему забудови її. Питання полягає в тому, як реалізувати розв'язання цих проблем, щоб вони були вирішені по-європейськи. Тут можуть у пригоді стати громадські організації, які вивчали досвід наших сусідів, в даному разі я кажу про досвід Польщі. Коли Польща готувалася до вступу до ЄС, то зі зміною всього законодавства, було створено й комітет з європейської інтеграції, який дійшов висновку, що найпростіше вирішувати ці питання поєднавши зусилля своїх експертів з експертами-колегами в країнах-членах ЄС. Користуючись нагодою і присутністю представника Міністерства закордонних справ України і дипломатів, можливо, ми могли б спільно звернутися до них з тим, щоби пошукати можливості поєднання зусиль фахівців Київської області з зусиллями подібних фахівців у країнах-членах ЄС. Це необхідно для того, щоб наш результат мав практичний вимір, а ми мали не тільки просвітницьку, а й пряму віддачу від нашої зустрічі.

Ігор Борбасюк, заступник голови Київської обласної держадміністрації:

— Шановні колеги, дозвольте дуже коротко зупинитися на основних моментах діяльності Київської області на міжнародній ниві. Київська область працює на регіональному рівні і з регіонами відповідних країн світу. На цьому терені ми маємо певні успіхи, підготовлено більш як десять угод про співпрацю зі столичними регіонами країн світу, зокрема, це стосується і країн Європейського Союзу, і країн-членів НАТО. Так ми підготували угоди для підписання про співпрацю зі столичними регіонами Угорщини, Литви, Словенії, Фінляндії, Франції, Чехії, Бельгії, США та інших країн. Це робота аж ніяк не декларативна, угоди мають свій прикладний характер.

Наступне питання, яке для нас дуже важливе, – це приєднання Київської області до Асамблеї європейських регіонів. Це досить поважна в Європі організація, яка нараховує понад 250 регіонів європейських країн. Після тривалих переговорів із керівництвом цієї установи і, зокрема генеральним секретарем Асамблеї європейських регіонів, є домовленість, що під час наступної Генеральної асамблеї буде підписано угоду про співпрацю і область стане повноправним членом цієї європейської організації. Що стосується зовнішньої економічної діяльності області, зокрема торгівлі й іноземних інвестицій, це для нас теж дуже важливий напрям, оскільки від розвитку як зовнішньої торгівлі, так і залучення прямих іноземних інвестицій залежить в цілому і розвиток області, і добробут громадян Київщини. Ми маємо значні успіхи в залученні прямих іноземних інвестицій. Ми фактично виконали план програми соціально-економічного і культурного розвитку області за цим показником, досягнувши рівня залучення прямих іноземних інвестицій до суми 536 млн тис. дол. Дуже важливим напрямом є створення умов для іноземних підприємців на Київщині. Протягом останніх місяців ми працювали над спрощенням реєстраційної системи. Зараз ми вже можемо твердити, що в будь-якому куточку Київщини підприємство має змогу зареєструватися фактично за одну добу. Це, звичайно, успіх, але разом з тим є й проблемні питання: це й дозвільна система, над спрощенням якої ми

зараз працюємо, залучивши й фахівців із міжнародних фінансових корпорацій; це й ліквідація регуляторних актів, які свого часу затверджувалися в області, але нині заважають нормальному розвитку підприємництва. Ми переглянули більш як півтори тисячі регуляторних актів і дійшли висновку, що майже 200 із них фактично утруднюють розвиток підприємництва на Київщині. Їх слід або ліквідувати, або внести до них значні зміни. Стосовно зовнішньої торгівлі, то в порівнянні з попередніми роками вона зросла більш як на 30%. Це стосується і експорту, й імпорту. Ми маємо торгівлю з понад 120-ма країнами світу. Це добрі показники, але знову ж таки ми маємо ще чималі резерви у нашій діяльності.

Я хотів би дуже подякувати співорганізаторам цього заходу – і Міністерству закордонних справ, і Фонду «Демократичні ініціативи», особисто Ількові Кучеріву, який допомагав нам у підготовці круглого столу, а також усім учасникам, які взяли у ньому участь – і сподіваюсь, що проведений захід – це перші кроки в тому, щоб ми покращили ситуацію в області, насамперед інформаційну, стосовно вірогідного членства України в Європейському Союзі і НАТО. Я думаю, такі семінари, такі круглі столи пройдуть і наступного року. Ми запрошуватимемо представників як громадських організацій, так і влади, районної держадміністрації, міських і селищних рад, і ця робота сприятиме тому, щоб Україна динамічніше просувалася до цих структур.

Запитання до пана Євгена Жовтяка:

– Скажіть, будь ласка, чи є результати перемовин між нашою країною і Словацькою Республікою стосовно візового режиму, торгівлі, співпраці між обома країнами.

Євген Жовтяк:

– Це питання стосується більше Міністерства закордонних справ або посла Словацької Республіки, який, очевидно, володіє цією темою більше. Я можу сказати тільки те, що Київська область розпочала досить тісну співпрацю з європейським регіоном і пішла шляхом укладання двосторонніх угод зі столичними регіонами європейських і не тільки європейських держав. 23 листопада на Асамблеї європейських регіонів буде розглянуто заяву Київської області про вступ до цієї організації. Але що стосується обсягів торгівлі між державами, то це не зовсім питання обласної державної адміністрації, в мене немає щодо цього інформації.

Запитання до пана Антона Бутейка:

– Як ви оцінюєте співпрацю цих країн саме на рівні столиць?

Антон Бутейко:

– У нас дуже інтенсивна співпраця зі Словаччиною. Найближчим часом має бути візит прем'єр-міністра України до Словаччини. А на днях я зустрічався з Державним секретарем Словаччини, яка надала нам дуже цікаву й корисну інформацію щодо трансформації країни напередодні вступу до Євросоюзу та НАТО. Питання, які стосуються візових речей і які розглядаються разом із Польщею та іншими державами, політика, спрямована на те, щоби максимально забезпечити оптимальні умови для контакту між Словаччиною й Україною з урахуванням тих зобов'язань, які Словаччина має перед своїм населенням у зв'язку зі вступом до Європейського Союзу – постійно у полі зору Міністерства закордонних справ.

Запитання до посла Словаччини Урбана Руснака:

— Будь ласка, яку роль виконує Словацька Республіка щодо інтеграції України до європейської спільноти, зокрема до СОТ.

Урбан Руснак:

— Словаччина понад два роки тому уклала двосторонню угоду стосовно підтримки вступу України до СОТ. Що стосується торговельних операцій між нашими країнами, то слід наголосити, що товарообіг між Словаччиною і Україною має тенденцію до постійного зростання. Цього року ми чекаємо підвищення його на 40% проти минулого року. Це засвідчує одне: ті, хто чекав погіршення стану торгівлі між нашими країнами після вступу Словаччини до Євросоюзу, прорахувалися. Навпаки, динаміка торгівлі зросла.

Щодо віз, то словацька сторона пропонує громадянам України отримувати їх безоплатно. Цього року спостерігався чималий попит на словацькі візи, він збільшився на 50% проти минулого року. Створюються умови не лише для отримання безоплатних віз, а й для швидкого, комфортабельного перетину кордону. Як на мене, необхідно відкрити ще один новий перехід. Стосовно цього нині проводяться перемовини.

Запитання до представника Єврокомісії:

— Коли розпочнуться перемовини щодо погодження про спрощений візовий режим між ЄС і Україною. Коли варто очікувати на його підписання?

Іен Боуг:

— Ми очікуємо таких переговорів до саміту Україна–Європейський Союз, який відбудеться 1 грудня. Скільки часу триватимуть ці переговори, я не можу чітко відповісти, але переконаний, що українська сторона робитиме все для того, щоби це було зроблено у найстисліші та взаємоприйнятні терміни. Україна вже запровадила безвізовий режим для громадян Європейського Союзу, і цей фактор досить позитивний і в розумінні створення гарної атмосфери для переговорів конкретного питання, і в розумінні користі для держави в контексті значного збільшення приїздів громадян Євросоюзу до України. Нині ці позитиви підсумовуються, але наслідки всього цього буде видно після міжвідомчого погодження.

Що стосується спрощеного візового режиму, то ми сподіваємось, що переговори стосовно цього розпочнуться до початку саміту і я абсолютно погоджуюся із першим заступником закордонних справ щодо того, що важко передбачити, скільки часу вони займуть. Все залежатиме від того, наскільки обидві сторони зможуть швидко досягнути згоди з цього питання. Ми розуміємо, що Україна хоче укласти цю угоду якомога швидше і те саме бажання демонструє Європейська Комісія, але треба пам'ятати, що ці переговори також ведуться паралельно з переговорами інших європейських інституцій, і тому не можуть бути поспішними.

Запитання до представника Єврокомісії:

— Чи правда, що Єврокомісія вирішила відкрити своє представництво в Білорусі. Як ви прокоментуєте заяву Міністерства закордонних справ Білорусі про те, що Єврокомісія не веде жодних перемовин із білоруськими властями стосовно відкриття такого представництва ЄС?

Іен Боуг:

— Європейська Комісія не відкривала представництв у Білорусі. А якщо й буде

ухвалено рішення про відкриття представництва, то після цього Європейська Комісія належним чином звернеться до білоруської влади для того, щоб розпочати переговори про укладення відповідної угоди про відкриття представництва Європейської Комісії в Білорусі.

Запитання до представника Єврокомісії:

— Я представник промислово-торгової палати. Оскільки ми працюємо з підприємцями, то в мене є дуже болюче запитання про обмеження поставок українських товарів до ЄС і квоти, надто на сільгосппродукцію та легку промисловість. Я хотіла б почути відповідь, як на прикладі інших країн в разі євроінтеграції проходять ці процеси?

Ієн Боуг:

— Насправді кількість квот набагато менша, ніж її малюють. У нас пройшли дуже успішні переговори із представниками української влади щодо сталеливарної продукції. Я думаю, що ці питання можна буде успішно розв'язати в разі, коли Україна твердо стоятиме на шляху євроінтеграції. Можу вас запевнити, що я працював у багатьох країнах, де проблеми обмежень і квот стояли набагато гостріше, ніж стоять в Україні, і там нині не виникає жодних проблем щодо цього. Я збирався сказати декілька слів і про антидемпінгові заходи. Справді Євросоюз запровадив такі антидемпінгові заходи проти продукції України, яка постачається до ЄС. Але водночас такі самі антидемпінгові заходи запровадила й українська сторона щодо деяких товарів, які постачаються з ЄС до України. І що стосується цих антидемпінгових митних ставок, то Європейський Союз вважає, що в деяких випадках справді було допущено порушення. Ми постійно ведемо переговори з українською стороною щодо запроваджених нею антидемпінгових заходів.

Ілько Кучерів:

— Шановне товариство, я хочу звернути вашу увагу, що в Україні вперше відбувається захід такого формату, коли обласна адміністрація звернулася до громадської спільноти, аби провести цей захід. Ми плануємо удосконалити цю модель проведення просвітницьких зустрічей і провадити їх по всій Україні. Наразі це початок серйозної довготривалої програми.

Фонд «Демократичні ініціативи»

Democratic Initiatives Foundation

Tel./Fax: (+380 44) 425-4588

Вул. Іллінська, 18, офіс 4, м. Київ 04070, e-mail: dif@dif.org.ua

Круглий стіл «Місце України в НАТО»

18 жовтня 2005 р.

Українське національне інформаційне агентство — Укрінформ

Організатори Круглого столу — Фонд «Демократичні ініціативи» та Громадська Ліга «Україна–НАТО».

Питання до розгляду:

- 1) Обговорення результатів опитування експертів, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи».
- 2) Просвітницькі ініціативи громадськості щодо переваг, які надає членство України в НАТО.
- 3) Непоінформованість громадян України щодо цілей і завдань НАТО.
- 4) Перспективи виборчої кампанії та вступ України до НАТО.

До участі у роботі круглого столу запрошено народних депутатів України, представників закордонного дипломатичного корпусу, українських і закордонних громадських і донорських організацій, журналістів, аналітиків, соціологів і політологів.

Ведучий:

Ілько Кучерів — директор Фонду «Демократичні ініціативи».

Стенограма круглого столу «Місце України в НАТО»
Київ, 18 жовтня 2005 р., Укрінформ

Ілько Кучерів, директор Фонду «Демократичні ініціативи»:

— Шановне товариство, починаємо свою роботу. Сьогоднішній круглий стіл, який називається «Місце України в НАТО», організували Фонд «Демократичні ініціативи» та Громадська Ліга «Україна–НАТО». Фонд «Демократичні ініціативи» представляє результати свого дослідження, зокрема інтерв'ю з 60-ма експертами – їхню оцінку потреби вступу України до НАТО, а також того, як провадиться інформаційна кампанія і яка на сьогодні поінформованість громадян щодо цієї організації. Підсумувавши, можна висновити, що ті експерти, яких ми опитали, всі одностайно висловилися за необхідність України вступати до НАТО і навіть багато хто казав, що це взагалі не повинно бути предметом для обговорення. А предметом для обговорення має стати те, яким шляхом ми вступаємо до НАТО, які переваги дістане держава Україна і кожний пересічний громадянин від вступу до НАТО. Також констатуємо, що є вкрай низька поінформованість суспільства про НАТО. Експерти оцінюють, що лише 7%, а можливо й менше, громадян знають, що таке НАТО, і у зв'язку з цим народилося таке «пугало», яким лякають, що мовляв громадяни не підтримують НАТО. Опитування громадської думки справді показує, що на пряме запитання: «Чи проголосуєте ви на референдумі за членство України в НАТО?» приблизно 30% відповідають: «Так, проголосуємо». Але ж понад дві третини громадян відповідають, що вони не знають, що таке НАТО або знають дуже мало. Щоб змінити цю ситуацію, необхідно провадити інформаційну кампанію. Держава повинна чітко пояснити громадянам основні свої пріоритети. І на це, до речі, спрямовано діяльність Ліги «Україна–НАТО» і Фонду «Демократичні ініціативи».

На підставі аналізу громадської думки було виокремлено три такі основні стереотипи, чому громадяни не підтримують вступ України до НАТО. По-перше, вони вважають, що НАТО – це агресивний військовий блок, який сам провокує конфлікти. По-друге – НАТО занадто дорого коштуватиме Україні, бідна держава, не має достатньо фондів. Третій аргумент схиляється до того, що вступ до НАТО зіпсує стосунки з Росією. Всі ці міфи не мають під собою жодних реальних підстав. Про це більше розкажуть експерти. Ми запросили до обговорення тих, хто брав участь у нашому експертному опитуванні. Ви маєте два матеріали: один – це зведений аналіз результатів опитування експертів, а другий – власне самі інтерв'ю з експертами. Інтерв'ю з експертами ми ще доопрацюємо і обов'язково видамо в світ у друкованому вигляді, а також виставимо на веб-сайті.

Плануємо проводити круглі столи «Місце України в НАТО» регулярно, як мінімум раз на місяць, щоб зосередитися на різних аспектах вступу України до цієї організації.

Отже, сьогодні пропонуємо на розгляд чотири питання:

- 1) Обговорення результатів опитування експертів;
- 2) Просвітницькі ініціативи щодо членства України в НАТО;
- 3) Непоінформованість громадян України щодо цілей і завдань НАТО;
- 4) Перспективи виборчої кампанії та вступ України до НАТО.

Коли йдеться про виборчу кампанію, ми повинні констатувати, що під час попередніх виборчих кампаній підтримка членства України в НАТО і ЄС впала приблизно на 10%. І ми не можемо це пояснити нічим іншим, як тільки активною і агресивною антизахідною, антиамериканською кампанією, яка провадиться у цей період. Ми пе-

редбачаємо, що під час наступної виборчої кампанії ситуація може повторитися, коли певні політичні сили розігруватимуть натівське «пугало», і багато політиків, які одстоюють ідею вступу України до НАТО, оминатимуть цю тему як непопулярну.

Олег Кокошинський, голова координаційної ради Громадської Ліги «Україна–НАТО»:

– Насамперед хотів би подякувати Фонду «Демократичні ініціативи» за ініціативу в проведенні й опитування експертів, а також за проведення цього заходу. Я думаю, що такий збіг – сьогоднішній початок візиту в Україні представництва Північноатлантичної Ради і робота нашого круглого столу – додає актуальності нашій тематиці.

У контексті міфів хотілось би додати, що міфи, про які вже було сказано, залишаються стабільними зі старих часів, але сьогодні додаються і нові міфи. Це й те, що НАТО заважає вступу до СОТ, й те, що він заважає європейському майбутньому України, мовляв, існують певні протиріччя між Сполученими Штатами і Європейським Союзом. Таким чином Україна втягується у з'ясування відносин між Європейським Союзом і Штатами. Наголошується і на тому, що якщо Україна насамперед і стратегічно має інтегруватися до Європейського Союзу, то ми повинні бути поміркованішими стосовно євроатлантичної інтеграції. Є й інші міркування, пов'язані з тим, що змістовно означає приєднання до НАТО. Наголошується на ймовірних витратах, пов'язаних зі вступом до НАТО. Усе це дає підстави твердити, що існує напорозуміння не тільки в різних верствах населення, а й серед тих, хто репрезентує певні політичні сили і навіть серед представників державних установ.

Наприклад, в одному із коментарів одного високопосадовця йшлося про те, що незважаючи на те, що курс на євроатлантичну інтеграцію вже визначено остаточно 2002 року, існує ще варіант позаблокового статусу, який нібито записаний в Конституції. Визначити цей позаблоковий статус пропонувалося саме на референдумі. Я думаю, що ідеєю і про референдум (до речі, тільки в Угорщині відбувся референдум з питань вступу до НАТО), і про цей статус, що не відповідає дійсності, зацікавлені насамперед ті, хто хотів би почути «Ні». У нас не існує інформаційної кампанії, накопичилося чимало проблем, але влада не вельми активно використовує референдуми, щоб обговорити ті чи ті питання. Тож так само, як в Європейському Союзі під час обговорення нової Конституції значна кількість людей висловила своє незадоволення з різних питань, і необов'язково пов'язаних з Конституцією, у нас це може повторитися один до одного.

Якщо взяти план дій щодо нашого членства в НАТО, то найпершими вимогами, пов'язаними з політичними й економічними засадами, будуть власне ті самі вимоги, що висуває Європейський Союз і Рада Європи. Виконання цих вимог закладе основу нашого подальшого поступу. Це й розв'язання питань, пов'язаних з безпекою – проблемою кордонів, це й відсутність територіальних зазіхань, вирішення спорів. Це і демократичний процес, ефективні механізми забезпечення демократичних виборів та верховенства прав. Це й інформаційне забезпечення, і підтримка високого інтелектуального рівня суспільства.

Питання, пов'язане з ресурсами, яке іноді трактується, як таке, що Україна змушена буде витратити 2% ВВП на оборону – це теж не вимога НАТО, а вимога витрат на обороноздатність самої нашої країни. А у нас, врешті-решт, з'явиться унікальна можливість відповісти на питання, скільки коштує наша безпека. У контексті того, що відбувається напередодні виборів, знову відчувається, як у часи Помаранчевої революції, що не всі політичні сили і владні структури зацікавлені в тому, щоби питання НАТО порушувалося б у порядку денному.

Наша проблема, на мій погляд, полягає в тому, що ми суб'єктивно ставимося до того, кого вибираємо. Сьогодні ми знову пропонуємо певні оцінки тих чи тих блоків, не розглядаючи їхніх програм. Що саме ми вибираємо? Європейський, євроатлантичний вибір..? У більшості країн, тим паче під час парламентських виборів, саме під гаслами приєднання до Європейського Союзу і НАТО політичні сили розбудовували свої коаліції. Тому одна з ідей нашої Ліги полягає в тому, щоб ініціювати громадськими організаціями певну угоду, до якої запропонувати приєднатись політичним силам і партіям, більшість з яких відзначали у своїх статутах, що підтримують європейський і євроатлантичний вибір – вступ до ЄС і НАТО. Якщо ми, ідучи на вибори, ставимо перед собою розв'язання питання європейської, євроатлантичної інтеграції, то це прискорить вирішення багатьох інших проблем.

Громадська Ліга підтримує різні ініціативи, зокрема щодо поширення інформування громадськості. Ми намагаємось використати досвід інших країн, які саме в цей важливий період підготовки та вступу до НАТО і ЄС запроваджували спеціальну стратегію комунікацій. Наприклад, таку спеціальну програму щорічно ухвалювали наші словацькі колеги. 4 листопада ми так само плануємо за підтримки Посольства Словаччини ініціювати міжрегіональний форум, де обговорюватимемо змістовне питання: як нам діяти, як інформувати і провадити діалог з тими, хто не підтримує вступу до НАТО, і тим, хто ще не визначився стосовно приєднання до Альянсу. Ми пропонуємо спеціальну програму для викладачів, яка включатиме формування інформаційного пакету. Ми не вигадуємо велосипеди. Свого часу такий інформаційно-освітній пакет було запроваджено в Польщі, ми лише використовуємо ці ідеї та матеріали й залучимо можливих учасників.

Громадські організації в Болгарії також були залучені до обговорення і моніторингу підготовки до членства в НАТО, а індикатор підготовки до членства перебував під постійним контролем саме громадських організацій. Сьогодні практично всі країни створюють певну мережу для об'єднання своїх зусиль. І ми хотіли б використати всі можливості, щоб стати частиною цієї мережі, а також створити таку саму активну постійну мережу в Україні – насамперед за допомогою громадських організацій, влади і міжнародних партнерів, які допоможуть скоріше віднайти відповіді на найголовніші питання, пов'язані з нашим вступом до НАТО.

Сьогоднішні переговори в унікальному форматі тривають на офіційному рівні, але потім наші делегати роз'їдуться у регіони і більшість представників нашої Ліги візьмуть участь у роботі на громадському рівні з тим, щоб допомогти почути і зрозуміти про всі ці проблеми, пов'язані зі вступом до НАТО. Ми закликаємо вас до підтримки, а ЗМІ до активної участі в наших програмах.

Олександр Семіков, заступник голови Національного центру з питань євроатлантичної інтеграції України:

— У своєму короткому виступі спробую зосередитися на поточному стані справ з виконання плану дій Україна–НАТО. Наприкінці минулого тижня апарат Національного центру підбив підсумки у виконанні цільового плану Україна–НАТО на 2005 рік за третій квартал. Якщо коротко про кількісні показники, то вони такі: за нашими оцінками, із 65 заходів цільового плану, термін виконання яких обмежено третім кварталом, виконано 41, частково виконано 11 заходів і не виконано 8. П'ять заходів перенесено. З точки зору кількісної оцінки, нас більше хвилює інший показник, а саме серед заходів, термін виконання яких визначено протягом року, на сьогодні виконано лише 16. Це найкритичніший момент, з нашої точки зору.

Проте майже трирічний досвід спілкування з експертами НАТО щодо виконання заходів цільових планів, починаючи з 2003 року, засвідчив, що натівську сторону

більше цікавлять не наші кількісні звіти, а якісний показник, тобто, що саме дало виконання тих чи тих заходів у просуванні України на шляху до НАТО. Якщо брати до уваги саме якісну оцінку виконання цільового плану на 2003 рік, то на наш погляд, тут справді було здійснено рішучі зміни. Головним, на наш погляд, є новий, більш високий, практичний рівень взаємовідносин України з НАТО. Мова йде про започаткування на квітневому засіданні комісії Україна–НАТО у Вільнюсі інтенсифікованого діалогу з питань членства та відповідних реформ. Чесно кажучи, ще рік тому я особисто, якщо не прискіпливо, то дуже обережно, ставився до такого формулювання, як інтенсифікований діалог. Однак сьогодні моя думка щодо цього дещо змінилася. Що стало підставою? Підставою стало проведення першого раунду консультації в рамках інтенсифікованого діалогу, який відбувся 26–27 вересня цього року у Брюсселі.

Під час консультації представники НАТО вперше досить акцентовано поінформували українську делегацію стосовно вимог, що пред'являються країнам-кандидатам у сферах зовнішньої і внутрішньої політики, оборонного планування, реформування сектору безпеки, правових питань, що пов'язані з майбутнім членством в НАТО. Зокрема увагу було звернено на розв'язання таких проблемних питань: перше – посилення контролю за перетинанням кордонів; друге – прозоре ліцензування експорту озброєння військової техніки; третє – реформування органів внутрішньої безпеки і розвідки за стандартами НАТО; четверте – визначення фінансових і технічних ресурсів, які Україна має надавати беручи участь у процесі прийняття рішень; п'яте – до речі, і це є темою сьогоднішнього круглого столу – прискорення темпів інформування громадськості щодо членства в Альянсі.

Як бачимо, серед цих проблемних питань суто військових взагалі немає. Хоча реформування оборонного сектору – це, безумовно, якщо не головна, то одна з основних проблем, яка потребує розв'язання в країні, що має наміри вступити до організації Північноатлантичного договору. Про це вже неодноразово йшла мова, що НАТО – не військовий блок, а насамперед політико-військовий блок. Тому на перший план виходять питання, пов'язані з демократизацією суспільства, прозорістю влади тощо.

До того ж було акцентовано увагу ще й на такому проблемному, на жаль, для нас питанні, як своєчасна розробка, погодження і затвердження цільового плану Україна–НАТО на 2006 рік. Присутні тут фахівці пам'ятають, що з 2003 року кожний наступний цільовий план Україна–НАТО ухвалювався із запізненням. І, до речі, ті кількісні показники, які маємо сьогодні щодо виконання заходів цільового плану на поточний рік, такі низькі саме через те, що цільовий план було затверджено де-юре 21 квітня, а де-факто наприкінці травня було взято до роботи міністерствами і відомствами, причетними до діяльності на євроатлантичній ниві.

Щодо планування на наступний рік. Тут є певний прогрес, зокрема фахівці апарату Національного центру разом із фахівцями Міністерства закордонних справ уже підготували проект цільового плану на наступний рік. Згідно з домовленостями, яких було досягнуто під час першого раунду консультації в рамках інтенсифікованого діалогу, експерти НАТО спільно з українськими експертами проведуть попередній аналіз цього документу. Особисто я хочу сказати стосовно цього плану таке: було ухвалено спільне рішення щодо зміни його з метою наближення до такої форми, яка відповідала б плану дій щодо членства. Змістовно залишаються всі ті цілі, які були визначені планом дій, але під кожну ціль міністерства й відомства, що їх залучено до реалізації цього плану, визначають завдання. А вже потім накреслюються заходи, реалізація яких допоможе виконати ці завдання. Це і є та вимога представників НАТО, яка лунала протягом останніх трьох років.

Сподіваємося, що цього року цільовий план (ми його називаємо на неформально-

му рівні «перехідний формат», сподіваючись на те, що наприкінці наступного року Україну все ж таки буде запрошено до плану дій щодо членства) буде погоджено і затверджено наприкінці цього року, як це й планувалося, під час грудневого засідання комісії Україна–НАТО на рівні міністрів закордонних справ.

Валерій Чалий, директор міжнародних програм Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова:

— Насамперед я хотів би подякувати за запрошення, привітати своїх колег з Фонду «Демократичні ініціативи» й Ліги «Україна–НАТО» з тим, що вони, будемо відвертими, на відміну від наших офіційних чинників, дуже послідовні у відстоюванні цієї теми в дискусії й аналізі ситуації. Вважаю, що цей захід дуже важливий, мені також приємно, що з'явилася увага ЗМІ до цієї теми, сподіваємося, що така увага залишатиметься й надалі.

Декілька тез щодо теми, яку ми обговорюємо. На сьогодні можна прогнозувати, що на парламентських виборах ми не почуємо нічого про НАТО у позитивному аспекті, якщо до цього не підштовхнемо громадськість, якщо до цієї дискусії не долучаться громадські організації. Політичні партії, які обрали популістську позицію у зворотному напрямі, бояться використовувати позитивні аргументи щодо НАТО, євроатлантичної інтеграції перед виборчими кампаніями.

Як правило, хороші слова в бік НАТО чути від депутатів лише з профільних комітетів парламенту. Від великих же фракцій, які мають потужний вплив і на Заході, і на Сході України, зокрема «Регіонів України», я не чую таких позитивних виступів. Хоча, якщо подивитися на результати голосування за єдиний закон, де йшлося про вступ до НАТО, всі ці депутати висловилися «за». Маю на увазі, голосування за Закон «Про основи національної безпеки України». Тому, я думаю, що ми повинні від кожного з тих, хто голосував «за», вимагати використання такої аргументації у своїй поточній політичній діяльності і відповідного підштовхування у своїх політичних силах до такої дискусії.

Другий момент – загальна інформаційна кампанія. Звичайно, вона не те, що недостатня, вона на сьогодні взагалі відсутня. Якщо торік вона провадилась, але здебільшого в негативному аспекті, то сьогодні фактично зникла на центральних телеканалах. Мене дивує, чому таких передач немає на першому каналі – державному; дивує, чому зникли такі передачі на тих каналах, які практикували подібні дискусії під час президентських виборів і дуже активно запрошували експертів, щоб розповісти про негативні аспекти вступу до НАТО. Давайте закликаємо їх запросити прихильників протилежної думки.

Ще один момент. Йшлося про стереотипи. Давайте будемо відвертими. Стереотипи формувалися на певних проблемних питань. Коли Олег Кокешинський сказав, що це міфи, це треба відкинути, то я вважаю, це буде нелегко зробити. Важко відкинути деякі дискусії щодо агресивності НАТО після операції в Югославії. Це треба пояснювати, аналізувати, аргументувати. Є стереотипи, які пов'язані, скажімо, з ударом по Іраку. Багато хто пов'язав їх з діяльністю НАТО, хоча члени цієї організації були проти таких дій. Таку недостатність інформації потрібно викоринювати.

Стосовно Росії. Чи стереотип це чи ні про погіршення стосунків з Росією. Звичайно, це перебільшення, але такі розмови будуть. Росія про це попередила. Тому для того, щоб бути готовим до такої дискусії з нашим партнером – стратегічною Росією, треба вже сьогодні розуміти, що вступ НАТО – це енергоносії за світовими цінами на той момент, коли ми переводитимемо в практичну площину це питання; це відповідальність всередині країни; це чітка стабільна політична система; це консолідація еліт, наших керівників, які не повинні їздити, скажімо до Москви, і один казати про одне, а дру-

гий – про синхронізацію. Такого не повинно бути на етапі, коли ми розв'язуватимемо питання про вступ до НАТО. Тому ці питання – це не стереотипи, це проблеми, які потрібно вирішувати вже сьогодні, насамперед у самій Україні.

І насамкінець. Найбільше мені сподобалось в цьому дослідженні, бо я мало де це бачив, думки про позитиви вступу України до НАТО. До речі, закликаю журналістів звернути уваги на цей момент. Хочу привітати своїх колег, що вони фактично розпочали таку серйозну аналітичну роботу стосовно переваг вступу до НАТО, і це та аргументаційна база, на якій може будуватися інформаційна кампанія. Найбільша вада нашої інформаційної кампанії – вона фактично не будується на аналітичних розробках і аналізі ситуацій. Говоримо про високі ціни, витрати, а цих цифр не називаємо, бо їх ніхто не вираховував. Це має бути спільне завдання як державних установ, так і недержавних організацій, які вивчають цю проблематику. Сьогодні виконання державної програми інформування якщо і відбувається, то десь у паралельних світах, наслідків якого ми не бачимо. Я думаю, одна з причин цього – слабке ресурсне забезпечення. Сьогодні є багато ініціаторів, ініціативних людей і в недержавному секторі, і у державних структурах, які хотіли б робити цю роботу, але вона тільки декларується як пріоритетна на рівні Президента, уряду, парламенту, але ресурсного забезпечення не існує. Я хочу побачити, як буде відображена підтримка цієї діяльності в українському бюджеті, які лобістські групи підтримують такий крок. Думаю, що громадські організації також повинні сьогодні звернутись до парламенту, який ухвалюватиме бюджет, з проханням забезпечити ресурсність такої роботи. Сьогодні відбудеться зустріч із Володимиром Литвином і декілька учасників нашого круглого столу візьмуть участь у зустрічі громадської ради при парламенті. Я думаю, ми порушимо там це питання.

Ілько Кучерів:

— Дякую за добрі слова щодо нашого аналізу. Хочу сказати, що коли ми опитували експертів, то справді отримали несподіваний результат – жоден із них не висловився проти ідеї того, щоб Україна вступала до НАТО. Хотілось би знайти опонентів, які запропонували б серйозні аргументи щодо цієї проблематики. Якщо журналісти нам у цьому допоможуть, то ми будемо двома руками «за», аби запросити таких людей на наступний круглий стіл.

Григорій Перепелиця, заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень, завідувач відділу військової політики:

— Хотів би спочатку свого виступу відзначити, що сьогодні ініціатива до формування громадської думки щодо вступу України до НАТО належить саме громадським організаціям. На жаль, урядові структури сьогодні не ведуть відповідної інформаційної політики. В принципі, ми маємо сьогодні справжній інформаційний вакуум щодо євроатлантичного курсу України. Чим обумовлений цей вакуум? З одного боку, побоюванням Росії. Але ж вовків бояться – до лісу не ходити. Якщо ми боїмося Росію, тому навіщо нам тоді була потрібна незалежність і ми боремось за цей незалежний суверенітет? Зрозуміло, що енергетичні проблеми є засобами геополітичного шантажу з боку Росії. Міністр закордонних справ Росії пан Лаврук відверто сказав, що основним інструментом зовнішньої політики буде газ і нафта. То ми маємо бути готові до цього. Так чи інакше, Росія все одно підніме ціну на нафту і газ до світового рівня. Це – закономірна тенденція. Ми можемо це стримати тільки здаючи наш суверенітет Росії. І маємо чітко усвідомлювати, що Росія у відносинах з Україною дбає про свій геополітичний інтерес. Ці інтереси пов'язані власне з цивілізаційним впливом і з геополітичним вибором, тому, безумовно, важливо боротися з цими міфами, про які тут

викладено в розробках, що їх нам дали «Демократичні ініціативи». Проте наші проблеми, пов'язані з інтеграційним курсом, це – проблеми неусвідомлення національних інтересів українською політичною елітою, українським суспільством.

Питання вступу до НАТО – це питання не приєднання до воєнно-політичної організації, а питання нашого цивілізаційного вибору. Це питання гарантій українському суверенітету. Наскільки хиткий цей суверенітет, ми відчуваємо під час кожної виборчої кампанії. Причини тут не у міфах, причини лежать набагато глибше. Пов'язані вони із зовнішньою ситуацією, в якій опинилась Україна, і з внутрішньою. Зовнішня ситуація полягає в тому, що після другої хвилі розширення НАТО ми опинились у буферній зоні. Ця буферна зона провокує постійну політичну нестабільність в країні. Це ми бачили під час президентських виборів і це ми ще побачимо під час парламентських виборів. Було постійне тотальне зовнішнє втручання у внутрішні справи країни, внутрішню політичну ситуацію. І доки ми не вийдемо з цієї буферної зони, ми будемо приречені на таке роздирання України на дві частини – прихильників авторитаризму і прихильників демократії. Безумовно, що буферна зона є епіцентром боротьби між авторитарним режимом Росії і демократичною Європою. То ми повинні визначитись, до якої цивілізації маємо належати, який політичний режим хочемо мати в Україні: російський авторитарний на кшталт режиму Путіна чи демократичний європейський. І цю проблему розв'язує НАТО. Насамперед тому, що НАТО уособлює спільноту демократичних країн і головне завдання Альянсу – не колективна оборона, а збереження демократичних цінностей в країнах-членах Північноатлантичної ради і посилення демократії.

Друга, внутрішньополітична проблема пов'язана з регіональним розломом України. І це – пряма загроза нашому суверенітету і незалежності. Останні роки показують, що регіональний розлом України поглиблюється. У нас відбувається досить потужне формування малоросійського ядра в Україні, яке дає іншу альтернативу українській державі. Ця малоросійська альтернатива побудована на базі російської мови як державної, російського громадянства, радянського чи, як кажуть у народі, совкового менталітету. Це – проблема ідентифікації цих регіонів з Україною, проблема ідентифікації населення східних регіонів з українською державою, українським суспільством, українською нацією.

Якщо ви подивитесь на опитування соціологічної думки щодо підтримки чи не підтримки вступу України до НАТО, то виразно побачите, що ті, хто є прихильниками російської мови державної, ті, хто є прихильниками інтеграції в Росію, російського громадянства – вони є противниками вступу України до НАТО. Відтак, стоїть питання не тільки про розвінчання міфів, які створюються про НАТО, питання стоїть у тому, як протистояти створенню цих міфів. Адже вони спеціально підтримуються, і підтримують їх відповідні політичні сили, які власне самі вже давно в них не вірять. Тому наша інформаційна політика, безумовно, має бути спрямована на створення сприятливої суспільної думки, думки, яка б репрезентувала підтримку суспільства вступу України до НАТО. Наша ситуація, пов'язана зі вступом до НАТО, є набагато складнішою, ніж, скажімо, ситуація в Польщі чи в країнах Центральної Європи. Чому? Тому що в їхніх суспільствах не було такого цивілізаційного розлому, в їхніх елітах не було прихильників авторитаризму, комунізму як потужної політичної сили чи прихильників повернення в Росію. Ні в Польщі, ні в Чехії – ніде такого не було. Тільки в нас є така ситуація. І, безумовно, що політичні сили спекулюють на цьому, і НАТО це лише похідна формування того політичного малоросійського ядра, яке формується сьогодні в нас, яке є загрозою українській державі, незалежності і суверенітету.

Хоч би як там було, референдум чи не референдум, але, безумовно, маємо пам'ятати, що ми вступаємо не в спільноту авторитарних держав, якими є країни пострадянсь-

кого простору, де не потрібно було опитувати громадян, де все вирішувалося авторитарними методами. Вступ до НАТО – це вступ до спільноти демократичних держав, і керівництво НАТО, і країни НАТО обов'язково дивитимуться, яким є рівень суспільної підтримки. Так що проводитимемо ми референдум чи ні, все одно нам необхідні будуть громадські опитування щодо вступу до НАТО, а відтак необхідна буде й громадська підтримка. Як її досягти – це велике питання для нас. Його можна вирішити при відповідній політичній волі нашого керівництва країни. На жаль, сьогодні такої політичної волі не можна сказати, що немає, вона є, але вона недостатня, вона виявляється тільки в офіційних промовах і меншою мірою в реальних справах. Ні уряд, ні Президент поки що не роблять зрозумілих і ефективних кроків щодо впровадження інтенсивної інформаційної політики в цьому плані. В інформаційному просторі ми маємо інформаційний вакуум щодо потреб і необхідності вступу України до НАТО.

Наша стратегія, мені здається, є не зовсім виваженою, коли ми кажемо про вступ до Європейського Союзу і, до речі, за 9 місяців поки що ні на крок не просунулися до цього Європейського Союзу, і водночас замовчуємо про НАТО, коли поступ в НАТО є реальнішим. Ми маємо акцентувати увагу на тому, що найкоротший шлях долучення до європейської спільноти – через вступ до Північноатлантичного альянсу. На порядку денному має бути розроблена досить продуктивна і виважена стратегія інформаційної політики, в яку мають бути залучені як громадські організації, так і державні установи.

Світлана Лі, начальник Департаменту інформаційної політики європейської та євроатлантичної інтеграції Держкомтелерадіо:

– Маємо чергову реорганізацію, змінивши назву нашого управління і тепер ми називаємося Департамент інформаційної політики та європейської інтеграції, хоча питання євроатлантичної інтеграції залишається функціональним обов'язком роботи нашого Департаменту.

Все, що було висловлено тут представниками громадських організацій, я абсолютно підтримую, незважаючи на те, що я тут, здається, єдиний представник органів Центральної виконавчої влади. Бажано, щоб на такі круглі столи ще запрошувались представники Кабміну України, Адміністрації Президента України, Секретаріату Верховної Ради України, тих комітетів, які безпосередньо ведуть ці питання, тому що, на мій погляд, дуже корисно було б їм почути результати досліджень, а також висновки експертів стосовно урядової політики щодо євроатлантичної інтеграції.

Чому я підтримую експертів, незважаючи на те, що є державним службовцем і мені прикро чути про слабку політичну волю посадовців тощо?

Якщо ви пам'ятаєте, ми формуємо цільовий план уже декілька років, і в ньому завжди закладаємо ці глобальні питання, які дають нам змогу йти вперед, будувати демократичне суспільство, реформуватись в обороні, в секторі безпеки тощо, щоб просуватися до Альянсу. Але разом з тим пригадайте, кілька років тому на державному рівні при президентові було створено таку організацію, як Державна рада з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, яка ухвалювала певні рішення, державні програми, видавала укази, постанови тощо. Все це на державному рівні відбувалося. З ініціативи громадських організацій ми також створили державну програмну інформування громадськості, а тепер широко розробляємо на її основі плани заходів. Але великою мірою, як сказав і справедливо зауважив Валерій Чалий, все це залишається поки що на папері. На сьогодні ніякого державного ресурсу на підтримку виконання плану заходів і самої державної програми не існує. Вже протягом багатьох років ми пропонуємо Міністерству фінансів, а також Кабміну затвердити нову державну програму з інформування громадськості з питань європейської та євроатлантичної

інтеграції, присвоїти їй відповідний код класифікації, просимо підтримки відповідних центральних органів виконавчої влади, комітетів Верховної Ради. Але якщо на сьогодні взяти бюджет 2006 року, то побачимо, що наша пропозиція стосовно цього коду класифікації окремої державної бюджетної програми знову-таки не ухвалена.

Сьогодні на круглому столі у нас є ще останній шанс звернутися до народних депутатів, відповідних комітетів з проханням вплинути на формування державного бюджету стосовно ресурсної підтримки євроатлантичної інтеграції. Виконати план на 2006 рік. Навіть хоч би скільки ми туди гарних заходів запланували, знову-таки їх буде дуже важко виконати, оскільки фінансово вони не підтримані. Вельми засмучує те, що в принципі ми маємо безліч програм, планів заходів, міжвідомчих груп, ініціатив (тепер от від Міністерства закордонних справ про створення на державному рівні відповідної комісії й міжвідомчих комісій за напрямками, які займатимуться питаннями євроатлантичної інтеграції) – але все це, ви ж самі розумієте, хтось конкретно в органах державної влади має реалізувати. Постає запитання – хто? Структури, яких на сьогодні або немає, або є одна особа, яка в межах своїх функціональних обов'язків опосередковано веде це питання. Наприклад, наш Державний комітет телебачення і радіомовлення, як центральний орган виконавчої влади, відповідною постановою Кабміну визначений головним координатором інформування громадськості.

У нас змінюється віце-прем'єр України з гуманітарних питань, європейської інтеграції, але віце-прем'єр-міністра України, який би безпосередньо керував питанням євроатлантичної інтеграції, як не було, так і немає. Кілька років цим питанням опікувався Микола Азаров – про результати роботи ви можете самі судити.

Така сама картина у міністерствах і відомствах. Окрім Міністерства закордонних справ, ані в Міністерстві оборони, ані в Міністерстві економіки, відповідних структур, які займалися би реалізацією цих заходів, так і не створено. У місцевих державних адміністраціях, обласних державних адміністраціях лише останнім дорученням Президента було вказано на те, щоб хтось із заступників глав державних адміністрацій вів питання євроатлантичної інтеграції. Відповідних структур на місцях так само не існує. Тож, розглянувши цю проблему на державному рівні, можна висновити, що на сьогодні кадрової політики щодо проведення євроатлантичної інтеграції немає. Ця державна програма, де йдеться про підвищення кваліфікації фахівці з питань євроатлантичної інтеграції, виконується практично так само, як і інші державні програми з питань інформування громадськості стосовно європейської та євроатлантичної інтеграції, тобто вона не має відповідних ресурсів, кадрів, іншої підтримки. Тому на сьогодні велика надія покладається саме на громадські організації, які підштовхуватимуть урядові структури до створення національної стратегії інформування громадськості.

Якщо згадати інші політичні події, скажімо Помаранчеву революцію, то вони відбувалися насамперед тому, що був поштовх знизу, поштовх від громадськості. І в цьому разі, що стосується інформування громадськості й узагалі просування України до Альянсу, мені здається, громадськість має відіграти вирішальну роль.

Ілько Кучерів:

– Хочу сказати, що громадськість якраз має не такі великі можливості. Ми, безумовно, накопичуємо якийсь банк ідей, збираємо експертів для обговорення, але держава повинна сама пояснювати своїм громадянам, що діє вона в їхніх інтересах.

Костянтин Морозов, Міністерство закордонних справ України, посол з особливих доручень, перший міністр оборони України:

– Дякую за запрошення, дякую організаторам і зокрема Лізі «Україна–НАТО».

Позиція МЗС України також залишається постійною і твердою щодо необхідності Україні інтегруватися в міжнародну систему безпеки – євроатлантичну організацію Північноатлантичного договору, і ця позиція не просто збірка політичних гасел, а наслідок ґрунтовного аналізу як політичної ситуації в Європі і навколо Європи, так і пошуку місця України у цій геополітичній ситуації. Я також був учасником консультацій першого раунду Україна–НАТО в рамках інтенсифікованого діалогу, про які вже згадувалося. І свої особисті враження я сформулював би у таких двох площинах. Перша – нам вдалося вперше побачити ставлення з боку Міжнародного секретаріату НАТО у цих дискусіях і обговореннях не просто як до партнера, а як до країни, яка політично визначилася щодо свого майбутнього членства в Альянсі, як до країни, яка має амбіції і наміри їх реалізувати в осяжний період. Адже як заявив Президент Віктор Ющенко у лютому у Брюсселі під час засідання комісії Україна–НАТО на вищому рівні, Україна готова вже тепер приєднатися до плану дій як першого кроку на цьому шляху, на шляху набуття членства в НАТО.

Але другий момент, який вдалося спостерігати в Штаб-квартирі під час консультації, це те, що відсутній консенсус у середині самого Альянсу щодо перспективи України набуття членства і навіть відсутній єдиний погляд на часові рамки приєднання України до плану дій щодо набуття членства. Чому така ситуація зберігається? Ви знаєте, що всі сім країн останньої хвили розширення дуже активно підтримують українську позицію щодо набуття членства. І це дуже приємно констатувати, оскільки побоювання у нас зберігалося. Наступна хвиля, нові сім країн, так само демонструють свою бажаність допомогти Україні в реалізації її намірів. У той же час є певна частина країн-членів, які зберігають дуже обережну позицію в оцінках можливості України. Є й такі, які мають серйозні застереження щодо готовності України навіть приєднатися до плану дій щодо членства. Оцінюючи те, чому така ситуація зберігається, можна також зосередитися на двох моментах, назвати ті два фактори, які формують відсутність консенсусу всередині НАТО щодо України. На мій погляд – це фактор оцінки внутрішньої політичної ситуації в Україні, оцінки самої підтримки інтеграційної ідеї, інтеграційної політики громадськістю держави; і другий фактор, який не менш важливий і дуже впливовий щодо формування консенсусу в Альянсі, – це стосунки Україна–Росія і зокрема позиція Росії щодо майбутнього членства України в НАТО. І той і той фактори є надзвичайно значущі, як ви розумієте, і визначальні на сьогодні. Ми вже неодноразово оперували інформацію щодо виконання Україною відповідних зобов'язань, починаючи ще з планів виконання індивідуальних програм партнерства 1994 року і щорічних цільових планів 2003 року, і складається така спільна оцінка, що ми все далі-далі просуваємося до вагомшого внеску у цьому плані, практичні заходи реалізуються більш-менш організовано. Саме це дало підстави міністру оборони нещодавно заявити, що у сфері військових реформ і підготовки Збройних сил України наша держава може сподіватися на набуття членства в НАТО 2008 року. Я зокрема підтримую таку позицію і не лише з точки зору оцінки з боку оборонного відомства, а й з точки зору політичної оцінки.

Але реалізація наших амбіцій щодо приєднання, зважаючи на ці два потужні чинники, які впливають на розуміння українських амбіцій всередині Альянсу, можлива лише за розв'язання тих проблем, на яких базуються і розвиваються ці два чинники. Перша – це складна внутрішня ситуація, яка потребує дуже широкомасштабної, спеціально сконцентрованої організованої інформаційної роботи. Робота ця вже передбачалася. Ви знаєте, що 2003 року в державі ухвалено три державні програми з інформування громадськості щодо євроінтеграції, євроатлантичної інтеграції і щодо підготовки фахівців у цій сфері. Але досі ці програми не фінансуються. Координатором у сфері інформаційної роботи визначено Держкомтелерадіо, але вони донині

не отримали фінансування на реалізацію своїх пропозицій, підтриманих Міністерством закордонних справ. Без цього не можна реалізувати цю програму. Дуже добре, що тут присутні багато журналістів. Саме журналісти, слухаючи експертів, можуть дістати дуже багато інформації, яка спонукатиме їх до конкретних справах і доводити ці свої позиції до громадян, суспільства. Оці, які назвав Ілько Ількович, негативні моменти, що формують позицію «проти» в суспільстві («агресивність блоку», «дорого коштуватиме набуття членства», «зіпсує стосунки з Росією»), – ці моменти мають бути в центрі всієї цієї інформаційної програми. І експерти, і політики, й аналітики, і представники державних органів влади всіх рівнів мають переконувати суспільство не лише закликами, а донесенням звичайної інформації, яка формує позицію. Що, поперше, це неагресивний блок. У нас є багато матеріалу, який показує, що усі стратегічні командування, які існували за часів «холодної війни», нині майже припинили своє існування. Лишилось 3–4 штаб-квартири, які мають ступінь готовності від кількох місяців до року і більше. Це вказує на відсутність чиннику наступального характеру всієї організації, а якщо так, вона не може бути агресивним блоком, яка сама розв'язує конфлікти.

Щодо Косова, ми також маємо аргументи, що на той час Рада безпеки ООН була заблокована, що етнічні чистки мали бути кимсь припинені і що це не було одноосібним рішенням Альянсу. Тоді було створено міждержавну консультативну групу високого рівня, яка компенсувала відсутність політичної оцінки ситуації в Раді Безпеки ООН. Це дало мандат НАТО на проведення операцій. По-друге, питання коштовності вступу до НАТО. Ми знаємо з вами, що воно також є надумане, оскільки до цього часу дуже вигідно не мати жодних розрахунків, скільки коштуватиме Україні побудова власної системи оборони – не тієї, що існує сьогодні, а тієї, яка відповідала б потребам оборонної можливості, які в свою чергу залежать від оборонного потенціалу та способу його використання. Скорочуючи структури і чисельність, ми скорочуємо оборонний потенціал. А що спосіб його використання не змінюється, то ми скорочуємо оборонні можливості держави, і це може бути компенсовано лише зміною способу використання його, а саме долученням до колективного оборонного потенціалу. Самотужки ж побудувати власну систему оборони – це астрономічні цифри, навіть не можна собі уявити, треба просто заплющити очі на проблему і сказати: нам не треба витратити ці гроші, ми заощаджуємо на вступі України до НАТО. Насправді ж ми просто ігноруємо власні потреби гарантування воєнної безпеки.

По-третє, стосунки з Росією. На мій погляд, якщо держава стає членом такої авторитетної міжнародної організації безпеки, якою є НАТО, яка сьогодні разом із Європейським Союзом, трансформуючись, створює майбутню архітектуру загальноєвропейської безпеки, то це дуже авторитетно і почесно. Приймаючи державу у склад цієї системи, їй надається повага, оскільки вона братиме участь в обговоренні питань і ухваленні стратегічних рішень. Саме цей чинник може вплинути на покращення стосунків з Росією.

Ще один фактор. Україна перед тим, як набути членства в Альянсі, вже набула рис стратегічного партнера у стосунках з Росією, і демонструючи свою послідовність, не збирається відмовлятися від стратегічних зобов'язань як стратегічного партнера у стосунках з Росією. Ми оберігаємо ці стосунки, і наша інформаційна програма має включати також і цей напрям, зокрема роз'яснення Росії наших позицій, які не будуть зміненими з набуттям членства. Образно кажучи, посилаючись на Захід, нам потрібен попутний вітер зі Сходу. Лише за допомогою громадських організацій, за допомогою журналістів у суспільстві може постати потреба у наданні громадськості, нашим громадянам необхідної інформації, щоб формувати власну позицію, а не повторювати ті негативні міфи, які весь час крутяться у суспільстві, не змінюючись від 1990 року. На

них паразитують ті, хто веде антинаївську, антиєвропейську кампанію в Україні, і вони збираються далі їх використовувати.

Олег Соскін, директор Інституту трансформації суспільства:

– Насамперед хотів би подякувати Фонду «Демократичні ініціативи» і Ільку Кучеріву за надзвичайно добре виконано важливу працю. Я подивився на цей великий експертний матеріал і в мене виникло надзвичайно приємне відчуття: 60 експертів, фактично мозок нації, стають на одну позицію, і це дуже важливо. Це означає, що інтелектуальний потенціал в Україні свій вибір зробив – це євроатлантичний вибір, вступ України до Північноатлантичного альянсу. Думаю, що необхідно ці праці надіслати лідерам політичних партій до Верховної Ради, керівникам уряду і в президентський секретаріат.

Хотів би сказати такі речі. По-перше, я вважаю, що необхідно нині, щоб відбулася консолідація впливових політичних партій щодо проблеми вступу України до НАТО. Що це означає? Сім місяців ми закликали пані Тимошенко, коли вона була прем'єром, щоб виступила і чітко заявила про свою позицію, а ще краще, щоб очолила комітет в Кабміні щодо вступу України до Північноатлантичного альянсу. Вона начебто вже й до Брюсселя зібралась їхати і тут – відставка, і так вісім місяців гавкнули в воду разом із Тимошенко. Тепер ми повинні звернутися до нового прем'єра. Нехай він тепер створює міжурядовий комітет і Президент доручить йому його очолити. Тоді все буде зрозуміло. Думаю, нема жодних перепон для того, щоби заявку до вступу до НАТО було подано до кінця цього року. А 2008 року ми туди увійшли би. Тому що фактично всі умови більш-менш підготовлено, і ми можемо це зробити.

Сьогодні необхідно провадити відповідну просвітницьку діяльність – і громадським організаціям, і урядовим структурам, і іншим інституціям. Де у нас найбільші інформаційні прогалини? Це – по-перше, середні школи. Необхідно збирати директорів шкіл, проводити з ними круглі столи, семінари, нехай дискутують прибічники НАТО і противники НАТО. І врешті-решт, це має завершитися розробкою навчального курсу «Україна як частина євроатлантичної спільноти».

По-друге, слід проводити масові інтелектуальні заходи з керівниками лікарняних закладів. Це дуже важливий прошарок української спільноти, який має величезний вплив на формування громадської думки. Такі самі програми треба створювати з лідерами і функціонерами профспілок. Необхідно послідовніше і ширше залучити вищі навчальні заклади, щоб і ректори, і професорсько-викладацький склад, і аспіранти, і студенти якомога ширше обговорювали це питання.

Необхідно почати проводити відповідні інтелектуальні перемовини у вигляді інтелектуальних дискусій з міськими головами, депутатами місцевих рад – це взагалі неоране поле. Вони абсолютно не мають інформації стосовно вступу України до НАТО.

Отже, це ті речі, які дають змогу нам провести відповідну просвітницьку роботу.

Необхідно почати переговори з громадськими організаціями країн нової хвилі розширення НАТО. Можливо, це може робити Ліга Україна–НАТО. Окрім цього, Україна, Азербайджан, Грузія і, може, Молдова спроможуться створити спільний координаційний комітет і нову коаліцію кандидатів до вступу в Північноатлантичний альянс. Використавши досвід вільнюської десятки, нам готові надати допомогу і Польща, і Словенія, і Чехія, Угорщина, Словаччина, балтійські країни. Необхідно, щоби були уповноважені з цих питань й у Кабміні. Це дасть нам змогу консолідувати суспільство і дійти до тієї третини українців, які сьогодні не сформували своєї позиції щодо Північноатлантичного альянсу.

Дуже важливою на шляху вступу до НАТО має стати консолідація провідних політичних партій. Тут величезну роль можуть відіграти громадські організації і Ліга «Україна–НАТО» зокрема. Надходить момент, коли треба зібрати круглий стіл представників провідних політичних партій, особливо тих шести, які, за соціологічними опитуваннями, проходять до нової Верховної Ради. Це Народний союз «Наша Україна» – лідер В.Ющенко, «Батьківщина» – лідер Ю.Тимошенко, Партія Регіонів – лідер В.Янукович, Соціалістична партія – лідер О.Мороз, Народна партія – лідер В.Литвин. Мабуть, треба і комуністів запросити, хоча їхня позиція більш-менш відома. Це ті сили політичні, які найвірогідніше будуть представлені в наступній Верховній Раді. Потрібно, щоб вони сформуваали свою позицію. Якщо вони не можуть цього зробити, то необхідно провести з ними розмову і з'ясувати, чому вони не можуть остаточно ухвалити рішення щодо позиції партії до НАТО. Якщо позиція партій щодо вступу буде консолідована на позитив, тоді треба зробити те, що робили в інших країнах кандидати у членство в НАТО, необхідно, щоби ці політичні партії, а також партії другого ешелону ухвалили відповідну угоду. Тоді усе стане на свої місця. Дуже важлива для нас Партія Регіонів, якби вона підтримала вступ до НАТО, то ситуація в Україні змінилася у позитивний бік у всіх напрямках.

Отже, якщо зробити такі реальні кроки, то тоді ми фактично вийдемо на конкретний відрізок того важкого шляху, по якому іде Україна до інтеграції в євроатлантичну спільноту. Якщо ми набудемо членства в НАТО, хоча би на початку як кандидат у члени НАТО, це зніме величезну купу проблем, які сьогодні постають у відносинах України з іншими державами, і стосовно СОТ, і стосовно набуття статусу країни з ринковою економікою, і стосовно поправки Джексона-Веніка зі США. Це вирівняє наші відносини з Росією. Адже після того, що сталося в Росії в Нальчику, зрозуміло, що Росія також потребує інтеграції в євроатлантичну спільноту. Сама вона не зможе впоратися з тими проблемами, які все більш поширюються на її периферійному просторі. І Росія, врешті-решт, якщо Україна набере членства до НАТО, буде також зацікавлена якомога швидше набутти цього статусу. І наш Інститут трансформації суспільства 20 жовтня в Харкові якраз проводитиме такий круглий стіл «Україна–Росія–НАТО – шлях до партнерства і позитивної співпраці», де обговорюватимемо проблему стосовно ставлення України–Росії до вступу України до НАТО.

Сергій Герасимчук, комісія з моніторингу виконання цільового плану Україна–НАТО:

– Важко у цій ситуації не повторюватися, тому що шановні експерти сказали вже дуже багато і все по суті. Безумовно, ключовим питанням наразі є непоінформованість і населення, і посадовців. Уже йшлося про те, що існує держпрограма, яка, щоправда, не фінансується, і яскравим прикладом такої непоінформованості для парламентської комісії 2004 року став той факт, що один із виконавців цільового плану Україна–НАТО дізнався про те, що він є виконавцем цього документа тільки через півроку, коли до нього звернулася Державна служба охорони.

Другим важливим моментом, про який необхідно пам'ятати у разі, якщо ми справді хочемо ефективно просуватися на шляху євроатлантичної інтеграції, – необхідність вчасно підписувати і вчасно виконувати документи, про що вже також говорилося. Ми маємо яскравий приклад того, як цільовий план 2005 року не було підписано досить тривалий час, і це призвело до того, що в червні, коли вимагалися звіти за перший квартал, комісія поінформувала, що звітувати їй нема про що, адже цільовий план Україна–НАТО на 2005 рік вона отримала також у червні.

Безумовно, що важливим чинником є і вчасне виконання заходів. Хіба можна казати, що захід виконано, якщо він переносився три роки поспіль?

Важливим також моментом є формулювання документів, які регулюють відносини Україна–НАТО, зокрема формулювання, які вносяться до цільових планів. Позитивом є те, що певні зміни відбуватимуться 2006 року. А от що стосується 2005 року, то я дозволю собі зробити посилання на висновок Комітету з питань Європейської інтеграції щодо виконання цільового плану Україна–НАТО у першому півріччі, де було покритиковано такі формулювання загального або умовного характеру, як «опрацювання питань сприяння прийняттю законів, продовження роботи», «продовження здійснення внеску у процес» тощо. Вони фактично не містили за собою ніяких змістових моментів.

Комісія підготувала низку пропозицій до Верховної Ради щодо прискорення темпів виконання плану дій Україна–НАТО. Ці пропозиції було надіслано голові Верховної Ради. Серед іншого пропонується таке:

- провести консультації з Верховною Радою на предмет включення до цільових планів заходів, виконання яких вимагає парламентську участь, тому що такі заходи є, а Верховна Рада серед виконавців цільового плану не значиться;

- виробити механізми внесення змін до цільових планів уже під час їх виконання (скажімо, якщо той чи той захід було виконано своєчасно або раніше, ніж це передбачалося цільовим планом, то це не мало би стати на заваді новим заходам, які продовжували б його діяльність на досягненні тієї чи іншої цілі, і не треба було би в такому разі чекати кінця року і вводити в дію новий цільовий план).

Безумовною необхідністю є забезпечення у державному бюджеті коштів на виконання заходів плану дій України–НАТО або ж, якщо йдеться не про бюджетні кошти, то має бути конкретне визначення інших можливих джерел надходження таких коштів. Оскільки втілення значної частини цілей плану дій Україна–НАТО передбачає ухвалення Верховною Радою законів України, то у заходах, які передбачають внесення на розгляд Верховної Ради законопроектів, слід чітко визначати суб'єктів їх подання. Тому що коли в цільовому плані йдеться про те, що має бути внесено зміни до законодавства, то стає незрозуміло, хто має їх вносити. Чи це має робити Президент України, чи народні депутати, чи суб'єктом подання має бути Кабмін України? Відповідно виникає певна плутанина, народні депутати виконують роботу, яка мала би з іншого боку виконуватися органами виконавчої влади, і навпаки. Подекуди той самий законопроект подається відразу в кількох редакціях, де фігурують абсолютно різні суб'єкти подання. Під час подання на розгляд Верховної Ради законопроектів в рамках виконання цільових планів необхідно подавати Верховній Раді, профільним комітетам обґрунтування відповідності змісту тих чи тих законопроектів цілям плану дій Україна–НАТО. Тому що коли в цільовому плані зазначається тільки назва закону, незрозуміло, чи відповідає цей закон цілям, поставленим планом дій Україна–НАТО.

Вкрай важливий чинник задля посилення співпраці між парламентом та органом виконавчої влади – це запровадження практики регулярних консультацій відповідальних за підготовку законопроектів міністерств з відповідальними профільними комітетами Верховної Ради. Це потрібно, щоби на рівні принаймні розгляду в комітетах була змога підтримувати такі законопроекти. І як результат за підтримки оргкомітету вже в сесійній залі такі законопроекти діставали б позитивні рішення і схвалення народних депутатів.

Сергій Джердж, президент ВГО «Демократична дія»:

— Я погоджуюся з більшістю думок, які тут звучали. Але хочу зазначити, що якщо говорити про Київ, міністерства, державні комітети, то справді є плани і є певні вико-

нання їх, звіти. Якщо ж мова заходить про регіони, то там, звичайно, немає відповідності тому, що роблять центральні органи.

НАТО є міцною інтеграційною системою, навколо якої, як планети, обертаються країни, і якусь свою орбіту має Україна, Росія. На ці планети впливають як доцентрові, так і відцентрові сили. Звичайно, якщо йдеться про Україну, то вона все-таки рухається в бік НАТО і більшою мірою, ніж Росія. Хоча всі порівняння відносні. НАТО теж, в свою чергу, рухається, наближаючись до України і до Росії. Якщо порівнювати Росію і Україну, то з багатьох позицій можна характеризувати, що Росія інтенсивніше працює з НАТО, але російській еліті легше, тому що вона не зважає на громадську думку, їй не потрібна громадська підтримка, тому що Росія не ставить за мету вступ до НАТО на відміну від України, яка передбачає таку мету, відповідно зважає на громадську думку і формує її.

Мені здається, що для Росії перемога Помаранчевої революції в Україні це ще гірше, ніж вступ до НАТО. Якщо Росія межуватиме з НАТО, від цього не зменшиться безпека й не виросте загроза. А от власне ці трансформації, зміни, які відбулись й відбуваються в Україні – це приклад тим людям і в Росії, і в Україні, які не хочуть жити в тоталітарних країнах, а хочуть жити в демократичних суспільствах, – це приклад того, як можна боротися за свої права. Тому, я думаю, це несе певну «загрозу» тим, хто боїться змін у Росії. А от відносини між Україною і Росією після вступу України до НАТО, на мою думку, покращаться, тому що в Україні перестануть боятися за територіальну цілісність, незалежність, а в Росії політики перестануть говорити про відновлення Радянського Союзу чи розширення території Російської Федерації за рахунок України. Таким чином шлейф старих проблем відпаде. Відносини стануть чисті, прозорі, раціональні, такі, які й повинні бути. Це в свою чергу посилить безпеку і в Україні, і в Росії.

Віктор Чумак, Міжнародний центр перспективних досліджень:

– Хотів би поінформувати, що Міжнародний центр перспективних досліджень на сьогодні якраз проводить невеличкі такі дослідження щодо готовності сектору безпеки України до можливого вступу до НАТО. Користуючись нагодою, хочу запропонувати об'єднати наші зусилля і включити нашу аналітичну доповідь до ваших круглих столів, поширювати і обговорювати наш план. Що ми побачили цікавого, проводячи дослідження? Я хотів би виокремити декілька моментів.

По-перше, декларування євроатлантичної інтеграції України проходить на політичному вербальному рівні. Воно досить низьке на нормативному рівні, за винятком міжнародних двосторонніх угод або військової доктрини, де передбачено вступ України до НАТО. Більше жодного документа, який передбачав би вступ України до НАТО, не ухвалено. На наш погляд, відсутній один із головних документів – це стратегія національної безпеки України, яка своїм розділом і передбачала б можливість вступу до НАТО. Якраз відсутність цієї стратегії не дає змоги координувати діяльність усіх міністерств і відомств, які залучені до цього, а також і координувати діяльність громадськості, інформаційну складову. Ми казали про необхідність очолити комісію Єхануровим, я хотів би наголосити, що якраз координацію цієї діяльності могла би на себе взяти РНБУ, з огляду на особистість секретаря РНБУ.

Хотів би ще зауважити, що інтенсифікований діалог передбачає реформування всього сектору безпеки, а не тільки військової складової. Якщо ще в Міністерстві оборони деякі зрушення провадяться і є певна програма розвитку збройних сил, то щодо трансформації інших складових сектору безпеки, а особливо це стосується Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства внутрішніх військ, Міністерства надзвичайних ситуацій, то цього не скажеш. Певного уявлення щодо їх

трансформації і підведення до європейських стандартів поки що немає, і з огляду на майбутні вибори, можна сказати, що і не передбачається певного консенсусного погляду на ці трансформації. На наш погляд, окрім необізнаності громадян щодо діяльності НАТО, якраз відсутність трансформації сектору внутрішньої безпеки, системи правоохоронних органів, судової реформи може стати на заваді наших євроатлантичних намірів.

Крім того, вимальовуються цікавинки. Є Закон про цивільний демократичний контроль, але він не працює у зв'язку з відсутністю цивільних осіб у складі Центральних органів виконавчої влади, які відповідають за ці питання. Ці аспекти, які ми побачили під час нашого дослідження, я думаю, потребують достатньо великої уваги і уряду, і керівництва держави, і громадськості.

Олександр Сушко, науковий директор Інституту Євро-Атлантичного співробітництва:

– Мені приємно було взяти участь у розробці ідеї цього опитування експертів і я бачу, що вона реалізувалася і доволі продуктивна. Принаймні, якщо нам закидуть, мовляв немає аргументації, то ми можемо пред'явити цю базову аргументацію. Безумовно, вона вимагає свого розвитку, конкретизації, можливо, адаптації до потреб тих чи тих цільових груп. Але зробивши цю роботу, можна сказати, що громадські організації певним чином заперечили міф про те, що українська громадськість не активна в цьому напрямі.

Звісно, якщо сьогодні оцінювати поточну ситуацію в країні, то можна сказати, що вона не дуже сприятлива для розгортання широкої інформаційної кампанії стосовно інтеграції до НАТО. Це пов'язано з тими чинниками, які вже згадувались, і насамперед з виборами. Ми вже звикли, що під час виборчих дискусій ті, хто проти НАТО, – дуже активні, а ті, хто за НАТО, – мовчать.

Думаю, ми не можемо очікувати навіть від тих партій, у програмових положеннях яких вписано членство до НАТО, що вони будуть надто активні, тим більше, коли вони увійдуть у блоки, маю на увазі, блоки Ющенка, Тимошенко. І це звісно прикро, тому що це створює ситуацію абсолютного домінування в інформаційному просторі тих, хто проти вступу до НАТО. Тому що вони, на відміну від прибічників, не соромляться відверто, голосно, на вулицях, в телеєфірі, всюди заявляти про свою позицію. А якщо ця позиція багато разів промовляється, то за принципом повторюваності, звісно, вона так чи інакше сприйматиметься.

На жаль, бачимо, що чільники держави якщо і підтримують цю ідею загалом, втім ніколи не прагнуть аргументувати свою позицію ані в публічних інтерв'ю, ані в якихось виступах. Тому звісно, що нам на сьогодні доведеться замінити собою, нашою діяльністю діяльність політичних авторитетних лідерів, які могли б стати також важливим чинником цього процесу.

Отже, можна сподіватися, що постановка питання про членство в НАТО стане актуальнішою після парламентських виборів. Хоча нам невідома конфігурація коаліції, яка тоді постане. Але скоріш за все, хоч би яка конфігурація була, Україна не відмовиться від загальної мети до членства в НАТО, та при цьому цілком не виключено сценарію, що нова влада просто продовжуватиме той самий курс риторичної інтеграції, до якого ми вже звикли. Тому дуже важливо, щоб ні нинішня, ні завтрашня влада не пішли стопами Кучми в цьому напрямі і не «заговорили» тему інтеграції до НАТО. За Україною і так тривалий час була закріплена репутація країни, яка вдає, що хоче інтегруватися до НАТО. Ми обговорюємо міфи про НАТО в Україні, але наша задача також зруйнувати міфи про Україну в самому НАТО, в тих країнах, які довгий час звикли до того, що слова України це лише слова. У нас сьогодні є багато роботи і щодо

розширення громадських зусиль, і щодо створення ширших коаліцій із залученнями громадських організацій у тих країнах, які традиційно прихильні до євроатлантичної інтеграції, а також і в тих країнах, які є проблемними для нас. Треба виявляти своїх союзників також, наприклад, у Франції, Німеччині, Іспанії, тих країнах, де є проблема з прийняттям наших перспектив.

Дискусія

Валерій Чалий:

— Справа в тому, що дискусії про НАТО не буде, а от дискусія стосовно нейтралітету починається і триватиме. Причому деякі політичні партії і блоки використовуватимуть цей термін, як програмне питання (скажімо, така партія, як ВІЧЕ, а вона може бути в якомусь блоці). Таким чином наприкінці виборів матимемо розкручений термін нейтралітету. Я думаю, що нам нині в експертному середовищі також треба проговорити це питання – чому саме НАТО, чому не нейтралітет.

Григорій Перепелиця:

— Невеличка ремарка з приводу, що сказав Олександр Сушко про імідж України в середовищі країн НАТО. Треба зазначити, що доки ми не змінимо громадської думки всередині країни, доти такий імідж нашої держави й залишатиметься. Адже навіть на цьому круглому столі є представники не тільки українських ЗМІ, наша країна відкрита для ЗМІ різних країн. Звичайно, вони скануватимуть цю ситуацію і тиражуватимуть це в міжнародний ефір.

У нас антинатівська кампанія буде дуже потужна, цього висновку ми вже дійшли. І наше керівництво тихенько мовчатиме. А доки воно мовчить, жодна громадська організація не компенсує цього. Одна справа, коли каже лідер країни, друга – коли каже хтось, хоч і авторитетний, поважний, як Ліга «Україна–НАТО», але не чільник держави. Рівень впливу на масову свідомість абсолютно різних.

Що ми можемо очікувати після парламентських виборів, яку бачитимемо картину? Досить несприятливу. Дивіться, Народний союз «Наша Україна» чіткої позиції щодо вступу до НАТО не має. Що ми можемо знайти щодо євроатлантичних прагнень України в програмі блоку Ю.Тимошенко? Нічого. Складеться така ситуація, що «Регіони України» активно розкручуватимуть антинатівську програму, а всі інші політичні сили мовчатимуть. І це скануватиметься міжнародними ЗМІ. І це погіршуватиме наш імідж й надалі. Виходить замкнене коло. Тому потрібно вже тепер, справді, працювати з політичними блоками в досягненні певного консенсусу.

Валерій Чалий:

— Хотів нагадати, що є дослідження, які робилися за аналізом програм партій. Якщо підняти їх і подивитись, то можна поставити чимало запитань до тих партій: «А чому у вас ані статут, ані програма не змінилися, а думки помінялися?». Ще два роки тому, пам'ятаю, соціал-демократична партія надіслала лист-попередження, що подаватиме в суд, на те, що в матеріалах опитування один із функціонерів СДПУ(о) відповів, що СДПУ(о) виступає за вступ до НАТО. Потім історія розкрутилася. Виявилось, що в політвиконкомах не знають, що відбувається в самих партіях – за вступ вона чи невступ. Тож, така дискусія потрібна всередині партій. І громадськість може підштовхнути їх до цього.

У експертів між собою іноді також немає узгодженості щодо тих чи тих питань. Не йдеться про саму позицію, але йдеться про різні акценти. Скажімо, щодо оборонних витрат: одні говорять про щонайбільше – 2% ВВП, інші про – 3%. Для нас це зрозуміло, а для громадськості треба виробити узгоджені позиції: якими ми користуємось аргументами, цифрами. Далі цей спільний, узгоджений між нами, інструментарій можемо використовувати для агітаційної кампанії.

Костянтин Морозов:

— Ви згадали про вибори і про те, що наші політики застерігаються називати речі своїми іменами під час перегонів. Але ж вибори в Україні – це нескінчений процес. Слава Богу, наше законодавство передбачає цей виборчий процес як постійний. Якщо ми боїмось говорити про майбутній вступ до НАТО перед виборами 2006 року, то відразу після них, після формування керівних органів нового парламенту, розпочнеться кампанія виборів 2008-го – вибори Президента. По її завершенні знову розпочинається кампанія 2010 року – виборів до Верховної Ради, потім 2012 рік, 2014-й і так постійно. Якщо ми казатимемо, що от вибори скинемо і почнемо інтегруватися, то це помилка, це обдурювання виборців і самих себе.

Олег Кокешинський:

— Я думаю, що не тільки рядові члени СДПУ(о), сам Медведчук, пам'ятає, пропонував розпочати дискусію на своєму з'їзді про питання вступу до НАТО і Європейського Союзу. На жаль, лідери Помаранчевої революції тоді не підхопили цей виклик і не дали відповіді на це практичними справами, і маємо тепер те, що маємо. Навіть у Міністерстві оборони ви не знайдете структури, яка містила б у своїй назві слова «євроатлантична», вона захована в департаменті стратегічної і військової політики. Відносини між різними структурами – це теж питання.

І в освітніх програмах, насамперед військових, без команди ніхто не займається вивченням і дискусіями з цих питань. У нас не існує програми вступу до ЄС і НАТО як загальної програми, як це було в усіх інших країнах, що вступили до НАТО. І в практичному сенсі ми маємо нині запропонувати таку програму. Між іншим, є міжнародна підтримка (ми її ініціювали) Асоціації атлантичного договору на створення певного комітету, який сприяв би інтеграційним процесам нових демократій. Ми намагаємось мати в кожному регіоні свого представника, ініціювати видання вісника НАТО тричі на місяць українською, російською, англійською мовами. Був би дуже вдячний всім, хто хотів би залучитись до цих проектів.

Ілько Кучерів:

— Шановні друзі, дякую, що взяли участь у сьогоднішньому обговоренні, особлива подяка експертам. Плануємо проводити такі заходи хоча б раз на місяць і сподіваємося на вашу співпрацю. Дуже важливо почути ваші думки і зібрати їх разом. Ми спеціально не займаємося питаннями безпеки, але ведемо питання підтримки демократії і перший наш адресат – це проінформовані, освічені громадяни. Якщо у вас є ідеї, будь ласка, контакуйте з нами. Вважаємо, що тільки в широкій коаліції можемо зрушити цю тему, і я не тягнутиму політиків за язик, що потрібно проводити референдум щодо членства до НАТО, але думаю, що 2008 року ми повинні цей референдум виграти, тому що – якщо не ми, то більше нікому.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Керівник проекту «Місце України в НАТО»:

Ілько Кучерів, директор Фонду «Демократичні ініціативи».

Науковий консультант:

Григорій Перепелиця, директор Інституту зовнішньої політики Дипломатичної академії при Міністерстві закордонних справ України, доктор політичних наук, професор Інституту міжнародних відносин при Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка.

Аналіз відповідей:

Олена Злобіна, завідувач відділу соціальної психології Інституту соціології НАН України, доктор соціологічних наук.

Проект виконували:

Ольга Максименко

Оксана Фурдига

Марія Діденко

Олександр Дишлевий

Ірина Філіпчук

Фонд «Демократичні ініціативи» — неприбуткова, недержавна аналітична організація, заснована 1992 року. Фонд ставить за мету сприяти розбудові України як демократичної правової держави з відкритим громадянським суспільним ладом та ринковою економікою, а також інтеграції України в європейські та євроатлантичні структури.

Фонд організовує роботу висококваліфікованих експертів для вивчення актуальних проблем громадського та політичного життя країни; сприяє налагодженню контактів між організаціями демократичного спрямування та проведенню ними спільних заходів; розповсюджує інформаційні матеріали серед політичних організацій, владних структур, представницьких органів; інформує громадськість через засоби масової інформації.

Редакція

Головний редактор	Ілько Кучерів
Науковий редактор	Григорій Перепелиця
Відповідальний за випуск	Олександр Дишлевий
Літературний редактор	Ірина Філіпчук
Секретар	Людмила Казаневська
Менеджер випуску	Світлана Барбелюк
Комп'ютерне макетування	Ірина Дзюба
Дизайн обкладинки	Юрій Савінов

Контактна інформація:

А/с В-271, м. Київ 01001, Україна

Телефон: (380 44) 486-8597

е-пошта: dif@dif.org.ua; сторінка в Інтернеті: <http://www.dif.org.ua>

**При передруку або частковому використанні матеріалів посилання
на Фонд «Демократичні ініціативи» обов'язкове.**

© «Демократичні ініціативи», 2006

Наклад 1 000 прим.